

GRUPS AUTÒNOMS

UNA CRÒNICA ARMADA DE LA TRANSACCIÓ DEMOCRÀTICA

JONI D.

Creative Commons

Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 No adaptada

Aquesta llicència permet copiar, distribuir, exhibir i interpretar aquest text, així com fer obres derivades sempre que es compleixin les següents condicions:

- **Reconeixement (Attribution):** En qualsevol explotació de l'obra autoritzada per la llicència caldrà reconèixer l'autoria.
- **No Comercial (Non commercial):** L'explotació de l'obra queda limitada a usos no comercials.
- **Sense Obres Derivades (No Derivate Works):** L'autorització per explotar l'obra no inclou la transformació per crear una obra derivada.

Aquest llibre té una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 No adaptada. Per consultar les condicions d'aquesta llicència es pot visitar: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> o enviar una carta a Creative Commons, 559 Nathan Abbot Way, Stanford, California 94305, EEUU.

© 2013 de la present edició: El Lokal - Associació Cultural El Raval.

© 2013 del text: Joni D.

© 2013 de la portada: Carlos Undergroove aka Dabunker.org.

© 2013 del pròleg: Mateo Seguí.

Títol:

GRUPS AUTÒNOMS. Una crònica armada de la Transacció democràtica.

Disseny de la portada i maquetació: Carlos Undergroove (maqueta adaptada de Virus Editorial)

Primera edició en català: març de 2013

El Lokal. Associació cultural El Raval

C/ de la Cera 1 bis. baixos 08001 Barcelona

T. / Fax: 93 329 0 643

C/e.: ellokal@ellokal.org

www.ellokal.org

Contacte amb l'autor: noticiesdelfront.2010@gmail.com

Imprès a:

Imprenta LUNA

Muelle de la Merced, 3, 2.º izq.

48003 Bilbao

Tel.: 94 416 75 18

Fax.: 94 415 32 98

C/e.: luna@imprentaluna.es

ISBN: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Dipòsit legal: B. 5151-2013

Índex

Índex	3
Introducció	5
Pròleg	9
Irma	12
1. GRUPS AUTÒNOMS	17
Grups d'acció	18
Petit Loup	32
2. DESPRÉS DEL MIL	45
La solidaritat amb els presos del MIL	46
Sabata	57
La xarxa catalana	66
Roger	75
Autonomia obrera	82
Llengües	92
3. TRASPÀS DE PODERS	97
Les transaccions	98
Gerard	109
Sense fronteres	116
José	126
Cultura per la transformació	136
Dani	145
4. REPRESSIÓ	153
Opressió	154
Denís	169
L'assassinat d'Agustín Rueda	183
Felipe	208
Les presons	221

Juan	234
El producte de la infiltració	240
5. AGITACIÓ ARMADA	249
València	250
Paco (València)	257
Madrid	269
Paco (Madrid)	275
País Basc	284
Miguel	293
Una agitació compartida	303
6. LA FI D'UN SOMNI	309
Juanjo	310
Clandestinitat	316
Michel	320
Reclusió	334
Víctor	343
7. EL SOMNI CONTINUA	351
El somni continua	352
ANNEXES	355
Cronologia	356
Índex onomàstic	375
Relació de sigles d'organitzacions	383
Bibliografia	387

*“Nork ez du maite askatasuna nahiz eta leher dedin esku artean.”
(Hertzainak, “Pakean utzi arte”).*

Introducció

Aquesta història va començar molts anys enrere, disset exactament, quan el destí em va portar a conèixer a l'Írma. L'Írma no es va integrar mai en cap grup autònom, però va formar part de la xarxa de suport i per aquest motiu fou detinguda. Després, va ser una més de les milers de damnificades per haver viscut aquells anys calents i, enganxada a l'heroïna, va fer mil i una malifetes als companys fins que s'exilià. Des d'aquell exili recordà amb afecte aquells companys als quals tant de mal podia haver fet.

Onze anys després, el desembre de 2007, vivia el segon capítol d'aquesta història quan, amb els companys de l'Associació d'Amics d'Agustín Rueda, de Sallent, i els del Centre de Documentació Josep Ester i Borràs, de Berga, vam començar a catalogar l'arxiu de l'Associació que llavors restava al Centre de Documentació. Va ser a Berga on els companys de Sallent van expressar el seu desig de veure publicat un llibre que narrés la història d'aquells joves somiadors que van perdre la joventut en una lluita finalitzada amb una derrota que es va traduir en anys de presó, l'exili o, en el cas de l'Agustín, l'assassinat.

L'empenta definitiva va arribar el setembre de 2010, quan, gràcies a internet, vaig localitzar el Petit Loup amb qui m'havia identificat durant l'adolescència, quan llegia les cartes que enviava a *La Lletra A* sempre signades com *un indígena pirendico*.

Finalment, després d'una recerca iniciada el desembre de 2007 però interrompuda durant tres anys per escriure, publicar i difondre *Que pagui Pujol!*, el febrer de 2012 vaig decidir començar a escriure aquests fulls que no pretenen ser la història dels grups autònoms armats sinó una primera aproximació a aquesta.

Al llarg del treball he hagut de prendre decisions relacionades amb el format del mateix. La primera decisió va ser relativa als límits. Tenia clar que volia fer un estudi sobre els grups autònoms llibertaris armats.

Aquells que defugien fins i tot de les organitzacions llibertàries històriques i que van emprar l'agitació armada com a eina propagandística. Aquí voldria puntualitzar. Va haver grups autònoms llibertaris que es van mantenir aliats a la utilització generalitzada de la violència. Aquest estudi es centra en aquells que van decidir practicar la lluita armada tot i que la frontera entre els uns i els altres podia ser difusa en alguns moments, especialment durant els darrers anys del franquisme, quan tots havien de viure sota les mateixes mesures de clandestinitat. Ahir vaig decidir que hi havia un parell d'aquells grups, el MIL i els *Comandos Autónomos Anticapitalistas*, sobre els quals no em volia estendre perquè ja existeixen diversos llibres basats en les seves experiències. Per això aquest llibre comença amb la desarticulació del MIL i no incideix, més que de passada, en la realitat dels *Comandos*.

El següent dubte que havia d'esvair era com destacar la transcendència de l'evolució individual dels joves que hi havia darrera d'aquells grups, ahir que incidia en el fet de la creació de la xarxa, que es va anar formant gairebé de forma casual, amb el pas del temps. Per això, el treball està conformat per dos grups de capítols clarament diferenciats però sempre intercalats al llarg del llibre. L'un explica l'evolució individual d'alguns activistes. L'altre descriu l'entorn social i històric en el qual van viure. El primer es basa en la memòria dels seus protagonistes tot i que els textos s'han enriquit i contrastat a les hemeroteques consultades. Els segon és producte de l'estudi històric d'una època mitjançant aquestes mateixes hemeroteques.

La tercera qüestió girava al voltant dels noms. Alguns dels companys entrevistats no volien aparèixer amb les seves dades oficials. Vaig optar per utilitzar el malnom en el cas dels activistes entrevistats i alguns dels seus companys en els capítols personals, i en canvi utilitzar dades oficials en els capítols de context històric als quals les dades surten d'informacions ja publicades. Tot i això, m'he permès alguna excepció.

Un cop preses aquestes decisions va arribar un moment inoblidable per l'emotivitat que va comportar. Un petit descobriment que anímicament va tenir el seu pes. Tot just al bell mig del treball. Quan lligant caps, gràcies als records del Manel Tirado, el suport de l'Iñaki García i l'ajut d'internet, un cop més internet, vaig localitzar la persona

que a la Model va acompanyar l'Agustín Rueda en el seu camí cap a l'anarquisme. Quan vaig trucar per primera vegada a aquell, llavors, desconegut, vaig sentir l'emoció a les seves paraules. Quaranta anys després d'haver compartit cel·la amb l'Agustín, l'Andrés Grima no s'esperava aquella trucada. L'estiu de 2012, trenta-cinc anys després d'haver vist per darrera vegada al seu amic, l'Andrés va poder complir un vell desig. Conèixer la María, la germana del company de captiveri.

I ja per acabar, perquè això hauria d'haver estat tan sols una petita introducció, agrair a tots aquells lluitadors anònims, que no es diuen Petit Loup, Sabata, Roger, Llungües, Gerard, José, Dani, Juan, Felipe, Paco, Miguel, Juanjo, Michel ni Víctor, per haver explicat, en molts dels casos per primera vegada, la seva història.

Aquest llibre no seria el que és sense l'ajut de la María Rueda, l'Andrés Grima, l'Iñaki García, el Bombetes, en Víctor Simal, l'Antonio, en Francesc Llimona, l'Hortènsia Inés, l'Enric Melich, el Gonzalo Wilhelmi, en Manel Tirado, el René Álvarez, el Daniel Pont, en Jakue Paskual, el David Fernández i el Mateo Seguí.

Gràcies molt especials al David Castillo, l'Òscar Espuña, la Marta Ch., la Guiomar Rovira i la Txell Freixinet pel suport literari i gramatical. A les companyes que mantenen la biblioteca de l'Aurea Social, el centre de documentació de La Ciutat Invisible i el centre de documentació Josep Ester i Borras.

Al Carlos Undergroove per l'entusiasme a l'hora de fer d'això una obra visualment presentable.

No m'oblido de tots aquells que m'han animat durant la recerca i que per extensió, en molts dels casos, han aguantat la meua conversa monotemàtica, és a dir: el Joan i l'Imma, el Quim i l'Eva, el Gregor, el Chucho, el Jimmy i la Manoli, el Jose Santainés, el Raul i la Teresa, el Pere Miralles, la Dolors Marín, el Carles Viñas, el Jesús Rodríguez, la Irene i la Janian.

Dedicat a l'Irma, el Jebo, l'Agustín Rueda, en Joan Conesa, el Miquel Mulet, en Cri Cri i tots els que van donar la vida, de molt diverses maneres, mentre somiaven un món diferent.

Sense la paciència i el suport absolut de l'Amparo això no hauria estat possible.

Jara, no permetis que t'empenyin, però si ho fan... Pensa... I recupera les llavors.

Als companys de l'Associació d'Amics d'Agustín Rueda. Als que mantenen viva la memòria.

Pròleg

“Novel·la realista”. Aquest treball de Joni D. es llegeix com si fos una novel·la, però s’ha d’afegir “realista”. És real ja que encerta en l’exposició de l’esdevenir dels “autònoms”. Bon treball perquè els historiadors deixin d’“historiar” la ficció, l’oficialitat, per dedicar-se a conèixer i donar a conèixer que molta gent s’ha deixat anys de vida a les presons, sense demanar res a canvi. Personatges que desfilen pel llibre amb els principis molt clars: vèncer al “poder”, però no per aprofitar-se del mateix per després situar-se al capdavant de la ciutadania, com van fer els anomenats “antifranquistes” en la transició política espanyola, després de mort el dictador, pactant i oblidant les destrosses de la guerra civil. Vèncer al “poder” per viure d’una forma alternativa.

Me’n recordo, de converses mantingudes amb antics “autònoms”, que això dels Grups Autònoms ja ve de lluny. A l’època republicana i, sobre tot a Catalunya, sent la CNT el sindicat majoritari o potser l’únic, ja es van formar grups autònoms dedicats a espoliar els bancs perquè els diners servissin per sufragar la revolució. Actuaven autònomament, lligats a la CNT, però amb accions individualitzades fora de les activitats sindicals.

Per les explicacions donades al llibre veiem que l’actuació dels membres dels grups autònoms sorgeix de no admetre la realitat oficial i es deslliguen de les ensenyances, fent front a una cultura imposada, per començar a viure d’una altra forma. Els impactes d’una educació i una cultura oficial fan que responguin davant les mateixes creant alternatives a les quals el seu principi fonamental és la rebel·lia juntament a la fraternitat, disposats a patir presó abans que acabar engolits pel sistema imperant.

Durant tots aquests anys en què els grups autònoms han estat summament actius, des de la meva faceta professional puc donar fe del seu altruisme i fraternitat. Naturalment que la societat oficial els va

fer mal, els va apartar de la circulació i els va desprestigiar tant com va poder. Ja explica Joni els estralls causats pel món de la droga i per les filtracions d'indesitjables a les files de l'autonomia.

Dic al principi, que estem davant una novel·la, efectivament entesa aquesta com una aventura per destruir el poder oficial, sense escatimar res, donant la vida pròpia per aconseguir-ho. És difícil lluitar contra els "gegants". Però ells, els autònoms, com s'explica en aquest llibre, si més no ho van intentar i el seu esperit ha deixat empremta a les generacions posteriors. El poder, l'autoritat, segueix a unes poques mans, però la lliçó de fraternitat perdura. Ningú podrà dir que no van fer res, sí van fer, l'autoritat va caure sobre les seves esquenes, però el seu valor, el seu ideari, mai podrà ser destruït.

He escrit diverses vegades la paraula "fraternitat", ho he fet, perquè va ser el nostre estimat Nunes qui em va explicar aquesta paraula. Deia «es parla molt, avui dia, de la "solidaritat"» concepte que ell entenia com allò que fa un a favor d'un altre però des de dalt, no de cara a cara, «però la fraternitat és allò que es fa entre éssers humans que són iguals, ningú és superior a l'altre». Gràcies a Nunes així ho vaig aprendre i em consta, per haver-ho viscut molt de prop, que el principal ideal dels autònoms ha estat actuar enfront del poderós formant grups en què tots eren igual entre si.

La "història" algun dia ens dirà la influència que van tenir en el transcurs de la vida. Aquest llibre, ens comença a donar llum sobre el caràcter humà dels membres dels grups autònoms, és, crec, el punt de partida perquè algú es vagi il·lusionant per fer notar que la "realitat oficial" no és certa, hi ha alguna cosa més a la vida.

Molt interessant la descripció que es fa a l'apartat "Autonomia Obrera": la incidència al món del treball, l'activitat sindical del moment, els *Pactos de la Moncloa*, la lluita de les "benzineres", etc..

També molt esclaridor l'apartat "Cultura per la transformació". Són, entenc, qüestions que no es poden deixar de banda, s'han d'estudiar a fons. Aquest llibre, com ja he dit, és l'inici; la seva lectura incita a l'estudi, incita a pensar que res s'ha acabat, que hi ha molt camí per fer.

Per finalitzar, permeteu-me una anècdota. Quan als grups autònoms es comença a plantejar la qüestió del “treball”, entès aquest com a sistema d'explotació en mans del capitalisme, arriben els “autònoms” a la següent conclusió: “a baix el treball”. Aquells dies ho comentava amb autònoms que complien condemna a la presó de Segòvia, els hi vaig dir «crec molt interessant la vostra conclusió, vaig a unir-me a ella», va ser llavors quan van protestar i em van dir «treballa perquè podem sortir de la presó».

Per mi ha estat un plaer llegir aquest llibre, el Joni ha fet un bon treball, algú més ha de continuar-lo.

Mateo Seguí.

IRMA

Des de l'aire la metròpoli era inabastable per a la visió humana. Els centenars de milers d'edificis envoltats per centenars de milers de barraques a les muntanyes que la vorejaven, eren massa per a només dos ulls. A mitja tarda d'aquell dia de març de 1996 el DF bullia. Feia poc més de dos anys de l'alçament indígena a les muntanyes de Xiapes i els dos joves barcelonins que rondaven els trenta anys volien conèixer i viure, en primera persona, la situació. Una revolució a les acaballes del segle XX, els més petits d'aquelles terres havien dit prou.

L'avió aterrà i, un cop a l'aeroport, la parella va fer la cua pertinent per a obtenir el permís d'entrada al país: «Motiu del viatge» va preguntar el funcionari mexicà, «Turisme» van respondre ells. Mai abans havien estat a Mèxic però tenien molt clar que si els trobaven tots els bitllets de curs legal de diferents països europeus que portaven (francs francesos, marcs alemanys, lires italianes i pessetes espanyoles) no ho farien en aquella ocasió i difícilment ho podrien fer en el futur. Passaren el primer control havent aconseguit el visat d'entrada turística, a Barcelona ja els havien comunicat que després trobarien els semàfors. El semàfor és la curiosa manera que tenen els funcionaris mexicans de decidir si s'ha d'escorcollar algú abans d'entrar al país. Tot visitant ha de prémer un botó i si al semàfor que te situat al davant s'il·lumina el color verd, pot entrar a Mèxic sense ser molest, si al contrari s'il·lumina el color vermell, apareixen les forces de l'ordre per escorcollar al visitant. Va ser l'únic moment en què es van posar nerviosos. Confiaven en ells per creuar la frontera, però deixar a l'atzar d'un semàfor aquella opció

no era gaire agradable. Finalment va ser ella qui va prémer el botó en primer lloc, en encendre's la llum verda tots dos creuaren la suposada línia vermella sense donar opció que la següent vegada aparegués el color vermell...

Com tants d'altres joves activistes dels anys vuitanta i noranta arribaren al moviment llibertari mitjançant la música, això provocà que l'únic contacte, l'única adreça, que tenien al DF fos la d'aquell centre autònom, musical i llibertari, situat al carrer Cuauthemoc, a la colònia Roma, anomenat (en homenatge a la ràdio lliure del nord d'Itàlia de mitjans dels setanta) Foro Alicia.

Els joves, en sortir de l'aeroport, pujaren a un taxi i li donaren aquella adreça al seu conductor. El trànsit era caòtic, la distància enorme per tractar-se d'una mateixa ciutat, però per fi el vehicle s'aturà davant una paret pintada que, òbviament, era l'entrada del local llibertari. En traspasar la porta es trobaren a una sala d'uns deu metres de profunditat per quatre d'ample, amb les parets i el sostre empaperats amb cartells produïts pel mateix col·lectiu que gestionava el local. Cartells que anunciaven concerts que tenien lloc al mateix Foro Alicia i cartells amb motius polítics i socials impresos per donar suport a campanyes coordinades amb d'altres grups o per impulsar noves campanyes ideades des de l'Alicia. A mà esquerra, des de poc més de la meitat de la sala fins a la paret del fons, una barra de bar darrera la qual es trobaven uns estants on en comptes d'ampolles d'alcohol s'exhibien compact discs i d'altre material que distribuïen, alguns d'ells de producció pròpia. Entre la barra i els estants una dona uns anys més gran que ells, era l'encarregada de servir les cerveses i atendre els companys que hi entraven al Foro, en sentir-los parlar català es va oferir a acollir-los a casa seva.

Va dir anomenar-se Irma...

L'Irma arribà al DF el 1985, l'any del terratrèmol, setmanes després del terrible dia que la terra sacsejà la ciutat, el 19 de setembre. Es trobà una població derruïda, destrossada, famílies separades, molta gent malvivint als carrers i multitud de vides malmeses. S'intentava tornar

a la normalitat però no era fàcil, la ciutat s'havia enfonsat. Entre tot aquell caos a l'Irma no li va ser difícil passar desapercebuda i començar una nova vida.

Va néixer el 1957, va viure la seva joventut a Barcelona i el 1985 hagué de fugir. La seva col·laboració amb estructures armades dels grups autònoms llibertaris va provocar la seva "caiguda" (detenció en l'argot dels activistes de finals dels anys setanta i principis dels vuitanta), una acció policial que recolliren els diaris de l'època per l'alt número d'activistes detinguts i la significació d'alguns d'ells. A l'Irma els membres de la Brigada li tenien ganes. Era una de les noies que a les manifestacions més se significaven, constantment es deixava veure a primera línia dels enfrontaments, fet que aquells policies masclistes no podien suportar ja que es sentien ridiculitzats per una persona que ells consideraven del sexe feble.

La "caiguda" fou provocada per una delació involuntària. A finals de 1980 els membres d'un grup autònom valencià creuaren la frontera cap a França per a recollir unes armes que havien encarregat uns companys de Barcelona, havien de recollir el material, passar-lo a l'altra banda de la frontera i, un cop a Barcelona, entregar-lo. Al sud de França encara hi havien alguns grups d'exiliats i llibertaris francesos que tenien reserves que sovint s'utilitzaven a l'estat espanyol, en alguns dels casos eren les mateixes armes que havien utilitzat els companys del maquis llibertari que havia deixat d'actuar amb l'assassinat d'en Ramon Vila Capdevila, *Caracremada*, el 7 d'agost de 1963. El grup de companys valencians, però, decidiren aprofitar que tenien les armes per a realitzar una acció al seu territori abans d'entregar-les als companys barcelonins. L'acció sortí malament i a principis d'octubre tots foren detinguts a València, l'armament s'havia perdut. Amb ells hi havia el Francès, un activista que sovint col·laborava amb els companys barcelonins que els havien fet l'encàrrec i qui, un cop detingut, donà un nom, un nom que pensava que era un malnom i que va resultar ser un nom real i força atípic que provocà les detencions a Barcelona. Els companys barcelonins que esperaven les armes s'assabentaren de les detencions aquella mateixa

nit, a través de les cites i trucades de seguretat, i decidiren apropar-se al pis que tenien l'Irma i els seus companys, a prop de la Ciutadella, a finals del carrer Princesa, per avisar-los i ajudar a netejar el pis de material vinculatori, ja que ells també tenien relació amb el Francès. Per desgràcia no els donà gaire temps i l'endemà s'hi presentaren els membres de les forces de l'ordre que en diversos escorcolls realitzaren dotze detencions confiscant, alhora, nombrosos documents d'identitat, xecs de viatges, cartilles de la Caixa Postal per valor de cinc milions de pessetes, tot falsificat, i un parell de revòlvers. Un dels detinguts havia aconseguit infiltrar-se a FN (*Fuerza Nueva*) i sembla ser que pensaven volar la seva seu barcelonina. Quan dies després, el 16 d'octubre, el Cap Superior de la Policia oferí una roda de premsa sobre la batuda, la meitat dels detinguts ja havien estat alliberats tot i que ell n'informà de les dotze detencions i no dels posteriors alliberaments.

Poc després l'Irma va sucumbir a la pressió de l'autoescapisme i començà a flirtejar amb l'heroïna, que aquells anys tan bon servei va fer a l'Estat en anular totes les reivindicacions dels presos socials per l'amnistia col·lectiva. Sota aquella addicció de la qual no va saber alliberar-se l'Irma va continuar en contacte amb la xarxa autònoma i alguns innocents companys van patir les seves malifetes després de confiar-li diners destinats a diverses lluites. El 1985 la situació es tornà insostenible i l'Irma fugí. No volia continuar aquella vida d'enganys i falsedats amb els seus companys d'acció...

A Mèxic l'Irma no es va oblidar del seu passat i la seva casa va servir com a punt d'acolliment per a alguns dels companys que hi passaven, com el Petit Loup, a qui va ensenyar a bellugar-se per la frenètica ciutat durant la seva primera estada, mentre anaven junts al mercat o compartien la cuina tot preparant saborosos àpats que després degustaven amb altres companys.

Immaculada Ventura Llobet va morir a Mèxic l'any 2011.

1. GRUPS AUTÒNOMS

GRUPS D'ACCIÓ

“Los comienzos insurreccionales suelen ser casi siempre una aventura, siendo muy posible confundirse o salir derrotado de la intentona. La ventaja de esta clase de derrotas es que nunca pueden ser definitivas, porque se constituyen a sí mismas en capítulos aleccionadores que pasan a integrar la historia de la lucha proletaria.”

(Buenaventura Durruti).

Els grups autònoms van ser el paral·lelisme als anys setanta dels històrics grups d'afinitat anarquistes del primer terç del segle XX. Òbviament amb les diferències que la vida, tan oposada entre aquelles dues èpoques, imposava. Si els grups d'afinitat es van desenvolupar en una societat obrera que cercava la puresa per desfer-se de tota la càrrega embrutidora de segles d'opressió i que s'havia format a sí mateixa a través de les eines que les organitzacions obreres anarquistes (ateneus, biblioteques, escoles racionalistes...) havien creat per posar al seu abast, els grups autònoms majoritàriament es van organitzar entre joves formats educativament però inexperts, completament inexperts, i sense referències prèvies a les quals consultar (excepte en comptades situacions) en realitats quotidianes de lluita, com la clandestinitat, l'aprovisionament d'armes o l'autoorganització. A més, després de prop de quaranta anys de repressió a tots els nivells (educativa, religiosa, sexual, cultural...), aquells joves cercaven l'aprenentatge per sí mateixos, i no només acceptaven sinó que agraïen qualsevol tipus d'impuresa i aprofitaven qualsevol esclatxa que els permetés gaudir, ni que fos durant uns minuts, de la vida tal com era. Sense cap tabú sense cap prohibició, sense regles, ni deus, ni amos... Fugint de tot el que els havien inculcat

fins aquell moment. “Es pot dir que tots estàvem fugits d’alguna cosa: de la mili, de la fàbrica, de l’obra, de les aules, de la família, de la religió, de la ideologia, de la presó, de la societat...”¹

Aquells joves eren esbojarrats, apassionats, i sovint no preveien les conseqüències que per a ells mateixos tindrien les seves accions, com quan un grup valencià fou desmantellat després que els seus membres fossin detinguts dormint en un vehicle carregat d’armes a les portes d’un banc que pretenien expropiar. O com aquell dia de finals de 1977 o principis de 1978 en el qual Petit Loup passejava pels estrets carrers del barri Gòtic de Barcelona i va veure, davant seu, aquella silueta que li resultava familiar. Aquella manera de caminar, aquella esquena, era la del Moro, no hi havia dubte. Tot just abans d’arribar a la seva alçada per saludar-lo, el Petit Loup s’adonà que el Moro portava una bossa de plàstic d’uns coneguts grans magatzems a la mà, i d’aquella bossa, per un forat, hi sortia el canó de la metrallera. El Petit Loup accelerà el pas i quan va arribar a l’alçada del company, sense mirar-lo, molt dissimuladament li digué «se’t veu el ferro», mentre continuava la seva marxa una mica escandalitzat per la poca previsió del seu amic...

Volien trencar amb gairebé tot el que havien viscut des de petits i van creure, en un moment concret, que la seva determinació podia decantar la balança cap a l’alliberament global; si més no, aquella era la seva necessitat com a éssers humans: lluitar per l’alliberament absolut, és a dir, alliberament educatiu, religiós, sexual, cultural, laboral, polític... Es van entregar fins el punt de donar la vida per allò que creien però, oposadament, el seu amor a la vida, la seva necessitat existencial, va ser tal que en el darrer moment, un cop ja perduda la batalla, van ser capaços de tornar a la *normalitat* que imposava el sistema capitalista sense penedir-se però, gens ni mica, de la ferotge lluita que van mantenir amb ell. “Nosaltres noensem exemplificar amb la nostra lluita, no te altra transcendència que la de ser nostra, nosaltres no l’adoptem de per

¹ Por la memoria anticapitalista, pàg. 188.

vida, ens sembla la més eficaç ARA, és tot.”² De fet, algun d’ells, com en Juan, un cop finalitzada la lluita, amb el PSOE ja al poder, tenint la possibilitat de sortir de la presó abans d’hora a canvi de signar un document renegant de les seves accions, va decidir complir el que la llei exigia per no haver de renunciar a la seva pròpia dignitat. Van donar la vida sense llançar-se al martirologi i sense posteriorment renunciar a les seves idees per salvar la pell. No tots, però, van aconseguir retornar a casa després de l’enfrontament. El vencedor no va tenir prou amb guanyar la batalla i posà a disposició dels seus guerrers totes les armes que tenia al seu abast perquè la situació no tornés a repetir-se. “Quin va ser el resultat de tot allò? Una certa sensació de miratge, una repressió policial i judicial desmesurada, una tornada a l’ordre i l’aparició de drogues dures com l’heroïna, trampa exterminadora de molts dels activistes que no es van deixar dissuadir per les ordres del poder.”³

Els primers grups coneguts, el MIL i l’anomenat OLLA, nascuts la primera meitat dels anys setanta quan encara no havia mort el dictador, eren la síntesi de les formes d’acció espontàniament llibertàries de la joventut amb la ideologia marxista revolucionària heterodoxa que s’estenia pels centres de treball i les universitats de l’estat espanyol, i molts d’ells, com en Roger, s’hi van apropar al moviment llibertari com a resposta natural al centralisme i a l’autoritarisme de leninistes, estalinistes, maoistes, trotskistes i d’altres comunistes ortodoxes que intentaven dirigir les petites revoltes quotidianes que es van començar a estendre per la geografia ibèrica. El situacionisme obria noves portes darrera les quals les lluites eren més divertides, iròniques i provocadores, alhora que trencaven esquemes rígids poc acords amb els temps de frenesí que la societat del benestar i de consum oferia al jovent. Barreja d’estudiants i d’obers, de filòsofs i d’homes d’acció, influenciats pels moviments contraculturals internacionals, el principal al·licient de la

² “Comunicado a la opinión pública”. Grupo Autónomo de Barcelona, març de 1978. A: *Comunicados de la prisión de Segovia...*, pàg. 19 i 20.

³ CASTILLO, D. *Barcelona, fragments de la contracultura*, pàg.14.

generació d'en Llungües era la propaganda per a poder massificar la revolta i, primer, fer caure el règim feixista per, posteriorment, acabar amb la societat capitalista.

La segona fornada de grups autònoms fou molt diferent. Nascuda durant 1974, a l'empara de les accions en suport als presos del MIL, activistes com en Michel o el Sabata no van perdre mai aquesta referència. El seu objectiu “demostrar, com proposava el MIL, que el nivell de violència amb què es podia, i per tant es devia, respondre a la violència capitalista era molt major del nivell que comunament es creia.”⁴ La nit del 2 al 3 de març de 1975, un any després de l'assassinat de Puig Antich, un artefacte esclatava al peu del monument *a los Caídos* de Madrid. El 1976, el divendres 27 de febrer, un grup de joves interceptava un autobús urbà al carrer Pelai barceloní i després de fer-ne baixar tots els ocupants li calaven foc mentre un altre grup atacava amb ampolles incendiàries la sucursal del Banco Hispano-Americano del mateix carrer. El 2 de març, es realitzaren a la mateixa ciutat diversos intents de manifestació (una d'elles amb més de tres mil persones segons *La Vanguardia*) durant els quals s'incendiaren diverses oficines bancàries. Els mitjans de comunicació van informar sobre actes vandàlics i propagandístics simultanis a Canaletes, al carrer Hospital, a la cruïlla de la rambla de Catalunya amb el carrer Aragó, a la cruïlla del carrer Urgell amb el de Diputació i a la zona de Calvo Sotelo, l'actual plaça de Francesc Macià.

Aquest tipus d'accions simultànies va ser una de les característiques d'aquells anys de clandestinitat durant els quals les manifestacions estaven prohibides. S'anomenaven “salts” i no eren necessàries més d'una vintena de persones per a realitzar-los: un cop els manifestants es trobaven al punt marcat es tallava el trànsit, es llançaven a l'aire fulls volants amb les reivindicacions, es feien pintades i s'atacaven els objectius seleccionats per desaparèixer tot seguit després, però, de donar-se cita al següent punt escollit per a l'acció. La mobilitat i la manca de cites públiques impedia la resposta policial.

⁴ *Por la memoria anticapitalista*, pàg. 185.

El 1977, si a València el 27 de febrer s'atacava oficines del Banco de Vizcaya, del de Bilbao, de l'Hispano-Americano i de l'empresa Levantina de Seguros, a Madrid, l'1 de març, un artefacte feia explosió a la seu del Ministeri de Justícia, i a Barcelona el dia 2 s'atacava amb còctels molotov la comissaria del carrer Santaló, el Liceu i oficines bancàries de Banca Catalana, el Banco de Bilbao i el Banco Español de Crédito. De nou a València, el dia 5 del mateix mes, els còctels incendiaven tres oficines del Banco Popular, Banco de Santander i Banco de Vizcaya. Quatre dies més tard, a Madrid, les oficines incendiades eren les del Banco Popular, Banca March, Banesto i Banco de Vizcaya, l'endemà encara li arribava el torn a una entitat del Banco Occidental.

També els aniversaris dels darrers afusellaments realitzats per l'estructura franquista foren una data assenyalada en els seus particulars calendaris. El 27 de setembre de 1976 era atacada la seu de Telefónica a València, l'endemà els còctels impactaven a El Corte Inglés de Madrid i un dia més tard eren quatre casernes de la Guàrdia Civil situades a la capital de l'Estat les que patien el mateix tipus d'atac. El 27 de setembre de 1977 es desactivava un artefacte explosiu col·locat a una pancarta contra la pena de mort situada en un pont de l'autopista de Mataró, acció que fou reivindicada mitjançant una trucada telefònica per "anarquistes de Badalona".

No és casualitat que aquest tipus d'accions, la commemoració dels aniversaris dels fets que van marcar a aquesta generació de joves, s'anessin deixant de banda a partir de 1978, quan la seva pròpia dinàmica d'enfrontament directe els obligà a aparcar les reivindicacions històriques producte del franquisme per a concentrar-se en la seva lluita quotidiana: des de bon començament de 1978 l'acció de delators i infiltrats provocà constants "caigudes" en cadena que els forçaren a extremer les precaucions i aquells dies assenyalats estaven també marcats als calendaris de les forces de l'ordre, que restaven especialment a l'aguait.

Aquells eren joves que com el valencià Paco ja havien pogut llegir els

clàssics anarquistes, que estaven en contacte, la gran majoria, amb les històriques estructures llibertàries espanyoles de l'exili (encara que eren conscients de les moltes diferències que els separaven d'aquells vells activistes que en formaven part), i que, per la motivació de la seva pròpia creació (la resposta a la repressió), entraren molt ràpidament en una espiral que no els va permetre gairebé mai prendre la iniciativa.

Aquests grups, després d'un primer any d'aprenentatge, empesos per la realitat que l'assassinat de Salvador Puig Antich havia posat davant dels seus ulls, van viure una mena d'any de treva el 1975 però es llançaren amb totes les forces a una lluita cos a cos a partir de principis de 1976, un cop mort el dictador. Van ser visionaris: van veure i imaginar molt clarament el sistema que s'estava edificant sobre la tomba de Franco. "Avui dia no hi ha ningú tan ingenu (...) que s'atreveixi a negar que ens trobem sota un despotisme tan dur, envilidor, i difícil de suportar com el que va haver en temps de Franco, i a mesura que passi el temps, serà pitjor."⁵ Ells no van lluitar contra la dictadura. Ells lluitaven contra la instauració borbònica i el capitalisme que, imposat pels Estats Units d'Amèrica i per les grans companyies transnacionals, pretenia perpetuar l'opressió de l'Estat sobre la ciutadania tot evitant qualsevol possibilitat de ruptura i d'obrir les portes a una revolta que pogués propiciar qualsevol canvi polític i, molt especialment, econòmic. "Era l'única aventura possible que ens mereixia la pena intentar viure-la, entenent per 'aventura possible' l'única que s'ha de realitzar en aquesta època moderna; la destrucció del mode de producció capitalista."⁶

La seva lluita es va caracteritzar per un aprenentatge constant. Els estudiants de les facultats de Químiques foren els principals responsables de les primeres experimentacions amb productes explosius, realitzades en molts casos en antigues pedreres en desús, mentre els de Medicina es feien càrrec d'algunes situacions complicades

⁵ "A los libertarios". A: *Comunicados de la prisión de Segovia...*, pàg. 76.

⁶ Grupos Autónomos, Presó de Segovia, agost de 1980. A: *Comunicados de la prisión de Segovia...*, pàg. 14.

producte dels enfrontaments amb la policia o de la inexperiència en la utilització de productes perillosos. L'entrenament amb armes de foc no es realitzava a allunyades bases logístiques situades a l'altra punta del món, sinó que es feia als nostres boscos, de manera ràpida, i per extensió insuficient. aprofitant les temporades de caça, quan un parell de trets passaven desapercebuts. La clandestinitat els empenyia a la improvisació continuada, tot i que van intentar establir bases sòlides per al manteniment d'una lluita que podria ser llarga. Les armes passaven sovint de mà en mà, no tenien propietari, i quan membres d'un grup en tenien necessitat per a realitzar alguna acció era habitual que activistes d'altres grups millor proveïts els hi fessin un préstec. Al grup d'en Víctor els hi deixaren una pistola per que poguessin atracar a un policia i aconseguir així la seva primera arma de foc. Quan la repressió es desfermà amb tota la força de l'aparell estatal, la solidaritat fou bàsica per a intentar fer-hi front d'una forma mínimament efectiva, destacant en aquest punt el suport de nombrosos companys a l'hora d'ajudar a creuar la frontera als qui estaven en perill.

Una altra de les seves constants va ser la solidaritat, sempre com a resposta a la repressió, amb diversos grups de resistència armada com ara la RAF d'Alemanya: el 13 de maig de 1976, després de la mort a la presó de l'activista Ulrike Meinhof un atac amb artefactes incendiàris calcinà dues plantes de la seu que l'empresa Hoechst Ibérica tenia a Barcelona. Un any més tard, el 21 d'abril de 1977, les oficines de Lufthansa a Barcelona patien un atemptat en solidaritat amb els membres de la RAF que estaven sent jutjats a Stammheim i el 20 d'octubre del mateix any, de nou davant de la mort a la presó d'altres militants, s'atacava amb còctels el Consolat alemany a Donostia. A Madrid, el dia 11 de novembre, els còctels impactaven a les delegacions de les empreses Porsche i Mantequerías Alemanas i el dia 19 una càrrega de dinamita esclatava al col·legi alemany de la mateixa ciutat. Prop de quatre anys més tard, de nou les oficines barcelonines de l'empresa Hoechst eren atacades, aquest cop amb un artefacte explosiu, com a resposta per la mort durant una vaga de fam de l'activista Sigurd Debus, acció que fou

reivindicada pels EAA (Escamots Autònoms Anticapitalistes catalans). Aquesta acció solidària fou bidireccional, el 10 d'agost de 1978 un grup autònom llibertari francès reivindicava l'alliberament dels activistes autònoms empresonats a Barcelona i Madrid mitjançant un atemptat contra la comissaria de Montpeller.

La solidaritat fou la principal motivació dels diversos grups que formaren part dels EAA, dels quals va formar part el Miguel. Un d'aquells grups, anomenat Oriol Solé Sugranyes, reivindicà el juliol de 1980 l'atemptat realitzat contra el Banco Comercial Español del passeig de Gràcia de Barcelona com a resposta a la condemna dels companys de l'ERAT (Exèrcit Revolucionari d'Ajuda als Treballadors) jutjats dies abans. Un altre va col·locar una càrrega de trilita a l'oficina del Credit Lyonnais el 18 de febrer de 1981, com a resposta a la detenció a França de catorze activistes vinculats als CAA (*Comandos Autónomos Anticapitalistas*) i realitzada quatre dies abans. En aquesta dinàmica s'emmarquen també les accions per evitar l'extradició del militant d'ETA Apala, l'estiu de 1977. El 29 d'agost a Barcelona, durant una de les primeres manifestacions, s'atacà amb ampolles incendiàries el centre comercial Sepu de les Rambles, uns dies més tard, el 3 de setembre, s'incendiaven dos autobusos barcelonins mentre un tercer era enclastat contra una oficina del Banco Popular Español de la Ronda de Sant Antoni. No van ser les úniques accions. La tensió quotidiana al centre de la ciutat provocà que entre el 13 de setembre i el 8 d'octubre els mitjans anunciessin la detenció de vint-i-set joves relacionats amb les accions de guerrilla urbana que s'havien produït al final de l'estiu a la ciutat, joves als quals vinculaven amb la FIJL (Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries).

Aquesta va ser una altra de les particularitats que van patir aquells joves, la constant vinculació amb estructures de les quals no participaven. Contínuament els mitjans de comunicació reproduïen les notes policials que relacionaven els grups autònoms amb la FAI, la CNT o la FIJL, primer, i amb suposades organitzacions anomenades *Grupos Específicos Anarquistas* o *Grupos Autónomos Armados*, més tard. Si bé

és cert que molts d'ells, especialment els barcelonins, van afiliar-se en algun moment a la CNT i fins i tot, com en José, tingueren certa presència al sindicat, no van ser la majoria i generalment abandonaven la militància abans de passar a l'agitació armada.

Altres jornades especialment actives foren les electorals. El 13 de juny de 1977, dos dies abans de les primeres eleccions generals del nou règim democràtic, una càrrega de dinamita esclatava a l'edifici dels jutjats de Barcelona, vuit mesos després es desarticulava un grup autònom que es relacionava amb l'acció. La nit prèvia a la jornada electoral dos artefactes feien explosió a Còrdova, un a la seu dels jutjats de la ciutat i l'altre a l'edifici que acollia diverses delegacions ministerials. A Sevilla un artefacte esclatava, també, als jutjats, mentre a Màlaga l'objectiu era una torre elèctrica. Una altra torre elèctrica patia els desperfectes produïts per un atemptat amb explosius a Madrid i a Alcorcón era desactivada una càrrega explosiva sota la taula d'un col·legi electoral. A València es van llençar diversos còctels molotov. L'1 de març de 1979, durant la següent jornada electoral, una ampolla incendiària va ser llençada contra la caserna de la Guàrdia Civil de Sant Josep de la Muntanya, a Barcelona. Probablement no totes aquestes accions van ser producte dels actes de grups autònoms o llibertaris, però el fet que no fossin reivindicades ens fa pensar que la gran majoria d'elles sí que ho van ser.

De fet una realitat de l'època va ser la determinació policial per intentar treure ferro, especialment fora de l'àrea de Barcelona, a l'activitat tant dels grups anarquistes com la dels autònoms, atribuint accions realitzades per aquests grups a d'altres organitzacions armades marxistes autoritàries. “De vegades la no reivindicació d'algunes (accions) fa que algunes organitzacions o grupuscles se les apropiïn per a donar-se la il·lusió d'una potència que no posseeixen i fer-se reconèixer com els més eficaços en la seva competició contra l'Estat.”⁷ Aquesta forma d'actuar

⁷ “Comunicado de los grupos autónomos”. Gener de 1979. A: *Comunicados de la prisión de Segovia...*, pàg. 23 i 24.

per part de la policia i dels altres grups armats la patiren especialment els grups madrilenys, algunes de les accions a les quals va col·laborar en Juanjo van ser reivindicades o atribuïdes al FRAP (Front Revolucionari Antifeixista i Patriota).

La seva lluita va ser existencial en la seva totalitat i la seva dinàmica prioritzava l'individualisme dins la col·lectivitat voluntària per sobre de la jerarquització i de qualsevol tipus d'obediència estructural dins els propis grups. L'autonomia de les persones que integraven aquells grups era un dels condicionants que van marcar les seves accions. Tot i que va haver grups força delimitats, fet que reforçava la pròpia seguretat, hi va haver d'altres en els quals els activistes participaven de manera esporàdica. Hi havia situacions en què un grup format per quatre o cinc persones realitzava una acció per a la qual era necessària la participació de diverses dotzenes de companys. Aquella era la part important de la xarxa, alhora que la més fràgil: la capacitat de mobilització de persones inconnexes però que finalment es connectaven sense coneixement real de l'abast de l'acció. Les més conegudes d'aquestes accions van ser, sense dubte, les diverses campanyes organitzades a nivell europeu de canvi de xecs falsificats, però va haver-hi d'altres a nivell local que empraven la mateixa tècnica sense que els serveis policials les fessin públiques degut al reconeixement implícit de la facilitat amb què aquestes expropiacions es duïen a terme.

També va existir l'acció personal, és a dir, la participació activa de joves que sense enquadrar-se en cap grup concret, participaven de l'acció en grups variats, utilitzant noms diferents a cadascun dels grups amb els quals col·laboraven per evitar d'aquesta manera la seva localització en cas de desarticulació de qualsevol dels grups amb què havien participat. L'activista francès Alain Drogou n'és una mostra: detingut el 1980 amb un grup autònom valencià, havia participat abans en accions d'un grup ubicat a Barcelona i posteriorment, el 1985, fou de nou detingut a Barcelona per la seva vinculació amb la FIGA (Federació Ibèrica de Grups Anarquistes). També aquest va ser el cas de Manuel Muner, detingut el 1979 amb un grup autònom barceloní, dos anys més tard

era detingut a Renteria i vinculat amb els EAA catalans i el 1985 era detingut de nou al País Basc i relacionat amb els CAA.

Aquesta mobilitat entre grups es realitzà també entre ciutats allunyades. Molts dels joves, després d'haver-se deixat veure massa sovint a una població, emigraven a una altra ciutat per a continuar allà, amb d'altres companys autòctons, la lluita. Això succeïa especialment en el cas de la detenció d'amics i coneguts, com a mesura de precaució obligada, aquest va ser el cas del madrileny Paco quan es va traslladar a Lisboa. Però no només en aquests casos es donava aquesta mobilitat, també els grups sencers o un nombre important dels seus membres es desplaçaven per a realitzar accions lluny del territori natural propi.

Fou també una mobilitat política. Allunyats de l'ortodòxia, la comunicació i col·laboració amb d'altres sectors de l'esquerra revolucionària fou un fet. "No es tracta d'una opció ideològica sinó d'una tendència pràctica."⁸ En Dani a les manifestacions barcelonines més combatives es barrejava principalment amb militants del PCE(i). Aquesta complicitat durant l'acció de carrer de vegades creava uns lligams d'afinitat que després es traslladaven també a d'altres tipus d'activitat més preparada, on la improvisació emprada al carrer no era possible. Aquesta situació es va repetir tant a Catalunya com al País Basc especialment entre el moviment llibertari i l'esquerra independentista. La col·laboració venia de lluny, de l'exili, en el cas català especialment de Perpinyà, on entre els anys 1973 i 1977 molts d'aquells joves coincidiren. No va ser una col·laboració amb ulls clucs, de tant en tant també saltaven les espurnes. Com quan a Perpinyà mateix durant l'actuació de Lluís Llach, el 1976, un grup de joves llibertaris van fer onejar una estelada negra a l'escenari i grups d'independentistes revolucionaris s'indignaren davant el sacrilegi que aquella senyera negra representava. Més enllà de les discussions teòriques, però, va haver companys de tots dos bàndols que foren capaços de col·laborar activament. Va ser el cas de Josep

⁸ *Por la memoria anticapitalista*, pàg. 185.

Digón, antic membre del FAC (Front d'Alliberament Català) que va ser detingut el 1983 durant la desarticulació d'un grup autònom barceloní. La policia, després de vincular-lo amb Terra Lliure, va informar que ell era l'enllaç entre l'organització armada independentista i el grup autònom llibertari. Digón havia residit a Perpinyà a les acaballes del franquisme i per evitar la seva extradició a Bèlgica es va realitzar una campanya conjunta que demanava tant l'alliberament d'un parell de presos independentistes com la d'un pres llibertari pendent de la mateixa amenaça, en Gerard. En Digón va ser empresonat i jutjat per la seva participació amb membres del grup autònom a tres atracaments a entitats bancàries, a un d'aquests atracaments va participar també el militant independentista Joan Carles Monteagudo.

Els grups tenien una vida efímera, marcada principalment per la proximitat de la repressió policial, però alguns companys arribaren a mantenir-se al voltant de cinc anys en actiu sense entrebancs, com el grup al qual participava el Profe. Quan el 4 d'agost de 1979 els mitjans informaven de la detenció a Barcelona d'una dotzena d'anarquistes, els vinculaven amb accions armades iniciades cinc anys enrere, exactament el 12 de desembre de 1974, quan un grup de joves van atracar l'armeria Roca del carrer Aribau. Però alguns d'aquests detinguts venien participant en l'agitació armada des de la desarticulació del MIL i públicament se'ls va relacionar amb alguna de les accions de l'OLLA.

Una de les seves decisions infranquejables va ser per a tots ells el fet de no produir víctimes. "La nostra principal preocupació va ser sempre no fer víctimes innocents. De fet ho hem aconseguit. Nosaltres hem preferit abandonar una acció o multiplicar els nostres riscos abans que posar en perill una vida."⁹ Un d'aquells joves, encarregat dins el seu grup de la col·locació dels artefactes explosius, prioritàriament a entitats financeres, va fer esclatar la seva darrera bomba una desafortunada tarda en què el mecanisme temporitzador no va funcionar correctament.

⁹ "Comunicado". Grupo autónomo de Barcelona, març de 1978. A: *Comunicados de la prisión de Segovia...*, pàg. 20.

L'artefacte esclatà abans de l'hora prevista i provocà ferides a una dona. Aquell jove mai més va repetir aquella mena d'accions. Les accions, però, no sempre van sortir com les havien planejat. No tot estava a les seves mans. El 5 d'agost de 1976, durant un atracament a la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de la urbanització Sagonia, a Madrid, era mort a trets el vigilant jurat de la mateixa, acció que fou, anys després, vinculada a un grup autònom desmantellat. El mateix succeí a Barcelona el 27 de juliol de 1979, quan quatre activistes d'un grup autònom atracaren l'oficina del Banco Central situada al carrer Pere IV, 186, en el moment en què arribava un furgó blindat que portava 25 milions de pessetes (uns cent cinquanta mil euros). Els tres vigilants de la companyia Esabe-Exprés es van resistir a l'expropiació i es va iniciar un tiroteig durant el qual va ser mort un dels vigilants mentre resultava ferit un altre i un dels atracadors. Aquests són els dos únics assassinats que es van relacionar amb els grups autònoms i llibertaris (si exceptuem els CAA del País Basc) durant els deu anys d'accions iniciats a principis de 1974 i acabats a finals de 1983, tot i que en el cas de Madrid, els inculpats van ser absolts de tots els càrrecs durant el posterior judici.

Van ser fidels, molt fidels, als seus companys. Fins al punt que un d'ells, després de ser condemnat a tres mesos de presó per un intent de fuga, en haver participat en la preparació d'un dels túnels que es van fer des del carrer cap a dins del centre penitenciari, va manifestar «si arribo a saber que la pena per intentar-ho és de tres mesos, deixo Espanya com un formatge de gruyère». De fet, els companys presos criticaven sovint aquesta línia d'acció. No per la fidelitat que demostrava, òbviament, sinó per que aquella dedicació a les fugues evitava, per manca de temps, d'altres accions polítiques.

L'intent de fuga més espectacular va ser el túnel del carrer Vilamarí, a tocar de la presó Model de Barcelona. Dotzenes de persones arribades algunes d'elles des de Madrid, València i França van estar treballant durant més de sis mesos sense que cap notícia arribés als confidents que hi havia dins el moviment llibertari. Era l'any 1979 i a la Model hi havia una dotzena de companys de la xarxa autònoma. El Felipe va llogar

amb documentació falsa un pis a una planta baixa del carrer Vilamarí i començaren l'excavació. Quan finalment el pla de fuga fou descobert, sense patir cap detenció i havent-se donat a la fuga tots els involucrats, van patir, un cop més, la manipulació informativa de l'Estat. Uns dies més tard, davant la proximitat d'eleccions parlamentàries, els mitjans informaven que s'havia localitzat un túnel, obra d'ETA, l'objectiu del qual era atemptar contra la caserna militar que hi havia al mateix carrer de Vilamarí. Un mes i mig després, quan la jornada electoral ja havia tingut lloc, s'informava de l'intent de fuga i de l'objectiu real del túnel, el Felipe, però, portava ja prop de tres setmanes detingut.

No va ser, ni molt menys, l'únic intent. A més del túnel de la Model, realitzat durant 1979, o dels intents per treure els companys presos a Girona d'un any abans, també a València el gener de 1979, es va detenir a quatre activistes per intentar treure els companys de la mateixa forma, i a Madrid altres cinc companys eren detinguts el maig de 1981 per la mateixa raó.

“(Els grups autònoms) van ser el sector del Moviment Llibertari més reprimat. Però era un sector de molt difícil identificació; qualsevol pretensió de voler-lo catalogar seria vana. Tal era la seva diversitat, en el discurs i en el comportament. En aquesta diversitat radicava la seva potencialitat.”¹⁰

¹⁰ ANDRÉS EDO, L. *La CNT en la encrucijada...*, pàg. 303.

PETIT LOUP

El Petit Loup va ser detingut per primera vegada a Tolosa de Llenguadoc el 14 de setembre de 1974, havia nascut a Barcelona, al carrer Carders, el 1954, però els seus pares passaren tres anys després a França. Formaven part de la xarxa de suport als maquis que baixaven de França i la seva casa havia estat detectada per les forces policials a començaments de la dècada, no els van poder inculpar però després de nombrosos escorcolls la situació es tornà insostenible. El març de 1957 els pares amb els seus dos fills i l'àvia materna iniciaren el camí de l'exili i la família s'instal·là a la capital del Llenguadoc, on va viure la seva joventut. A l'institut, el Lycée Berthelot, coincidí amb tota una generació de joves els quals, especialment a partir del Maig de 1968, es van sentir necessitats d'ajudar als companys de l'altra banda dels Pirineus en la seva lluita contra la dictadura feixista. L'autisme democràtic de l'estat francès no els satisfia. La militància dels seus pares, el contacte directe amb tots aquells vells, i no tan vells, exiliats espanyols i les converses quotidianes amb els seus fills, la xarxa solidària, en definitiva, no va ser un impediment. Més aviat tot el contrari. Però aquella no era la seva única preocupació, a ell li agradava cantar, com li agradaven la natura, els animals o la llibertat, i era habitual escoltar-lo amenitzar les trobades dels exiliats espanyols.

Amb els seus companys d'estudis formaren un grup d'afinitat anomenat *Vive la commune* i començaren a emprar l'acció directa. Una de les primeres accions d'aquell grup va consistir en intentar cremar el Consolat espanyol però el còctel no esclatà. A les manifestacions, l'enfrontament cos a cos amb militants feixistes i membres de les forces de seguretat era habitual i la utilització de tècniques de guerrilla

urbana per part dels manifestants, també. Poc després, amb setze anys, ja no podia suportar el dogmatisme educatiu i decidí deixar l'institut, però les lleis franceses no li permetien treballar per la seva edat i, tot i que intentà fer d'aprenent de torner, va marxar a Andorra on trobà feina a la pedrera de la Massana, localitzada entre Andorra la Vella i la frontera espanyola. Allà va aprendre tot el que necessitava saber sobre la utilització d'explosius, ell era l'encarregat de despenjar-se per la façana rocosa i col·locar les carregues que produïrien la matèria prima necessària per a l'explotació. Un any després, afectat per la pols produïda per les explosions a la pedrera, tornà a Tolosa on la situació era prou diferent de quan havia marxat.

El desencant s'havia estès entre els joves, esperançats després del Maig del 68. S'havia trencat amb la política reivindicativa dels anys anteriors el resultat dels quals es comptava per dotzenes de joves empresonats, fet que motivà que alguns companys decidiren passar a la lluita armada, entre ells alguns dels seus amics, els quals a partir de l'any 1971, formaren part del MIL. Ell mai s'integrà en el grup armat tot i que va donar suport estructural en cas de necessitat però quan, el 1974, Puig Antich fou assassinat, i davant l'imminent perill que el nou Consell de Guerra a alguns dels seus membres significava, no va poder mantenir-se al marge per més temps i participà en la creació dels GARI (Grups Autònoms Revolucionaris Internacionalistes).

Els GARI estaven conformats per una coalició de diversos grups d'afinitat, alguns dels quals ja havien actuat autònomament (com els GAI -Grups Autònoms d'Intervenció- que van metrallar el vehicle del cònsol espanyol a Tolosa i van volar diverses línies de ferrocarril en direcció a la frontera espanyola) en suport als presos del MIL abans del segrest de Baltasar Suárez, acció que donà a conèixer públicament la xarxa. Entre aquests grups d'afinitat hi havia dues plataformes força diferenciades: una de més intel·lectual i política i l'altre formada per joves apassionats i necessitats de donar respostes pràctiques. Després del fracàs del segrest, els membres que no van ser detinguts, del sector més jove, elaboraren un pla de sabotatge a curt termini tant contra

l'estat espanyol com contra la complicitat de l'estat francès. Aquest va ser el vessant més espectacular dels Grups: atemptats amb explosius per denunciar la situació repressiva a l'estat espanyol i atracaments a entitats financeres per donar suport a les famílies dels presos i a les necessitats d'aquests. En una d'aquestes accions, que precisament no tingué cap ressò públic a l'estat espanyol, volaren una torre d'alta tensió a la Cerdanya, deixant prop de dues setmanes l'àrea de Barcelona sense l'electricitat de 380 volts tant necessària per a les grans indústries, que restaren paralitzades. Ells eren conscients que si no es feia públic era precisament per que s'estava fent mal. Finalment, l'agost de 1974, la xarxa decidí acabar amb la seva activitat, tot just un mes abans que comencessin les detencions (a excepció d'un company que havia caigut després d'un atracament el 29 de juliol). El Petit Loup va ser el primer, el 14 de setembre era detingut a Tolosa, els sis dies que passà a la gendarmeria es convertiren en un infern: a una de les explosions que patí el Consolat espanyol a la ciutat els mesos anteriors, de les quals l'inculpaven, un comissari havia resultat ferit a un braç...

Un cop acabades les diligències prèvies a la gendarmeria, amb el seu company de captiveri, el Ratapignade, fou traslladat a la presó de La Santé, a París, on estaven els altres presos dels GARI que havien caigut amb posterioritat a la seva detenció. Un cop tots els presos dels GARI junts (a excepció d'en Tonton que restà empresonat a Tolosa i en Sabata que estava a Fresnes), el 27 de desembre, iniciaren una vaga de fam i una vaga d'instrucció judicial amb l'objectiu d'obtenir l'estatut de presos polítics. La vaga d'instrucció judicial consistia en negar-se a declarar davant del jutge, que setmanalment demanava el seu trasllat des de la presó fins al Palau de Justícia; quant a la vaga de fam, va aconseguir mantenir-la durant quaranta-tres dies, com la majoria dels seus companys. Restaven tots incomunicats però sabien que al carrer la solidaritat estava desbordant les forces de l'estat francès i la seva popularitat augmentava. Per fi aconseguiren el seu objectiu, ell va perdre unes quantes dents però va ser reconegut com a pres polític.

Va estar juntament amb dos dels companys, en Sebas i en Ratapignade,

prop de tres anys en presó preventiva i amb ells va mantenir un altre pols amb l'Estat realitzant una segona vaga de fam, que va durar trenta dies, quan un any més tard intentaren treure'ls l'estatut. Llavors la solidaritat d'altres presos i, de nou, la rebuda des de l'exterior dels murs fou incondicional. Els anomenaven els tres mosqueters, resultaven ser dinamiters simpàtics que mai havien causat cap víctima. Mentre restava a la presó, però, va veure complert un petit somni adolescent: es va publicar el seu primer disc, un senzill de 45 polsades amb quatre cançons i els beneficis del qual es destinarien al suport dels empresonats dels GARI. El disc oferia dues versions del cantant i poeta de finals dels segle XIX, Aristide Bruant, considerat el creador de la cançó realista francesa i "veu del poble", juntament a una versió de la cançó popular de la revolució mexicana "Carabina 30/30" i a una altra d'Atahualpa Yupanqui, titulada "Preguntitas sobre Dios" que acabava amb aquests versos: *"Yo canto por los caminos, y cuando estoy en prisión, oigo las voces del pueblo que canta mejor que yo. Si hay una cosa en la tierra más importante que Dios es que nadie escupa sangre pa' que otro viva mejor. ¿Qué Dios vela por los pobres? Tal vez sí, y tal vez no. Lo seguro es que Él almuerza en la mesa del patrón."*

Durant la seva estada a la presó van "caure" al nord del país els membres d'un altre grup autònom anomenat MATRA (Moviment Armat Terrorista Revolucionari i Anarquista), aquells joves restaven a la presó de Le Mans oblidats i sense poder aconseguir l'estatut de pres polític mentre ells gaudien d'una efectiva popularitat. En sortir de la presó, el maig de 1977, el Petit Loup amb els seus companys decidiren recollir informació i intentar agrupar gent per donar-los suport, recerca que els portà a crear tota una xarxa de grups autònoms, especialment localitzats a les rodalies de París, amb els quals començaren a col·laborar.

Paral·lelament, els tres, en estar pendants de judici, s'havien de presentar els divendres les cinc de la tarda a la gendarmeria de Tolosa i un d'aquells dies que els hi tocava fixar, a principis de setembre, decidiren expropiar una entitat bancària tot just abans d'anar a signar. L'expropiació fou un èxit i després de presentar-se a la gendarmeria, de la qual sortien els

nerviosos policies a la recerca dels assaltants del banc, van seure tots tres a una terrassa d'una cerveseria propera per celebrar-ho. De sobte s'apropà un dels vehicles que eren utilitzats assíduament per *Renseignements Généraux*, la policia política francesa, i foren tirotejats. L'avís era clar, no tenien proves però sí que suposaven qui havia realitzat l'atracament. Els tres companys van entendre que el sentit de l'humor ja demostrat amb les accions dels GARI, la ridiculització de la policia francesa que portaven anys duent a terme, no era ben vist pels representants armats de l'Estat.

Un any i escaig més tard, després d'haver realitzat alguns viatges clandestins al sud dels Pirineus on contactà amb els grups autònoms que actuaven a l'àrea de Barcelona i abans que aquella xarxa autònoma creada en sortir de la presó donés peu al naixement d'AD (Acció Directa), decidí tornar a l'estat espanyol i s'instal·là primer a Barcelona, al voltant d'un any, i més tard a una masia a Elizondo (Navarra), en contacte directe amb la natura i convivint amb els veïns en l'ambient rural que tant estimava però, alhora, constatant la realitat del País Basc: la continuada presència militar i l'opressió de l'Estat en un territori ocupat. A Barcelona, però, havia preparat una xarxa de suport estructural al voltant d'antics membres de les Plataformes de Comissions Obreres i amb diversos activistes francesos es dedicà a donar suport econòmic als companys que anaven caient a França a través de les expropiacions realitzades a la costa mediterrània. Al mateix temps la realitat del País Basc el portà a contactar amb gent que no s'identificava amb ETA però que participava molt activament en les lluites socials, eren membres dels CAA.

En aquella època els passos fronterers foren freqüents, tant de material com de persones. Utilitzava diversos passos pirinencs des de la Cerdanya fins a la Vall d'Aran. A una d'aquelles travesses, on el destí era Salardú, va estar a punt de ser detingut per gendarmes francesos. Al Port d'Uretz havia conegut un pastor francès, en Birou, qui residia sis mesos al primer pis d'un refugi de muntanya, del qual la planta baixa estava reservada per als excursionistes, entre els quals el Petit Loup passava desapercebut.

Les nits que restaven sols, ell i en Birou compartien històries, àpats i vi. Una d'aquelles nits en Birou li explicà que els guardes forestals havien trobat munició i pensaven que es tractava de caçadors furtius d'isards. A les cinc de la matinada en Birou baixà del seu habitacle, el despertà i li digué que dos homes pujaven la muntanya i que pel ritme que portaven es devia tractar de vigilants. Ell saltà del sac de dormir i s'acomiadà d'en Birou. Caminà al voltant d'una hora fins arribar a una vella mina on amagà els vint quilos d'armes de foc que transportava i tornà cap al refugi. Aquell dia en Birou li digué que podia estar tranquil perquè ja sabia que ell no era cap furtiu i li continuà explicant la història del seu germà, que s'havia tallat els dits d'una mà per no anar a la guerra, també li confessà que durant molts anys s'havien dedicat a passar refugiats d'una banda a l'altra de la muntanya.

El 19 de març de 1984, en tornar al poble després de varies nits a la muntanya s'assabentà que la Guàrdia Civil el cercava, moments més tard era detingut. Tres dies abans havien estat detinguts dos membres d'un grup autònom llibertari a Barcelona, se'l acusava d'un atracament a un banc efectuat el desembre anterior amb aquells dos companys. En la mateixa batuda, entre el 16 i el 19 d'octubre, foren detinguts al País Basc quatre activistes dels CAA i encara l'endemà de la publicació d'aquesta notícia, el dia 22, membres de la Guàrdia Civil efectuaven la coneguda com a "Emboscada de Pasaia" durant la qual foren afusellats quatre autònoms bascos i detingut un més, acció que significà la desarticulació de la coordinadora autònoma basca.

El Petit Loup fou conduït a les dependències de la Guàrdia Civil a Vitòria on començaren els palls, però aquella nit arribaren a recollir-lo els guàrdies civils que havien de conduir-lo a Madrid on s'inicià l'interrogatori, durant el qual pretenien relacionar-lo amb la xarxa autònoma llibertària de l'Estat, xarxa de la qual no tenia gaire coneixement ja que el seu activisme sempre havia estat relacionat amb els grups francesos. Les tortures foren contínues: la *barra*, el *quiròfan*, electricitat als genitals... Llavors, intentant-se treure de sobre la pressió, va "cantar" (confessar a la policia) la situació de dos magatzems d'armes, un a 36 *quai des*

Orfèvres, a París, i l'altre a *Rempart* de Saint Etienne, a Tolosa. 36 *quai des* Orfèvres era la seu principal de la Policia Judicial francesa i *Rempart* de Saint Etienne la Gendarmeria Central de la capital del Llenguadoc, les dues dependències on havien estat torturats anys enrere els membres dels GARI. L'estratagema funcionà... Momentàniament. Després de deu dies el portaren davant del jutge i va ser quan estava a punt de veure'l que se li apropà el tinent Garmendia, el nom del qual se li havia escapat a un altre guàrdia civil durant els interrogatoris, i li digué «Tu ens has enganyat, però, no n'has sentit parlar dels GAL?» Ell, tranquil, sabent que en aquell moment ja no podien fer-li res, respongué «No, no llegeixo els diaris» «Doncs ja t'assabentaràs» deixà anar el tinent en to amenaçador.

A Carabanchel aquells eren els dies en què les comunes polítiques havien aconseguit una certa autonomia i s'havien guanyat determinats drets per part de l'administració. En arribar el Petit Loup els companys de la comuna llibertària exigiren el seu immediat trasllat a la Sisena Galeria estalviant-se així el preceptiu aïllament. Allà coincidí amb en Juan i d'altres companys autònoms amb els quals compartí moments de gran solidaritat a la comuna, la neteja, la cuina, la defensa de possibles agressions per part d'altres presos al servei dels carcellers... Va ser en Juan, precisament, qui només arribar li comunicà que tenien un problema, poc abans havia arribat el company detingut uns dies abans a Barcelona i durant els interrogatoris li havien dit que el Petit Loup havia "cantat" i que l'inculpava de l'atrancament, la treta policial, però, va ser ràpidament desfeta.

El 4 d'octubre, després de més de sis mesos de presó, sortia en llibertat provisional i viatjava a Barcelona on residien els seus pares. Un dia, quan ja pensava en tornar a Elizondo, rebé una trucada d'un amic i aquest li explicà que els *picos* ja estaven demanant per ell i que era millor que no tornés. Així les coses, i recordant les amenaces vetllades del tinent Garmendia abans d'entregar-lo al jutge, decidí tornar clandestinament a França on demanà asil polític, la sol·licitud, i amb ella l'asil provisional, fou acceptada. Però no hi havia treva, un dia a finals de l'estiu de

1985, quan havia trobat feina com a pintor a Muret, un poble a trenta kilòmetres de Tolosa, s'adonà que uns homes el seguien i no semblaven pas gendarmes, ell va tornar als antics costums de seguretat i començà a moure's sempre amb ulls a l'esquena i amb horaris i moviments molt metòdics. Tanmateix, un migdia, mentre dinava al restaurant habitual, va veure dos homes apropant-se al seu cotxe, tots dos vestien caçadores de cuir sota un sol de justícia i després de fer una ullada al vehicle va veure com feien un senyal a algú que estava fora del seu abast visual. Ell s'aixecà de la taula i es dirigí a la porta del darrera mentre li deia a la cambrera que anava a fer una trucada i que tornava, quan tot just creuava la porta de la cuina on estava situada aquella porta, va veure com altres dos homes entraven al local amb pistoles automàtiques a les mans. Aconseguí creuar el carrer i s'introduí a l'oficina de correus des de la qual trucà a un antic company de Tolosa, també fill d'un refugiat espanyol, el qual en aquells moments estava amb un activista basc i amb un altre company francès. El Petit Loup els demanà que s'afanyessin però que anessin preparats. Quan arribaren, els homes havien desaparegut i després de revisar a fons el seu vehicle, ja armats, decidiren anar a buscar-los, el company francès conduint el seu cotxe i els altres tres seguint-lo en l'altre vehicle. Els individus, però, s'havien esfumat i ell va marxar a Tolosa amb els seus amics. Des d'allà trucà a la seva antiga advocada, Marie Christine Ételin, a qui coneixia de l'època dels GARI, i li narrà el que havia succeït, dos dies després l'advocada li confirmà les seves sospites, aquells dies hi havia un operatiu de la policia espanyola a Muret, d'incògnit. Havia escapat a una acció dels GAL, ja havia estat avisat un any abans pel tinent Garmendia...

Intentà refer la seva vida i es plantejà tornar als Pirineus, aquesta vegada al vessant francès, però per poder treballar la terra necessitava un diploma, així que es traslladà a Couiza, a la regió d'Aude, per assistir a una escola agrícola i després de sis mesos aconseguir el diploma. A l'escola trobà com a companys de classe un grup de vint-i-quatre alumnes conformat per vells hipis, que davant la nova legislació laboral necessitaven el diploma per continuar treballant la terra com sempre

havien fet, grup en el qual ràpidament s'integrà. El 3 de febrer de 1987, en sortir de l'escola, el Petit Loup li digué a un company que s'havia trencat una cama que l'esperés a la porta mentre anava a buscar el cotxe per apropar-lo a casa seva. Quan s'hi dirigia fou segrestat per quatre homes que el forçaren a pujar a un vehicle, en passar per davant dels seus companys, tot just va poder fer un senyal amb el dit indicant que li tallarien el coll.

Els amics anotaren la matrícula del cotxe i trucaren a la Gendarmeria immediatament. La sorpresa però se l'endurien més tard els gendarmes, aquests en comprovar el fitxer de matriculacions de vehicles descobriren que la matrícula era falsa motiu pel qual iniciaren la seva recerca. Mentrestant, els segrestadors aturaren el vehicle al voral d'una carretera i li explicaren al Petit Loup que a Espanya l'esperaven amb els braços oberts, al mateix temps que li feien preguntes sobre la seva relació amb en Sebas, a les quals ell responia que feia vuit anys que no el veia. Llavors, deixant clar que eren policies francesos, li proposaren entrar en contacte amb en Sebas i a canvi li arreglarien la documentació definitiva a França i, a més, farien la vista grossa si ell decidia fer algun treball pel seu compte. Si no acceptava seria entregat de nou a la Guàrdia Civil espanyola, aquella que tres anys abans l'havia deixat estèril després de deu jornades d'interrogatoris emparats per la Llei Antiterrorista. Mentre rumiava com sortir-se'n d'aquella delicada situació s'aproparen dos vehicles de la Gendarmeria i es col·locaren un al davant i un al darrera i d'un d'ells baixaren dos gendarmes amb les cartutxeres obertes.

Els gendarmes demanaren la documentació als ocupants del vehicle tot preguntant què estava succeint i un dels segrestadors els contestà que eren "especials" i que estaven realitzant una operació, a la qual cosa el cap dels gendarmes respongué indignat que ell no tenia constància de cap operació, que estaven al seu territori i que portaven matrícules falses sense haver informat. En aquella delicada situació el cap dels segrestadors optà per explicar que estaven realitzant només un control d'identitat i el gendarme li digué que si ja l'havien fet portessin a l'identificat a l'escola agrària i que acte seguit els acompanyessin a la gendarmeria

per verificar tota la història. En el trajecte cap a l'escola els segrestadors li asseguraren que es tornarien a trobar, que li deixaven un temps per rumiar-s'ho. Un cop amb els seus companys, assabentats aquests de la situació, l'impediren tornar a casa i l'acolliren a una de les comunes que tenien al voltant de la població tot preparant mesures de control i vigilància. Les setmanes posteriors tots aquells vells hipis anaven a classe amb càmeres fotogràfiques per si els "especials" tornaven: volien deixar constància de l'assetjament.

En aquella situació es tornà a trobar en un carreró sense sortida i un cop més decidí trucar a la seva antiga amiga i advocada. La Marie Christine li recomanà denunciar els fets. Dos dies després de formulada la denúncia el jutge trucà a l'advocada i li comunicà que per motius de "seguretat nacional" li havien prohibit obrir el cas, la seva resposta extrajudicial va ser concedir una entrevista per donar a conèixer els fets. Els dies posteriors s'assabentaren que el mateix que li havia passat a ell els hi havia succeït a diversos antics companys, l'Estat estava disposat a tot per atrapar a l'activista d'AD.

Poc després rebé una trucada d'un antic company, un membre dels NAPAP (Nuclis Armats Per l'Autonomia Popular) que havia format part d'aquella xarxa autònoma creada deu anys enrere quan sortí del seu primer empresonament, i li digué que estaven preparant un documental sobre l'assassinat del general Audran, acció executada per AD però de la qual es sospitava que els serveis secrets francesos havien participat en l'organització. El Petit Loup participà en el documental i un parell de dies després de la seva estrena a la televisió pública, el trucà el director per comunicar-li que havien escorcollat la seva casa i en sortir li havien advertit que ara anaven a per ell. Així aconseguien forçar, per fi, la seva nova fugida, de nou en clandestinitat, amb destí a Finlàndia, on arribà el 26 d'agost, on demanà asil polític i on Amnistia Internacional i diversos col·lectius estudiantils es feren càrrec de les seves necessitats i de la seva defensa.

Un mes i mig després de trepitjar territori finlandès, el 8 d'octubre,

era detingut i a pesar de les moltes manifestacions i mostres de suport rebudes, el 28 de març de 1988 era obligat a pujar a un avió que el portà directe a Madrid on fou entregat a les forces policials espanyoles. Començava, de nou, el suplici. El viatge tingué, però, la seva dosi d'espanyolisme còmic: abans d'arribar a Hèlsinki l'avió de les forces aèries es dirigí cap a Hamburg on demanà permís per aterrar, permís que fou denegat per tractar-se d'un avió militar. El pilot espanyol explicà a la torre de control d'Hamburg que anaven a recollir un pres, però des d'aquesta respongueren que a Hamburg no en tenien constància. Tot seguit des de l'avió donaren les dades del pres i els alemanys digueren que al seu territori aquella persona no hi era, el malentès fou aclarit des de Madrid i, després de diverses hores sobre territori alemany, l'avió acabà aterrant a la capital finlandesa.

Després de conèixer al jutge Garzón, qui li comunicà que no podia garantir la seva seguretat, va arribar a Alcalà Meco tot havent passat una nit a Carabanchel, on ja res era com quatre anys abans degut a la política penitenciària del PSOE. Va ser empresonat altres sis mesos fins que sortí en llibertat provisional al setembre. Un mes després el jutjaren a l'Audiència Nacional però la sentència va ser posposada, fet que motivà de nou la seva llibertat provisional. Quan el 14 d'octubre de 1988 rebé la trucada del seu advocat, Fernando Salas, comunicant-li la condemna a set anys de presó per aquell suposat atracament realitzat a Barcelona el 2 de desembre de 1983, ell ja havia decidit no tornar a la presó i desaparèixer.

L'abril de 2005 fou interceptat a la frontera canadenc, tot entrant al país. Interrogat per la policia fronterera declarà que als anys setanta havia estat activista antifranquista, que portava anys vivint a la població canadenc de D'Arcy i que arribava procedent de Mèxic on havia anat de vacances. No tenia cap causa pendent enlloc del món. El 1997, en ser absolt per manca de proves pel Tribunal Suprem espanyol, on el seu advocat havia portat el cas, s'apropà a l'Ambaixada espanyola de la capital del país centreamericà i se li va expedir el passaport. Durant aquella estada al Districte Federal mexicà, l'Irma, que portava ja dotze

anys al país, va ser qui el va acollir i el va posar en contacte amb la xarxa de refugiats polítics de l'estat espanyol. Al Canadà el Petit Loup assaborí la vida. Era gitano i els anys de tranquil·litat que va poder viure després de desaparèixer el 1988 li havien permès aprofundir en la seva essència humana.

Aquell 1988 va passar a França, de França a Suïssa i d'allà al Canadà, on companys d'una casa ocupada de Montreal li donaren la primera cobertura. Mesos després li proposaren anar a una comunitat indígena del centre de Quebec, i allà, a la comunitat Atikamekw, envoltada de frondosos boscos, va romandre un any i mig, arribant a l'hivern a quaranta graus sota zero i aprenent veritable supervivència. D'allà passà a una altra comunitat, aquesta vegada a la costa, la comunitat Micmac, amb la qual va viure un altre any i mig, fins que el 1994 decidí apropar-se a l'oest i viatjà fins a Vancouver.

A Vancouver es va poder retrobar també amb aquella vocació innata que ja havia deixat entreveure a França els anys setanta: el cant. Muntà un grup de música, amb el qual va poder oferir al públic aquell *duende* que sempre va portar dins. Es va transformar en Lolo: «Quan canto, només sóc el transport per la veu dels meus ancestres, jo no vaig escollir cantar, ells em van escollir a mi». Los Canasteros, la formació en la qual en Lolo cantava, va enregistrar diversos discs, actuava sovint al Kino Cafè de Vancouver i participà al prestigiós Vancouver Folk Festival. Membre destacat del poble romaní el 1999 era entrevistat per a un documental sobre el poble gitano al Canadà. Amb el temps s'allunyà, de nou, de les grans concentracions humanes i es traslladà amb la seva companya a la població de D'Arcy on muntaren una casa de turisme rural sota el nom de La Granja de la Lluna. Els dissabtes a la nit el Petit Loup cuinava plats mediterranis i després de sopar el Lolo oferia un recital de flamenc acompanyat de la seva guitarra. Els clients gaudien de la seva senzillesa i la seva capacitat humana, però fins i tot en aquell racó del planeta, a aquelles muntanyes perdudes, el seu passat el perseguia...

En ser aturat a la frontera l'abril de 2005, agents de l'Agència del Servei

Canadenc de Fronteres van prendre bona nota del seu antic activisme i van fer-li saber que revisarien el seu cas. El 14 de juliol, creuava la frontera amb els EUA en direcció sud i amb l'objectiu de no tornar enrere. Bon coneixedor, per experiència pròpia, de la justícia de les democràcies capitalistes, començà una nova fugida, sempre endavant, a la recerca de la llibertat guanyada amb el naixement però de la qual mai havia pogut gaudir.

Un any i mig més tard, el setembre de 2007, el seu nom saltava als titulars dels diaris canadencs: dos activistes d'ETA havien estat detinguts al Canadà i durant les indagacions aparegué una fotografia realitzada a La Granja de la Lluna en la qual apareixien els dos militants nacionalistes amb el Petit Loup, prenent el sol al jardí mentre gaudien relaxadament d'una tassa de cafè. Un diari titulà "*Wanted*" al costat del seu nom, un altre es preguntava: "Com, al Canadà post 11-S, sospitosos de terrorisme són capaços d'amagar-se al país durant tant de temps?"

Tot havent creuat els EUA, tornà a Mèxic on trobà estabilitat. En un primer moment es va començar a buscar la vida donant classes de cuina mediterrània mentre ajudava a organitzar la trobada intercontinental romaní que es va dur a terme l'octubre d'aquell mateix any. Un cop finalitzada la trobada va continuar els estudis d'osteopatia cranial i va aprofundir en la medicina quàntica mentre presentava una tesi a la Universitat de Morelos gràcies a la qual va obtenir el títol de docent universitari. Aquesta estabilitat, a més, el va ajudar també a conèixer millor el seu cos: les seves dots naturals de curació i l'autoconeixement li van permetre convertir-se en un reconegut sanador.

2. DESPRÈS DEL MIL

LA SOLIDARITAT AMB ELS PRESOS DEL MIL

El setembre de 1973 foren detinguts en diverses accions policials prop d'un desena d'ex-membres del MIL. El MIL s'havia dissolt un mes abans però alguns dels seus activistes van decidir continuar les accions mentre intentaven integrar una xarxa de grups autònoms amb l'objectiu de coordinar la capacitat de resistència armada enfront el capitalisme internacional. Per portar a terme aquesta finalitat decidiren continuar emprant les sigles GAC (Grups Autònoms de Combat) que ja havien utilitzat en l'etapa del MIL. Amb les detencions s'acabava la història d'un grup que va intentar aportar noves pràctiques a la lluita obrera en l'estat espanyol i que es va definir com a autònom a l'hora de valorar els seus vincles polítics i socials amb les velles estructures pràctiques i teòriques que provenien de l'època de la Guerra Civil. Aquell final però significà també l'inici d'una nova història que donava continuïtat a molts dels seus plantejaments i, especialment, de la seva forma d'actuar.

A partir del moment en què la notícia de la detenció de Salvador Puig Antich, Josep Lluís Pons Llobet, Oriol Solé Sugranyes i els seus companys i companyes s'estengué per l'estat espanyol i per Europa, especialment per França, començaren a mobilitzar-se les xarxes de solidaritat amb la participació, també, de joves que recollien el testimoni del MIL i que no dubtaven en emprar l'agitació armada com a mitjà propagandístic. Entre ells els membres dels GAC que havien escapat a la repressió i els grups que ja havien començat a actuar coordinats amb ells i que, en alguns casos, formaven part de l'estructura catalana que no havia estat desmantellada.

El 4 de gener de 1974 una càrrega instal·lada a la comissaria de la Policia

Armada del barri de Sant Andreu, a Barcelona, feia explosió causant desperfectes de consideració. Quatre dies més tard, el dia 8, es realitzà el Consell de Guerra contra Puig Antich, Pons Llobet i María Angustias Mateos Fernández, la sentència, però, havia estat dictada molt de temps abans i, com a tots els judicis polítics del franquisme, l'únic objectiu era legalitzar la revenja. L'endemà la sentència es feia pública, i els diaris del dia 10 la recollien: pena de mort per Salvador Puig Antich. L'activitat de la xarxa de suport es multiplicà. Aquella mateixa matinada, ja el dia 11, tres atemptats gairebé simultanis sacsejaren Barcelona, sengles explosions afectaren oficines del Banco Popular Español i del Banco de Vizcaya a prop de la Sagrada Família i mitja hora més tard una potent explosió causà greus desperfectes al monument a *los Caídos* provocant, a més, la caiguda de cinc fanals dels voltants i la trencadissa de molts dels vidres de les finestres de la veïna Facultat de Ciències. Hores abans altres artefactes havien explotat a les proximitats dels consolats espanyols de Zuric i Torí. El dia 15 l'acció solidària es traslladà a Madrid, dues oficines d'entitats bancàries foren l'objectiu.

A França, els companys dels GAC es mobilitzaren intentant implicar el màxim número de col·lectius i persones en aquella lluita desesperada contra el temps per evitar l'assassinat del seu amic i company, el dia 15 els enfrontaments durant una violenta manifestació davant el Consolat de Tolosa de Llenguadoc causaren sis policies ferits. L'endemà a Ivry, als afores de París, eren detinguts quatre joves, entre ells l'activista del MIL Jean Claude Torres, dos dels companys, Michel Camilleri i Pierre Roger, foren alliberats, al quart, Ángel Moreno Patiño, se li trobà a la butxaca la fórmula per preparar una maleta bomba, acabaven de robar un cotxe, anaven armats i presentaren documentació falsa. La realitat és que com a mesura de pressió planejaven segrestar al representant espanyol davant la Unesco, minuts abans havien abandonat el pati de l'església d'Ivry, el capellà de la qual, fill d'un cenetista de Llagostera, els hi donava suport logístic. El dia 17, a Estrasburg, fou ocupada la residència del cònsol per un grup de joves que exigiren l'alliberament dels presos del MIL mentre a Brussel·les un grup de persones es tancaven a l'església de la

Chapelle i es declaraven en vaga de fam. Dos dies més tard, a la mateixa ciutat, es realitzà una manifestació i paral·lelament s'ocupava l'oficina espanyola de turisme a Marsella, el 28 de febrer era metrallat el cotxe del cònsol espanyol a Tolosa.

A l'estat espanyol la solidaritat s'estenia, la matinada del 17 de gener dos artefactes esclataren a la facultat d'Econòmiques de Bilbao. Un parell de dies més tard, el dia 19, una acció coordinada entre diversos grups de l'Estat provocava la destrucció del monument a *los Caidos* de Mataró al mateix temps que diversos còctels molotov eren llençats contra les oficines d'Iberia a València i que a Donostia un altre atemptat amb còctels molotov es realitzava a la seu dels diaris *Unidad* i *La Voz de España*. El 8 de febrer li arribà l'hora al monument a los Caidos de Badalona i a la comissaria de la Policia Armada de Mataró. Tres dies després, el dia 11, una gran manifestació formada per més de dos mil joves sortia de la Universitat Autònoma i una caravana d'una vuitantena de cotxes arribava a Barcelona. El dia 22 un grup de joves tallava amb cadenes la principal arteria de Donostia per sol·licitar l'alliberament. El primer de març un connat de manifestació provocà diversos enfrontaments a Barcelona, els darrers crits per demanar l'indult, però, no foren escoltats...

El 2 de març Puig Antich era assassinat. La ràbia s'estengué per tota Europa. Aquella mateixa nit alguns llibertaris vinculats a CNT van organitzar un grup que va atacar diverses casernes del Vallès Occidental les quals foren metrallades.

El dia 3, després de l'enterrament, una manifestació espontània fou dispersada per la Policia a Barcelona. A la tarda dues entitats bancàries situades a la Via Júlia de Barcelona foren atacades amb còctels molotov i, ja de nit, un artefacte explosiu era col·locat als voltants de la caserna de l'Exèrcit de Sant Andreu. La seva façana i tots els vidres de les finestres de la residència d'oficials patiren els seus efectes. A les universitats de l'estat espanyol les assemblees i manifestacions foren contínues, l'actuació de la Policia Armada també. El dilluns dia 4 es paralitza

l'activitat a Barcelona, València, Bilbao, Granada, Madrid i Saragossa entre d'altres, i la Policia entrava als diversos Campus. A Barcelona una manifestació partí de la Facultat de Medicina fins arribar a la Diagonal, una altra més violenta s'iniciava a les Rambles fins a ésser dissolta al carrer Ferran, on els policies utilitzaren les seves armes de foc. Per la nit una tercera manifestació molt més nombrosa començà al passeig de Gràcia amb la Diagonal i els artefactes incendiaris impactaren a oficines del Banco Atlántico i del Banco Comercial Transatlántico. L'endemà a València diversos jeeps de la Policia Armada foren atacats amb còctels, posteriorment fou detingut un jove acusat d'haver pres part en aquesta acció. El 15 de març un artefacte explotava als jutjats de Barcelona...

A Europa la dinàmica era la mateixa i a les més importants ciutats es succeïren els sabotatges i atemptats contra els interessos econòmics espanyols. Els diaris del Règim, que habitualment amagaven aquest tipus de notícies, es van veure forçats a enumerar algunes d'aquestes accions, ja no podien ocultar la realitat internacional. El dia 4 els molotov impactaven a dues oficines del Banco Popular Español, a una del Banco Español i al Centre Espanyol d'Acolliment, tots ells a París, a Gènova un artefacte esclatava a la porta de la Cambra de Comerç Espanyola, a Roma una nombrosa manifestació intentà arribar a l'Ambaixada i l'important dispositiu policial instal·lat per impedir-ho provocà una batalla campal. Tres dies més tard una entitat bancària espanyola era assaltada durant una manifestació a Grenoble en el mateix moment en què l'Oficina de Turisme espanyola a la Haia cremava completament després del llançament de diversos còctels. El dia 8 era l'oficina del Banco de Bilbao a Hendaia la que quedava completament destruïda per un incendi provocat. L'endemà, durant una manifestació a Lisboa, la policia utilitzà les seves armes de foc per evitar l'assalt de les oficines d'Iberia que, tot i això, patiren seriosos desperfectes. A Baiona i Lió es repetiren els fets mentre a Nimes s'ocupà momentàniament el Consolat.

A l'estat espanyol els grups autònoms continuaven organitzant-se, quedaven molts companys presos i s'havia d'intentar treure'ls, però l'acció policial també avançava, el 22 de març els diaris anunciaven

la detenció de vint-i-dos activistes a Catalunya, entre ells Enrique Conde Martínez, a Port Bou, i Núria Ballart Capdevila, suposadament pertanyents a “dos grups anarquistes independents”¹¹ i autors de les accions armades que s’havien realitzat des del inici de 1974 als voltants de Barcelona. Als mitjans per primera vegada aparegué una nova sigla: OLLA. La mateixa nit tres artefactes esclataven a França, un a una carretera en direcció a Espanya, a la qual es va volar un pont després de tallar la carretera amb cartells on es llegia “Atenció: Pont minat” i els altres dos a les vies del ferrocarril que també portaven a Espanya. Tots tres atemptats foren reivindicats per un altre nou grup, els GAI, semblava com si la desarticulació del MIL estigues abonant la terra per a la proliferació de grups autònoms. Dues setmanes més tard, el 7 d’abril, tres companys, Joan Jordi Vinyoles Vidal, Georgina Nicolau Millà i Ramon Carrión Sánchez, foren detinguts al tren Talgo procedent de Ginebra (Suïssa), a un vagó s’havia descobert una maleta carregada d’explosius. La Policia anuncià, el dia 20, la desarticulació d’una organització creada amb el suport econòmic i logístic del MIL: l’OLLA, l’objectiu de la qual era “crear en complexos industrials una sèrie de nuclis d’autodefensa mitjançant la proliferació de Grups Autònoms de Combat.”¹² En aquella mateixa nota s’informava també que dos dels detinguts el 22 de març en formaven part.

El 23 de setembre fou detingut a Barcelona Roberto Safont Sisa quan, en arribar de França, anava a una cita amb dos companys, Pere Bartres Ametller i José Ventura Romero Tajés, que havien estat detinguts uns dies abans, i encara el 17 d’octubre els mitjans anunciaren, de nou, la desarticulació definitiva de l’organització i quatre noves detencions, entre elles la de Raimon Solé Sugranyes, germà de tres membres del MIL, l’Oriol que estava detingut des d’un any abans i el Jordi i l’Ignasi que havien pogut escapar-se a la ràtzia de 1973. La desarticulació definitiva fou anunciada, per darrera vegada, el 6 de novembre, amb

¹¹ *La Vanguardia*, 22 de març de 1974.

¹² *La Vanguardia*, 21 d’abril de 1974.

les dues darreres “caigudes” de membres de l’OLLA “considerada com la continuació del Moviment Ibèric d’Alliberament”¹³, les de Ricard de Vargas Golarons i Guillem García Pons. En sis mesos havien estat detingudes trenta-quatre persones relacionades amb el Comitè de Solidaritat pro-Presos del MIL i catorze de les quals involucrades segons la Policia en les activitats de l’OLLA.

Mentre aquestes accions repressives assolaven la xarxa solidària catalana, a París, el 3 de maig, era segrestat el director del Banco de Bilbao, Baltasar Suárez; la policia començà a donar pals de cec. Quatre dies més tard l’acció era reivindicada per un altre grup desconegut fins aquell moment, els GARI, que en el comunicat enviat a una agència de notícies francesa demanava, entre d’altres coses, l’alliberament de Santiago Soler Amigó, company del MIL empresonat i que es trobava greument malalt. Paral·lelament, a un bar del carrer Pelai de Barcelona, es convocava una roda de premsa clandestina amb l’objectiu que a l’estat espanyol es coneguessin també les reivindicacions del grup. Mentre els periodistes esperaven l’aparició dels convocants, arribaren dues persones, es presentaren com a membres del Comitè Llibertari Antirepressiu, distribuïren uns sobres entre els periodistes assistents i marxaren. L’endemà un nou comunicat adreçat a l’Agència France Presse, hi afegia la demanda d’alliberament per a altres quatre presos del MIL.

Els Grups d’Acció Revolucionaria Internacionalista no eren altra cosa que una nova xarxa de grups i activistes creada per antics membres del MIL amb l’objectiu d’intentar alliberar els seus companys a través de la pressió exercida a França. A banda dels propis membres del MIL s’hi afegiren alguns activistes espanyols residents a França, els membres del grup *Primero de Mayo* i diversos col·lectius llibertaris formats per joves estudiants francesos i fills d’exiliats espanyols (dels quals Telesforo Tajuelo, qui va formar part de la xarxa, va escriure: “Sense dubte el grup

¹³ *La Vanguardia*, 6 de novembre de 1974.

més nombrós, caracteritzats pel seu confusionisme ideològic, coexistent amb un menyspreu palpable per tota ideologia”¹⁴).

Diumenge 12 el *Sunday Mirror* del Regne Unit publicava una foto del segrestat. L’havia comprat a David May, director d’un mitjà londinenc, el *Time Out*, que l’havia rebut anònimament un parell de dies abans. El periodista fou detingut i imputat per encobriment i la repressió es desfermà entre els activistes llibertaris de l’illa. L’endemà, a la carretera que uneix Lió i Ginebra, eren detinguts sis companys catalans, entre ells Ignasi Solé Sugranyes, uns dies més tard, però, foren alliberats, tot i que dos dels acompanyants de l’Ignasi, en José Ventura Romero Tajés i en Pere Bartres, com hem vist, foren detinguts a Barcelona quatre mesos més tard i inclosos en el sumari de l’OLLA. El dia 21 un grup denominat Escamot Puig Antich havia incendiat la seu del diari francès *L’est republicain*. Finalment el dia 22, després de cobrar-ne el rescat, els GARI alliberaren Baltasar Suárez. Hores després eren detinguts set activistes: Lucio i Anne Urtubia, Octavio Alberola, Ariane Gransac, Jean Helen Weir, George Rivière i Annie Plazen. Amb ells era recuperada una part important del rescat.

El mateix dia un cotxe bomba esclatava a les portes de l’oficina d’Iberia a Brussel·les i vehicles idèntics eren localitzats davant de les seus de la companyia a Liège i Anvers, els cotxes utilitzats havien estat robats a Àmsterdam i el dia 27 els atemptats eren reivindicats pels GAI. El dia 23 eren detinguts Pierre Guibert i Danièle Haas, acusats d’haver allotjat a alguns dels detinguts del dia anterior. El dia 29 es produïren dues noves detencions a París, Armand i Chantal Chestel, companys que foren acusats de prestar el seu pis en el segrest de Suárez. Tot i aquestes detencions la policia no arribava als activistes que havien realitzat l’acció i només s’estava desmantellant la xarxa de suport que havia reivindicat el segrest i cobrat el rescat. El juliol les detencions arribaren a Barcelona, el dia 7 els diaris de l’estat espanyol anunciaren

¹⁴ TAJUELO, T. *El MIL, Puig Antich y los GARI*, pàg. 105.

la detenció de vuit anarquistes, quatre d'ells foren empresonats: Luis Andrés Edo, Lluís Burró Molina i les dues persones que en nom del Comitè Llibertari Antirepressiu assistiren a la roda de premsa del 7 de maig, David Urbano Bermúdez i Joan Ferran Serafini.

Els GARI, però, continuaven existint, i després de dos mesos de treva, els dos mesos que havien donat de termini al Govern espanyol per a acomplir les seves exigències de les quals només es va complir l'alliberament de Santiago Soler Amigó, les accions continuaren: el 15 de juliol dos artefactes esclataven a Andorra, a la seu de la Vegueria Episcopal i a una oficina d'una caixa d'estalvis espanyola, també diverses línies elèctriques que creuen els Pirineus foren atacades i el tren París-Irun patí desperfectes degut a l'esclat d'una bomba abans d'iniciar el seu trajecte. L'endemà tretze autocars de peregrins cremaren a Lourdes i diversos cotxes de la caravana del Tour de France foren calcinats mentre diversos arbres tallaven la carretera d'ascensió al mític Tourmalet. Tot just una setmana abans del Consell de Guerra contra Oriol Solé i Josep Lluís Pons Llobet, que foren condemnats a 48 i 21 anys de presó respectivament. El dia 27 un artefacte esclatà al costat del Consolat espanyol a Tolosa. L'endemà van ser dues les bombes col·locades al mateix lloc mentre una trucada alertava de la col·locació d'un artefacte a l'estació d'Hendaia, que fou desallotjada abans de patir l'explosió, aquella nit a París foren col·locades tres carregues explosives a autocars de la Societat França-Espanya-Portugal i dos cotxes bomba esclataren a prop de les fronteres d'El Pertús i La Guingueta d'Ix. Totes aquestes accions foren reivindicades pels GARI però d'altres grups participaven també en la lluita, el dia 25 un artefacte havia esclatat davant l'oficina del Banco Popular Español de Nimes, sense que ningú reivindicqués l'acció.

A Tolosa el dia 29 la policia detingué a Pierre Roger, se'l acusà d'un robatori a una entitat bancària. L'endemà diversos explosius van ser col·locats al port de la Grande Motte enfonsant diversos vaixells i iots de luxe. El 5 d'agost tres cotxes bomba esclataren a Brussel·les, un davant les oficines d'Iberia i els altres dos enfront dues oficines del Banco Español.

A finals d'agost, els diversos integrants de la coordinadora es reuniren a Tolosa i decidiren la seva dissolució després d'haver aconseguit que no es produïssin noves condemnes a mort a l'estat espanyol, això, però, no implicà que una bona part dels seus membres i d'altres grups autònoms continuessin les accions armades i les expropiacions que finançaven la lluita, que des de bon començament de la xarxa s'havien vingut desenvolupant a França. D'altra banda la Gendarmeria continuava la persecució dels autors de totes aquelles accions.

El 18 de setembre s'anunciava la detenció, al País Basc francès i a Tolosa, de quatre companys acusats de formar part de la coordinadora, es tractava de Víctor Manrique i Jean Michel Martínez, detinguts els dia 15 a Hendaia, i de Mario Inés Torres i Michel Camilleri, detinguts el dia anterior a Tolosa. Els companys del País Basc havien caigut per una errada dels companys tolosans, els gendarmes no van tenir la necessitat de fer-los "cantar", en el moment de la detenció un d'ells duia a sobre una carta dels primers amb la seva adreça, carta que no hauria d'haver sortit mai del pis franc que els tolosans ocupaven.

El 9 d'octubre diversos artefactes explosius eren col·locats al camp de futbol de París on es jugava un partit entre el F.C. Barcelona i un club de la capital francesa, artefactes que foren desactivats per la policia després d'estar alertats per una trucada que reivindicà l'acció en nom d'uns nous GAI (Grups d'Acció Internacionalista). Posteriorment els autors van fer públic que les carregues havien estat col·locades però mai activades. El 14 d'octubre, en acabar el judici als dos detinguts del 16 de gener, era detingut Josep Maria Condom Bofill acusat d'haver pres part en diverses accions de la coordinadora i que havia acudit al judici sense saber que l'estaven buscant. Setmanes després, la nit del 2 al 3 de novembre, un autodenominat Grup d'Acció Revolucionària Ocasionalment Terrorista (GAROT), li tallà el cap i les mans a la figura del Príncep espanyol Juan Carlos de Borbón que formava part del museu de cera de París. El dia 8 diversos mitjans de comunicació francesos reberen, juntament a la reivindicació de l'acció, alguns dels dits i l'Ambaixada espanyola a París, una de les orelles. El 3 de desembre, a París, era detingut Jann Marc

Rouillan amb Floreal Cuadrado i Raymond Delgado, se'ls trobà una fotocòpia de la documentació de Baltasar Suárez. Tots tres foren acusats de participació en diverses de les accions dels GARI.

L'acció judicial provocada per totes aquestes accions solidàries amb els companys del MIL tant a l'estat espanyol com al francès tingueren llargues conseqüències. Els companys inculpats de pertinença a l'OLLA foren deu: Enrique Conde Martínez, Núria Ballart Capdevila, Joan Jordi Vinyoles Vidal, Georgina Nicolau Millà, Ramon Carrión Sánchez, Roberto Safont Sisa, Pere Bartres Ametller, José Ventura Romero Tajés, Raimon Solé Sugranyes i Guillem García Pons, i patiren diversos processos: els relatius a les seves detencions a càrrec del TOP (Tribunal de l'Ordre Públic), els dies 17 de maig i 10 de juny de 1975, i després el Consell de Guerra col·lectiu per pertinença a banda armada, en el qual els demanaven més de cinc-cents anys de presó. Finalment, però, després de les diverses condemnes als TOP, tots els empresonats foren alliberats provisionalment quan l'any 1976, portant al voltant de dos anys de presó preventiva i havent mort el Dictador, el Consell de Guerra fou desestimat i la causa tornà a la Justícia ordinària.

A França entre el 27 d'agost de 1974 i el 13 de febrer de 1975 foren alliberats els onze empresonats després del segrest de Baltasar Suárez. El 14 d'octubre de 1974 es jutjà als dos primers empresonats, els del 16 de gener, Jean Claude Torres i Ángel Moreno Patiño, l'endemà s'anuncià la condemna: deu mesos de presó, en portaven nou i aquella mateixa tarda sortiren de la presó de La Santé. El 27 de desembre els presos dels GARI que restaven a la mateixa presó en espera del judici es declararen en vaga de fam per exigir el reconeixement dels motius polítics a les accions de les quals se'ls acusava. El 5 de gener una explosió afectà el Museu de la Marina a París mentre hi havia una exposició d'art espanyol, l'atemptat fou reivindicat pels Mariners de Kronstadt en suport a la vaga de fam dels companys empresonats. Tres dies més tard es llençà una granada lacrimògena als jutjats de Tolosa, acció reivindicada per Els Amics de Puig Antich i Heinz Chez. El 13 de gener de 1975, es jutjava a Pierre Roger i Michel Camilleri per la detenció del 16 de gener als afores de

París. El dia 16 fou el Palau de Justícia de París el que rebé la visita del GALUT (Grup Autònom Llibertari d'Usuaris dels Tribunals), que deixà un regalet que afectà l'estàtua de Sant Lluís, el patró de la justícia francesa. El nom del grup no era casual: el jutge encarregat del procés contra els GARI s'anomenava Gallut. Prop de dues setmanes més tard una carrera de cavalls que es retransmetia en directe per diverses cadenes de televisió era aturada degut al llançament de bengales, l'acció fou reivindicada per un desconegut GALOP (Grup Autònom Llibertari Ocasionalment Apostador), sentit de l'humor no hi faltava... El dia 23 era alliberat Floreal Cuadrado. Dies més tard un altre grup interrompia un programa en directe de la televisió francesa i abans que poguessin tallar la connexió desplegava una pancarta en suport a la lluita dels companys empresonats. Per fi el 7 de febrer el Tribunal reconeixia el caràcter polític dels fets. La vaga de fam l'havien mantingut entre trenta i quaranta-tres dies.

En aquell moment encara romanien a presó vuit dels activistes, set a París i un a Tolosa, aquest, Pierre Roger, inicià una vaga de fam el 27 de febrer per exigir el seu trasllat a La Santé, on restaven tots els seus companys. Per fi, durant l'abril foren alliberats Josep Maria Condom Bofill, Víctor Manrique, Jean Michel Martínez i Raymond Delgado, el 9 de juliol li arribà el torn a Pierre Roger i els qui pagaren els plats trencats foren Mario Inés Torres, Michel Camilleri i Jann Marc Rouillan que el maig de 1976 encara seguien en presó preventiva i foren alliberats un any més tard, el 25 de maig de 1977, després d'haver complert al voltant de dos anys i mig de presó sense haver estat jutjats.

A l'estat espanyol, encara un any més tard, el 3 de gener de 1976, es publicava la sentència contra els acusats d'haver participat en la roda de premsa del 7 de maig de 1974 a Barcelona, Luis Andrés Edo, Lluís Burró Molina i David Urbano Bermúdez eren condemnats a cinc anys i Joan Ferran Serafini a tres.

Quan el maig de 1981 es realitzà a París el procés contra els imputats per les accions dels GARI tots foren absolts.

SABATA

El Sabata anava per a capellà, durant la seva infantesa ingressà al seminari però en creure's incapacitat per mantenir el celibat va decidir deixar-ho. Nascut el 1953, fill d'una catòlica família burgesa catalana de La Bisbal d'Empordà, era un nen inquiet que influenciat per la personalitat del capellà va decidir seguir els seus passos tot i les reticències del seu pare, que creia que amb nou anys no tenia prou coneixement per a una decisió d'aquelles característiques. El capellà de la població era molt actiu i aquell món l'entusiasmà: l'escoltisme, les excursions amb els companys, el catalanisme. Va ser llavors quan conegué la repressió en primera persona, una nit, acampats a prop de la frontera, el campament fou envoltat per forces de la Guàrdia Civil; en una altra ocasió, durant una travessa nocturna, va rebre una bufetada per respondre de mala manera en ser interpel·lat per dos agents. Al seminari s'inicià la seva conscienciació i es produí el pas de la infantesa a l'adolescència, els capellans obrers marcaven el camí i seguien amb atenció l'evolució de la teologia de l'alliberament. Mentrestant els joves començaven a llegir alguns textos prohibits que arribaven des de França, perquè qui més qui menys, a les comarques frontereres, tothom tenia algun familiar a França i la proximitat de la frontera afavoria el contacte.

Amb quinze anys intentà seguir els fets de Maig a França a través de les emissores del país veí, que es sintonitzaven amb facilitat des de les comarques gironines. Volia contrastar les notícies que havien portat a casa uns amics francesos dels seus pares, propietaris d'un supermercat i segons els quals els responsables de la revolta eren els treballadors espanyols. Mentre patien pel desenvolupament dels fets, els pares s'oferiren per acollir els amics en cas que la revolta desemboqués en

revolució. Finalment va decidir deixar el seminari encara què manifestà als pares la seva intenció d'estudiar Medicina abans d'anar a ajudar a les missions de l'Àfrica. Mesos després el Sabata es desplaçà a Barcelona per cursar, primer, els estudis preuniversitaris i, posteriorment, la carrera de Medicina.

A Barcelona aterrà a la Residència Universitària Ramon Llull, depenent de la Diputació i on va accedir gràcies a les influències familiars. El director, un reconegut adepte al Règim, havia estat Procurador a Corts i era amic de Narcís de Carreras, conegut de la família, originari de La Bisbal, antic president del Futbol Club Barcelona i que en aquells moments era Procurador a Corts. Un cop instal·lat les seves inquietuds el portaren a col·laborar en grups estudiantils de teatre alhora que, per continuar formant-se, realitzava les primeres accions delictives: s'especialitzà en el robatori de llibres a diverses llibreries. Metòdic, a una llibreta apuntava els millors horaris per a visitar cadascuna de les llibreries de la seva particular ruta juntament amb el mètode a utilitzar a cadascuna d'elles. A la Residència es vivia la mateixa efervescència que als instituts i a les universitats, els estudiants demanaven més llibertats. Eren els anys en els quals arribava la contracultura i la revolució sexual, entre aquells estudiants més inquiets Wilhelm Reich causava furor, era un trencador, estava polititzat i, a més, havia tingut problemes amb el comunisme burocràtic i ortodox.

En acabar el Preu, va entrar a la universitat. Hi havia *numerus clausus* i mentre ell, de família de metges, aconseguia matricular-se i començava la carrera de Medicina, centenars de joves es quedaven, arbitràriament, sense poder cursar els seus estudis. Allò va provocar que visqués les primeres protestes estudiantils. Els estudiants no acceptats van començar a assistir a les classes com a oients, però poc després iniciaren les vagues i la Facultat fou tancada, desplaçant-se les classes a l'Hospital de Sant Pau. Va ser llavors quan el director de la Residència fou substituït per un director filocomunista i quan alhora ell va robar un llibre que començaria a marcar la seva evolució política, es tractava de *De Proudhon a Cohn Bendit*, una mena d'història de l'anarquisme escrita per l'Heleno

Saña i que va passar la censura de la dictadura. Paral·lelament, el 1972, els pares s'assabentaren de la seva afició per la literatura i de les seves particulars visites a les llibreries i això provocà el trencament familiar que va significar la seva independència, l'abandonament de la carrera de Medicina i l'inici dels estudis de Filosofia, tot i que la vida en comuna i la primera activitat política li deixaven poc temps per participar a les classes.

La base de l'oposició a la dictadura era el Partit Comunista, el PSUC en el cas de Catalunya, i al seu voltant pul·lulaven tots els grups crítics amb les seves polítiques centralitzadores però que giraven entorn el marxisme, el PCE(i), *Bandera Roja* i tants d'altres que intentaven fer-se amb el control de les plataformes estudiantils universitàries. Aquells mesos flirtejava amb els trotskistes i començava a participar com a part del servei d'ordre a les primeres manifestacions, motiu que el va portar a aprendre a fer còctels molotov, però el llibre de l'Heleno Saña el va empenyer a fer una recerca entre els estants de la Biblioteca de Catalunya, on va trobar un primer treball sobre la Guerra Civil que analitzava especialment la participació de la CNT. A aquest llibre li seguien d'altres amb la mateixa o similar temàtica fins el punt que un dia va decidir no agafar-ne més per por que els tinguessin controlats i algú s'adonés del seu especial interès. El jove, però, ja havia pres una decisió.

La tardor de 1972 va esclatar un conflicte inesperat a la facultat. Els preus dels àpats al menjador universitari van ser incrementats i diversos estudiants van decidir boicotejar l'entrada als mateixos, va ser llavors quan va entrar en contacte amb els primers grups anarquistes organitzats. Inicialment aquells joves convocaven una assemblea diària a les portes del menjador en el moment en què s'obrien les portes i quan l'assemblea s'acabava entraven negant-se a pagar. Això significava el col·lapse del menjador i les primeres discussions directes amb els responsables, que durant uns dies optaren per deixar passar a aquell grup de joves intentant evitar l'obstaculització del servei, però quan s'adonaren que el número de joves augmentava considerablement cada dia, van decidir posar fi

a la benevolència i un dia decidiren barrar el pas als qui protestaven. Aquell dia els joves van ocupar espontàniament els menjadors i durant dies el mantingueren ocupat oferint gratuïtament el servei. Entraven a la cuina i ells mateixos oferien els àpats als seus companys. Quan, davant la protesta, el menjador va ser clausurat, els joves van prendre la decisió de sortir en manifestació i portar la reivindicació als menjadors de l'Escola Industrial. Aquella lluita quotidiana fou el punt de partida de la militància per a un bon grapat de joves.

Va començar a participar a manifestacions estudiantils. Ja no eren aquelles primeres manifestacions organitzades per grups polítics en les quals els utilitzaven com a força de xoc, sinó que eren accions que ells mateixos protagonitzaven. Quedaven a un lloc, distribuïen fulls volants, feien pintades i quan sentien que les sirenes s'apropaven paralitzaven el trànsit creuant vehicles o llençant uns quants còctels molotov abans de donar-se cita a un altre zona de la ciutat quaranta-cinc o seixanta minuts més tard per a repetir l'acció. L'any 1973 va ser un any en el qual les accions van créixer ininterrompudament. Entraven a les fàbriques tot intentant crear vincles directes amb la classe obrera alhora que convocaven vagues generals que tan sols eren seguides a algunes facultats, però la mort d'un obrer a Sant Adrià del Besòs forçà la connexió amb l'Assemblea de Catalunya que per primera vegada els hi donà suport en la consegüent convocatòria. Un dia es desplaçà a la Universitat de Girona per a distribuir propaganda juntament amb dos companys. Després de xerrar amb diversos estudiants estava realitzant unes pintades quan es va presentar la policia i va ser detingut amb una companya, l'altre company va arrencar a córrer i aconseguí escapar. Va restar empresonat a Girona, presó que els interns que havien conegut altres centres qualificaven de familiar degut a la seva mida, el cuiner deia que s'assemblava més a un hotel que a un recinte penitenciari, tres o quatre mesos més endavant li arribà la llibertat provisional. Pendent de judici i esperant que el cridessin per a anar a fer el Servei Militar, va decidir fugir. El resultat del judici era incert però estava convençut que després d'haver conegut la presó per causes polítiques havia d'anar amb

compte, d'altra banda es sentia incapaç de viure sota la mà de ferro de Franco sense participar a les lluites i no podia esperar res de bo del seu pas per les casernes militars. Un batalló de càstig seria sense dubte el seu destí.

A finals de la primavera va creuar la frontera amb un amic, en Roger, i amb Tolosa de Llenguadoc com a fi de trajecte. Creuà amb el seu passaport, sense cap problema. Tot i restar pendent de judici el Règim no posava gaires impediments a perdre de vista aquells joves incòmodes per a les seves aspiracions polítiques. A Tolosa foren aollits per militants de la CNT i van treballar durant unes setmanes a la impremta del sindicat, aquells dies foren de descobriment d'un nou món inexistent per a ells fins aquell moment, un món que començava en creuar els Pirineus i al qual no veien els límits. A finals de juny es van traslladar a París, arribant directament al local anarcosindicalista de la *rue Vignoles* número 33, on van conèixer d'altres joves en una situació semblant a la seva i d'altres que sense haver fugit per accions polítiques prèvies ho havien fet per una necessitat individual d'alliberament, entre ells en Michel. Conegueren també el veterà militant llibertari Abel Paz, el qual els hi aconseguí feina a la fàbrica on treballava, era juliol i substituïen els treballadors fixes durant les seves vacances. Va ser llavors quan per primera vegada es va enfrontar amb els comunistes autoritaris.

Ell, que havia començat la seva formació política a les facultats barcelonines, sempre havia vist els militants d'aquells grups dogmàtics com a companys de barricada, però a París comprengué que es tractava del primer tallafocs del sistema capitalista: aquell mes esclatà la vaga de Lip i els seus treballadors van ocupar la fàbrica, els joves provinents de l'estat espanyol no dubtaren en solidaritzar-se amb ells i ompliren de pintades diverses fàbriques entre les quals la seva, llavors els buròcrates de la central sindical marxista francesa, la CGT, molestos per l'acció autònoma, els van convocar a una reunió per a acusar-los de ser contraris al esperit nacional i d'haver-se negat a cantar l'himne de França el dia de la festa nacional, el 14 de juliol, fins i tot els van acusar de ser enviats del règim espanyol. A partir d'aquell moment la pressió al centre de treball

augmentà i els dirigents del sindicat els van amenaçar amb fer-los pagar el que costés pintar de nou tota la fàbrica, finalment foren acomiadats pels mateixos sindicalistes que tenien prou poder com per decidir qui podia treballar i qui no. Tot i això aquells joves no van abandonar sense plantar cara: un dia, al menjador de la fàbrica, un militant de la CGT va tractar de hippy i de prostituta a una de les joves del grup i el Sabata sense dubtar-ho la va defensar iniciant-se una baralla durant la qual volaren cadires en totes direccions.

Un parell de mesos després, amb en Michel i un parell de companys més, s'assabentaren de la "caiguda" a Barcelona dels joves militants del MIL i van decidir començar a organitzar un comitè de suport a París. Primer es reunien al local de FL (Front Llibertari, una estructura paral·lela del moviment llibertari espanyol a França) de la *rue Vignoles* i després al local de l'ORA (Organització Revolucionària Anarquista) i de la CNT de la *rue Saint Denis*. Va ser allà quan durant una d'aquelles reunions es va presentar l'Eva, activista propera al MIL a la qual coneixia dels campus barcelonins. Després de la reunió l'Eva els va convidar a prendre un cafè amb uns companys, eren en Sebas i en Cri Cri amb els quals decidiren començar a col·laborar. Aquella col·laboració els va empenyer fins a Tolosa per a començar a traçar les línies d'acció. Durant la preparació de la primera acció política, a París, el 16 de gener de 1974, va ser detingut en Michel amb tres companys francesos, dos dels quals foren alliberats poc després. En Michel i en Cri Cri foren empresonats.

El Sabata continuava a la universitat, on s'havia matriculat en començar el curs, i quan els estudiants s'assabentaren de l'execució de Puig Antich, esclata la ràbia. Els joves estaven disposats a tot i aquella mateixa nit dues entitats bancàries espanyoles i el Centre Espanyol d'Acolliment de la capital francesa foren atacats amb còctels molotov. A partir d'aquell moment es començaren a connectar amb els diversos grups llibertaris amb l'objectiu d'evitar que el Consell de Guerra pendent a alguns dels membres del MIL pogués desembocar en noves penes a mort, es van ajuntar amb veterans activistes llibertaris espanyols, amb militants

francesos i amb un important sector d'estudiants espanyols amb ganes de col·laborar. Un dels habituals punts de trobada era el bar La Boule d'Or, de la *rue* St. Michel, on el catedràtic Agustín García Calvo ofería la seva tertúlia setmanal. Allà s'hi barrejaven exiliats, joves estudiants, noies que havien arribat des de la Península per a avortar i nouvinguts sense papers que cercaven legalitzar la seva situació, era, en definitiva, un espai en ebullició constant fins que els propietaris suspengueren les tertúlies. Paral·lelament, un dels companys, que vivia a una residència d'estudiants, es va espavilar per a fer-se càrrec d'una part de la residència on els joves activistes s'hi amagaven quan volien desaparèixer.

El mes de maig, mentre altres companys segrestaven a París a Baltasar Suárez, segrest que va ser el tret de sortida de les accions dels GARI, un dels grups de la xarxa, format per quatre o cinc activistes i en el qual ell es va integrar, es desplaçava a Àmsterdam. Els GARI eren una xarxa de grups i només es reivindicaven les accions en el seu nom quan tots els grups integrants se'n feien càrrec, independentment que cadascun dels grups, de forma autònoma, continués actuant lliurement i reivindicant les pròpies accions amb d'altres noms si així ho decidien. Quan aquell grup traslladat a Àmsterdam va fer esclatar el primers cotxes bomba davant d'interessos econòmics espanyols, va reivindicar les accions amb el nom de GAI. Aquests atemptats es realitzaren el mateix dia de l'alliberament de Baltasar Suárez i de la detenció a França de set companys, i els objectius foren les oficines d'Iberia a Brussel·les, Liege i Anvers, a Bèlgica.

Seguiren un parell de mesos de treva fins que al juliol els GARI iniciaren una nova etapa marcada pel ritme frenètic en les accions. El dia 29, després d'un atracament a una entitat bancària, era de nou detingut un d'aquells joves francesos que havia estat detingut el 16 de gener i alliberat dies més tard, en Tonton, aquesta vegada però no tindria la mateixa sort. Durant els durs interrogatoris que va patir els dies posteriors, va sortir el nom d'en Zapata (versió francesa passada pel filtre del castellà del seu malnom). Després de dos mesos d'acció directa ininterrompuda, a finals d'agost, els GARI es van dissoldre i cadascun

dels integrants continuà el seu rumb, però un parell de setmanes més tard s'iniciaven a Tolosa les detencions. Al Sabata, qui ignorava que ja estava buscat per la Gendarmeria, li arribà el moment en sortir del judici del seu amic Michel: el 14 d'octubre amb diversos activistes s'atansà als jutjats de París per a donar suport al seu company i un cop finalitzada la vista, mentre prenién una cervesa a un bar dels voltants, fou detingut amb d'altres companys. Els qui, com en Benito, no els van poder relacionar amb cap acció, van ser alliberats, però durant els diversos escorcolls que realitzaren als pisos d'aquells joves trobaren un company francès, Jacques Lescouet, qui restava amagat degut a la seva condició de pròfug i qui va ser conduït a una presó militar. El Sabata va estar cinc o sis dies a la gendarmeria, durant els tres primers, lligat, fou brutalment apallissat per forces arribades especialment des de Tolosa, en una de les ocasions fins a perdre el coneixement, a partir del quart dia restà custodiat per policies de París que impediren que els companys del Llenguadoc continuessin la seva particular revenja, com hem vist abans, a una de les accions dels GARI un comissari de Tolosa va resultar ferit a un braç. Aquells dies fou també interrogat per policies arribats de Brussel·les i d'Àmsterdam, però no pogueren inculpar-lo d'aquelles primeres accions reivindicades sota les sigles GAI. Llavors ingressà a la presó de Fresnes, a la regió de París, inculpat de l'atrancament que havia suposat la detenció d'en Tonton, un atrancament al qual no havia participat.

A Fresnes va realitzar una primera vaga de fam i de set per reivindicar la seva innocència, però sense estar preparat, després de set dies va abandonar. Un mes i mig després de la seva detenció foren detinguts altres tres companys que havien participat a les accions dels GARI i van ser concentrats tots els presos de la xarxa al centre penitenciari de París a excepció d'en Tonton, que estava a Tolosa, i d'ell mateix, va ser llavors quan decidiren iniciar una vaga de fam amb l'objectiu de ser reconeguts com a presos polítics. Els primers dies, el Sabata, aïllat dels seus companys, no va ser gens estricte. L'advocat, d'amagat, li donava algun ou que ell s'empassava ràpidament, però aviat s'imposà

l'autodisciplina i va realitzar la vaga durant vint-i-tres dies, al final dels quals els jutge accedí a la seva demanda. Vuit mesos després fou traslladat a la presó de St. Michel, a Tolosa, on restà unes setmanes abans d'aconseguir l'alliberament.

En sortir es desplaçà a París on va continuar els estudis alhora que es desvinculava de la lluita armada, tot i que sempre el va unir una profunda amistat amb tots aquells joves amb els quals s'hi jugà la vida durant la primavera i l'estiu de 1974. Des de París sovint viatjava a Perpinyà per trobar-se amb familiars i amics que creuaven la frontera per veure'l. Durant un d'aquells viatges es va trobar amb uns companys de Girona als quals acompanyà a la Librería Española, on compraren diversos llibres prohibits a l'estat espanyol, dies més tard, aquests amics li comunicaven que havien estat detinguts a la frontera, on ja els estaven esperant. El van aconsellar que anés amb compte si visitava la Librería. El 1977 va acabar tornant a l'estat espanyol, on l'únic que tenia pendent era la realització del Servei Militar, del qual es va lliurar fent-se passar per epilèptic.

Va viure entre Catalunya i París durant molts anys, tot i que, el 1978 va ser detingut de nou a Estocolm. Decidit a crear una escola llibertària, per a aconseguir els diners necessaris va optar per participar en una operació internacional de canvi de xecs falsificats, ell va decidir actuar a Suècia, on un any i mig abans havia estat detingut el seu amic Michel per la mateixa causa, perquè hi tenia uns amics. Entre els participants en l'acció hi havia alguns antics presos socials, un dels quals, membre de la COPEL, l'acompanyava. Quan va ser detingut a Estocolm, ell, després de canviar els xecs sense entrebancs, va tornar a l'hotel on s'estaven per a recollir el passaport amb la intenció de desplaçar-se a l'aeroport, però l'estaven esperant. Va restar sis mesos completament aïllat a les dependències policials d'Estocolm i després empresonat a Kumla, una presó d'alta seguretat on va compartir tancament amb presos perillosos, reincidents i delinqüents d'alt nivell durant altres sis mesos.

LA XARXA CATALANA

A Catalunya gran part de la vella xarxa logística de suport a la lluita armada llibertària havia estat desmantellada entre 1957, any de l'assassinat d'en Facerías, i el 1963, en què assassinaren al Caracremada, al bell mig, el 1960, queia, també assassinat, en Quico. Durant els anys seixanta l'acció directa continuà sent emprada, però, per un parell de grups vinculats a les estructures organitzatives històriques del moviment llibertari espanyol: el DI (Defensa Interior), vinculat a la CNT, i el grup *Primero de Mayo* vinculat a FL i relacionat amb noves xarxes llibertàries internacionals. Uns anys més tard, la influència del Maig francès començà a fer-se notar entre una nova generació de joves. A les universitats i als instituts aquests joves començaven a organitzar-se.

A les comarques gironines la proximitat de la frontera i el contacte amb el primer turisme francès es deixaven notar: alguns joves començaren a realitzar pintades i accions simbòliques en els dies assenyalats, Primer de Maig, 19 de juliol, 1 d'octubre... Pas a pas la teranyina s'anava teixint de nou i els contactes s'ampliaven tot i la clandestinitat imposada. Finalment aquells joves arribaren a Barcelona on d'altres joves es sentien atrets pels textos de la Internacional Situacionista, textos que distribuïen de forma clandestina per diverses facultats barcelonines. El 1969 naixia el Grup Anarquista Bakunin, conformat per joves empordanesos, un grup de joves estudiants de les facultats de Barcelona i membres de la FIJL. La coordinació s'eixamplava, ja el 1970, amb la creació de *Negro y Rojo*, grup on es fusionaven també diversos col·lectius de l'àrea metropolitana. Un any més tard *Negro y Rojo* es trobava a València amb els grups *Ácratas* de Madrid i Bandera Negra de la capital del Túria, i donava peu a la primera coordinadora de grups autònoms llibertaris

entre aquesta nova generació de joves, la coordinadora també arribava a Saragossa a través del grup aragonès *Acción Directa*.

L'octubre de 1972 esclatà un conflicte a la ciutat universitària de la Diagonal barcelonina, diverses organitzacions estudiantils, entre elles *Negro y Rojo*, boicotejaren l'entrada als menjadors degut als preus abusius, inesperadament i espontània, un company gironí, Josep Maria Condom Bofill, de la Facultat de Lletres, convidà a tothom a prendre possessió del menjador al crit de "*¡A comer sin pagar!*", l'acció fou assumida per un gran nombre d'estudiants i les organitzacions promotores del boicot es trobaren desbordades. El boicot es convertí de sobte en una ocupació que implicà la realització d'assemblees i el repartiment gratuït de menjar a diari, tant al menjador del Campus de Pedralbes com, posteriorment, a l'Escola Industrial. Mesos després en Josep Maria era detingut a la Universitat Girona per la realització d'unes pintades, va ingressar a presó i en sortir en llibertat condicional, abans de patir el judici davant del TOP, va passar a França, on es va integrar en els GARI i patí un nou empresonament. Les ocupacions dels menjadors s'allargaren durant dos mesos i en finalitzar aparegué el Manifest d'Estudiants Llibertaris de Catalunya i les Balears, coordinadora d'instituts i facultats creada uns mesos abans.

L'actuació de la coordinadora estudiantil, que tingué presència al Gironès, la Garrotxa, l'Empordà, Osona, el Barcelonès i el Baix Llobregat, a més de les Balears, durà al voltant de dos anys. Al setembre de 1973 es publicava el primer número del seu butlletí, tot coincidint amb la "caiguda" dels companys del MIL i amb la creació del Comitè de Solidaritat pro-Presos del MIL, en aquell moment un grup nombrós dels seus activistes decidiren passar a formar part dels grups autònoms i abandonar la xarxa estudiantil, però a més, sis mesos després, la coordinadora patia un cop per part de les forces repressives que significaria la seva efectiva desaparició. Quan el març de 1974 la policia informava per primera vegada de la desarticulació de l'OLLA i de la detenció a Catalunya de vint-i-dos anarquistes, en realitat feia referència al desmantellament d'una part del Comitè de Solidaritat

pro-Presos del MIL que estava conformat per diversos grups autònoms armats juntament amb membres d'Estudiants Llibertaris i del col·lectiu editor del butlletí *CNT-Infoma*.

Entre setembre i desembre de 1973 el Comitè havia estat merament propagandístic. S'havien realitzat tres dossiers per informar sobre la lluita duta a terme pels companys del MIL, sobre els seus postulats ideològics i sobre la seva situació d'empresonament, però a una reunió realitzada el mateix dia de l'assassinat d'en Carrero Blanco es va decidir emprar també l'acció armada com a eina solidària, desdoblant-se el Comitè en el sector polític, l'objectiu del qual era mobilitzar els diferents sectors de l'oposició organitzada en previsió d'una condemna dura, i el sector tècnic, que realitzaria accions armades espectaculars per a cridar l'atenció de la ciutadania sobre el cas.

Els companys que la policia havia detingut i vinculava a aquella nova organització armada anomenada OLLA eren en realitat membres dels grups autònoms (que ja portaven prop de tres anys en actiu i que de vegades s'havien coordinat amb els membres del desaparegut MIL per a la realització d'accions armades), activistes d'Estudiants Llibertaris, (com l'Eugeni Méndez o l'Enric Casasses), i simpatitzants i amics (que res tenien a veure amb la lluita armada) vinculats a una comuna llibertària de Mirasol (Sant Cugat del Vallès) que va ser assaltada per la policia. Quan un mes més tard, el 20 d'abril, els mitjans reproduïen la fotografia de tres companys detinguts hi afegiren la d'altres activistes suposadament molt perillosos que s'havien donat a la fuga: Ignasi Solé Sugranyes, membre del MIL que ja havia creuat la frontera, Miquel Dídac Piñero Costa, membre d'Estudiants Llibertaris que el 28 d'abril passà a França utilitzant la xarxa llibertària transfronterera de la Cerdanya, Felip Solé Sabaté, cosí dels germans Solé Sugranyes, membre dels grups autònoms que havia participat en alguna acció amb el MIL i que aconseguí arribar a França el 3 de maig, i Genís Cano, que fou amagat diversos mesos per Pau Maragall Mira a la casa familiar de Vilanova fins que escampà la boira.

L'OLLA mai no va existir com a tal. El nom va ser un invent del Règim necessitat de noves organitzacions amb les quals explotar públicament les pors al terrorisme enfront l'ordre establert. Precisament la policia va aprofitar un document intern dels grups autònoms en poder de membres del MIL i confiscat durant la seva desarticulació en el qual es deia que els activistes no formaven part de cap organització de lluita armada. Per al Règim es tractava de fer comprensible allò que els seus buròcrates no podien entendre.

Els grups desarticulats sota el nom d'OLLA formaven en realitat una xarxa de petits grups autònoms, grups que integraven tres o quatre persones i que es connectaven entre si a través d'un enllaç, de manera que la seva desarticulació total era molt complicada. Aquelles cèl·lules estaven escampades pel territori (Mataró, Badalona, Terrassa, Santa Coloma, Nou Barris, Sant Andreu...) i la gran majoria dels seus activistes, que arribaren a ser una quarantena, no vivien en clandestinitat sinó que treballaven o estudiaven. L'afinitat dels joves que formaven aquells grups era tal que impossibilitava completament la infiltració policial, de fet, més que afinitat en alguns casos podem parlar d'evolució conjunta: entre ells no hi havia cap mena de dubte. La xarxa fou creada al voltant de tres antics membres del PSAN (Partit Socialista d'Alliberament Nacional) sota conceptes teòrics autònoms anticapitalistes. En realitat es tractava d'uns grups heterodoxes, com a tants d'altres grups de joves sorgits a les acaballes de la dictadura sota la dura mà de ferro del franquisme i sense vincle estructural amb cap de les velles organitzacions que havien tingut presència a la política prèvia o contemporània a la Guerra Civil. El joves, empesos per la necessitat de formar-se políticament, s'empassaven tot allò que queia a les seves mans, començant, sempre, pels clàssics del marxisme i arribant, poc a poc, als clàssics anarquistes molt més difícils d'aconseguir. En això s'assemblà al MIL: aires nous per als sectors antiautoritaris de l'estat espanyol.

Aquells anys tots els grups i partits polítics clandestins de l'esquerra disposaven dels seus grups d'autodefensa, més o menys armats depenent

de l'organització, i entre ells també el PSAN. Aquests tres joves, membres d'un dels grups de defensa del PSAN, realitzaren algunes accions propagandístiques i la seva activitat fou desautoritzada pel Partit, raó que els empenyí a continuar com a grup independent sota el nom de Resistència tot i que ràpidament passaren a autodenominar-se grups autònoms. L'estiu de 1972, dos dels activistes, en Felip Solé i Joan J. Vinyoles es van reunir amb Jann Marc Rouillan i Oriol Solé a la serra del Moixeró i decidiren estrènyer els seus llaços: el 18 de novembre militants de tots dos grups realitzaven una primera expropiació conjunta a la Caja de Ahorros y de Pensiones del carrer Escorial de Barcelona i deu dies més tard, el 28 de novembre, repetien la col·laboració al Banco Central del passeig Valldaura. Fins a la detenció dels membres del MIL de setembre de 1973 realitzaren dues expropiacions col·lectives més, però aquells grups autònoms no necessitaven al MIL per a actuar, el gener de 1973 tres dels joves (amb el suport d'altres companys des de l'exterior) assaltaren l'oficina del Banco de Vizcaya del carrer Manuel Girona i el 2 de juliol del mateix any dos companys realitzaren una acció arriscada expropiant l'oficina central de correus.

Al'hora d'actuar eren força més metòdics que els seus companys del MIL, que com a militants professionals estaven sempre necessitats de diners. Ells no tenien urgència econòmica i això els permetia unes accions molt més segures. Fins i tot aconseguiren infiltrar a una companya, la Núria Ballart, a una impremta oficial dedicada a la impressió dels DNI i això els va permetre obtenir al voltant de cinc mil documents llestos per a ser utilitzats. Una altra novetat, de les diverses que van representar en la història dels moviments armats a l'estat espanyol, va ser la participació femenina. Les companyes empraven les Sten com feien els companys, la lluita era compartida al cent per cent.

La detenció dels companys del MIL marcà el futur d'aquella xarxa. La implicació dels seus activistes en el Comitè de Solidaritat, implicació que comportava la relació amb d'altres sectors polítics i socials, significava en alguns casos haver de sortir de l'armari. Ja la tardor de 1973 dos dels antics membres del MIL, Ricard de Vargas i Ignasi Solé Sugranyes,

s'integraren en aquells grups. Mentrestant, com a resposta urgent a les detencions, a casa de Felip Solé s'imprimien diversos dossiers explicant les accions i els plantejaments teòrics del MIL, els membres del qual eren presentats com a gàngsters pels mitjans de comunicació i bona part dels partits de l'esquerra ortodoxa. Aquell novembre, a Barcelona, realitzaren el primer congrés de grups autònoms amb la intenció d'aprofundir en la coordinació de la xarxa i d'ampliar les accions en suport dels presos, i un parell de mesos més tard, el 19 de gener, quan Puig Antich havia estat ja condemnat a mort, realitzaren un segon congrés per a coordinar la resposta a l'amenaça i tractar les possibilitats de fuga. Entre les accions planificades per aquests grups autònoms que no van acabar realitzant hi comptem l'assalt del furgó policial que havia de dur els companys presos de la Model fins a Capitania General el dia del Consell de Guerra, acció rebutjada pel propi Puig Antich pels riscos que comportava per a tants companys, o la fuga de la Model per les clavegueres, per a la preparació de la qual un company es va colar a la xarxa subterrània durant prop de vint hores sense aconseguir treure res en clar. Per acabar, el dia de l'execució, planejaren també l'assalt de la comissaria de Via Laietana com a acte de revenja per l'assassinat, acció rebutjada en l'últim moment pels propis activistes que valoraren les conseqüències negatives d'una actuació d'aquelles característiques.

Els cossos policials es toparen amb la realitat quan van procedir al desmantellament del Comitè. Davant d'ells trobaren un sector de joves que empraven l'acció directa armada, especialment les expropiacions i els atemptats als símbols de l'Estat, de l'exèrcit i del capital: aquells grups eren els responsables dels atemptats amb explosius i artefactes incendiàries contra entitats bancàries, casernes militars, comissaries i monuments feixistes realitzats des de Mataró fins a Barcelona entre gener i març d'aquell 1974. Durant la desarticulació del Comitè, feta pública el 22 de març de 1974, foren detinguts dos dels activistes de la xarxa: Núria Ballart i Enrique Conde, aquest darrer vinculat a la comuna llibertària de Mirasol i membre d'Estudiants Llibertaris a la Facultat de Belles Arts. El 7 d'abril caigueren tres companys més en

intentar recollir una maleta carregada d'explosius que havia subministrat un grup llibertari suís i que anava al TALGO procedent de Ginebra. La maleta, que havia estat proporcionada pels companys de Zuric, tot i haver iniciat el seu viatge a Suïssa, no havia arribat al TALGO fins que l'Ignasi Solé Sugranyes la pujà a Narbona, ell baixà a Perpinyà i la maleta creuà la frontera tota sola. En ser detectada pels agents espanyols aquests muntaren discrets controls a les principals estacions i a Girona van poder comprovar com una parella de joves s'hi acostava. Un cop arribats a Barcelona, tots dos, juntament amb un tercer que els esperava a l'andana foren detinguts, en Felip Solé, que també hi era a l'estació de França barcelonina va poder fugir sense ser detectat. Aquell va ser el moment en què les forces policials de la dictadura s'adonaren de l'envergadura dels grups, localitzant tretze pisos francs i prop d'una dotzena de vehicles, a més de nombrós armament i documentació sobre possibles objectius.

Aquell grup de Zuric que havia proporcionat les mines era el mateix que el 10 de gener de 1974, en conèixer la notícia de la condemna a mort de Puig Antich, atemptà contra el Consolat espanyol d'aquella població suïssa en fer esclatar dues granades a una cabina telefònica situada davant de la legació diplomàtica. Fins i tot alguns d'aquells joves suïssos es desplaçaren a Barcelona en diverses ocasions; la primera d'elles, el 1973, van participar en un atac amb còctels contra una entitat bancària amb motiu de la mort d'un treballador i un any més tard participaren amb els autònoms barcelonins, quan part de la xarxa ja havia estat desmantellada, en una expropiació bancària realitzada el 27 d'abril a una oficina del Banco Central del carrer Girona.

Després de les dues primeres ràtzies repressives, les accions continuaven: el 26 d'abril un tren de la línia del Vallès dels Ferrocarrils Catalans fou aturat a l'estació de Muntaner per un nombrós grup de joves, proper a *CNT-Infoma*, que va repartir fulls volants i alhora realitzà nombroses pintades propagandístiques abans de donar-se a la fuga, provocant el tancament de la línia en ambdues direccions durant hores ja que les autoritats van decidir netejar el comboi abans que ningú no pogués

veure les reivindicacions d'aquells joves. L'endemà una oficina del Banco Guipuzcoano del carrer Princesa fou atacada amb còctels molotov i quatre dies després, el Primer de Maig, cinc entitats bancàries del Poble Nou patiren desperfectes a causa de l'explosió de diverses càrregues de dinamita i el llançament de còctels molotov per part d'altres grups que, de nou, realitzaren pintades reivindicatives llibertaries.

CNT-Infoma pretenia ser una xarxa integral llibertària vinculada a la CNT però, alhora, aliena a les divisions de les CNT de l'exterior. Fora de l'Estat el moviment llibertari organitzat en grans estructures (CNT, FAI i FIJL) havia patit una crisi que havia significat un desdoblament. En el cas concret de la CNT el desdoblament significava la presència de dues estructures, d'una banda la CNT oficial i d'altra banda la que posteriorment s'anomenà CNT-Congrés de Narbona, vinculada amb FL. A *CNT-Infoma* hi participaven activistes de totes dues branques que pretenien crear una xarxa a l'interior de l'Estat i entenien la CNT com una organització capaç de vertebrar la lluita social i no exclusivament la sindical. Els seus activistes van ser els principals responsables de les diverses rodes de premsa clandestines que es van realitzar aquell 1974 per donar a conèixer les accions de solidaritat amb els presos del MIL. La primera a un bar del barri de Gràcia, amb motiu de la voladura del monument *a los Caídos* de Barcelona, la segona amb motiu del segrest de Baltasar Suárez a París, roda de premsa que significà la detenció de dos dels seus membres juntament a un company de l'exterior i a un membre dels NAP (Nuclis d'Acció Proletària), grup marxista revolucionari que es va solidaritzar amb els companys del MIL.

En poc més de sis mesos van ser detingudes al voltant d'una dotzena de persones relacionades amb la xarxa de grups autònoms (més una trentena de joves llibertaris pertanyents a d'altres col·lectius, principalment Estudiants Llibertaris i *CNT-Infoma*) però aquesta no fou, ni molt menys, desarticulada. La divisió cel·lular de l'estructura va permetre que molts dels joves que havien participat activament en les accions directes de suport als companys del MIL continuessin actuant, encara que en alguns casos, degut a la "caiguda" dels seus enllaços, van

haver de fer-ho de manera inconnexa amb altres grups i creant, fins i tot, noves xarxes cel·lulars, algunes de les quals continuaren en actiu durant uns quants anys. Alguns dels joves van prendre la precaució de passar momentàniament a França i altres activistes, com els germans José i Francisco García Huertas, tot i quedar al descobert durant els interrogatoris dels companys detinguts, van aconseguir també eludir la detenció.

Encara que la desmesurada repressió significà la detenció de quaranta-dos companys a Catalunya entre març i novembre de 1974, i la fugida a França d'alguns més, tant Estudiants Llibertaris com l'OLLA tornaren a saltar als titulars dels mitjans de comunicació arran de la detenció de Miquel Mulet Nicolau, Josep Illamola Camprodón i Margarita Pla Consuegra el 6 d'agost de 1975. Als dos darrers se'ls relacionava amb l'organització estudiantil al mateix temps que es vinculava Josep Illamola amb l'Organització de Lluita Armada.

Tant sols un mes després, el 15 de setembre, la policia informà de la detenció, a un pis del carrer Urgell 117 de Barcelona on s'havien trobat diverses armes, de quatre joves estudiants anarquistes: Ricard García Salacort, Núria Aleu Sanfeliu, Marina Pena Carulla i Ana Ferrer Agell. Al mateix comunicat s'informava de la desarticulació dels aparells de propaganda i defensa del moviment llibertari a Catalunya amb la detenció de Gerard Jacas, Eduard Domènec i Vicente Iglesias als quals se'ls confiscaren tres metralleres Sten i tres mil kilograms de propaganda subversiva.

ROGER

El 1968 va començar batxillerat a l'institut de Vic i empès per la seva inquietud va realitzar els primers contactes amb diversos grups polítics. La repressió social i, especialment, religiosa que es vivia als petits pobles de la comarca era molt forta i la primera víctima d'aquella necessitat d'alliberament que sentien els joves durant l'adolescència era el capellà. Ell representava al Règim i el control començava per l'Església. Aquells que no acudien a missa estaven marcats i els habitants es veien forçats a mantenir les formes tot evitant ésser estigmatitzats. A Vic començà per conèixer els militants clandestins del PSUC però la seva militància no el satisfia ja que reproduïa l'ordre dogmàtic de l'Església encara que amb un altre santoral, va ser llavors quan començà a sentir parlar de l'anarquisme i amb en Miquel i d'altres companys començaren a desenvolupar certa atracció.

Després de l'estiu de 1972 es va traslladar a Barcelona per iniciar els estudis universitaris i allà entrà en contacte amb Estudiants Llibertaris. Més per afinitat humana que no pas ideològica. Estudiants Llibertaris era una grup informal, no s'exigia un compromís rígid i tot i que hi havia companys que treballaven cercant una organització més àmplia, la major part dels joves buscaven uns canvis en la seva quotidianitat més que no pas el desenvolupament d'una profunda ideologia. Aquell va ser un any de conflictes a les facultats i en arribar l'estiu, amb en Sabata, company d'estudis amb qui havia travat amistat, va decidir sortir de l'Estat a conèixer món. Van passar plegats per Tolosa de Llenguadoc i París on van contactar amb les dues estructures llibertàries clàssiques, CNT i FL, i on van conèixer aquells avis nostàlgics d'un temps passat i desconexedors de la realitat social de la població de l'Estat en aquells

primers anys de la dècada dels setanta. Va ser a París on van conèixer dos joves madrilenys, que res tenien a veure amb el moviment llibertari, un dels quals volia anar a treballar al Regne Unit. En Sabata va decidir romandre a París però ell marxà cap a Londres amb els dos nous companys de viatge. Un cop arribats a la duana els policies anglesos els van interrogar i al company madrileny que volia entrar al país per instal·lar-se i treballar se li va negar l'entrada mentre a ell i a l'altre jove, que van declarar que anaven de vacances, no els hi van posar cap pega. Va ser així com es van trobar tots dos al Regne Unit, sense cap adreça de contacte i sense conèixer gairebé ni una sola paraula del seu idioma. Al port de Dover, una mica desconcertats, dubtaren si tirar enrere però decidiren mirar endavant i apropar-se a Londres per buscar algun col·lectiu anarquista que els pogués acollir. Va ser d'aquesta manera com van conèixer el Miguel García, anarquista que havia format part de la xarxa de maquis i que havia estat molts anys a les presons espanyoles, en Stuart Christie, qui també havia conegut les presons de Franco durant els anys seixanta i l'Albert Meltzer, periodista anglès que vivia amb el Miguel García. Va ser García qui li aconsellà anar a Liverpool on hi havia un anarquista gironí, l'Enric Tremps, amb el qual va establir una forta amistat. Després d'un setmanes a les illes britàniques en Roger decidí continuar el viatge i després de passar per Colònia, a finals de l'estiu arribà de nou a Barcelona.

Aquella va ser una tardor de canvis a Barcelona, la captura dels membres del MIL marcava un principi i un final. La realitat demanava una major implicació dels joves activistes, que fins aleshores s'havien centrat en la propaganda, i el boicot explícit que l'esquerra clàssica liderada pel PSUC efectuava a la campanya de suport als companys detinguts el va empenyer a prendre una decisió: amb l'Enrique, un company d'Estudiants Llibertaris nascut a Boltaña, van decidir integrar-se en els grups autònoms que empraven l'agitació armada i que es coordinaven al voltant del Comitè de Solidaritat pro-Presos del MIL. A partir d'aquell moment van passar a la clandestinitat i començaren les accions. Disposaven d'un pis franc on es trobaven els membres del grup per

preparar les accions i guardar les armes i la propaganda clandestina, desconeixien on vivien els companys del propi grup i es bellugaven amb documentació falsa proveïda pels activistes que ja portaven un parell d'anys en actiu i que havien arribat a infiltrar una companya, la Núria, a l'empresa encarregada de la fabricació legal dels documents d'identitat. L'11 de gener de 1974, dos dies després del Consell de Guerra que va condemnar a mort en Puig Antich, participà a la col·locació d'explosius a dues oficines del Banco de Vizcaya i del Banco Popular Español de l'avinguda Gaudí. Els passos fronterers foren també continus, generalment passant per La Guingueta d'Ix i fent a peu, per rutes muntanyenques, el creuament de la frontera, però també a través d'un camí de muntanya conegut gràcies a l'afició boletaire de la família, camí que els permetia fer en vehicle tot el trajecte sense haver de creuar cap duana.

Quan tres setmanes després de l'assassinat d'en Puig Antich l'Enrique va ser detingut a la frontera i la ràtzia s'estengué a prop de dues dotzenes de companys de la xarxa catalana, en Roger va decidir desaparèixer una temporada i fugir a França. No era l'únic, a Barcelona s'hi trobava l'Eva, activista relacionada amb el MIL que davant la repressió va decidir també donar-se a la fuga. Aquells dies va saber, gràcies als mitjans de comunicació, que formava part d'una xarxa que la policia havia batejat com a Organització de Lluita Armada. Abans d'acabar el mes de març organitzaren una excursió d'ascensió al Puigmal. Envoltats de companys, sortiren de Núria amb l'objectiu d'escapolir-se i, en comptes de pujar al pic, creuar la frontera sense entrebancs. No va ser fàcil, va ser una travessia feixuga, es van haver d'obrir camí sobre la neu que cobria tot el trajecte però l'esforç es va saldar amb èxit i arribaren a França sense sorpreses. Tot i aquesta fugida ell no havia estat detectat per la policia però va restar uns mesos a Europa. Després de passar per Perpinyà van anar, amb el company de l'Eva, en Sancho, membre del MIL, cap a Tolosa però després es va establir a Montpeller, acollit per un grup llibertari de la població conformat per nadius i fills d'emigrants espanyols. També s'apropà a Anglaterra per a visitar els companys que

havia conegut l'estiu anterior. Aquells mesos a banda de treballar es va dedicar principalment a intentar aconseguir una màquina professional de plastificar per donar autonomia al seu grup alhora de dotar-se de documentació falsa. Finalment, quan la pressió sobre el seu entorn d'activistes es va relaxar una mica, decidí tornar a Barcelona.

Va ser llavors quan contactà amb un antic company d'Estudiants Llibertaris, el Profe, i amb en Miquel, l'amic amb el qual havia estudiat batxillerat a Vic, que van optar per unir-se al grup; els primers grups autònoms, aquells que havien començat les accions un parell d'anys abans, havien patit una forta repressió però d'altres joves decidien continuar la seva lluita. El 12 de desembre participava a l'atracament de l'Armeria Roca del carrer Aribau i un parell de setmanes més tard, el dia 27, assaltava amb d'altres companys l'oficina del Banco Hispano-Americano de la Zona Franca. Els mesos posteriors les accions continuaren però la situació començava a ser complicada. Sota la pressió que la vida en clandestinitat implicava i amb molts dels companys amb qui havia iniciat la lluita detinguts, es veien abocats a realitzar atraments amb el mer objectiu de la supervivència. El 9 de maig de 1975 participà a l'atracament de l'oficina de la Caja de Ahorros de Sabadell de la població de Martorelles però el seu convenciment sobre allò que estava fent començava a desaparèixer i els dubtes es multiplicaven. Sentia que s'estava convertint en un simple delinqüent i que darrera no tenien una estratègia social clara. Definitivament va decidir abandonar la lluita armada i així li va explicar al seu amic de Liverpool, l'Enric Tremps, en una carta, carta que no va poder ser mai enviada. El 6 d'agost era detingut en companyia d'en Miquel, el seu company d'estudis, i una companya.

La detenció no va ser especialment violenta però va tenir la mala sort que quan un dels guàrdies li va llençar un fort cop de puny, ell es va ajupir i el puny del guàrdia va colpejar contra el jeep provocant-li la trencadissa d'uns quants ossos, motiu pel qual, a més de terrorisme, robatori i associació il·lícita, l'acusaren d'agressió i resistència a l'autoritat. Ell sabedor que als seus companys difícilment podrien inculpar-los de

res va decidir assumir les accions i exculpar-los. Durant l'interrogatori va saber escapolir-se, va donar dades de vells pisos francs ja "cremats" (localitzats per la policia) i durant els escorcolls va aparèixer aquella carta que li havia escrit al seu amic de Liverpool a la qual explicava que abandonava la lluita armada, els policies van creure que no sabia res més i així va evitar la tortura. Dos dies més tard ingressava a la Model.

A la presó coincidí amb els companys que havien detingut durant 1974 entre els quals hi havia, l'Enrique, el company d'Estudiants Llibertaris amb el qual va fer el salt a la clandestinitat. El franquisme s'enfonsava, els funcionaris de presons patien pel seu futur i els presos polítics es feien forts als recintes penitenciaris, els canvis flotaven a l'ambient i els carcellers intentaven cobrir-se les esquenes. Un parell de mesos més tard va participar a una vaga de fam dels presos polítics per reclamar l'amnistia i tots van ser traslladats a cel·les d'aïllament durant quaranta dies, encara que l'aïllament, com a tal, no es va poder fer efectiu per l'alt número de presos que havien participat a la protesta. A ell li va correspondre restar *aïllat* amb en Lluís Burró, company que havia participat a la roda de premsa en suport a la primera acció dels GARI, i amb un pres de Granollers. Un dia, des de la cel·la situada sota la que ocupaven, els van fer saber que volien comunicar amb ells i, com sempre feien, van buidar l'aigua de l'inodor per tal que les canonades servissin de comunicador, va ser d'aquesta manera com un altre pres els va informar de la mort de Franco. Ells ho van poder celebrar menjant-se, a falta de pastissos, unes galetes.

Mig any més tard, el maig de 1976, els hi arribà la llibertat als companys involucrats en el sumari de l'OLLA però ell en haver estat detingut un any després no es va poder beneficiar de la mesura. Mesos després, el febrer de 1977, quan portava divuit mesos empresonat, va ingressar un nombrós grup de llibertaris com a resultat de la ràtzia efectuada a Barcelona durant la conferència peninsular de la FAI. Pocs dies més tard, quan restava a la Cinquena Galeria, la dels considerats presos perillosos, mentre es dirigia a l'habitual sessió de cinema a través d'un passadís de la Primera Galeria, un d'aquells nouvinguts el va cridar. Es

tractava d'un company al qual no coneixia però amb qui tenia amics en comú. Mentre xerraven es va apropar en Miquel Inglés, un pres del PCE(i) que portava molts anys a la presó i els va mirar amb estranyesa, minuts després li confessava a en Roger que el pres que hi havia al costat del company amb el qual parlava era un confident. Es tractava de Joaquín Gambín un delinqüent comú que havia estat detingut amb uns companys de Múrcia. En Roger va informar d'aquest fet al company amb el qual hi era en Gambín i durant una visita li demanà a la seva germana que li comunicés també a Luis Andrés Edo qui havia estat alliberat mesos abans.

Setmanes després, l'11 de març de 1977, tant ell com en Miquel van patir un Consell de Guerra, es tractava d'una pantomima per demostrar la bona voluntat de la justícia militar. No els van jutjar per la col·locació d'explosius de l'11 de gener de 1974 ni pels atracaments de les entitats bancàries del 27 de desembre de 1974 i del 9 de maig de 1975 dels qual l'acusaven, sinó que els van jutjar per insults i resistència a l'autoritat durant la seva detenció. D'aquesta manera els podien absoldre i oferir una imatge poc usual dels Consells de Guerra on el més habitual eren les dures condemnes. Mentre en Miquel era alliberat, ell, tot i ser absolt, tornava a la Model en espera del judici per totes aquelles accions de les quals l'acusaven. Finalment el 25 de maig li arribava la llibertat provisional, fet que significava que podria esperar al carrer l'arribada de l'amnistia.

Tenia però un deute pendent, no havia realitzat el Servei Militar Obligatori, i, disposat a començar una nova vida sense causes pendents amb la justícia militar, un dia s'atansà a la Capitania de Barcelona per tal d'informar-se de la seva situació. El va atendre un comandant visiblement influenciat pels efectes de l'alcohol, qui li va comunicar que en tractar-se d'un pres en llibertat provisional necessitava el permís del jutge per a ser cridat a files, ell es va treure un pes de sobre i, òbviament, mai va demanar el requerit permís. Llavors va tornar a la masia familiar de Sant Martí Sescorts, on havia nascut el 1955, per cuidar del bestiar i, amb el suport de la família, retornar a la vida fora de la presó.

Van passar un parell d'anys fins que una tarda, a les acaballes de juliol de 1979, el van contactar alguns dels seus antics companys. Continuaven en actiu i aquell matí, durant un atracament, l'acció no s'havia efectuat sota el guió previst. Els guàrdies de seguretat havien tret les armes, s'havia realitzat un intens tiroteig i un dels companys, en Pep, havia resultat ferit. Necessitaven un metge amb urgència. Ell va aconseguir contactar amb un metge lleidatà que va atendre el ferit però durant l'atracament havia resultat mort un dels vigilants i la policia els buscava amb insistència. El 31 de juliol la policia detenia a un dels membres del grup i cinc dies més tard els mitjans anunciaven la detenció d'onze persones més, entre elles el metge que havia contactat en Roger i el seu company d'institut, en Miquel. Ell es va témer el pitjor però els dies passaven i ningú no l'anava a buscar ni detectava cap moviment estrany al voltant de la masia. Van trigar un mes i mig.

Un dia de meitat de setembre es van presentar prop d'una dotzena de policies per detenir-lo, tot i el desplegament només l'acusaven d'aquell atracament a l'Armeria Roca del 12 de desembre de 1974, havien passat prop de cinc anys. Aquell grup va restar cinc anys en actiu, va començar amb la solidaritat amb Puig Antich i fins a la seva desarticulació el 1979, no es van poder aclarir algunes de les accions realitzades aleshores. Durant els interrogatoris, en relacionar-lo amb en Miquel, van poder confirmar la seva participació en l'acció de l'armeria. De totes formes ell no estava angoixat, aquella acció, com totes a les quals havia participat, no havia provocat cap mena de danys físics i en haver-se realitzat abans de la mort del dictador estava inclosa a l'amnistia. Va restar a la Model entre el 15 de setembre i el 13 d'octubre. La situació al centre penitenciari no era la mateixa que ell havia viscut. Mentre durant aquella primera estada, en prop de dos anys, només havia conegut un ionqui ara n'estava ple. Fins i tot el seu amic, en Miquel estava completament enganxat a l'heroïna.

En Miquel Mulet, el seu amic d'institut, va ser una més de les moltes víctimes de la guerra bruta en deixar-se portar a paradisos artificials.

AUTONOMIA OBRERA

*“Era la asamblea la que mandaba,
eran los obreros los que decidían.
Te sentías vivo...”*

(Rosa Tortosa Macipe, *Setenta y dos horas*)

Les lluites obreres es reprengueren amb força els inicis dels anys setanta i a mida que les Comissions Obreres es convertien en el front obrer del PSUC i del PCE els diversos corrents que apostaven per les assemblees com a màxima expressió dels obrers (Plataformes Anticapitalistes, Comissions Obreres d'Empreses, Grups Obrers Autònoms...), juntament amb d'altres grups aliats al sindicalisme burocràtic (marxistes antiautoritaris, consellistes, llibertaris...), s'aixoplugaven sota el paraigua de l'Autonomia Obrera i prenen protagonisme a les grans empreses. Les lluites guanyaven autonomia i arribaven a quotes d'horitzontalitat impensables avui dia. L'únic sindicat legal era la CNS (Central Nacional Sindicalista, coneguda com a *Sindicato Vertical*) i els tripijocs de les altres organitzacions eren, encara, exclusivament interns, cercant el control dels propis col·lectius. En aquelles condicions era força difícil manipular les nombroses assemblees obreres. “En tant que moviment organitzat de masses, no va haver moviment sindical abans de 1976. Va haver grans vagues, però els sindicats només existien sota formes embrionàries dins de la CNS. Per als treballadors no hi havia una altra elecció que els sindicalisme d'Estat o la vaga salvatge.”¹⁵

¹⁵ *Los incontrolados...*, pàg. 13.

El tret de sortida fou la vaga de Harry Walker a Barcelona, realitzada entre desembre de 1970 i febrer de 1971, però a aquesta li seguien molts altres conflictes com el de Cemoto, empresa fabricant de les motocicletes Bultaco, a Sant Adrià del Besòs, entre abril i maig de 1976, o el de Roca a Gavà, entre 1976 i 1977, fins a arribar a la vaga de Benzineres de setembre i octubre de 1978. A Madrid es produïren les vagues del Metro, el gener de 1976, la d'Induyco, una empresa filial d'El Corte Inglés que es desenvolupà entre gener i febrer de 1977, la de Comerç o la de Construcció. En aquestes vagues la col·laboració solidària dels grups autònoms fou destacada però un important sector dels obrers, dels qui realment treballaven en aquelles empreses en vaga, no era gaire partidari de les seves accions.

En aquells moments els obrers iniciaven les lluites principalment per demandes laborals però en molts casos les exigències obreres adquirien un llenguatge polític degut a la repressió (el punt de sortida era que totes les vagues estaven prohibides) i a la consegüent solidaritat necessària. Bona mostra d'això n'és el conflicte a l'empresa Roca, un conflicte que durà un any i que s'anà radicalitzant degut a les postures intransigents dels empresaris i a la utilització de mesures de força per part d'aquests.

Entre març i abril de 1976 els treballadors de Roca mantingueren una primera vaga de quaranta-un dies per demanar millores salarials, durant aquest primer pols els treballadors constataren la necessitat d'escollir representants aliens al Sindicat Vertical i començaren a organitzar-se de manera assembleària. Sis mesos després realitzaren dues noves aturades de 24 hores a les quals la direcció respongué amb la sanció de set dies sense feina ni sou a un dels representants escollits per l'assemblea i aquesta decidí plantar cara amb una vaga indefinida a partir del 9 de novembre, quan va ocupar la fàbrica que va ser desallotjada per la força pública. "La ciutat de Gavà fou tancada amb pany i forrellat per les barricades dels treballadors i durant una setmana les forces policials no es van atrevir a envair la ciutat. Quan entraren arrasant tot el que trobaven als carrers, no hi va haver morts de pur miracle però sí multitud de ferits i, per suposat, dos centenars de detinguts, trenta dels

quals ingressaren a presó.”¹⁶

La Guàrdia Civil començà a actuar durament a les assemblees celebrades al carrer mentre grups parapolicials atacaven les vivendes d'alguns treballadors situades a la colònia obrera de Gavà (coneguda com a *Poblado Roca*), on residien moltes de les famílies dels empleats. La direcció, per la seva banda, actuà sobre els treballadors fins arribar-hi als quaranta-sis acomiadaments. El 24 de novembre *La Vanguardia* informava que, el dia anterior, d'una plantilla de 4809 treballadors havien ocupat el seu lloc de treball tan sols 228 empleats incloent càrrecs directius...

Al desembre els obrers, davant l'aïllament a què foren sotmesos per part dels mitjans de comunicació i de determinats partits i sindicats d'esquerres (“Una de les primeres victòries dels proletaris de Roca fou provocar als partits i sindicats perquè es pronunciessin contra ells de la manera miserable en què ho van fer”¹⁷), decidiren crear els Comitès de suport a Roca que realitzaren actes informatius arreu i apropiaren el conflicte a d'altres sectors de la població. Paral·lelament, el dia 2 del mateix mes la drogueria propietat de la família del delegat acomiadat en iniciar-se el conflicte fou atacada amb còctels molotov, acció que ja s'havia intentat en una ocasió durant el mes de novembre, quan també va ser atacada la seva vivenda. Aquell mateix dia 2 la vivenda d'un altre dels delegats fou també atacada amb artefactes incendiàries. L'11 de gener els sindicats, que encara no eren legals en la teoria però sí en la pràctica, convocaren legalment una manifestació de suport a Cornellà, manifestació que acabà amb durs enfrontaments amb la Policia Armada i deu treballadors de la fàbrica detinguts. Hores abans els sindicats havien desconvocat l'acte però ningú avisà als principals interessats, els propis treballadors en vaga. L'1 de febrer de 1977 la Magistratura declarà improcedents trenta-cinc dels quaranta-sis acomiadaments, el

¹⁶ ANDRÉS EDO, L. *La CNT en la encrucijada...*, pàg. 265.

¹⁷ *Los incontrolados...*, pàg. 23.

mateix dia que un escamot ultradretà fortament armat assaltà la casa d'un dels treballadors detinguts enviant a dos dels seus companys, que formaven part dels grups d'autodefensa organitzats després dels primers atacs de novembre i desembre, a l'hospital. Aquesta acció fou reivindicada un parell de dies més tard per la Triple A (AAA -Aliança Apostòlica Anticomunista). L'11 de febrer els treballadors tornaven a la feina després de més de tres mesos de vaga i havent, l'empresa, readmès a tots els acomiadats a excepció d'un.

Les vagues s'estenien entre empreses i una vaga a una fàbrica podia convertir-se en vaga sectorial i contagiar-se encara més enllà. Aquest va ser el cas de la vaga del Metro a Madrid: el 5 de gener de 1976 s'inicià la vaga dels treballadors del Metro, conflicte que s'estengué ràpidament al cinturó industrial de la capital provocant la solidaritat del sector de serveis del centre de la ciutat, dies després la vaga arribava als sectors de Banca, Assegurances, Arts Gràfiques, Correus i als obrers de RENFE, el dia 14 la vaga afectava a quatre-centes mil persones...

Les accions dels grups autònoms anaven encaminades a colpejar les estructures empresarials i a donar suport econòmic als vaguistes però, tot i que les caixes de resistència, normalment, afegien a les seves arques, necessitades, els diners producte de les expropiacions, els treballadors intentaven desvincular-se de l'acció d'aquests joves que en alguns casos no havien sorgit del món obrer sinó de l'alumnat estudiantil més radicalitzat. Hi havia principalment dos tipus de crítica, d'una banda la crítica a determinats grups que es veien com a intel·lectuals que pretenien influir en la classe obrera sense formar-ne part i de l'altra la crítica a la violència emprada per altres grups i que sobretot, a partir de la segona meitat dels setanta, determinats sectors obrers s'esforçaren en condemnar. El dilema era principalment estratègic i classista: en aquelles lluites, grups d'obriers, sorgits de les pròpies fàbriques en vaga, realitzaven accions molt semblants a les realitzades pels grups autònoms (representatiu d'això és l'acció de l'ERAT, grup creat a la fàbrica de Seat a Barcelona i format majoritàriament per treballadors d'aquesta) però es sentien legitimats per la seva pertinença a la classe obrera mentre veien

l'acció dels joves com una ingerència perillosa. Durant aquelles vagues era habitual que els obrers empressin l'acció directa violenta contra les propietats de les empreses i que també actuessin organitzadament contra els esquiroles. Per últim, amb el temps, aparegué també la crítica al cercle viciós que comportava l'espiral violenta, especialment al País Basc: "Va haver-hi un moment frustrant i dramàtic, i va ser que vàrem començar a veure que aquelles accions el que feien era suplantar el moviment, això és a la base. Això va ser molt fort per a nosaltres. Tu estàs en un taller portant un moviment endavant, conscienciant a la gent, i veus que maten al patró. (...) I s'acaba tot; tot és acció, repressió, morts... la història acaba girant entorn d'això. I aquesta és la paradoxa més sagrant: en comptes de parlar per nosaltres mateixos, en comptes de tractar les qüestions que ens afecten, com fins llavors, per la nostra llibertat, per la llibertat de la gent, vàrem acabar parlant del problema de l'Estat, i dels problemes de la gent que s'enfronta a l'Estat amb les seves pròpies armes."¹⁸

La realitat portava a un xoc constant entre dos mons enfrontats, un que, per l'evolució del capitalisme, s'enfonsava, que arribava a la fi de la seva trajectòria de prop de cent anys i l'altre que tot just començava a caminar. El "Treball per a tots" enfront el "A baix el treball assalariat". Els obrers pretenien mantenir el status heretat dels seus pares i dels seus avis, pertinença a la classe obrera, aconseguint alhora millores per als treballadors. Els joves volien viure la vida, gaudir-ne, aconseguir un cert grau de felicitat vivencial, tot renunciant a l'alienació que significava el concepte de treball. Una felicitat completament incompatible amb el sistema laboral i l'explotació continuada per part de les classes poderoses. El canvi de model tot just començava, l'estratègia i l'anàlisi històric eren els mateixos, o molt semblants, en els dos grups, el que mai més seria igual eren les opcions, o visions, de futur.

Molts d'aquells joves activistes no van dubtar en deixar els estudis per

¹⁸ ESPAI EN BLANC (coord.). *Luchas autónomas en los años 70*, pàg. 194.

poder formar part efectiva de la classe obrera però els seus conceptes pràctics sobre les demandes d'aquesta serien totalment inacceptables pels qui tota la vida havien viscut sota un mateix model i amb un mateix objectiu: millorar les condicions del treball, sí, però treballar. Un plantejament al qual els joves estaven fermament oposats (el Petit Loup durant l'entrevista realitzada per fer aquest llibre em recordà que *treballar* ve del llatí *tripalium* que era un mètode de tortura... Com podien ells acceptar treballar!). Les vagues s'iniciaven tot semblant sorgir del no-res, de processos soterrats d'anàlisi obrer o de necessitats materials, i en alguns casos es convertien en vagues salvatges que afegien demandes radicals que buscaven canvis revolucionaris, però els joves sempre tenien la mateixa sensació (sense menysprear aquelles vagues que finalitzaren amb victòries obreres): de sobte la bombolla revolucionària es desinflava i, amb sort, quan els primers acomiadats eren readmesos, tots els obrers tornaven al treball. Encara que moltes vegades aquells acomiadats primerencs foren els autèntics caps de turc d'aquelles lluites que exigien millores per a tots, com va ser el cas de la vaga d'Induyco a Madrid.

Induyco era la fàbrica tèxtil d'El Corte Inglés, on treballaven majoritàriament dones. El gener de 1977 l'assemblea presentà la seva plataforma reivindicativa per a la negociació del conveni i quatre treballadores (tres dones i un home) foren acomiadades. Les obreres respongueren amb aturades intermitents i una manifestació que fou brutalment reprimida per la policia; davant aquestes aturades parcials, la direcció acomiadà set mil treballadores i tancà la fàbrica durant setmanes, pretenent que qui volgués tornar a la feina ho havia de demanar per escrit tot explicant els motius pels quals volia tornar a treballar. El 14 de febrer 2.500 treballadores intentaren tornar a la feina i només mil foren readmeses, l'assemblea llavors decidí organitzar piquets per evitar l'entrada d'esquirols i, alhora, rebutjà la proposta de CCOO per finalitzar la vaga. La resposta empresarial fou enviar a les forces de l'ordre per acabar amb els piquets. Finalment, a mitjan de març, després de dos mesos de conflicte, les obreres tornaren als llocs de

treball sense haver aconseguit la readmissió de les quatre treballadores acomiadades en primera instància.

L'autonomia obrera fou una opció real a les fàbriques entre 1972 i 1977, tot just fins que els sindicats foren legalitzats i tota la representació estatal fou atribuïda a CCOO i UGT, aprofitant la negativa de la CNT a negociar amb l'Estat les condicions laborals a empreses privades en pretendre negociar directament amb els empresaris com es feia abans de la Guerra Civil. Fins aquell moment els treballadors, sense més representació que la dels delegats de la CNS, es veien capacitats per prendre les rendes de les seves demandes tot pagant un alt preu a causa de la repressió. Foren molts, massa, els assassinats per demandes de millores laborals, però la sensació per a l'Estat era que aquella lluita no n'era només per millores a la feina, sinó que el que aquells obrers començaren a demanar, moltes vegades sense adonar-se'n, era un canvi de model, que en el cas dels grups per l'Autonomia Obrera s'apropava a l'abolició de l'Estat en favor dels consells obrers, i per aquesta raó la repressió fou tan violenta. Però la violència no aturava les demandes, més aviat tot el contrari, les atiava.

Les reivindicacions van créixer fins arribar al mes de març de 1976, a Vitòria, quan el dia 3, en una ciutat paralitzada per les vagues i on tota la vida social girava al voltant de les assemblees obreres, es desfermà la violència per part de les forces de l'ordre i cinc treballadors foren assassinats. La resposta obrera fou exemplar, vagues per tot l'Estat, assemblees, manifestacions... I més morts... Molts més morts... Els governants s'adonaren de forma efectiva de què demanava la classe obrera i què s'havia aconseguit amb les mesures repressives contra les seves justificades demandes, a partir d'aquell moment l'estratègia del capital s'accelerà. El mateix mes de març Santiago Carrillo, màxim dirigent del Partit Comunista, parlà per primera vegada de "ruptura pactada", quatre mesos després Adolfo Suárez era anomenat president del Govern i ja entrat el 1977 els sindicats i els partits eren legalitzats, inclòs el Partit Comunista, cap ni un a la seva esquerra. Poc més d'un any i mig després dels fets de Vitòria es signaren els Pactes de la Moncloa

mentre els mitjans s'afanyaven a restar legitimat a l'assemblea com a mètode d'organització obrera: "L'assemblea –òrgan esporàdic, sense control d'assistents manipulables, sense regles i minoritària- està jugant un paper negatiu en menysprear i inclús impedir de fet en algunes ocasions el desenvolupament de les centrals sindicals. L'assemblearisme es resisteix a comprendre que la seva època heroica de lluita contra el sindicalisme feixista ja ha passat."¹⁹

Tanmateix, a partir de mitjans de 1976 molts d'aquells obrers autònoms s'integraren a la CNT, especialment a Catalunya, País Valencià i Andalusia, tot cercant una plataforma forta que els permetés incidir en la política laboral de l'Estat. A Catalunya, el suport de CNT als treballadors de Roca fou el tret de sortida: "De tots els sindicats, solament la CNT havia donat suport de principi a fi a la vaga dels treballadors de Roca, no intentant suplantar ni erigir-se en directors de la vaga. Aquest fet fou important perquè sectors obrers vinculats als moviments autònoms o simplement treballadors amb un sentit del sindicalisme no claudicant i participatiu s'apropessin a les posicions que la CNT de Catalunya defensava."²⁰

La vaga de Benzineres de la província de Barcelona, era la constatació de la nova situació. Entre el 28 de setembre i el 26 d'octubre de 1977 es desenvolupà una primera vaga que va ser guanyada pels treballadors, afiliats majoritàriament a CNT (dels dotze representants escollits per l'assemblea, set n'eren) des que a una assemblea del sector realitzada el 4 de juliol anterior es va decidir l'afiliació col·lectiva al sindicat llibertari. Sota una demanda inicial de mil pessetes (uns sis euros) diàries com a salari, la Patronal oferí set-centes (poc més de quatre euros) i l'exigència dels treballadors fou rebaixada a nou-centes (cinc euros i escaig), quan la vaga es donà per acabada els obrers aconseguiren un salari de

¹⁹ *Diario 16*, 27 de novembre de 1977.

²⁰ ZAMBRANA, J. *La alternativa libertaria...*, pàg. 91.

881 pessetes (poc més de cinc euros). Gairebé el doble del salari que cobraven en iniciar la vaga, quan es cobraven 458 (menys de tres euros). “La vaga multiplicà el prestigi de la CNT en un món obrer apallissat per una crisi econòmica ferotge i traït per unes centrals sindicals que pactaven les rebaixes amb el poder polític d’amagat.”²¹

Un any més tard, les direccions de CCOO i UGT signaren un conveni estatal que rebaixava, en aproximadament un 30%, les condicions econòmiques aconseguides pels treballadors de la província de Barcelona, els quals, després de diverses assemblees, decidiren el 2 de setembre iniciar una nova vaga per recuperar el que havien guanyat un any abans i que les direccions de CCOO i UGT els hi havien tret en signar el conveni estatal. El conflicte fou veritablement dur. La primera decisió consensuada entre el Govern i la Patronal fou la de posar als membres de les forces armades al lloc dels treballadors amb l’objectiu de deixar sense efecte pràctic la vaga. Els treballadors respongueren de forma inequívoca, les estacions de servei patiren atacs de tota mena: foren tirotejades, reberen els impactes dels còctels molotov, s’atemptà amb explosius... Al mateix temps, dotzenes de treballadors foren detinguts durant les múltiples accions i representants de CCOO i UGT aliats a les benzineres foren agredits pels vaguistes en intentar negociar en el seu nom. Després d’un llarg conflicte durant el qual l’Estat mobilitzà totes les seves forces, el 20 d’octubre s’acceptà l’acord de reincorporació al lloc de treball mitjançant el qual es respectaven les millores aconseguides en la vaga provincial de 1977.

La central anarcosindicalista havia esta desapareguda, en la pràctica, dels centres de treball des de després de la Guerra Civil, i especialment durant els anys seixanta, però quan morí Franco la necessitat de recuperar la història per part d’un important sector de la població i les dinàmiques contràries a la utilització dels treballadors amb motius polítics va fer que el sindicat creixés amb força en un temps especialment curt. Arran

²¹ RIBAS, J. *Los 70 a destajo...*, pàg. 520.

del cas Scala i degut també a les lluites internes i a la manca d'una alternativa sindical pràctica davant les noves situacions socials forçades pels qui tenien el poder amb el suport de les burocràcies sindicals i polítiques, el sindicat llibertari va veure com, també ràpidament, perdia tota la capacitat de representar a la major part de la classe obrera.

Els grups autònoms continuaren donant suport a les vagues però, poc a poc i de manera inexorable, els canvis els distanciaven i, a partir de 1979, arribaren a realitats oposades: les lluites obreres foren oblidades i, quan sorgiren, foren sistemàticament domesticades pels sindicats oficials, mentre aquells joves continuaren la seva lluita contra el capitalisme i per l'abolició del treball assalariat, tot i que aquesta lluita, fou debilitada també per la realitat social.

“Todas las empresas grandes de Barcelona fueron a la huelga, huelga de quince días a dos meses, antes del 77 y consiguieron aumentos salariales muy superiores a los que consiguieron los sindicatos los veinte años siguientes.”
(Daniel Cando Cando, *Setenta y dos horas*).

LLENGÜES

El Llengües va participar a la refundació de CCOO de Catalunya duta a terme a una església del barri barceloní de La Bordeta, l'any 1966, quan en tenia disset i treballava a una empresa d'arts gràfiques on havia entrat en contacte amb alguns sectors del proletariat organitzats políticament. Aquells anys es començaven a assentar les bases de la nova classe obrera. A Catalunya els darrers anys havien arribat centenars de milers de treballadors procedents de diverses àrees de l'estat espanyol, provinents molts d'ells de zones rurals i sense cap mena de formació política. Les CCOO en aquell moment es dividien principalment en dos sectors, un controlat pel PSUC i l'altre sota l'àrea d'influència del FOC (Front Obrer Català), però a partir de 1968 aparegué una tercera via en la qual s'integrà. La que aglutinava treballadors antiautoritaris i partidaris de l'autonomia obrera i que un any després començà a anomenar-se *Plataformas*. Tanmateix alguns d'aquests grups, com les Comissions Obreres de barris, s'adonaren que calia fer tasques d'autoformació i s'hi dedicaren de manera prioritària. Nascut el 1949 a Barcelona, el Llengües, vivia al barri del Clot i començava a interessar-se per la llengua del país veí atret pels fets de Maig del 68 a París i per la seva facilitat en l'aprenentatge d'altres idiomes.

La classe obrera de l'Estat havia patit un trencament després de la guerra. Fins aquell moment les organitzacions sindicals mantingueren una continuïtat organitzativa i formativa, fins i tot durant la dictadura de Primo de Rivera, però aquells trenta anys de franquisme representaven una llosa que separava les experiències prèvies a la guerra de les contemporànies. Era necessari dinamitar aquella llosa i ràpidament es va sentir atret per aquell grup de treballadors que pretenien apropar

llibres sobre consciència obrera i acció política als qui conformaven el nou proletariat de l'extraradi barceloní. Llavors començà a col·laborar en la creació d'una biblioteca obrera clandestina. El primer llibre que va traduir al castellà va ser *El derecho a la pereza* de Paul Lafargue, però a ell li seguiren un bon grapat de textos revolucionaris i d'anàlisi polític. Era la biblioteca que més endavant donaria pas a Ediciones Mayo del 37.

En contacte amb l'Emili Pardiñas (qui havia viscut el Maig del 68 en primera persona), amb Santi Soler Amigó (especialment preocupat per la formació dels treballadors) i amb l'Oriol Solé Sugranyes (home d'acció al servei del proletariat militant), es començaren a estendre els tentacles de la xarxa i prengué contacte amb companys francesos. Llavors treballava a un hotel barceloní però arribà el moment en què decidí deixar la feina i el 1972 feu un pas endavant seguint el ritme de l'organització en la qual s'havia integrat, el MIL, formant part del conegut com a equip teòric, el grup encarregat dels textos polítics que s'haurien de distribuir entre els treballadors. S'iniciava una època de clandestinitat o semiclandestinitat, ja que tot i no treballar i dedicar-se exclusivament a la lluita, continuava vivint a casa seva i, en no estar fixat, es movia amb la seva pròpia documentació.

Durant aquells mesos, durant aquells anys, les diferències entre la massa obrera i aquells grups de joves una mica eixelebrats s'anava eixamplant. La influència del Maig francès i del situacionisme es deixaven notar entre tota una nova generació de lluitadors, que decidiren fer la revolució en el seu dia a dia, en la seva quotidianitat (i no només en els aspectes laborals o polítics), mentre la major part del moviment obrer s'enlluernava amb les propostes del PSUC per evitar la ruptura i conformar-se amb una crescuda gradual del nivell adquisitiu del proletariat. Aquells nous obrers sorgits de la pobresa absoluta provocada per la guerra començaren a conformar-se amb poder comprar un pis, decorar-lo amb un televisor, una nevera i una rentadora i anar de vacances tres o quatre setmanes amb el seu Seat sis-cents. Per a ells, que vint anys enrere havien passat gana, allò era, ja, una revolució.

A Catalunya els membres dels GAC, que venien a ser el braç armat del MIL, començaven a realitzar expropiacions mentre ell es dedicava al suport logístic, a la coordinació amb col·lectius de treballadors i a les tasques de traducció tot preparant les primeres edicions alhora que desenvolupava, amb els companys del seu equip, la biblioteca obrera; de manera paral·lela membres de l'equip exterior, que eren els qui conformaven els GAC, entraven en contacte amb la incipient xarxa de grups autònoms armats catalans.

Quan després de dos anys d'acció, la major part dels seus companys eren detinguts i la xarxa barcelonina del MIL desarticulada, el Lluís aconseguí escapar-se. Primer va restar un parell de setmanes amagat a un pis del carrer Providència i després creuà la frontera i es dirigí cap a Itàlia, on va romandre un parell de mesos amb els companys de *Lotta Continua*. A Barcelona, responsable d'una part de la xarxa de locals francs de l'organització, va deixar un parell de pisos llogats al seu nom. Un al carrer Girona, que utilitzava principalment Puig Antich, i un altre al carrer Sardenya, on, per no aixecar les sospites dels veïns i de la propietària, es va fer passar per un jove i bohemí artista que gaudia d'uns horaris anormals i de companyies iguals de bohèmies. Des d'Itàlia ell anava trucant a la família, que no tenia cap coneixement de les seves activitats clandestines, i quan van passar unes setmanes sense que la policia es presentés a casa seva es va adonar que el seu nom no havia sortit durant els interrogatoris. Els companys havien aconseguit protegir-lo i podia tornar a Barcelona.

En tornar contactà amb aquells grups autònoms que havien creat el Comitè de Solidaritat amb els Presos del MIL i continuà amb ells la lluita. Participà amb recel en algunes accions públiques de suport als seus companys, sobre tot en manifestacions i repartiment clandestí de propaganda als barris, però, després de la primera "caiguda" d'una de les activistes dels grups autònoms, el març de 1974, l'abril patiren un cop important. La seva estructura cel·lular es veia tocada per la detenció de tres dels seus enllaços, tres membres dels diferents grups que foren detinguts en intentar recollir la maleta que transportava

les mines que procedien de Suïssa. La xarxa s'estava arriscant, en fer-se públics alguns dels seus membres per donar suport als companys empresonats, i començava a pagar les conseqüències. Va ser llavors, aquell mes d'abril de 1974, quan va conèixer els companys anarquistes de Zuric que aportaven armament als grups catalans i que s'aproparen fins a Barcelona per a donar suport humà en el moment de realitzar una expropiació bancària. Poc després, encara durant la primavera, es topava amb la realitat amagada que representaven els primers col·lectius de joves anarquistes organitzats barcelonins. Primer van ser aquelles publicacions: *CNT-Infoma* i *Tribuna Libertaria*, i de seguida, a principis de juny, convidats per en Joan Ferran i Lluís Burró, assistí amb un dels companys dels grups a una reunió que es realitzà a les muntanyes de la Catalunya central on es trobaren davant d'una quarantena de joves anarquistes que poc tenien a veure amb els avis que tiraven del carro de la CNT a l'exili. Aquells joves, que donaven sortida al butlletí *CNT-Infoma*, eren joves que vivien la seva mateixa realitat opressiva, tant en els aspectes socials i generacionals com en els culturals i polítics. Aquell dia conegué el militant llibertari Luis Andrés Edo, l'assistent de més edat a la trobada. Un mes més tard, tant els dos joves que els van convidar a la trobada com l'antic militant anarquista, eren detinguts per la seva participació, directa o indirecta, en la roda de premsa clandestina que s'havia realitzat un parell de mesos abans a Barcelona amb motiu del segrest de Baltasar Suárez.

El setembre i l'octubre continuaren "caient" companys participants de la xarxa autònoma armada i el novembre li arribà el torn a ell i al seu company. El dia 7 els mitjans de comunicació informaven de les seves dues detencions. Quan el van detenir no hi trobaren armes i a casa seva només van poder confiscar propaganda clandestina, en canvi al seu company li trobaren una clau de la qual es negava a donar cap informació. El company aconseguí aguantar durant dos dies les violentes coaccions policials. Dos dies durant els quals esperava que el seu germà, amb algun altre company, tingués temps d'anar a netejar el pis. Quan, forçat per les circumstàncies, "cantà", els policies s'afanyaren per escorcollar

aquell pis del carrer Major de Gràcia on trobaren nombrós armament. El germà del company, assabentat de les detencions, no es va atrevir a anar a netejar-lo pensant que des del mateix moment de la detenció era un lloc perillós. Al company, els policies, li penjaren el títol de responsable d'armament dels grups autònoms que anomenaven OLLA. A ell, en no poder vincular-lo amb cap acció armada, el deixaren en llibertat pocs mesos després, i ni tan sols el van jutjar al TOP, encara que no li retornaren el DNI i el Passaport fins uns anys més tard.

3. TRASPÀS DE PODERS

LES TRANSACCIONS

“Y si la calle es más nuestra, de puta madre. Y si todo este sistema se pudre y se hunde, no veas.”

(Pau Malvido, *Nosotros los malditos*, pàg. 59 i 60).

El 20 de desembre de 1973, l'almirall Carrero Blanco volava pels aires a un carrer de Madrid. Era el president del Govern i successor natural del dictador però ETA dinamità les seves aspiracions. Els més espavilats i pràctics dels càrrecs del *Movimiento* van veure clares les seves possibilitats enfront el braç dur i immobiliista del mateix. La fi del Règim es pressentia i tractaven de no perdre les quotes de poder aconseguit després de la Guerra Civil i eludir l'acció d'una futura justícia. Començaren els moviments per planificar unes transaccions, transaccions que implicaven el traspàs del poder a canvi d'immunitat, assegurant-se alhora que el botí de trenta-cinc anys d'espoli sobre la classe obrera romangués a les seves mans. Aquell botí els possibilitaria continuar mantenint el poder en la pràctica, ja que la submissió al capitalisme internacional era inevitable. A partir d'aquell moment començaren les negociacions per la redacció del nou contracte social, en el qual es canviarien els paràgrafs però no la lletra petita. Les suposades forces d'esquerra entraven en joc, de cara a la galeria encara tímidament, però allunyats dels focus la negociació es realitzava feia anys. Menys tímida es mostrava la burgesia catalana que portava temps deixant-se veure. Amb l'assassinat de Puig Antich tots van callar. Era la seva manera de mostrar que tots, des de Pujol fins a Carrillo, eren l'apagafocs ideal pels aires d'insurrecció popular que bufaven entre importants sectors de la joventut que patia la dictadura.

El 30 d'octubre de 1975 el Príncep assumia temporalment la *Jefatura* de l'Estat. No era la primera vegada, ja l'estiu de l'any anterior ho havia fet, però aquesta vegada el sentiment generalitzat era que la temporalitat no seria tal. Franco agonitzava. El dia abans l'Assemblea de Catalunya, òrgan que aglutinava la majoria de les organitzacions polítiques catalanes que aspiraven a una porció de poder, emetia un comunicat on manifestava que “tan sols el rebuig del continuisme *juancarlista* i la revocació de les lleis fonamentals del franquisme i de tots els òrgans i institucions que l'han configurat o que intentin perpetuar-lo, és a dir només la ruptura democràtica pot constituir l'inici del camí que porti a satisfer les exigències populars”, però amb el temps aquestes paraules se les endugué el vent. Va ser veritablement fàcil passar del trencament amb el Règim a la negociació amb els seus representants i els que l'havien ajudat a mantenir-se, els mercats representants del capitalisme internacional. Els Estats Units i Alemanya tenien molt clar quin era el camí a seguir. Si es seguia el guió que les dues potències havien escrit un, en la pràctica, desconegut PSOE es menjaria el terreny que ocupava el PCE, però cap de les dues forces estava disposada a compartir electorat; d'altra banda, el guió era fàcilment comprensible: els EUA es negaven que es legalitzés el Partit Comunista i Alemanya pensava forçar el lideratge de la social democràcia.

Quan a tota Europa, des de 1968, una part del jovent demanava canvis estructurals i el desenvolupament de polítiques actives que permetessin dinàmiques socials antiimperialistes i anticapitalistes, els mercats que movien els fils de les polítiques supranacionals no podien permetre que l'estat espanyol es convertís en font de conflictes després la decapitació natural del Règim. Tots s'abocaven a negociar les transaccions. Mentrestant, el 22 de novembre de 1975, Juan Carlos jurava com a rei els *Principios del Movimiento Nacional* i setmanes més tard el vicepresident del Govern, Manuel Fraga, iniciava les converses amb els nacionalistes bascos de dretes i amb els representants del PSOE.

Una ampla porció de la població, però, aliena als tripijocs dels despatxos, empenyia des d'a baix. Les vagues obreres i la confrontació a

les universitats s'estenien per tot el territori, CCOO es veia desbordada mentre els partits polítics a l'esquerra del PCE perdien militants, el capitalisme internacional es veia forçat a cridar a l'ordre: "Kissinger, que durant la presidència d'Henry Ford, seguia sent secretari d'Estat, declarà a l'*USA News & World Reports*. -Si Espanya queda totalment aïllada, l'evolució pot ser catastròfica i el món occidental ho sap. Sap que quant allà succeeixi és vital per al nostre bloc polític i militar-." ²²

El primer semestre de 1976 va començar a marcar el desenllaç polític. La població va prendre el carrer per demanar canvis polítics i va buidar les empreses per demanar millores salarials. El metro de Madrid no va funcionar el 5 de gener, una vaga paralitzà completament el servei, mai abans s'havia viscut una situació semblant. L'exèrcit es va fer càrrec del control dels combois. A Barcelona, els dies 1 i 8 de febrer, dotzenes de milers de persones es manifestaren sota el lema "Llibertat, amnistia, estatut d'autonomia", les forces polítiques es van veure completament desbordades. També les policials, el jovent prenia part activa a aquelles mobilitzacions i marcava clarament les diferències amb la classe política que ja s'insinuava com a força manipuladora al servei del capital. "De la ruptura total amb la dictadura i del referèndum per a decidir monarquia o república van passar a la 'ruptura pactada' acceptant implícitament la institució monàrquica imposada per Franco." ²³

Setmanes després a Vitòria, les institucions repressives s'aliaven amb els tecnòcrates que havien dissenyat el futur polític. Després d'unes jornades de vagues obreres autònomes, assembleàries i incontrolades, cinc treballadors eren assassinats durant una desmesurada demostració de força policial. El missatge era transparent: o la classe obrera s'avenia a acceptar el lideratge dels partits i dels sindicats o tornaria la violència irracional que demanava a crits el búnquer feixista. Però els oprimits tenien clar el que desitjaven i no s'arronsaren. "Els successos

²² RIBAS, J. *Los 70 a destajo...*, pàg. 336.

²³ RIBAS, J. *Los 70 a destajo...*, pàg. 424.

de Vitòria commocionaven el país. Els treballadors conscients que el procés d'obertura s'anava a decidir al carrer, passaven de les consignes moderades i decidien en assemblea les accions combatives contra la carestia de la vida i el fracàs econòmic del ministre Villar Mir.”²⁴

Un parell de mesos més tard, el Primer de Maig, la violència policial tornava als carrers de Barcelona després d'una curta treva marcada per la demanda popular de canvis polítics i socials instantanis: “Aquell dia els ‘grisos’ (...) reconquistaren el poder als carrers de Barcelona, davant la indefensió i la sorpresa dels ingenus que no sabien que els partits majoritaris a l'Assemblea de Catalunya i a la ‘Platajunta’ havien acordat ja la desmobilització i els pactes per a la reforma (i no la ruptura).”²⁵

La *Platajunta*, nom popular amb què es denominava a la Plataforma de Coordinació Democràtica, era l'organisme resultant de la unió de les dues coordinadores polítiques que funcionaven a l'Estat durant el darrer període de la dictadura: la Junta Democràtica impulsada pel PCE i independents de dretes i la Plataforma de Convergència Democràtica, promoguda pel PSOE i els demòcrates cristians. Tan sols dos mesos abans posava en dubte la monarquia en apostar per iniciar una etapa que portés “a través d'una consulta popular, basada en el sufragi universal, a una decisió sobre la forma de l'Estat i del Govern.”²⁶ La renúncia a les demandes populars per part de gairebé totes les forces polítiques avançava a una velocitat de vertigen.

Durant l'estiu, Adolfo Suárez es va fer càrrec de la presidència del Govern i automàticament s'iniciaren les converses amb els partits polítics que, encara il·legals però ja permesos, realitzaren els primers mítings públics; el PCE, però, quedava exclòs de totes aquestes formalitats. El dibuix evolutiu dissenyat per alemanys i nord-americans es seguia fil per randa. Paral·lelament CCOO intentava apoderar-se de la representació

²⁴ RIBAS, J. *Los 70 a destajo...*, pàg. 390.

²⁵ MALVIDO, P. *Nosotros los malditos*, pàg. 82.

²⁶ *Diez años sin Franco...*, pàg. 36

exclusiva de la classe obrera promovent el sindicat únic per eludir qualsevol ensurt i recolzar la legalització del PCE. Aquell mateix juliol es creava la COS (Coordinadora d'Organitzacions Sindicals) conformada per CCOO, UGT i USO. Un parell de mesos després els partits començaven a fer públic el seu nou discurs, la demanda ja no era de ruptura sinó de ruptura pactada. Les transaccions també eren internes.

L'any acabà tal i com havia començat. La vaga salvatge de la fàbrica Roca a la població de Gavà es preveia ja com un al·licient per a la classe obrera que es resistia a continuar sent part del mateix engranatge que l'esclavitzava. "1976 va ser un any en què cap partit va aconseguir controlar l'ànim revolucionari que s'estenia pels carrers i les fàbriques. La llibertat ja tenia poble, faltava saber com anaven a manipular els polítics que voletejaven pels periòdics aquell cabdal d'esperances."²⁷

A principis de 1977 les transaccions arribaven als estaments judicials i el TOP es convertia en l'Audiència Nacional, les velles estructures anaven prenent noves formes sense cap mena de depuració i sense que ningú escoltés les demandes populars. Una d'aquestes demandes, l'exigència de l'amnistia, va ser la que va motivar la manifestació del 23 de gener a Madrid, manifestació durant la qual va ser assassinat l'estudiant Arturo Ruiz a mans d'un escamot ultradretà. L'endemà era segrestat per part dels GRAPO (Grups Revolucionaris Antifeixistes Primer d'Octubre) el president del Consell Suprem de Justícia Militar, el general Villaescusa. Els GRAPO s'havien donat a conèixer sis mesos enrere i des de bon començament va planar sobre la seva existència el dubte de la infiltració dels serveis secrets espanyols. Hores després, de nou a Madrid, durant una manifestació de protesta per l'assassinat del dia anterior la policia matava a l'estudiant Mari Luz Nájera i abans que acabés la jornada un altre escamot feixista assaltava un gabinet d'advocats laboralistes propers a CCOO i assassinava cinc dels advocats i dels seus assistents.

²⁷ RIBAS, J. *Los 70 a destajo...*, pàg. 364.

El missatge semblava ser el mateix que deu mesos enrere, després dels fets de Vitòria, però ara amb un nou ingredient, ja no es tractava només d'escollir entre el retorn al passat o el futur planificat pel capitalisme internacional, sinó que a més, entraven en joc els grups a l'esquerra del PCE, personificats pels GRAPO. "La tesi que tots aquells atacs responien als designis d'un mateix cervell a l'ombra va ser la que més adeptes va guanyar llavors."²⁸

El ministre de l'interior, Martín Villa, va encarregar al cap de la BPS (*Brigada Político Social*), Roberto Conesa, la solució del segrest del general. El fet que la Brigada hagués desaparegut oficialment no significava que aquesta s'hagués desmantellat. Les transaccions també arribaven a les forces repressives. L'enterrament dels advocats assassinats a Madrid es va convertir en una demostració de força i de serenor per part del PCE. Un mes i escaig després d'aquells fets Adolfo Suárez es reunia d'amagat amb Santiago Carrillo, podia semblar que el Govern espanyol s'allunyava de les pautes marcades per les altes esferes econòmiques i polítiques internacionals però no era així, era Carrillo qui a canvi de la legalització del PCE estava disposat a "fer públicament una declaració d'acceptació de la Monarquia i de la bandera bicolor, a més de proclamar amb claredat el seu suport a la unitat d'Espanya."²⁹ El 9 d'abril el PCE era legalitzat. Poc a poc tots els partits polítics anaven acceptant el guió imposat encara que importants sectors de la població continuessin somiant amb el retorn a la república contra la qual s'aixecaren els militars colpistes el 1936.

El 15 de juny fou el dia assenyalat per a la celebració de les primeres eleccions que va guanyar l'UCD (Unió de Centre Democràtic), el nou partit format pel president del Govern. Darrera seu el PSOE i amb menys d'un 10% del vots el PCE, que començava enfonsar-se. Paral·lelament la CNT irrompia amb força. Legalitzada el maig de

²⁸ *Diez años sin Franco...*, pàg. 94.

²⁹ *Diez años sin Franco...*, pàg. 97.

1977, els tres primers grans mítings de l'organització després de trenta-cinc anys de clandestinitat van ser massius. Als de San Sebastian de los Reyes i València va seguir el de Barcelona, al qual assistiren centenars de milers de persones. Setmanes després es desenvoluparen les Jornades Llibertàries, amb la presència de nou de diversos centenars de milers de persones. Per acabar-ho d'adobar la tardor començava amb la vaga de les benzineres barcelonines, vaga que va vertebrar el sindicat llibertari i que va acabar amb victòria obrera. El renaixement de la CNT començava a fer por. “El govern d'UCD vorejava l'atac de pànic. Si CNT aconseguia articular part de les aspiracions populars, Europa podia canviar de signe. Itàlia estava a l'espera i a Alemanya els verds encara no s'havien integrat en l'arc parlamentari governamental. Els Països Baixos, Dinamarca, Suècia i altres països també comptaven amb amplis moviments autònoms de base”³⁰.

La resposta institucional no es va fer esperar i es va denominar *Pactos de la Moncloa*, pactes que “van ser impulsats per Suárez i Carrillo”³¹. Suárez patia pel seu govern i rebia les pressions internacionals mentre Carrillo patia per la pròpia pèrdua d'influència sobre els treballadors. Tots dos van arribar a la mateixa conclusió que, casualment, era la solució que propugnava el Fons Monetari Internacional: en l'aspecte laboral, s'havia d'incentivar econòmicament els empresaris i reduir l'estabilitat de la classe obrera; en l'aspecte social, a canvi d'assumir tot el cost de la nova configuració laboral, que no deixava de ser a la vegada una forma de control dels obrers, els treballadors gaudirien d'un nou estat del benestar que s'intentaria semblar al d'altres països europeus com França o Alemanya, tot i que mai s'aconseguí. “Els acords també implicaven la consolidació de les reformes democràtiques a canvi que els treballadors assumissin el cost de la crisi econòmica a través del descens dels salaris reals i l'augment de l'atur.”³²

³⁰ RIBAS, J. *Los 70 a destajo...*, pàg. 521.

³¹ *Diez años sin Franco...*, pàg. 129.

³² WILHELM, G. *El movimiento libertario en la transición...*, pàg. 178.

El pacte es signà el 25 d'octubre i el 4 de novembre, a Barcelona, es realitzava una manifestació unitària de tots els sindicats sota el lema "*Por una salida a la crisis favorable a los trabajadores*". La manifestació va ser un èxit, fou seguida per moltes dotzenes de milers de persones i deixava clar que la classe obrera no volia assumir el cost de les reformes socials i polítiques. Va ser un miratge. "Els jerarques de Madrid, després de la manifestació unitària que va aconseguir mobilitzar a quatre-centes mil persones a Catalunya (...) imposaren la fi fulminant de l'aliança d'UGT i CCOO amb la CNT. La possibilitat que la classe obrera unida acabés amb les manipulacions de la Moncloa els hi produïa terror."³³ Tan sols dos mesos més tard, i precisament després d'una manifestació contra els *Pactos de la Moncloa* convocada ja només per CNT, es produïa l'incendi de la sala de festes Scala després que un grup de joves anarquistes que havien participat a la manifestació llencessin uns còctels molotov. Van morir quatre treballadors, dos d'ells afiliats a CNT. En menys de 48 hores els qui havien llençat els artefactes eren detinguts, juntament amb dotzenes de militants innocents, "s'ha de reconèixer que el linxament mediàtic ja estava en marxa i que superar-lo no era una tasca fàcil."³⁴

Va ser llavors, el 31 de gener de 1978, quan el ministre de l'interior, Rodolfo Martín Villa va declarar quan comentava els darrers atemptats (a banda del de l'Scala, l'assassinat de l'exalcalde barceloní Joaquín Viola per part d'un grup independentista mitjançant un artefacte adossat al seu pit, i el paquet bomba enviat per l'extrema dreta a la redacció de la revista satírica *El Papis* que va causar la mort d'un dels seus treballadors) "de tots ells a mi el que més em preocupa és (...) Scala, per que hi ha un cert origen dels moviments llibertaris, (...) em preocupa especialment a Barcelona aquesta acció dels grups anarquistes". És a dir, després dels nombrosos assassinats comesos per l'extrema dreta en els darrers dos anys, després que activistes de l'independentisme català assassinessin a Joaquín Viola i mesos enrere a l'empresari José María

³³ RIBAS, J. *Los 70 a destajo...*, pàg. 521.

³⁴ ZAMBRANA, J. *La alternativa libertaria...*, pàg. 167.

Bultó, després que ETA i GRAPO tinguessin ja a les seves espatlles múltiples assassinats, l'especial preocupació del ministre eren els grups llibertaris barcelonins que, incomprensiblement, en una acció sense cap ni peus, havien assassinat quatre treballadors. Veure-ho per creure-s'ho, Martín Villa més preocupat per l'assassinat de quatre treballadors que per l'assassinat d'empresaris, antics alts càrrecs del franquisme, policies i militars... "Mesos després es va poder apreciar que els fills els havia mogut un agent provocador."³⁵ No és cap coincidència que l'agent provocador estigués sota les ordres directes d'un subaltern del comissari Conesa, aquell que havia estat cap de la BPS i que obeïa ordres del propi ministre... S'intuïa ja la fi del somni, que havia durat dos anys i havia omplert d'esperances el cor de tota una generació de joves després de la mort del dictador. "Els joves veuen en l'anarquisme el que millor resumeix moltes de les seves aspiracions: prou de caps i de líders, prou de polítiques, llibertat total, igualtat."³⁶

Nou mesos després, mentre els assassinats continuaven, tant per part de l'extrema dreta com per part d'ETA i dels GRAPO, el 31 d'octubre al Parlament espanyol es votava la Constitució. Tan sols alguns antics feixistes, els membres del PNV i nacionalistes d'esquerres catalans i bascos votaren en contra o es van abstenir. Les transaccions prenen forma a les més altes lleis estatals.

Per acabar la pel·lícula d'acord al guió, el PSOE s'apuntava a les transaccions: Felipe González va forçar a la resta del PSOE a abandonar el marxisme i eliminar-lo dels seus estatuts mitjançant un cop d'Estat encobert dins el seu propi partit. El maig de 1979, en el congrés del partit, González va realitzar la proposta reformista que no va prosperar. Llavors, conscient de la influència de la seva figura, va presentar la dimissió, dimissió que forçava un congrés extraordinari per a escollir nou secretari general i que al mateix temps li donava temps per a jugar

³⁵ *Diez años sin Franco...*, pàg. 143.

³⁶ MALVIDO, P. *Nosotros los malditos*, pàg. 63.

les seves cartes als despatxos i d'amagat de les bases. "El líder no va voler continuar. No va voler estar condicionat per una línia política que no era la seva. I va fer la seva gran jugada."³⁷ Tan sols cinc mesos després, el 28 de setembre, era elegit de nou secretari general i, al mateix temps, el partit abandonava oficialment el marxisme. Ja res impedia que el PSOE aconseguís el poder. Però la realitat, marcada per la voluntat popular, no seguia el guió i a les eleccions autonòmiques del País Basc i de Catalunya, celebrades el març de 1980, els socialistes no van aconseguir avançar; al País Basc van ser desbancats com a segona força davant una nova coalició, HB (*Herri Batasuna*), mentre a Catalunya, contra tot pronòstic, la força més votada va ser CiU. González havia de forçar la seva ascensió.

El maig de 1980 presentà una moció de censura a Adolfo Suárez, aquesta li va permetre "posar en evidència la feblesa del Govern (...) i plantejar una alternativa moderada"³⁸ davant la població, ja que per primera vegada el debat parlamentari es va retransmetre per televisió. Dos mesos després Suárez durant una estància a Lima (Perú) declarava: "Conec la iniciativa del PSOE de voler col·locar a la presidència del Govern a un militar."³⁹ El 23 de febrer de 1981 tots els dubtes populars sobre la monarquia i la democràcia capitalista es van esvaïr. Forces de la Guàrdia Civil comandades per l'ultradretà tinent coronel Tejero assaltaven el Congrés. Davant la continuada i creixent activitat armada de les dues branques d'ETA i dels GRAPO de nou la possibilitat de retrocedir de cop, però aquesta vegada la posada en escena aniria molt més lluny, Juan Carlos va fer el paper de la seva vida i, mitjançant una aparició televisiva, va aconseguir el que portava més de cinc anys intentant aconseguir, que la població l'acceptés com a Rei. El cop d'Estat no va ser tal. "Només amb la participació del Rei (...) pot entendre's el que va

³⁷ *Diez años sin Franco...*, pàg. 176.

³⁸ *Diez años sin Franco...*, pàg. 179.

³⁹ *Zaragoza rebelde...*, pàg. 437.

succeir i tal com va succeir.”⁴⁰

Un any i mig després, les transaccions arribaven a la seva fi amb el nomenament de Felipe González com a nou president del Govern. En set anys els culpables de nombrosos delictes havien aconseguit immunitat, els partits polítics van passar de la ruptura a la reforma, el TOP s’havia convertit en Audiència Nacional, el Rei havia jurat els *Principios del Movimiento Nacional* i posteriorment la Constitució, el PCE havia abandonat el republicanisme, el PSOE havia fet el mateix amb el marxisme, UGT i CCOO havien donat el vist-i-plau a unes lleis que afavorien els empresaris enfront els treballadors i les aspiracions populars de llibertat s’havien convertit en aspiracions populars de llibertat... per poder anar de compres.

El capitalisme havia aconseguit els seus objectius.

“Ya nadie cree en la revolución, están de rebajas en El Corte Inglés.”
(Almen TNT, “Ya nadie cree en la revolución”).

⁴⁰ Coronel Pardo Zancada, condemnat per la seva participació en els fets. A: *Zaragoza rebelde...*, pàg. 437

GERARD

Fill d'una família molt humil i de tradició llibertària de Manlleu, ja de molt jove començà a fer-se notar per les seves idees. Entre els diversos familiars que havien patit en carn pròpia la repressió franquista, hi destacaven dos dels seus oncles avis, tots dos afiliats a la CNT. L'un havia fugit a França i havia sobreviscut a Mauthausen. L'altre continuava vivint a la comarca d'Osona atemorit per les tortures sofertes durant el seu empresonament en acabar la guerra. De tant en tant anaven a veure a l'oncle que hi vivia a França i a en Gerard des de ben petit li agradava escoltar-lo després de convèncer-lo perquè li tornés a explicar aquelles històries dels anys de les pors i les incerteses.

Manlleu era una població industrial, semblant a una gran colònia tèxtil que amb el pas dels anys i l'arribada d'indústries diverses s'havia eixamplat fins a convertir-se en un dels grans referents industrials de la comarca. Tant la mare, de Torelló, com el pare, de Manlleu, eren obrers i la precarietat sota la qual vivien va significar que amb catorze anys ell comencés també a treballar. Aquells anys, per a arribar a fi de mes, la mare havia de treballar divuit hores diàries.

Nascut el 1955, en fer quinze anys va començar cinquè de batxillerat a l'únic institut que hi havia a la comarca, a Vic, i va participar per primera vegada a una manifestació, convocada contra el procés de Burgos. Allò significà el tret de sortida per a l'organització d'un primer grup d'estudiants que es va declarar directament com a llibertari. En Gerard no va seguir l'habitual evolució dels joves de la seva generació que començaven la militància en els diversos grups marxistes, sinó que la tradició familiar i el coneixement directe de la realitat catalana prèvia

a la guerra l'ajudaren a començar el seu activisme social i polític llegint Mikhail Bakunin, Piotr Kropotkin, Pierre-Joseph Proudhon i d'altres clàssics llibertaris, arrossegant d'altres joves en la seva trajectòria. Amb motiu de les protestes contra la *Nueva Ley General de Educación*, contra la qual es va convocar una jornada de lluita a nivell estatal el 14 de febrer de 1972, aparegueren a la comarca els primers fulls signats amb una A encerclada, signatura que escandalitzà els franquistes, el clergat i l'oposició autoritària de la comarca, tot provocant diversos enfrontaments dialèctics amb els grups de l'esquerra autoritària que veien espantats com apareixia un grup de joves anarquistes a un territori que consideraven propi.

Aleshores entraren en contacte amb un grup anarquista del Poble Nou barceloní que era un dels més actius en aquells darrers anys de la dictadura, relació que aprofità per a continuar els seus estudis a la ciutat i instal·lar-se al barri el 1973. Al Poble Nou hi havia una llibreria, situada al carrer Pujades i regentada per una parella que vivia al mateix carrer, que era un dels punts de referència del clandestí moviment antiautoritari i des d'on es distribuïen publicacions prohibides. Allà, amb el pas dels mesos, va anar contactant amb els diversos grups barcelonins, des del col·lectiu editor de *CNT-Inforna* fins alguns dels membres que conformaven els grups autònoms, coneguts posteriorment com a OLLA, o els activistes dels GOA, que tenien el seu centre d'acció a la veïna població de Santa Coloma. Paral·lelament va començar a distribuir els llibres de l'Editorial Zyx. Va ser en aquesta època, arran d'aquestes connexions, que va entrar en contacte també amb grups francesos i amb els italians editors de la *Rivista Anarchica*, i quan va viatjar per primera vegada a París on es va reunir amb companys de tots dos països.

Amb la "caiguda" dels companys del MIL s'inicià una època de gran activitat a la ciutat i en Gerard i els seus companys començaren a col·laborar amb el Comitè de Suport als Presos del MIL. Fou un moment de radicalització generalitzada entre el jovent català, radicalització que augmentà a partir de l'execució de Puig Antich, quan el sentiment d'indignació s'escampà entre els joves a causa de l'actuació de l'oposició

partidista, que va fer ben poc per intentar evitar el seu assassinat. Aquella primavera va conèixer el veterà activista Luis Andrés Edo, va viatjar de nou a França i, per primera vegada, a Itàlia. Finalment, el setembre de 1974 després de les detencions de diversos companys del grup de Poble Nou, aquells que havien participat a la clandestina roda de premsa convocada per a reivindicar el segrest de Baltasar Suárez a París, entre els quals es trobava el mateix Luis Andrés, s'exilià a Banyuls de la Marenda, a França, on vivien uns oncles seus.

Poc més tard es traslladà a Perpinyà on tenia contacte amb companys que havia conegut a Barcelona, com el Felip Solé, qui li va presentar al seu cosí, l'Ignasi Solé Sugranyes, a casa del qual fixà la seva primera residència. Un cop instal·lat va començar a visitar els espais que habitualment freqüentaven els joves exiliats llibertaris i en conèixer els francesos que es bellugaven per l'Escletxa va sentir una gran afinitat ideològica, iniciant-se una gran amistat que el va portar a mudar-se amb ells, encara que fossin una mica més grans. Va ser a la Librería Española on va conèixer un veí de la comarca d'Osona amb qui començà a col·laborar. Es tractava de l'Eduardo Soler, provinent de Vic i una mica més gran. Amb ell patí la seva primera detenció quan, el gener de 1976, durant un registre inesperat a la casa que compartien, van ser descoberts diversos explosius. Condemnats tots dos a sis mesos de presó van restar empresonats un parell de mesos a la petita i medieval presó de Perpinyà. En sortir, els companys de l'Escletxa l'advertiren que pensaven que l'Eduardo no era bona companyia i que la seva fosca personalitat amagava alguna cosa, però en aquells moments en els quals s'adonaven de la vigilància que els serveis policials espanyols efectuaven sobre el pis del Felip Solé i sobre d'altres espais de connexió dels activistes no pensaven que altra forma d'actuar fos la infiltració.

En sortir va conèixer l'Agustín Rueda, que tot just acabava d'arribar a Perpinyà, i ràpidament van travar amistat, tant per la proximitat de les seves poblacions de procedència com per la seva extracció social i per la seva evolució ideològica, ja que l'Agustín també havia arribat al moviment llibertari sense haver estat militant de cap grup marxista. Va

ser durant aquells dos anys, 1975 i 1976, quan començà a especialitzar-se en el creuament de la frontera pirinenca ajudant a nombrosos companys a entrar i sortir de França.

Mesos després va participar en una operació internacional d'intercanvi de xecs falsificats, operació planificada a Itàlia però que es va desenvolupar simultàniament a diversos països europeus. Aquelles accions es realitzaven esporàdicament i servien per proveir de fons a diversos grups i col·lectius europeus, però també a delinqüents comuns que hi col·laboraven. A ell li tocà desplaçar-se als Països Baixos amb una companya, portava diversos documents d'identitat falsos amb els quals realitzar consecutius canvis de xecs postals francesos sense aixecar sospites; a cadascuna de les entitats escollides com a objectiu en Gerard entrava amb una identitat diferent fent-se passar per turista o per comerciant. La realització continuada d'aquell tipus d'acció va obligar a canviar tot el sistema de xecs de la banca postal francesa, que va veure com la gosadia, per reiteració, dels impulsors d'aquelles campanyes internacionals feien trontollar aquell vessant del sistema financer postal. Durant aquella acció fou detingut a Àmsterdam el desembre de 1976.

El van interrogar policies de diversos països abans de poder identificar-lo, quan ho van fer va ser enviat a la presó on restà un mes en aïllament absolut abans de passar a la galeria dels presos perillosos. Aquell empresonament va ser el més difícil dels diversos que va viure al llarg de la seva vida: les poques hores de vida comuna, la sensació d'aïllament provocada pel desconeixement de l'idioma, la llunyania de familiars i companys i el fet d'haver de compartir els dies amb assassins i interns perillosos i sense escrúpols van fer que l'empresonament es convertís en un infern. Un any després, el desembre de 1977, fou expulsat del país amb prohibició de tornar i obligat a pujar a un avió amb destí a Barcelona. Dies abans, en Michel, un company detingut en la mateixa acció però a Suècia, havia estat també expulsat i en aterrar a Barajas l'avió que el transportava l'esperaven membres de les forces de l'ordre de l'estat espanyol que l'empresonaren a Carabanchel de manera preventiva sense cap causa pendent. Per evitar que a ell li succeís el

mateix, en arribar el seu avió a El Prat, l'esperaven l'advocat Mateo Seguí amb el parlamentari Rodolf Guerra i el senador Lluís Maria Xirinacs, l'estratagema va funcionar i en Gerard entrà sense problemes en territori espanyol, on passà de nou a la clandestinitat.

Feia més de tres anys que havia marxat de Barcelona però no li va costar gens tornar a connectar amb alguns d'aquells companys que havien format part de la seva xarxa de suport abans de la mort del dictador. Van ser alguns d'ells els qui el van acollir, com en Luis Andrés Edo, tot un referent pels joves activistes llibertaris. Aquells dies l'Edo li va presentar l'Irma.

A Perpinyà, el 1976, havia conegut el Rubio, un delinqüent comú procedent d'Almeria que havia abraçat les idees anarquistes, aquells anys cosa força habitual perquè el moviment subversiu dins les presons estava sustentat en part sobre la trobada de presos llibertaris i presos comuns que demanaven també una amnistia en ser producte d'un règim feixista basat en les desigualtats socials. Un mes i mig després d'arribar a Barcelona, el Rubio es va posar en contacte amb ell i concertaren una cita la primera setmana de febrer. Dies abans havien arribat des de Perpinyà, per a participar en diverses accions, alguns dels amics francesos que dos anys abans havia conegut a l'Escletxa, entre ells en Bernard i la Isabelle, la seva companya, també francesa. La cita era a la plaça Vila de Madrid però diverses circumstàncies van fer que els activistes no arribessin a la trobada, així doncs va ser el destí el que va provocar la seva "caiguda" ja que el Rubio era un confident i a la cita els esperaven diversos membres de la Benemèrita. El mateix dia de la cita els membres de la Guàrdia Civil encarregats de la seva detenció, en veure que els activistes no s'hi presentaven, es van desplaçar a Sant Adrià del Besòs per a detenir un pastor que de tant en tant ajudava a creuar la frontera als activistes llibertaris, esperaven que aquest pogués donar alguna pista sobre els militants francesos. Un cop detingut, mentre el traslladaven en el vehicle policial camuflat a la caserna del carrer Sant Pau, el destí va voler que es creuessin amb en Gerard i la Isabelle davant del Moll de la Fusta. Els dos policies van aturar el vehicle

i després que un d'ells es situés dissimuladament darrera seu, els van encanyonar amb les seves metralladores procedint a la detenció. Els dos guàrdies van demanar ajut al Govern Militar, situat tot just davant d'on s'havia produït la detenció, i després de sol·licitar reforços a la caserna de Sant Pau els detinguts foren traslladats a les dependències policials. Allà l'interrogatori fou molt violent, especialment el dels companys francesos, que va incloure diversos mètodes de tortura, com la *bossa*, juntament a brutals pallisses. Paral·lelament la Guàrdia Civil assaltava una masia de Maçanet de Cabrenys, a l'Alt Empordà, propietat d'uns joves francesos i que esporàdicament utilitzaven els activistes per al creuament de la frontera. Un total de deu persones foren detingudes durant l'operació, entre ells l'Ignasi Solé Sugranyes, un dels amics i habituals col·laboradors d'en Gerard.

Pocs dies després d'arribar a la Model, el 17 de febrer, es produïa al centre penitenciari un motí. Entre els nombrosos presos llibertaris hi havia en aquell moment els diversos inculpats de l'incendi de l'Scala, el Moro i el Boni (detinguts també per la delació del Rubio uns dies abans que ells), i ells mateixos, però mentre els inculpats del cas Scala restaven a la Segona Galeria, tots els altres havien ingressat a la Primera, on s'havia desencadenat el motí. En entrar les forces antiavalots per reduir els amotinats, es dirigiren directament cap a la Primera Galeria disparant boles de goma i apallissant tots els interns, especialment els llibertaris, a alguns dels quals acusaven d'haver fet esclatar un artefacte a la porta de la Model el 23 de gener. D'aquella experiència, en Gerard, encara guarda un record en forma de trau al cap. Dies després s'assabentaren de l'assassinat del seu amic Agustín Rueda a Carabanchel i en rebre la informació que els companys presos a Madrid havien iniciat una vaga de fam, alguns d'ells s'hi afegiren. Aquells dies arribaren nous detinguts, entre ells uns companys als quals acusaven d'haver metrallat la caserna policial de Cornellà com a resposta a l'assassinat de l'Agustín, i tot just abans de ser alliberat, el mes d'abril, ingressaven els membres de l'ERAT, que com els companys del cas Scala havien caigut per la delació d'en Gambín.

En sortir de la presó en Gerard es va traslladar a Osona, on feia cinc anys que no residia. Allà s'havia anat creant una important xarxa llibertària i la situació era ben diferent de quan havia marxat: a banda de la CNT, que començava a tenir forta presència amb locals a Vic, Torelló, Seva, Manlleu i Roda de Ter, s'havia obert l'Ateneu Llibertari de Vic. Tot i aquesta presència ell progressivament es va anar allunyant de l'acció, allunyament producte del cansament i del desengany, encara que va continuar formant part de la xarxa d'agitació cultural llibertària a través de la CNT i de l'Ateneu Llibertari de Vic. Va ser la pressió activa d'aquesta xarxa, que convocà manifestacions, tancades i d'altres accions, la que va forçar al sobreseïment de la seva causa, tot i que oficialment no va ser mai jutjat per manca de proves. A més, pocs mesos més tard, el Comitè de Solidaritat amb els Presos Llibertaris d'Osona organitzà entre el 22 i el 25 de juliol unes Jornades Solidàries que aconseguiren un ressò important. Ni ell ni els seus amics s'oblidaven dels companys que encara restaven entre reixes.

Després de l'estiu aconseguí un títol de professor de català i ràpidament va trobar feina a una escola on aprofitaren el seu coneixement de la llengua francesa mentre muntava a Manlleu el Cafè Rossinyol, replica osonenca del restaurant El Pla de la Garsa que al carrer Assaonadors de Barcelona havia obert l'Ignasi Solé. La particularitat del Cafè Rossinyol era que es trobava a l'antiga caserna de la Guàrdia Civil, fet que els membres del cos es van prendre com a una provocació personal, això va produir un assetjament continu durant els tres anys que en Gerard va ser el propietari del local. La seva tornada a la terra que l'havia vist néixer i créixer no va estar exempta d'altres conflictes. Els militants d'aquella esquerra covard que havia amagat el cap sota les pedres durant l'assassinat de Puig Antich o durant la revolta dels presos comuns mostraven la seva misèria ideològica assetjant també tot el seu entorn afectiu.

El 1982 va tornar a Barcelona on s'instal·là durant set anys, treballant a El Pla de la Garsa, i on abandonà definitivament tot vincle amb l'activisme i assumí que la batalla s'havia perdut.

SENSE FRONTERES

“Je n’ai plus la force d’allumer la mèche, mais je garde ma conscience intacte. D’autres sont là et avec raison se délectent de la substance qui alimente mon espoir. Un monde meilleur et pas le meilleur des mondes.”

(María Mombiola).

França era la principal porta de sortida de l’estat espanyol i on es concentrava la més important xarxa de suport als militants que hi actuaven. Però no era l’única: Portugal, Suïssa, Països Baixos, Bèlgica i Itàlia també comptaven amb grups més o menys nombrosos que formaven part de les estructures de suport. Àmsterdam, Lisboa, Brussel·les, Zuric o Milà eren ciutats on els activistes passaven temporades, bé descansant, bé intentant crear, mantenir o expandir les xarxes d’ajut per aconseguir refugi i aprovisionament. En moltes d’aquestes ciutats, a més, els activistes provinents de la Península col·laboraren amb grups locals que empraven, també, l’acció armada al seu territori.

Per als activistes mediterranis Perpinyà era de pas obligat, però a Tolosa de Llenguadoc li’n deien la Colònia Espanyola pel número d’exiliats que hi residien. En arribar a França, si l’objectiu era romandre, s’havia d’aconseguir el Certificat de Refugiat Polític, primer un document provisional de tres mesos i posteriorment un de definitiu. Per aconseguir aquests documents s’havia de gaudir de residència en territori francès, generalment a casa d’algun company, i omplir un formulari que s’enviava a l’Oficina Nacional de Refugiats a París. Realment es tractava d’un tràmit fàcilment salvable, però, alhora, es necessitava del suport

mínim del company que t'acollís.

A Tolosa hi havia diversos punts de referència per als espanyols que tot just arribaven i que s'hi volien refugiar per motius polítics. Com a espai públic el més significatiu era el local de CNT a la *rue* Belfort, però no menys important era la llibreria Amorós que regentava en Jaume Amorós Vidal, militant llibertari procedent de Vilafranca del Penedès i exiliat als anys quaranta, o la paradeta de llibres vells dels encants del diumenge. Aquell mercat dels diumenges era el punt de trobada setmanal per a tota la colònia llibertària, l'espai natural de comunicació i on els vells exiliats i, per extensió, les seves famílies, s'assabentaven de les novetats, en especial de si havien arribat nous companys, quants, qui eren, què necessitaven i on s'hi estaven. Era la seva particular via de contacte amb la terra que els havien forçat a deixar enrere.

Altres espais de contacte, amb la mateixa importància, eren les cases particulars, com la casa de la Maria Mombiola, que va acollir dotzenes de joves activistes vinguts del sud, o la casa de l'Hortènsia Torres. La Maria Mombiola, nascuda a Saragossa el 3 de març de 1914 com Maria Lozano Molina, va rebre el cognom del seu company, Ángel Mombiola, afusellat a França per les tropes alemanyes el 1944. Quant a l'Hortènsia mare (anomenada així per diferenciar-la de la seva filla), amb el seu company, Mario Inés, va fer perdurar el seu activisme a Barcelona fins entrats els anys cinquanta i això significà que als anys setanta encara mantenia contacte amb algunes de les xarxes peninsulars, raó per la qual el seu pis era un punt habitual de pas. A l'Hortènsia, matriarca d'una família d'activistes, persona pública que hi treballava al SIA (Solidaritat Internacional Antifeixista), dona forta producte dels anys viscuts, d'una guerra i una no menys cruel postguerra, durant un temps, al voltant del Maig del 68, li'n deien Mama Che, ja que un dels seus fills, amb catorze anys, vestia jaqueta militar, duia boina negra amb l'estel vermell al mig i sota aquesta un cabell que li arribava tot just per sobre de les espatlles. Era el Petit Che i "s'obstinava amb un afany entendridor a semblar-se al Che."⁴¹ A casa de l'Hortènsia es col·laren en més d'una ocasió policies

⁴¹ ROUILLAN, J. M. *De memoria (I)...*, pàg. 22.

espanyols, però fins i tot quan hi sospitava els oferia una tassa de cafè tot just abans de bombardejar-los a preguntes per descobrir si realment n'eren. A partir dels anys setanta i molt especialment a partir de la mort de Franco, els llibertaris espanyols residents a França es van veure forçats a apujar la guàrdia. El número de confidents i agents espanyols creixia desmesuradament.

Al Perpinyà dels primers anys setanta el local de la CNT ja no era el principal punt al qual arribaven els joves antiautoritaris. Els exiliats que el gestionaven, quan arribava algú procedent de l'estat espanyol, encara li demanaven les credencials del sindicat i aquells joves, credencials de la clandestina i gairebé desapareguda CNT de l'interior, no en tenien. A Perpinyà el primer punt de contacte a partir de 1974 va ser la Librería Española que regentava l'Enric Melich. L'Enric havia estat membre dels grups d'activistes, maquis, que hi actuaren fins els anys seixanta, i la dècada següent s'hi dedicà a acollir i donar suport logístic a tots aquells joves que pretenien lluitar, primer, contra la dictadura i, després, contra la instauració borbònica. La importància d'aquella llibreria era tal que fins i tot en alguna ocasió, quan un nouvingut s'apropà al Comissariat de Perpinyà per informar-se de com aconseguir la documentació provisional, l'adreçaren a la Librería Española.

L'altre punt popular d'acolliment va ser el quiosc que en Mariano Puzo tenia davant el cinema de Perpinyà. Eren els anys d'*El último tango en París* i *Emmanuelle*, pel·lícules prohibides a l'estat espanyol, raó que provocà un allau de turisme cinematogràfic des del sud. Entre els molts amants del setè art s'amagaven joves que un cop creuada la frontera no volien tornar enrere. El Garfio, així l'anomenaven alguns, des de la seva paradeta de dolços i fruits secs els adreçava on creia que serien benvinguts. L'aragonès Mariano Puzo va ser un important col·laborador dels guerrillers llibertaris en les dècades del quaranta i cinquanta. El novembre de 1947, mentre preparaven a la base de Mas Tartàs, a Ossejà, el creuament de la frontera de Josep Lluís Facerías i el seu grup, esclatà una granada de mà que provocà la pèrdua de l'avantbraç esquerre a en Mariano. Al Perpinyà de les acaballes del franquisme, un altre punt

d'enllaç important per als joves era un local conegut com l'Escletxa, situat a la *rue* de la Lanterne i seu de la FAF (Federació Anarquista Francesa) a la qual militaven joves activistes francesos alguns dels quals posteriorment actuaren al sud dels Pirineus.

Tots dos locals, la Librería i l'Escletxa, foren volats, amb un interval de deu minuts, la nit del 14 de juliol de 1976, atemptats que foren atribuïts, uns anys més tard, a l'Eduardo Soler, confident tant de les forces de seguretat espanyoles com de les franceses. Mesos després l'Eduardo Soler, que s'havia introduït un parell d'anys abans als cercles dels activistes llibertaris de la ciutat va comprar la llibreria al propi Enric Melich i, com veurem, provocà situacions irreparables.

Inicialment el pas de fronteres era en una única direcció, de sud a nord. Els activistes del sud dels Pirineus passaven a França bé per fugir en haver estat detectada la seva participació en la resistència antifranquista, situació en la qual demanaven asil polític, bé per aconseguir material (que anava des de llibres fins a armes) amb l'objectiu de continuar amb la seva activitat dins l'estat espanyol, cas en el qual no havien de demanar l'asil ja que l'estada era fugaç. Hi havia però un tercer grup que amb el temps també significarà un important planter d'activistes. Era el grup de pròfugs i desertors, aquells joves que es negaven a fer o a acabar el Servei Militar al feixista règim de Franco.

D'altra banda, aquell pas de fronteres unidireccional, amb el temps es va anar capgirant com a resultat de l'activisme de les noves generacions de joves europeus crescuts a l'empara del Maig del 68. Els primers casos de passos fronterers a la inversa, de nord a sud (en el sentit de joves activistes procedents de països del nord venint a actuar a l'Estat), va ser els dels activistes francesos del MIL, els quals van decidir l'any 1971 passar a l'acció al sud dels Pirineus. Els hi seguiren els companys llibertaris de Zuric, aquells que, com hem explicat, participaren en alguna acció barcelonina de l'OLLA, i, després d'un parèntesi d'un parell d'anys, a partir de 1977 la participació d'activistes francesos en accions realitzades a l'estat espanyol fou força habitual. Com també fou

habitual la presència de fills de refugiats, ja nascuts, o al menys crescuts, al país veí.

La darrera setmana de gener de 1978 era detingut a Barcelona el Moro. El Moro era fill d'un antic milicià de la Columna Durruti, José Mira, qui durant la Guerra Civil havia estat delegat d'una de les deu Agrupacions que conformaven la Durruti. En José Mira tenia cinc-cents homes al seu càrrec. En acabar la guerra passà a Algèria i s'instal·là a la Cabília, on va nèixer el Moro. El pare donà suport com a instructor militar a la insurrecció armada que cercava la independència del país però posteriorment, quan aquesta s'aconseguí, la pressió exercida sobre els europeus forçà que la família es traslladés a França. Com tants d'altres joves fills d'espanyols, el Moro realitzà les seves primeres accions armades en suport als presos del MIL a la ciutat de Montpeller on residia.

Uns dies més tard, la primera setmana de febrer, també a Barcelona, eren detinguts Bernard Pensirot i Isabelle Dominique Loeb, i a una masia situada a Maçanet de Cabrenys, i que servia de suport als passos fronterers, es detingué a Víctor Simal i a Oscar Magro, tots quatre de nacionalitat francesa. En Víctor era fill de catalans i en Bernard formava part del grup de joves que havia utilitzat l'Escletxa de Perpinyà com a centre neuràlgic del seu activisme. Tots dos van ser brutalment torturats a la caserna de la Guàrdia Civil del carrer Sant Pau de Barcelona. Van restar setze mesos a les presons de l'Estat abans d'obtenir la llibertat provisional però, com que no es van presentar al judici quan aquest es va realitzar, en Víctor va ser detingut de nou el 15 d'agost de 1989 a Santiago de Compostel·la, mentre treballava per a la televisió pública francesa. Va restar dos mesos empresonat a Galícia i finalment absolt de totes les causes.

El 24 de maig de 1978 era detingut a La Jonquera, en entrar amb un cotxe portant diverses armes de foc, Jacques André Garcin que fou ingressat a la presó de Girona.

Tots aquests joves activistes formaven part dels grups autònoms

o llibertaris francesos i havien creuat la frontera pirinenca com a continuació natural i inseparable al seu activisme internacionalista en pensar que la seva acció era també necessària aquí, i potser més que no pas a casa seva...

El 7 de setembre, durant una manifestació de suport a la vaga de benzineres, era detingut a Barcelona l'activista italià Pasquale Vaira, que va ser empresonat uns dies a la Model, i encara abans d'acabar el mes, la nit del dia 27, era detingut a Badalona Jean Claude Torres, antic membre del MIL. Duia la camisa tacada de sang i semblava haver begut més del compte, no el vincularen, però, amb cap acció armada i les forces de l'ordre no tenien notícia del túnel que un grup de companys estava intentant realitzar a la presó de Girona, utilitzant la xarxa de clavegueram, per alliberar Jacques André Garcin i tres companys més detinguts el mes anterior durant un atracament a dues entitats bancàries a Lloret. Aquella nit, cinc companys, després d'haver treballat en el projecte de fuga, s'aproparen al concert que Al Di Meola i Música Urbana oferien com a inauguració del Pavelló del Joventut de Badalona i prengueren unes copes de més. En tornar amb un cotxe robat tingueren un accident que provocà ferides superficials a un dels companys i, després de netejar d'empremtes el vehicle, decidiren separar-se. Va ser llavors, quan s'havien separat, que en Jean Claude fou detingut amb un dels companys valencians. Increïblement, tot i el seu historial, a en Jean Claude l'alliberaren a la frontera francesa uns dies després. El van expulsar del país pel seu passat sense tenir cap constància del seu present.

Uns mesos més tard, el 23 de febrer de 1979, era detinguda a Barcelona Patricia Bouwer, neboda del Moro, amb un grup d'altres dotze companys. L'acció internacionalista s'havia fet realitat entre aquells joves de les dues bandes dels Pirineus. Abans d'acabar l'any es localitzà, aquest cop sí, un túnel als voltants de la presó Model de Barcelona, inicialment no es realitzaren detencions però quan es detingué als primers companys valencians que havien participat en l'excavació es donà a conèixer també la col·laboració d'en Jean Claude. En aquest

túnel també hi prengué part el germà del Moro, un dels qui s'haurien beneficiat si s'hagués aconseguit dur l'acció a bon port.

Un any més tard, el 12 d'octubre de 1980, era detingut a València, en presència de diversos companys autònoms, l'Alain Drogou, activista francès que va desenvolupar durant uns quants anys la seva lluita a l'estat espanyol, on fou detingut en varies ocasions i que més endavant fou vinculat a la FIGA. I encara el 20 de maig de 1981 era detingut a Bilbao, durant una ràtzia efectuada també a Vitòria, Renteria i Valladolid que va comportar la detenció de deu companys, l'activista portuguès Francisco José Oliverio.

Durant tots aquests anys, especialment durant els anys setanta, a França i d'altres països europeus, la situació fou, si fa o no fa, la mateixa. Els joves militants espanyols patien la repressió de les respectives forces de l'ordre. Oriol Solé ja havia conegut les presons franceses com a membre del MIL. El mateix li succeí a Suïssa a la seva germana, la Mariona, per ajudar a passar a França les mines anticarro destinades a l'OLLA i que arribaren a Barcelona dins una maleta dipositada al tren TALGO. També durant 1974 foren detinguts a França diversos membres dels GARI amb nacionalitat espanyola, com l'Àngel Moreno Patiño, empresonat deu mesos a París, o en Josep Maria Condom Bofill, que restà uns mesos a Fresnes. També per la seva vinculació amb els GARI fou empresonat prop de tres anys a París en Mario Inés Torres, des de setembre de 1974 fins maig de 1977. A Portugal era detingut a mitjan de 1975 el madrileny Paco, quan amb d'altres companys es disposaven a assaltar una pedrera, i de nou a França, el 8 de gener de 1976, era detingut a Perpinyà, després d'un escorcoll al pis en què hi vivia, Josep Palau que va "caure" amb el fosc Eduardo Soler. Tots dos foren condemnats a sis mesos de presó per possessió d'explosius. A finals del mateix any foren detinguts en Michel i en Gerard en una acció col·lectiva de canvi de xecs postals falsificats. El primer a Gotemburg, a Suècia, i el segon a Àmsterdam. El mateix li va succeir al Sabata, empresonat a Estocolm el 1978 en una acció de característiques similars.

El 8 de març de 1976 morien a Tolosa el súbdit francès Robert Touati i l'activista madrileny Jaime Diego Ruiz Donales. Les carregues explosives que anaven a col·locar de manera simbòlica a la porta d'una caserna policial que l'endemà havia de ser visitada pel Ministre de l'Interior del govern francès, Michel Poniatowski, els hi esclataren dins del cotxe. Les seves companyes, que hi eren a prop del lloc dels fets, van trucar a urgències tot just abans de donar-se a la fuga. L'acció anava encaminada a demanar l'alliberament dels tres membres dels GARI encara empresonats. Els explosius els havia aconseguit en Diego a Perpinyà, on era conegut com el Madriles. Per sort per als grups autònoms madrilenys, la policia espanyola no n'investigà gaire, ja que d'haver-se produït la investigació, hauria pogut provocar una "caiguda" en cadena a la capital de l'estat espanyol. Abans d'arribar a França, en Diego havia viscut poc més d'un any a Lisboa. Portugal era el territori que els companys madrilenys utilitzaven com a base fora de l'estat espanyol, especialment després de la revolució d'abril de 1974.

A Itàlia, l'any següent, era detingut l'activista Guillem de Pallejà acusat de pertànyer al grup *Azione Rivoluzionaria*. En Guillem havia fugit de la Península i arribà a Itàlia amb el suport de Mario Inés Torres, que es començava a mostrar com a un expert en el creuament de fronteres. Dos anys més tard, el 1979, era detingut a la frontera francesa, provinent de Bèlgica, el Miguel, qui havia fugit del País Basc un parell d'anys enrere. Va ser empresonat durant sis mesos a la presó de Valenciennes i expulsat, posteriorment, a Suïssa.

El creuament de fronteres es realitzava de diverses formes. Una de les més habituals, si es comptava amb el suport de companys de les dues bandes, era creuant a peu la frontera però realitzant la major part del trajecte en cotxe. Un cotxe apropava fins a una distància prudencial de la frontera a l'activista que havia de creuar-la i un altre cotxe, a l'altra banda, l'esperava també a un punt concret proper a la mateixa. L'activista havia de caminar uns pocs kilòmetres, el més complicats òbviament, però l'operació era força senzilla i els riscos limitats. Quan el que havia de creuar la línia fronterera era material, es feia moltes vegades amb

vehicles prèviament preparats: els dipòsits de benzina dividits en dos, on una de les meitats servia per amagar armes, eren usuals. En aquells casos normalment el vehicle l'ocupava un únic activista. Al llarg d'aquells anys van ser diversos els companys detinguts utilitzant aquest mètode.

Durant alguns anys es comptà també amb una molt petita xarxa de masies a les dues bandes de la frontera i molt properes a aquesta, això permetia fer el trajecte en un dia i poder descansar abans de continuar la marxa. Tanmateix es continuaven realitzant creuaments a la vella usança, com havien fet els antics maquis. El Petit Loup quan havia de passar material, preferia fer-ho completament sol i a peu, coneixia les muntanyes i no dubtava de les seves forces. El mateix li passava a l'Agustín Rueda. D'altres, si no anaven gaire carregats i l'objectiu era la seva pròpia arribada a l'altra banda, optaven pel transport públic entre petites poblacions de les dues bandes, transport freqüentat principalment per habitants de les dues poblacions i que patia una vigilància lleugera.

També el moment del dia escollit per a creuar la frontera s'havia de tenir en compte. Hi havia hores en què tot resultava més fàcil a causa dels rigorosos horaris que les forces frontereres seguien. Les primeres hores del dia, abans de realitzar-se el canvi del torn quan els guàrdies estaven adormits, i l'hora de dinar o l'estona de la posterior migdiada, eren els moments més segurs. Hi havia també companys més agosarats que confiaven en la seva capacitat d'esquivar les metòdiques formes de control dels policies de les dues bandes. Entre les dues duanes, la francesa i l'espanyola, s'hi col·locava habitualment una línia policial. Els agents duaners controlaven les persones mentre els policies s'hi dedicaven a vigilar el pas de material. L'Enric Melich, en més d'una ocasió, passà persones de sud a nord d'una manera ben senzilla: per a creuar el primer control dels agents de la duana, amagava el fugitiu al maleter, els agents li demanaven a l'Enric la seva documentació i el deixaven passar, posteriorment, abans d'arribar al control policial, el fugit passava a seure al seient del copilot, en arribar a la línia policial, els policies registraven el cotxe on no trobaven res d'estrany, un cop

traspassada aquesta segona revisió, l'acompanyant tornava al maleter on entrava sense impediments a territori francès.

La forma més segura, però, continuava sent la xarxa històrica que s'havia emprat des de la Segona Guerra Mundial. Aquella que es recolzava en l'experiència de contrabandistes del sud dels Pirineus i en la col·laboració de guàrdies civils que havien estat captats, bé per la seva ideologia contrària al Règim, bé per la seva necessitat d'ingressos extres. Polícies que directament giraven la cara quan s'havia de deixar creuar la frontera un cotxe determinat a una hora concreta. Aquella forma, però, era principalment emprada per ajudar a fugir a activistes de l'Estat que tenien el suport de les organitzacions històriques i a ella difícilment tenien accés els activistes autònoms.

JOSÉ

Als quinze o setze anys va començar a participar en accions clandestines. Eren accions propagandístiques, molt innocents, però la intransigència del Règim les convertia en accions delictives. Nascut el 1953 a Ribes de Fresser, es va criar a Elgoibar fins que la família es va instal·lar definitivament al barri de Sants de Barcelona on abans d'acabar la dècada dels seixanta, amb dos dels seus germans, va començar a formar part d'una estructura cel·lular de petits grups autònoms disseminats per tota la Península: Múrcia, Madrid, Vitòria, Saragossa, Barcelona... Les seves accions consistien principalment en fer pintades i realitzar grans repartiments col·lectius de fulls volants, però a mida que es coneixien i prenien consciència com a grup començaren també a fer piquets i grups d'autodefensa per a les clandestines manifestacions d'estudiants. Eren grups molt reduïts, a Barcelona no en serien més de deu o dotze persones, però disposaven d'una xarxa de bústies que els hi permetia donar a conèixer les seves accions i propostes a la resta de grups del territori de manera segura. La primera expropiació, següent pas en la línia de creixement actiu del grup, fou realitzada a la Universitat Autònoma de Bellaterra. Necessitaven una fotocopiadora per a poder imprimir ells mateixos la propaganda subversiva que després distribuïren.

En José va arribar a la integració política dins un grup autònom d'una manera natural, empès per la seva evolució juvenil. La situació social era explosiva i la repressió física, cultural i educativa mostrava un únic camí a molts d'aquells joves inquiets als quals els hi tocà viure la fi del Règim. L'educació era més que limitada, la història havia estat tergiversada i començaven a adonar-se'n. La cultura catalana i la cultura obrera eren fortament reprimides, fins i tot el vessant més

social de l'Església en patia les conseqüències. L'agressió era constant i calia defensar-se. Començaren a fer sòlida la seva consciència: tot i no haver realitzat mai grans discussions polítiques, sí que començaren a seleccionar llibres que tots llegien per després anar a la muntanya a posar en comú les conclusions que cadascú en treia, d'aquesta manera alhora que s'educaven políticament es feien forts com a grup.

A finals del franquisme, al voltant des anys 1973 i 1974 començaren a fer accions de guerrilla urbana, encara sense emprar armes de foc, principalment llançament de còctels molotov acompanyats d'accions propagandístiques. Va ser llavors quan entraren en contacte amb Estudiants Llibertaris i continuaren la seva aproximació ideològica vers l'anarquisme, ideologia amb la qual anaven trobant nexes d'unió. Els caps de setmana, a una pedrera de Molins de Rei, a la serra de Collserola, començaren a experimentar amb artefactes incendiaris mentre com a grup es preparaven mentalment per a aguantar la tortura en cas de detenció.

Des de Barcelona s'adonaren que la capacitat propagandística de la qual disposaven no existia a d'altres zones com Múrcia o Màlaga i decidiren posar-hi remei, en José començà a fer viatges a Perpinyà per a recollir material propagandístic el qual poder fer arribar al sud d'Espanya. Els membres del grup s'anaven especialitzant i ell prengué la responsabilitat d'encarregar-se dels vehicles. Tanmateix, l'àrea d'influència del grup s'ampliava i l'organització cel·lular i radial significava que tot i que el nucli continuava conformat per deu o dotze persones, de vegades els implicats arribessin al centenar. Cada membre tenia la seva pròpia xarxa autònoma. Així en José disposava d'una xarxa de seguretat a la qual refugiar-se en cas de necessitat, una xarxa formada per professors lliures de tota sospita però que per amistat i lleialtat no li negarien refugi. Paral·lelament, com a responsable del subministrament i la preparació dels vehicles també creà l'estructura necessària en entrar en contacte amb uns companys llibertaris que tenien un taller mecànic. Allà ell preparava els dobles fons als dipòsits de carburant, amagatall on creuava la frontera tot tipus de material clandestí.

Així arribaren a l'any 1975 en què van considerar que la situació canviava irreversiblement. D'una banda havien de forçar la legalitat i deixar la clandestinitat per a donar-se a conèixer públicament, i de l'altra necessitaven enquadrar-se en un moviment més ampli, ja que la revolució no podia ser imposada sinó que havia de ser producte d'una reflexió i una acció de masses. Aquell any realitzaren un congrés a Màlaga, va ser la primera vegada en què confluïren tots els grups i decidiren entrar en contacte amb el moviment llibertari organitzat. A Barcelona fou fàcil, el gener de 1976 en José i d'altres membres del seu grup participaren a l'assemblea de reconstrucció de la CNT que es realitzà a l'església de Sant Medir del seu barri. Avui dia valora que aquest va ser un greu error tàctic, perquè la integració a la CNT a curt termini va significar la desintegració de la xarxa de la qual formaven part i la pèrdua de tota la força que tenien, que consistia precisament en ser autònoms: alhora que podien actuar en xarxa, podien difuminar-se després.

Va ser en aquell any de la integració a la CNT en què participà a la creació del Sindicat de l'Amor. A les nits del centre de la ciutat confluïen i es barrejaven tots els sectors ciutadans necessitats d'una major llibertat. En acabar les seves tasques al sindicat, després de treballar, en José s'anava de festa, el seu company de pis li havia raonat moltes vegades la necessitat de sortir de nit: si només s'hi dedicaven a treballar i després a les feines sindicals, acabarien convertint-se en uns fills de puta que exigirien aquella rectitud a la resta. Per al seu company l'alternativa passava per sortir cada nit i aprendre de les diverses connexions existencials noctàmbules. Com que eren joves i tenien forces, aquella es convertí en la seva dinàmica habitual. De la feina al sindicat, del sindicat a les Rambles i de les Rambles al llit...

Al voltant de les Rambles i la plaça Real, que aquells anys bullien, s'arreglegaven directors cinematogràfics, músics, escriptors, dibuixants... i prostitutes. Moltes nits, quan tancaven els bars musicals de moda, els joves llibertaris, sense complexes socials, prenen la darrera copa a aquells bars de poca llum i música sensual dels carrerons del barri Xino

on les prostitutes hi exercien. Va ser durant aquells contactes nocturns que algunes joves professionals del sexe plantejaren la seva problemàtica vital. Elles també volien alliberar-se. Depenien dels proxenetes que les explotaven perquè les noies no tenien cap mena de suport exterior. Aquells joves no s'ho pensaren gaire. Tot i les reticències del Sindicat d'Espectacles, però sota el seu paraigua, crearen el Sindicat de l'Amor al qual podien afiliar-se les noies. Durant mesos, en José i d'altres companys, abans d'anar a treballar, es dedicaven a anar a recollir les noies a les portes dels bars quan acabaven la seva jornada. Hi anaven armats per poder respondre a qualsevol intent dels proxenetes de recuperar el que ells consideraven la seva mà d'obra.

A Perpinyà, la Librería Española fou el seu punt de referència. Els primers subministraments de propaganda foren fets per l'Enric Melich i era el propi José qui realitzava els transports a través de la frontera, però després conegué l'Eduardo Soler qui li presentà un camioner que li facilitaria la feina. Per una banda ell evitava el risc de detenció i per l'altra cada passi seria molt més fructífer per la major capacitat del vehicle. La primera vegada que el camioner creuà els Pirineus, amb la propaganda que li havia encarregat, en José s'atansà al punt de recollida, l'estació de Sants, i en fer-se càrrec del material va creure que el seguien. Després d'haver pres les habituals mesures de seguretat, i confirmar les seves sospites, aconseguí esquivar els perseguidors, avisà els companys i fugí a Múrcia. El camioner era un confident de la xarxa de l'Eduardo, tot i que encara no relacionaren l'Eduardo amb la delació i només avisaren als contactes de Perpinyà per que tallessin els seus vincles amb el camioner.

A Múrcia, en provenir d'una zona activa com era Barcelona, fou acollit amb els braços oberts. Començava a conformar-se un grup molt actiu a les facultats i ràpidament en formà part. Imprimien i distribuïen propaganda, realitzaven tallers conjunts amb grups autònoms de treballadors i participaven individualment a plataformes polítiques a les quals la CNT s'hi negava a participar com a sindicat. Quan grups de treballadors ja organitzats en assemblees es proposaven integrar-se a un

sindicat ell els visitava per informar-los que la millor opció era federar-se, de manera que si la unió no funcionava sempre podrien desfederar-se i provar sort a un altre sindicat. Per a ells la CNT continuava sent una eina. La finalitat de la seva lluita era fer créixer el moviment, implicar cada cop a més gent; les eines: la CNT, la propaganda, la seva pròpia implicació individual... La seva primera acció a Múrcia, com ja havia fet a Barcelona, va ser l'expropiació d'una multicopista per a poder imprimir ells mateixos la propaganda. Entraren a una escola nacional de la població de Ceutí i n'agafaren una.

Va ser a Múrcia quan s'hi plantejà la qüestió de les armes. Després de moltes discussions decidiren emprar les armes com a una eina més de la seva lluita. Assumien que si la seva lluita era massiva i anava contra els interessos del poder, abans o després arribaria la il·legalització. Davant aquella possibilitat decidiren mantenir una estructura clandestina per a la qual els hi feien falta diners i per aconseguir-los podien necessitar armes encara que ells mai es van considerar un grup de lluita armada i la forma predilecta per a aconseguir diners era la falsificació. Contactaren amb un company que treballava a una entitat bancària i que s'hi dedicava principalment a vendre apartaments de la costa mediterrània a inversors estrangers, amb ell van idear un mecanisme que els va permetre durant força temps aconseguir els diners necessaris per al manteniment de l'estructura venent apartaments inexistents. A més, aquesta fórmula de la falsificació implicava no córrer riscos ja que, quan la policia va descobrir l'estafa, el company del banc ni tan sols va ser empresonat, perquè la direcció va preferir passar full per tal que els seus clients no s'assabentessin de la poca fiabilitat que oferien les seves pràctiques financeres. La notícia no fou coneguda per l'opinió pública.

El 30 de gener de 1977, durant un dels seus viatges a Perpinyà, es realitzà a Barcelona la ràtzia que provocà quaranta-sis detencions arran de la conferència peninsular de la FAI, i en tornar a la ciutat fou detingut. Ell no tenia cap vincle amb la Federació, però a Múrcia hi havia un company que n'era i arrossegà d'altres activistes llibertaris, tant a Múrcia com a Màlaga. Va ser la primera vegada que aparegué

el nom de Joaquín Gambín. En José creu que en aquell moment en Gambín encara no era un confident però d'altres persones el vinculen directament amb la desarticulació del grup murcià. Sembla ser que Gambín va ser el proveïdor d'un carregament d'armes que va rebre el militant de la FAI a Múrcia, la resta de detinguts, membres de la CNT, no en tenien cap coneixement però la policia, per a fer més sucosa la notícia, ho va ficar tot al mateix sac. Des del robatori de la multicopista que havien realitzat el 20 de juny de l'any anterior, fins les armes trobades al militant de la FAI, passant per un atracament a una entitat bancària realitzat l'11 de desembre a una població murciana.

La comissaria de Via Laietana era plena de gom a gom. Els anarquistes detinguts un parell de setmanes abans ocupaven totes les cel·les i a ell l'emmanillaren a un radiador al bell mig del passadís. Els policies estaven rabiosos després de l'assassinat d'un company per part dels GRAPO al metro barceloní i, en trobar-se a zona de pas, li tocà rebre cada cop que un agent passava pel seu costat. Disset dies després fou empresonat a la Model.

Quan va arribar feia tan sols una setmana que la COPEL s'havia donat a conèixer amb el motí de Carabanchel i ell, tot i estar a la cel·la amb alguns dels seus companys, s'apropà als presos comuns. De totes formes va ser una època durant la qual els presoners polítics gaudien d'un tracte diferenciat, els funcionaris dubtaven de cap a on tiraria la situació política i per precaució van respectar-los durant una temporada. El 28 d'octubre tingué lloc un motí i, com tants d'altres presos, fou aïllat. Dies després, mentre estava en aïllament, li arribà l'amnistia. Va ser del penúltim grup de llibertaris en sortir, un grup format per catorze persones, però a dins encara van romandre prop d'una dotzena de companys, principalment del barri de Sants.

En sortir tornà a les qüestions organitzatives i propagandístiques donant suport i participant en la creació de Radio Libertina i de l'Ateneu Llibertari de Sants, però vuit mesos després, el juny de 1978, li revocaren l'amnistia. A ell i a setze companys. Oficialment els hi

retiraren per què la mesura de gràcia havia estat concedida a lluitadors per la democràcia i ells no n'eren, la realitat és que els disset companys que van patir aquesta revocació destacaven com a militants combatius de CNT que apostaven per la ruptura, és a dir, no acceptaven els pactes que determinats sectors del sindicat estaven realitzant per a aconseguir la pau social.

Paral·lelament, amb els companys, continuava prioritzant la falsificació com a mètode per a aconseguir finançament. Va ser llavors quan contactaren amb un metge que treballava per a la Diputació de Barcelona i aconseguiren estafar uns quants milions de pessetes a aquesta institució. La paga extra nadalenca els hi era pagada a tots els metges que treballaven a hospitals de la Diputació de la mateixa manera, en un dia concret i mitjançant un xec codificat. Ells prepararen durant setmanes carnets d'identitat i carnets professionals del Col·legi de Metges, tots falsificats, així com els xecs bancaris que havien d'utilitzar. Un cop tot preparat esperaren que la nit prèvia al pagament el company els hi digués quin era el codi que portarien tots els xecs que s'havien d'entregar l'endemà. Dotzenes de joves llibertaris es dedicaren de bon matí, abans que els veritables metges poguessin anar a fer efectius els seus xecs, a presentar-se a diferents oficines bancàries per tal de cobrar els xecs falsos realitzats la nit anterior. El deu per cent del global obtingut anà a la caixa del grup per tal de poder continuar preparant accions, la resta se la quedava cadascun dels participants que utilitzava els diners sota el seu propi criteri.

El 21 de maig de 1979 era de nou detingut, aquesta vegada, però, al pas fronterer de La Jonquera. Amagat al doble fons del maleter del Seat 1430 que conduïa, els membres de la Guàrdia Civil trobaren dues metralletes, un pistola, un revòlver i diversa munició. Durant els interrogatoris ell manifestà que havia anat a recollir el vehicle a Perpinyà i que l'havia de deixar en un carrer del barri de Sants amb les claus al tub d'escapament, els agents, però, sabien que no venia de Perpinyà encara que no tenien prou clara la seva procedència. Tot semblava indicar que un dels dos companys que coneixien l'operació l'havia traït. Un d'ells era de plena

de confiança. Tres dies després fou ingressat a la presó de Figueres. Tan sols tres mesos més tard, el 29 d'agost, els mitjans de comunicació se'n feien ressò de la trobada al recinte penitenciarí d'un túnel. Havia estat treballant en la seva realització amb un parell de presos comuns, un jove colombià que l'ajudava activament i un reclus francès que feia les tasques de vigilància, tots tres foren traslladats. Passaren per la Model, per la presó d'Osca, després van restar tres dies a Carabanchel per acabar, el francès i ell, a la presó de Segòvia. En arribar a Segòvia, va demanar que el portessin a la galeria dels polítics, tot i que en aquells moments ell no estava reconegut com a tal. En ser detingut tot sol i sense poder atribuir-li la participació en d'altres accions armades ni la pertinença a cap grup organitzat, el seu delictes era catalogat com a contraban d'armes sense motivacions polítiques.

Lavors la situació a les presons ja no era la mateixa que dos anys enrere. Després de les accions de la COPEL, l'heroïna havia entrat massivament a la xarxa penitenciària de l'Estat i ell preferí compartir tancament amb els companys llibertaris i autònoms de Madrid, Valladolid, València i Barcelona que llavors restaven a la presó de Segòvia. Amb alguns d'ells intentà realitzar, de nou, un túnel com a via de sortida, però no tingueren èxit. Romangué a Segòvia aproximadament un any i per fi el seu advocat, Mateo Seguí, aconseguí la llibertat provisional.

En trobar-se de nou al carrer es va sentir sol. La situació no era la mateixa. La repressió i la situació social havien causat estralls al moviment llibertari, estava desesperançat, descol·locat, i havia perdut la confiança en els companys. Va decidir marxar. Abans però va patir un judici a Figueres per un delictes fiscal, no havia pagat l'IVA de les armes que havia intentat entrar clandestinament, amb l'ajut d'en Mateo Seguí va ser absolt. Finalment va creuar la frontera per Andorra i es refugià a Perpinyà. Pocs mesos després es dirigí a París per aconseguir la documentació falsa que li permetés bellugar-se de forma segura, un cop amb documents nous es traslladà a Itàlia, a Livorno, on tenia vells contactes relacionats amb el moviment de ràdios lliures, però la situació era, si fa o no fa, la mateixa que a l'estat espanyol: després d'anys de

lluïta, la batalla s'havia perdut. Decidí provar sort a Àmsterdam.

A Àmsterdam fou acollit per una antiga amiga que l'introduí al moviment kràker. Al moviment kràker conflúen joves procedents de tots els països europeus, des de petits delinqüents fins a activistes, barrejats amb estudiants holandesos així com amb refugiats llatinoamericans fugits de les dictadures. Era un ampli moviment heterodox i s'adonà ràpidament que podria estar-s'hi un temps sense necessitat d'amagar-se ni de viure clandestinament. Va conèixer els mecanismes que permetien les ocupacions i va ocupar un primer apartament a un edifici que s'havia d'enderrocar però on encara hi havia un llogater que s'hi negava a marxar. Sabia que hi podria viure tres mesos sense ser molestat per les forces de l'ordre. En acabar-se el període ocupà un altre i, poc a poc, es va anar integrant en el moviment i aconseguí una certa estabilitat. Va començar a viure amb dos companys italians, dos francesos, un altre català i un luxemburguès. Si els italians provenien de l'àrea de l'autonomia obrera, els francesos ho feien del trotskisme. No tenien un idioma comú però feien assemblees. Pas a pas va començar a participar socialment de la seva nova realitat. Al barri on vivia, als voltants del carrer d'Albert Cuyp, el moviment kràker es feia fort.

Començà a treballar a una clínica on realitzaven avortaments, ell s'encarregava de la neteja. Quan portava uns mesos i agafà confiança, proposà fer avortaments a noies provinents de l'estat espanyol, on l'avortament continuava prohibit. Acceptada la seva proposta, va crear la xarxa a través de dos dels seus germans, professors a Catalunya, els quals ajudaren a moltes noies joves, alumnes seves i amigues d'aquestes, a arribar a Àmsterdam, on eren acollides per en José, que els hi donava suport en aquells moments difícils. També col·laborà treballant desinteressadament, com feien els companys holandesos, dos dies a la setmana, a una impremta on s'imprimien diverses publicacions alternatives i realitzà, amb d'altres companys provinents de l'Estat, programes de ràdio donant a conèixer la realitat de la transició política espanyola. Els grups de solidaritat internacional es preocuparen per la seva situació i li oferiren assessorament legal, un advocat d'Àmsterdam

es posà en contacte amb en Mateo Seguí i junts decidiren la tàctica a seguir en cas de detenció. Quan es trobà completament segur, per la seva participació pública a les activitats del moviment després de col·laborar a la creació del Cafè Molly, un dels centres neuràlgics de la xarxa kràker, fins i tot participà en un programa televisiu sobre la realitat de la jove democràcia de l'estat espanyol, feia poc que s'havia realitzat l'assalt del Parlament per part del tinent coronel Tejero.

L'any 1985, amb la seva companya holandesa, es desplaçà a Nicaragua amb l'objectiu de donar suport a la revolució sandinista. Van estar-s'hi dos anys i mig, durant els quals nasqué el seu primer fill, abans de tornar als Països Baixos. De retorn s'instal·laren a Den Bosch, però el 1991, després de tenir una altra criatura, decidiren tornar a l'estat espanyol. El delicte pel qual mai va ser jutjat havia prescrit, feia ja dotze anys de l'afer de les armes. Primer es va instal·lar a Catalunya la seva companya, amb els nens, que van començar els estudis, mentre ell es quedava provisionalment a Perpinyà, però com que la seva situació legal no es clarificava, van decidir forçar la legalització.

Un dia de 1992, tots quatre, en un cotxe amb matrícula holandesa, conduït per la seva companya holandesa i sent ben visibles els dos nens de cabells daurats, creuaren la frontera sense cap impediment. Dies després, acompanyat d'en Seguí, es presentà a una comissaria per demanar un nou document d'identitat després de declarar la pèrdua de l'anterior. Li van prendre les empremtes dactilars per comprovar les dades i li van demanar una adreça on fer-li arribar el nou document, ell els hi donà l'adreça del seu pare. Tres dies després, membres de la Policia Nacional l'anaven a buscar, però, òbviament, ell no hi era. La situació començava a bellugar-se i l'advocat havia d'acompanyar els moviments judicials i policials per tal de d'aconseguir la carta de prescripció. En poc temps, la seva situació legal fou normalitzada i li concediren, després de tretze anys, un nou document d'identitat.

CULTURA PER LA TRANSFORMACIÓ

*“No vaya usted a creer que soy original,
conozco a muchos otros que piensan igual,
me está usted reventando con su dignidad,
que viva el desmadre y la frivolidad.”*
(Cucharada, “No soy formal”).

A finals de la dècada dels seixanta el jovent de l'estat espanyol comença a viure en primera persona un canvi que resultarà revolucionari a les acaballes del franquisme i durant els anys immediatament posteriors a la mort del dictador. La nova cultura sorgida principalment dels Estats Units però també del Regne Unit i de les experiències de Maig de 1968 a França comença a quallar entre un sector important de joves al qual la retrògrada cultura del nacional catolicisme franquista no satisfà. Els primers grups de rock allunyats dels cànons comercials i els primers viatges sota els efectes de drogues al·lucinògenes van acompanyats de les primeres experiències de vida a les comunes i, molt aviat, de les primeres publicacions que intenten donar veu a aquesta nova generació. Trencar, a partir d'un mateix, amb la fèrria quotidianitat de la vida en el territori controlat pel Règim és el principal objectiu. “El bon rotllo l’hem de fer entre nosaltres i entre nosaltres sí que podem intentar ser més lliures, menys acomplexats i també més combatius enfront als qui ens volen espantadets, quiets, incomunicats.”⁴²

La primera meitat dels anys setanta els joves somien amb una vida

⁴² MALVIDO, P. *Nosotros los malditos*, pàg. 61.

alliberada en totes les possibles vessants existencials. Necessiten alliberar-se, en primer lloc, d'una educació castrant que impedeix tot contacte natural entre persones i que limita el sexe a la reproducció benèdicta per l'esperit sant, exclusivament entre home i dona i sempre sota el pas previ per l'altar; volen trencar amb la cadena productiva que marca la vida de tot ésser humà nascut en les terres dominades pels guies de la Creuada: escola, servei militar, feina, casament, reproducció i mort; intueixen que hi ha altres formes de diversió allunyades de les alternatives que ofereix l'OJE (Organització Juvenil Espanyola); i, finalment, somien amb una vida plena, on cadascú decideixi lliurement quin és el seu camí en el seu dia a dia, sense imposicions de cap mena per part del propi entorn: la família, pilar de la societat ideada per Franco que girava al voltant de les lleis del *Movimiento*.

En primera instància un dels grans centres neuràlgics del moviment contracultural a finals dels seixanta i principis dels setanta fou Sevilla. Els militars ianquis de les bases de Morón i de Rota, quan sortien de permís, es barrejaven amb els joves sevillans a les tasques i bodegues on fins aquell moment només s'escoltava flamenc, al mateix temps que joves andalusos sintonitzaven les emissores ianquis d'aquelles bases on descobrien aquelles noves músiques electrificades. L'aparició del grup Smash va ser trencadora. Mai abans s'havia escoltat res semblant: l'ambient del flamenc portat al terreny del rock i el ritme del rock barrejat amb la profunditat del flamenc. Com ells mateixos deien al seu *Manifiesto de lo borde*: "No es tracta de fer 'flamenc-pop' ni 'blues aflamencat', sinó de corrompre's per dret". Pocs anys després, artistes com Lole y Manuel o Triana recollien els fruits, o n'eren fruit ells mateixos, d'aquelles primeres aventures arriscades de fusió entre les arrels i els nous corrents musicals. Al mateix temps el nou teatre popular i independent sorgia amb força sota l'auspici de grups com el Teatro Estudio Lebrijano, Esperpento o La Cuadra que pren el nom d'un dels nous locals que acullen aquelles noves i transgressores propostes: La Cuadra de Paco Lira. Els dos sectors, el musical i el teatral van confluir en diverses ocasions com quan Esperpento realitzaren l'obra *Antígona*

de Bertolt Brecht amb música en directe interpretada per Smash a la Universitat de Sevilla.

Aquella era la Sevilla que el dibuixant Nazario va deixar enrere per instal·lar-se a Barcelona, on la constant arribada al port de la ciutat dels vaixells ianquis de la Sisena Flota apropiava músiques, no només desconegudes sinó també prohibides, a alguns dels joves que freqüentaven els locals nocturns més propers al port. A les discoteques i als bars de prostitutes del barri Xino es produeix el primer intercanvi cultural. Paral·lelament joves de classes afavorides viatgen lluny de les nostres fronteres, bé per estudis bé per plaer, i coneixen de primera mà les realitats dels joves londinencs, parisencs o californians, viatges que seran el principal punt d'infiltració al nostre país dels textos situacionistes, dels còmics underground o dels cantants i conjunts de folk o de rock progressiu.

A Barcelona Pau Riba, Sisa i Oriol Tramvia, sorgits tots tres del Grup de Folk que funcionà a finals dels seixanta, eren alguns dels artistes que millor recreaven musicalment l'esperit llibertari d'aquells joves. Cadascun a la seva manera, sense idees musicals preconcebudes ni enquadrats específicament sota cap etiqueta. Ells mateixos eren el reflex de l'autoaprenentatge de la seva generació. Però no eren els únics, ni molt menys. L'esclat d'aquestes noves propostes musicals, silenciades o menyspreades pels mitjans addictes a les polítiques culturals del Govern, va tenir lloc els dies 26 i 27 de juliol de 1975 a Canet, quan es realitzà el primer festival Canet Rock, al qual assistiren al voltant de quaranta mil joves ansiosos de viure noves experiències alliberadores. Entre les set de la tarda i les set del matí actuaren una dotzena de grups entre els quals hi havia Pau Riba. També estava anunciada la participació de Sisa, que acabava de publicar *Qualsevol nit pot sortir el sol*, però la seva actuació va ser prohibida per ordre governativa, prohibició que va motivar que l'organització del festival fes sonar per l'equip de so la cançó que dona títol a l'àlbum que fou corejada per tota l'audiència convertint aquells minuts en uns dels més emotius de la nit. Però no es tractava només de música. Multitud de paradetes intentaven acostar a aquells joves les

seves propostes creatives, dibuixants de còmics, revistes underground o marginals, fins i tot *La Vanguardia* del dia 31 de juliol narrava com a una d'aquelles paradetes es venien *duros* (monedes de cinc pessetes) a quatre pessetes, el responsable d'aquella insòlita transacció era el Picarol, dinamitzador contracultural i futur impulsor de Ràdio PICA.

L'any següent el festival es va repetir, però la situació no era la mateixa, el dictador era mort i la joventut ensumava d'altres possibilitats reals: "Com ja és habitual, les manifestacions polítiques van tenir el seu lloc en el Canet Rock, si bé els grups anarquistes i les seves banderes negres van aconseguir un caràcter predominant i els eslògans àcrates es van difondre entre les actuacions dels cantants o per les paradetes de la fira."⁴³ Aquell any, sí, tots tres cantants, Pau Riba, Sisa i Oriol Tramvia van poder actuar sense entrebancs a l'escenari principal. El festival encara es realitzà durant un parell d'anys més, i la darrera edició, la del 1978, ja va incloure la participació d'aquelles noves bandes que despuntaven per la seva proposta agressiva i plenament urbana, proposta que s'anomenà punk i que en aquell festival de Canet estava representada per Blondie, dels Estats Units, i per nous artistes locals com Els Masturbadors Mongòlics o La Banda Trapera del Río.

Unes setmanes abans, el 23 de juny, s'havia realitzat a un càmping de Castelldefels un festival de 24 hores de durada i dedicat gairebé de manera exclusiva a aquelles noves formacions. Organitzat pel col·lectiu Cuc Sonat, creat al voltant de Xavi Cot, veritable dinamitzador de la moguda punk a Barcelona, a més de les dues formacions que van actuar al Canet Rock hi actuaren Kaka de Luxe, Basura o Mortimer, entre d'altres. L'assistència es va xifrar en més de vint mil espectadors. Aquell jovent "de la música poètica-mística-alquímica (...) ha passat al rock urbà. De l'àcid a l'alcohol i al que sigui. De la família a les bandes urbanes, al *desmadre*, a l'orgia. Del rotllo místic a l'acció pràctica, a l'organització de grups. El que no ha variat en absolut és la seva

⁴³ *La Vanguardia*, 10 d'agost de 1976.

actitud provocadora, individual, escandalosament al marge de la moda política.”⁴⁴

Quant a les publicacions, *Star* i *Ajoblanco* van ser els grans referents d'aquelles noves cultures juvenils però no van ser les úniques, amb el temps sorgiren d'altres publicacions més especialitzades com ara *Alfalfa* (dedicada a l'ecologia) o *Globo* (dedicada a les substàncies psicotròpiques). *Star*, estructurada al voltant de l'empenta de Juanjo Fernández, va ser una revista globalment transgressora (còmics, literatura, música, cine i molt més) que va publicar el seu primer número el juny de 1974 i els continguts de la qual van fer que patís els constants atacs de l'oligarquia cultural. El número 13 va conèixer el segrest governatiu com a conseqüència d'un còmic de Miracle, posterior cantant d'Els Masturbadors Mongòlics. Poc després, abans de publicar el número 16, la revista fou prohibida durant un any i el número que significava la seva reaparició, al juliol de 1976, fou de nou segrestat. No era per menys, des de les seves pàgines es caricaturitzava una societat decadent i es provocava agosaradament els seguidors de la llei i l'ordre establert. Un dels principals ingredients eren els còmics en els quals el sexe i les drogues eren explícits, però també els articles sobre les noves músiques tenien un pes específic, a l'igual que els articles socioculturals que tant podien tractar sobre la situació de la contracultura a d'altres països com de les noves xarxes que es teixien a la Península Ibèrica, o de les experiències vitals alternatives (comunes, substàncies prohibides, diversitat de les opcions sexuals...). Va publicar el seu últim número el 1980.

Ajoblanco va fer un recorregut paral·lel en el temps: nascuda el 1974 i desapareguda també el 1980. Va ser una publicació amb uns objectius socials més clars, emmarcada en el creixent moviment llibertari des d'una òptica social, que va apropar als joves conceptes com ecologia o antipsiquiatria sense oblidar temes més quotidians en aquells moments

⁴⁴ MALVIDO, P. *Nosotros los malditos*, pàg 54 i 55.

com el sexe, les comunes o les drogues. Creada a l'entorn de Pepe Ribas, va ser notòria la col·laboració dels lectors tant en els seus continguts com en la seva distribució i alguns dels seus números van apropar-se als cent mil exemplars de tirada. Va patir també una prohibició temporal però com que els seus continguts visuals mai van ser tan explícits ni agosarats com els de la seva germana *Star* va ser capaç de sortejar millor la censura del Règim.

La capitalitat contracultural de Barcelona va provocar una forta atracció entre alguns sectors de creadors de l'Estat, especialment entre els dibuixants. Poc a poc, molts dels qui havien començat a publicar de manera autònoma i il·legal les seves produccions a les seves respectives poblacions d'origen començaren a instal·lar-se a la ciutat. La dinamització cultural provocada des de comunes com la del carrer Comerç, on hi vivien o s'hi arreplegaven alguns dels més destacats i provocadors dibuixants, com ara Nazario, Mariscal o Max, fou un fet. Tots tres eren nouvinguts a la ciutat i amb d'altres dibuixants conformaven el col·lectiu El Rollo Enmascarado que havia publicat el còmic del mateix nom i que va ser prohibit per les autoritats.

Cap sector creatiu va quedar fora de l'esclat contracultural. Grups de teatre com Els Joglars o Comediants eren referència a tot l'Estat i, ja mort Franco, molts actors, tècnics i directors de teatre i cinema decidiren unir-se sindicalment amb els músics en l'Assemblea de Treballadors de l'Espectacle, entitat de marcat caràcter llibertari que es va presentar públicament amb una espectacular recreació de *Don Juan Tenorio* duta a terme a l'antic mercat del Born durant els dies 19 i 20 de novembre de 1976, tot just un any després de mort el dictador. La representació fou seguida aproximadament per vint mil espectadors i en la seva realització van participar alguns dels més destacats artistes contraculturals de tots els àmbits. Va ser una mena d'assaig de la capacitat autoorganitzativa dels artistes de la ciutat. Mesos després, juntament amb la CNT i el moviment llibertari organitzat als ateneus, van fer realitat les Jornades Llibertàries Internacionals, durant les quals *Ajoblanco* realitzà el diari *Barcelona Libertaria* i en la qual es van oferir desinteressadament

dotzenes d'espectacles teatrals i musicals a més de nombrosos debats i xerrades de contingut polític i social. Va ser la primera vegada que van confluïr aquells dos mons contraculturals però oposats en les formes, el rock laietà que després de deu anys d'existència agonitzava i el nou i estrident punk-rock que empenyia amb força. Es calcula que més de cinc-centes mil persones van passar pel Parc Güell (on es realitzaren els espectacles) i el saló Diana (espai que va acollir els debats i xerrades) entre els dies 22 i 25 de juliol de 1977.

A Madrid les coses anaven en una altra direcció. El fet de ser la capital de l'Estat feia que la pressió i la repressió fossin més angoixants i això també repercutia en els sectors creatius. En l'aspecte musical, mentre a Barcelona funcionava el rock laietà i progressiu, a Madrid naixien grups com Burning ("energia incendiària" va dir d'ells Oriol Llopis al número 21 de la revista *Star*), Indiana o Moon, que amb uns quants més, el 1975, van protagonitzar el disc recopilatori *Viva el rollo*. Creats al 1974 Burning no eren punks, ni molt menys, però la seva salvatgia i agressivitat estava a anys llum de les músiques que es feien a Barcelona i el seu entorn, que fins un parell d'anys més tard no va donar peu al naixement de La Banda Tropera del Río.

Quant als còmics, el 1975 va nèixer la Cascorro Factory, un col·lectiu de dibuixants que es van donar a conèixer amb l'edició d'*El Carajillo* i la instal·lació d'una parada els diumenges al Rastro. Entre els seus integrants hi havia Ceesepe, El Hortelano o El Zurdo i durant els anys posteriors van produir dotzenes de publicacions. També, com en el món de la música, les diferències amb Barcelona eren òbvies: "Els membres de Cascorro Factory eren menys passotes que els d'El Rollo, més polítics i també més extremats en la forma de vestir. Madrid marcava un ritme asfixiant."⁴⁵ A locals com La Vaquería o La Bobia aquells dibuixants i guionistes es barrejaven amb membres de companyies de teatre independent com Los Goliardos o TEI (Teatro

⁴⁵ RIBAS, J. *Los 70 a destajo...*, pàg. 386.

Escuela Independiente), amb seguidors del cinema alternatiu com Pedro Almodóvar i amb pintors i fotògrafs joves i necessitats de trencar esquemes. La Vaqueria va obrir el febrer de 1975, al carrer Libertad número 8, la van impulsar un grup de joves poetes (Antonio López Luna, Emilio Sola...) i va resultar completament destruïda el 8 de juny de 1976 en patir un atemptat amb un artefacte explosiu per part dels *Guerrilleros de Cristo Rey*. A la comuna que alguns dels seus creadors van muntar en un pis del mateix carrer es va obrir, mesos més tard, el primer local de la CNT a la ciutat.

El mateix 1976 es va publicar el primer número de la revista *Bazofia* i poc després aparegué *MMM -Órgano oficial de la locura*. Un altre important centre difusor de noves propostes contraculturals va ser el local de LACochu (Laboratoris Col·lectius Chueca), on es trobaven els membres de PREMAMA (Prensa Marginal Madrilena), coordinadora que intentava donar sortida al nombrós contingent de fanzines (és a dir publicacions il·legals) que es començaven a distribuir per diferents racons de la ciutat. Des de LACochu es donava a conèixer també diversos grups musicals entre els quals destacaven Cucharada que, abastament influenciats pel nou teatre independent i interactiu de Living Theatre, col·laboraven ocasionalment amb companyies com Tábano o TEI. Els membres de Cucharada actuaven sovint al carrer i en diverses ocasions van ser víctimes de la *Ley de Peligrosidad Social* a la qual van dedicar un famós i provocatiu tema. El canvi generacional i estilístic es va produir el 1977, quan van desaparèixer publicacions com *Bazofia* i la coordinadora PREMAMA i es va publicar el fanzine *La Liviandad del imperdible* al voltant del qual va nèixer el grup Kaka de Luxe. Tot plegat va donar peu a l'explosió posterior d'allò que es va conèixer com *La Movida*.

L'esclat contracultural va ser, si fa o no fa, el mateix a tota la geografia de l'Estat. Així doncs, tots aquests grups musicals i de teatre van passar per la sala Studio, oberta a finals dels anys seixanta a València, i a aquesta mateixa ciutat el maig de 1974 s'estrenava l'òpera rock *L'home de cotó-en-pèl*, que va donar peu a la creació del grup de rock progressiu Cotó-

en-pèl. Un parell d'anys més tard es publicava el còmic *El Gat Pelat* i es creava el grup de dibuixants Els Tebeus del Cingle. Mentrestant, a Saragossa, s'obria, entre molts d'altres, el bar Bohemios que més tard es va convertir en El Golem, i es creava el grup de teatre El Grifo, alguns dels membres del qual van publicar el 1977 la revista *El Pollo urbano*. Quan mesos més tard es formava el Colectivo Zeta, que aglutinava a un grup de dibuixants entre els quals es trobava Carlos Azagra, van ser els editors d'*El Pollo urbano* els que els hi van donar cobertura legal per editar la revista *Colectivo Zeta*, revista que va patir un important atac per part de la justícia governamental per *escarnio a la religión católica*. Al País Basc va deixar empremta la comuna de Gerrhaundi, a Azpeitia, que va representar un experiment social entre joves fortament vinculats a l'autonomia obrera i que va desaparèixer després del setge policial motivat per les accions armades dels CAA.

“Travesti vendería o cambiaría pene y tres testículos, nuevos, casi sin usar, por un órgano sexual femenino, a ser posible poco dilatado.”
(Anunci aparegut a la secció de contactes de la revista *Star*, 22).

DANI

*“Ciutat podrida ens portes la nit i la por,
ara que ets adormida els carrers són plens de foc.”*
(La Banda Trapera del Río, “Ciutat podrida”).

Nascut al Poble Nou barceloní en Dani va créixer entre els sons de la maquinària pesada de les seves fàbriques. L'històric barri obrer era com una gran colònia dins la ciutat. De pare taxista i mare modista, anys més tard la família es va traslladar a Vallcarca perquè a causa de la contaminació del barri obrer la mare emmalaltí d'asma, però el vailet ja havia adquirit consciència de classe i aquell entorn opressiu i uniforme de la seva infantesa mai va desaparèixer del seu record. El juliol de 1974, deu dies després d'haver complert els catorze anys, començava a treballar de *botones* a un banc, on la seva principal dedicació era portar documents d'una oficina a una altra, amb la seva cartera carregada, sempre, de papers i diners.

En Dani escrivia, gaudia escrivint poemes, però encara era un nen i això impossibilitava que se'l prenguessin seriosament. En aquell món d'obers que començaven a veure la llum del final del túnel que significaven els trenta-cinc anys de dictadura, aquell adolescent trobà la forma de començar a publicar alguns dels seus textos: entre les oficines que visitava assíduament hi havia les d'alguns mitjans de comunicació i, amb el temps i la confiança que li oferien les seves visites, els va proposar a alguns dels periodistes que coneixia un intercanvi. Ell faria d'enllaç propagandístic entre empreses a canvi de poder llegir els seus escrits a diaris com *Mundo Diario* o *Tele-Expres*. Així fou, arribava a les oficines i

companys de CCOO o de l'USO, entre la documentació professional, li col·laven propaganda sindical que havia de fer arribar a una altre lloc de treball. Així va començar a entrar en contacte amb la realitat sindical. Una vegada, després de la desarticulació de la xarxa clandestina d'impressió del PCE a Madrid, fins i tot se'n va anar en tren a la capital de l'Estat, carregat amb dues maletes plenes de propaganda clandestina i acompanyat fins a l'estació pel seu pare qui, per suposat, no tenia ni idea de què transportaven.

En aquell entorn laboral va anar evolucionant ideològicament i al banc on treballava va conèixer un company llibertari. No era l'únic, a les Comissions també hi havia de llibertaris, com a l'USO hi havien treballadors autogestionaris. A més, començava a participar de les activitats de la vocalia de joves del seu barri.

Les vocalies de joves eren els grups juvenils de les associacions de veïns i a la del seu barri, al carrer Tirso, disposaven d'una important biblioteca que era utilitzada principalment pels joves que necessitaven formar-se. Aleshores va conèixer de primera mà el que eren els passadissos policials. El setembre de 1975 va intentar participar en un acte de protesta després dels darrers afusellaments de la dictadura i es va dirigir en tren a Cerdanyola. Ja a la sortida de l'estació, es trobaren amb un passadís de guàrdies civils que els obligaven a passar pel mig mentre rebien cops de porra, puntades de peu, travetes, cops de puny... Era important mantenir l'equilibri, intentar passar ràpid i no caure, ja que en cas de caiguda la violència es multiplicava.

Quan portava divuit mesos treballant, el gener de 1976, va participar en una trobada clandestina realitzada a l'església de Sant Medir del barri de Sants. Amb els seus quinze anys no era el més jove. En canvi li sobtà adonar-se que a l'assemblea només assistiren joves i gent gran, el seu objectiu: reconstruir la CNT. Començà llavors una etapa frenètica on l'activisme social i polític li exigien tot el seu temps. Llavors va integrar-se definitivament a la Vocalia de Joves de Vallcarca que mesos després, en fusionar-se amb un grup de joves del Carmel, passà a anomenar-

se Ateneu Llibertari; la joventut barcelonina, necessitada de trencar tabús i prohibicions, s'apropava en massa a les organitzacions i entitats llibertàries com havien fet els seus avis cinquanta anys enrere. I on no existien aquestes organitzacions o entitats, se les inventaven. Van ser els anys de les faraòniques obres per a construir el túnel de la Rovira i connectar el barri amb la ciutat. Desaparegueren carrers i edificis, els seus veïns foren real·lotjats a d'altres zones i algunes cases restaren buides i dempeus durant mesos. Va ser llavors quan, influenciats per algunes pel·lícules i documentals que els arribaven d'Alemanya, començaren a ocupar-les i, si més no, a utilitzar-les per a les seves festes. Les comunes s'estenien per la ciutat. Centenars d'elles s'anunciaven a les pàgines de contactes de revistes com *Ajoblanco* o *Star*; les drogues al·lucinògenes, els viatges interiors acompanyats de Jethro Tull, Genesis, Hendrix o els Doors, el feminisme, el nou moviment ecologista, tot es barrejava en aquells espais compartits. Fins i tot, en alguns casos, el salari de tos els companys es posava al pot comú i els diners es compartien... Res no era de ningú... La vida compartida era molt més divertida.

Ell dividia les seves vint-i-quatre hores entre la col·laboració en nombroses publicacions llibertàries, les manifestacions, el lleure experimental i la feina. Entre les moltes publicacions amb les quals va col·laborar, ja que mai va deixar d'escriure, hi havia *Debates*, *Fuera de Banda* i els darrers números de *La Cloaca*, impreses, moltes d'elles, a Gràfiques Tordera, del barri de Gràcia, la impremta d'en Jordi Solé Sugranyes i la Pilar García, que mai els hi van reclamar si alguna vegada s'oblidaven de pagar els serveis. Tots dos continuaven vinculats a les lluites. Quant a les manifestacions, aquells anys eren especialment dures. Hi participaven activistes preparats per a la guerrilla urbana, de vegades fins i tot apareixien pistoles, els còctels molotov portaven metralla, els tiradors tenien una potència excepcional, i quan arribava el moment de l'enfrontament físic ningú no el rebutjava. Una vegada intentaren arribar als soterranis de la *Jefatura*, la comissaria de Via Laietana. Utilitzaven els cotxes com a escuts i, un cop tret el fre de mà, avançaven imaginant-se aquell assalt impossible de la fortalesa policial.

Poc a poc, però sense pausa, anava coneixent totes les comissaries, però la seva joventut l'ajudava a sortir-ne, més o menys, ben parat. Va ser llavors, a una d'aquelles violentes manifestacions, quan va "caure" un dels seus companys de pis, durant la vaga de benzineres. El company, italià i poc coneixedor de la ciutat, va pagar la inexperiència i fins i tot va ser empresonat uns dies. Mentrestant, ell continuava treballant. Diverses vegades va perdre la feina com a conseqüència de les detencions però ràpidament els companys es preocupaven d'aconseguir-li un nou lloc de treball. Fins i tot companys d'altres sindicats s'hi preocupaven. Aquells anys encara existia una solidaritat de classe.

Es va matricular a la universitat i després d'uns quants anys sense haver estudiat va tornar a fer-ho. Les facultats bullien. Els estudiants organitzats políticament aprofitaven qualsevol situació per intentar paralitzar les classes. Les assemblees eren contínues. Els llibertaris demanaven estudis racionalistes i la supressió dels exàmens.

A finals de 1978 o principi de 1979 en Dani va entrar per primera vegada a la Model. Tots els detinguts durant una manifestació en la qual va aparèixer una pistola van ser acusats de ser-ne els portadors. Hi va restar uns deu dies, però el fet d'entrar amb diversos companys va alleugerir l'estada, que no fou especialment severa. En aquelles situacions col·lectivitat significava també seguretat i aquells dies encara s'hi respirava l'ambient solidari de les revoltes dels presos dels mesos anteriors. Però un cop al carrer, ell continuà amb les seves dinàmiques i mesos després tornà a ser detingut. Curiosament i per estrany que sembli, un cop arribat a la porta de la Model no el van deixar entrar.

Va ser una manifestació tan violenta com les de les setmanes anteriors i com les que vindrien després, ni més ni menys. Havien baixat tot el Paral·lel, atacant oficines bancàries i mantenint a ratlla les forces policials fins que, en arribar a Drassanes, foren arraconats contra una paret. Era el sistema que ells denominaven la *bossa*: completament envoltada, la bossa de manifestants començava sent massacrada a distància mentre el cercle s'anava estrenyent, fins que sense sortida

possible els manifestants es rendien. No era la primera vegada que ell veia aquella estratègia, en una ocasió anterior ja havia estat detingut en les mateixes circumstàncies. Aquella primera ocasió, havien iniciat la manifestació a les Cotxeres de Sants i havien arribat fins a la Bordeta on van decidir girar cua i continuar cap a la plaça Espanya, un cop allà van recórrer tota la Gran Via fins que foren acorralats a la cantonada de Bruc. Un cop detinguts, en arribar a la Comissaria de l'Audiència, la del carrer de Llúria, els detinguts entraven per dues portes diferents. Per una d'elles només entraven els policies infiltrats a la manifestació, que havien aguantat amb els activistes el bombardeig constant de pilotes de goma i que eren molts més dels secretes que ell s'hauria imaginat de no haver-ho vist amb els seus propis ulls. Aquella segona vegada, a les Drassanes, tots els manifestants foren forçats a ocupar diversos autobusos policials i conduïts directament a la Model. Portaven diversos dies d'activisme ininterromput i les comissaries estaven plenes. Les pors es transformaren en expectació quan a la Model no van permetre la seva entrada perquè eren massa detinguts per entrar de cop. En aquestes circumstàncies els responsables policials decidiren transportar-los als calabossos dels jutjats però, custodiats només per dos o tres guàrdies civils, aquests també s'hi negaren a fer-se càrrec d'aquell nombrós grup d'activistes. Finalment, després de voltar per Barcelona dalt dels vehicles policials durant varies hores, foren tots alliberats.

Va ser durant una d'aquelles manifestacions quan va conèixer l'Irma, que destacava per la seva constant provocació a les forces de l'ordre i per ser una de les poques dones que hi participaven d'aquella revolta permanent.

Aquell any optà per una decisió radical en la seva recerca revolucionària. Amb un altre company s'embarcà a un vaixell ancorat al Port de Barcelona i arribà clandestinament a la costa mexicana des d'on va passar a Nicaragua per a combatre a les files de la revolució sandinista. Les simpaties d'aquell moviment antiimperialista s'estenien. Les seves expectatives, però, no foren complertes i mesos després tornà, de la mateixa manera com se'n va anar, a Barcelona. El referent de la

revolució, Edén Pastora, començava a allunyar-se del sandinisme i els buròcrates i espavilats del Partit Comunista, que s'havia apoderat del FSLN, es repartien els càrrecs i el poder.

A la ciutat, la realitat, poc a poc però de forma inexorable, canviava. Sempre motivat per la contracultura, en Dani, es sentia més atret per l'agressivitat d'aquell nou moviment que arribava dels països anglosaxons, el punk. La Banda Traperera ja havia actuat al Canet Rock i també havia participat a les Jornades Llibertàries de l'estiu de 1977, Lou Reed havia desafiat el Règim amb un mític i censurat concert el 1975. Tota una generació de joves es tallaven els cabells i canviaven les robes de colors, amples i llargues, per pantalons cenyits i jaquetes de cuir negre. Preferien apropar-se a La Orquidea, del carrer Bruniquer, o a l'Orfeo Negro, que va obrir en Xavier Sabater al carrer Sant Domènec del Call, que al Zeleste. Els darrers anys s'havien anat allunyant de la influència de les orquestres, com la Platería o Mirasol Colores, o del rock psíquedèlic de Pink Floyd per fixar-se en Lou Reed o Iggy Pop. Inconscientment prenién consciència que havien perdut la batalla i no hi havia futur. Els vinils dels Doors eren substituïts pels dels Clash, i el seu primer èxit, *London's burning*, fou interpretat com un crit agònic: Cremem Barcelona!

La bombolla llibertària continuava desinflant-se. Alguns excompans es dedicaven a fer diners, d'altres continuaven la seva activitat noctàmbula prioritzant la imatge, les lluites pel control de la CNT eren més dures cada dia que passava, el capitalisme materialista escombrava totes les propostes o formes de vida col·lectives i alliberadores. El judici per l'incendi de la sala de festes Scala fou el cant del cigne per en Dani i molts d'altres joves. La sort dels companys acusats de l'atemptat també li podia haver estat reservada a ell. El desembre de 1980, durant una de les manifestacions organitzades per denunciar el muntatge policial i solidaritzar-se amb els companys, en Dani fou detingut. A la plaça Urquinaona s'havia cremat una gran escala d'una bastida que havia caigut sobre el cine Maryland. La batalla campal havia estat impressionant. En trencar-se el bloc després d'una escomesa policial, el

seu grup va intentar sortir en línia recta, per la ronda Sant Pere, però El Corte Inglés estava pres per les forces de l'ordre i aleshores van decidir recular i baixar per Via Laietana. En arribar a l'alçada de la comissaria van sortir tots els efectius disponibles i tot el grup fou arrestat.

El jutge decretà presó provisional sense fiança i directament fou enviat a la Primera Galeria de la Model que llavors era la dels menors d'edat. La Model ja no era el centre penitenciari que havia conegut un parell d'anys enrere, quan els presos llibertaris eren respectats, aquells darrers dies de 1980 la Model era un infern. L'heroïna s'havia multiplicat i apareixia per totes les esquerdas. Els presos, addictes la gran majoria, havien perdut tota dignitat, els funcionaris, coneixedors de la seva victòria, havien perdut la por (que implicava respecte) als presos polítics i els jutges afins al vell règim, que mai havien estat depurats, s'adonaven que el control de les presons tornava a estar a les seves mans tot fent la vista grossa davant les denúncies de maltractaments i d'irregularitats per part dels interns. Tot i això el pitjor era la brutícia, les condicions d'insalubritat. Els presos eren obligats a formar mig despullats i se'ls aplicava un pols que suposadament els mantindria a resguard de les més diverses malalties. Allà dins tan sols es tractava de sobreviure. Ja no hi havia aprenentatge possible. Ni alternativa. Només guardar les esquenes i sobreviure. Va ser llavors quan veritablement s'adonà que tot estava perdut. Sense el suport de l'organització (excepte quant a advocats es referia), sense accions solidàries al carrer, sense cap mena de pressió per demanar el seu alliberament, els seus companys i ell eren víctimes silencioses i silenciades d'un temps i un espai. El seu temps i el seu espai...

Uns mesos més tard el jutge decretà una fiança que la CNT no va poder abonar. Restava sol i aïllat de tota realitat i només rebia les visites de la seva germana. Quan, de sobte, li notificaren que havien canviat el jutge del seu cas i aquest havia decretat la llibertat provisional, no s'ho podia creure. En trepitjar el carrer va entendre que s'havia de desmobilitzar, una nova relliscada podia esdevenir irreversible. Per sort va trobar el suport de les plataformes culturals i les seves inquietuds literàries. Es va

capficar a l'Ateneu Enciclopèdic, a diverses publicacions poètiques, al moviment punk, i pas a pas es va anar allunyant de l'activisme militant.

Mesos després el PSOE arribà al poder i la CNT va moure fils, tot i que en Dani sempre va pensar que podrien haver fet més per molts companys. En el seu cas particular el judici mai es va celebrar encara que tampoc fou mai indultat, simplement la carpeta es perdria voluntàriament en algun calaix del Palau de Justícia... I fins avui.

4. REPRESSIÓ

OPRESSIÓ

La repressió va ser una constant a tots els nivells. Repressió física, judicial, mediàtica i, finalment, una nova fórmula repressiva mai emprada, la repressió mitjançant la dependència.

La repressió física fou la primera que van patir aquells joves, la dictadura governava per la força i els membres de les forces de l'ordre empraven la violència continuadament. No gaudien dels sofisticats mètodes de control actuals i creien que tampoc necessitaven més, la força física era l'únic mitjà necessari i l'odi aflorava a totes les detencions. L'execució de Puig Antich va ser un acte de revenja que van voler disfressar amb el suport dels jutges militars, el veritablement estrany és que no el rematessin en el mateix moment de capturar-lo.

El canvi de règim no va significar cap canvi profund a les estructures repressives i encara que la força física fou acompanyada d'altres eines els assassinats eren constants, tant a les comissaries, com als penals o al carrer, on la policia i els grups ultradretans no dubtaven en utilitzar les armes de foc per dispersar les manifestacions. Moltes vegades els morts cridaven més morts. Després dels assassinats de cinc treballadors a Vitòria de març de 1976 van ser diversos els treballadors que van morir durant les manifestacions de protesta: a Tarragona, a Basauri... El 27 de setembre de 1976 a Madrid, durant una manifestació que commemorava els darrers afusellaments del franquisme, era assassinat per un grup feixista Carlos González Martínez. El 23 de gener de 1977, de nou a Madrid i també a mans d'un grup ultradretà moria l'estudiant Arturo Ruiz. L'endemà, durant una manifestació de protesta per l'acció, la policia assassinava Mari Luz Nájera, també estudiant. A

Barcelona l'11 de setembre de 1978 moria en Gustau Muñoz Bustillo, membre del PCE(i). A València moria el 29 de juny de 1979, durant una vaga, Valentín González Ramírez, treballador afiliat a CNT. La llista d'assassinats en el decurs de manifestacions a tot l'Estat entre 1976 i 1979 és interminable.

Quant a les detencions, aquestes continuaven sent força violentes. Responsable directe d'aquella violència, i personatge inoblidable pels qui van conèixer de primera mà els seus mètodes, va ser Francisco Álvarez Sánchez, Cap de la Brigada Antianarquista barcelonina en els anys posteriors a la mort de Franco i conegut amb el malnom de Técnico. El 1982, un cop acabada la seva feina a Barcelona fou traslladat a Bilbao on ocupà el càrrec de Cap de la Brigada d'Informació. En el moment de la creació dels GAL, un any i escaig més tard, se'l nomenà director del *Gabinete de Información y Operaciones Especiales* del Ministeri de l'Interior. El 1994 va ser empresonat durant uns mesos per la seva vinculació amb els GAL.

A les comissaries, la tortura, amb mètodes coneguts amb el nom de la *barra*, la *sauna*, la *banyera* o la *bossa*, era una pràctica quotidiana quan es tractava de detinguts per accions polítiques, especialment d'aquells als quals vinculaven amb l'acció armada com a resposta a les agressions de l'Estat. Aquest és el cas d'alguns dels joves detinguts els mesos de gener i febrer de 1977 durant la conferència de la FAI a Barcelona o els dies posteriors a aquesta. En Miquel Dídac Piñero, que va estar disset dies detingut, va denunciar públicament, en ser alliberat, les tortures patides durant la seva llarga estada a la comissaria de Via Laietana. També les va narrar amb tota mena de detall a periodistes de *Cuadernos para el Diálogo*: "Va ser sotmès a 'la sauna', que consisteix en una lenta asfíxia que fa suar tot el cos mentre es reben cops, en estar cobert per tres mantes, ben atapeïdes, que assegut i amb el cap inclinat i sostingut amb els dos peus d'un funcionari produeixen asfíxia i angoixa. Piñero (*sic*) va ser sotmès el 12 de febrer a 'la barra'. El seu testimoniatge és aquest: Va consistir a ser emmanillat, previ embenatge dels canells per no deixar marques (...) i obligat a col·locar-me de gatzoneta amb les mans sota els

genolls. Una vegada en tal posició, havent rebut prèviament una sèrie de cops i puntades de peu, dos inspectors em van introduir entre els braços i les cames (sota els colzes i sota els genolls) una barra metàl·lica de llargues dimensions amb una curvatura en el centre, sent penjat per espai d'unes tres hores amb el cap per a baix entre dues altes taules que m'impedien poder tocar el terra amb el cap.”⁴⁶ Probablement aquesta forma d'actuar venia marcada pel fet que en Dídac s'havia escapolit quan l'abril de 1974 van publicar la seva fotografia als mitjans durant la batuda per desmantellar l'OLLA. Que els activistes els deixessin en ridícul era una cosa que no podien permetre.

Un mes després de la publicació de la revista que detallava aquestes tortures, en Dídac era de nou detingut a la seva casa de l'Escala. Amb deficiències visuals i sense carnet de conduir era acusat de ser el xofer durant un atracament a l'empresa Agroman de Barcelona. En aquella segona detenció no va patir tortures físiques encara que sí de psicològiques. Durant l'interrogatori el van abocar a la finestra del segon pis de la comissaria i van amenaçar amb llençar-lo al buit. També van intentar ensarronar-lo amb una estratagema que utilitzaven sovint a les comissaries: abans d'acabar l'interrogatori entrava un policia a la sala i deixava descuidadament la seva pistola a sobre de la taula, a la vista del detingut, com qui deixa la cartera quan arriba a la feina, minuts després tots decidien donar un temps de reflexió al detingut i sortien de l'habitació desitjant que l'interrogat agafés l'arma, òbviament sense munició, per tenir una excusa més i continuar apallissant-lo. Aquesta mateixa estratègia fou emprada amb els companys del cas Scala: “Van sortir tots i em van deixar no se quant de temps estès al terra. Sobre la taula havien deixat una de les seves pistoles, descarregada segurament. De sobte van entrar tots en tromba. ‘Fill de puta, anaves a agafar la pistola i matar-nos! Veritat?’ Jo continuava estès al terra i de nou van tornar les puntades de peu i els cops de puny.”⁴⁷

⁴⁶ *Cuadernos para el Diálogo*, 17 de setembre de 1977.

⁴⁷ CAÑADAS GASCÓN, X. *El Caso Scala...*, pàg. 39.

En el cas d'en Dídac amb el temps es va conèixer la realitat d'aquella acusació. Els treballadors d'Agroman que l'havien reconegut a les fotografies que els hi van mostrar els policies després de l'atracament es van desdir assegurant que els agents els havien amenaçat. Si no reconeixien a en Dídac com a un dels culpables els acusarien a ells d'haver denunciat un fals atracament per quedar-se amb els diners. Aquest va ser un altre dels mitjans que utilitzà la policia, el muntatge d'acusacions i proves falses o, directament, la utilització de provocadors al seu servei.

Durant aquesta ràtzia de gener i febrer de 1977 foren detingudes al voltant de setanta persones. És difícil de creure que fos una casualitat que a l'únic grup armat desmantellat, amb el qual vincularen una dotzena de persones però de les quals, sense cap mena de dubte, algunes no tenien res a veure, un dels activistes fou en Gambín. La major part de les detencions es realitzaren el 30 de gener a un bar barceloní durant la Conferència Peninsular de la FAI. No van trobar armes. Les detencions s'estengueren per tota la Península però tot i els intensos interrogatoris les armes no apareixien. Llavors va "caure" el grup de Múrcia, conformat teòricament per membres de la FAI. La realitat és que la majoria dels detinguts no estaven vinculats amb la federació anarquista però sí que participaven en accions propagandístiques llibertàries. En aquell grup sí que van aparèixer les armes, i precisament Joaquín Gambín fou detingut amb ells. Díficilment sabrem si va ser ell qui va provocar la detenció, però no és fàcil creure en una casualitat.

Segons els llibres *La CNT en la encrucijada* i *Los servicios secretos en España*, en Gambín, un delinqüent comú, ja havia col·laborat amb les forces de l'Estat per avortar un intent de fuga de la presó el 1959. Tot i aquests antecedents, en Gambín, conegut com el Grillo, va continuar encara un any en actiu als cercles llibertaris i va participar activament en l'anomenat cas Scala, que el gener de 1978 va significar un cop irreversible per al moviment llibertari de l'Estat. "Al rebombori que es donava a Espanya, els agents de l'inspector Roberto Conesa coneixien la lliçó: introduïen armes als centres més contestataris, prèviament

intoxicats, caçaven els més ferotges i, un cop feta la seva feina, la premsa burgesa la terminava presentant a 'tots' els grups antisistema com a perillous terroristes que podien desestabilitzar encara més la precària situació política i econòmica. Així perdien la complicitat dels ciutadans. Un guió traçat minuciosament per les forces de l'ordre en coordinació amb els serveis secrets internacionals perquè la població perdés la simpatia per un moviment que ja era important.”⁴⁸

També el 1977 es va tenir constància de la col·laboració amb les forces policials d'un altre personatge vinculat als activistes llibertaris: l'Eduardo Soler. Nascut a Vic, fill dels propietaris del restaurant Casa Soler del centre de la població, residia des de finals de 1973 a Perpinyà. Quan va arribar a la ciutat es va vanagloriar d'haver provocat l'incendi que el 8 de juny de 1973 va calcinar la seu central de la companyia telefònica a Barcelona. A *La CNT en la encrucijada* s'explica que va ser una acció que va fer fracassar la lluita que els obrers de l'empresa mantenien contra la instal·lació de modernes tecnologies per al control del servei, però l'alcalde de la ciutat va declarar el dia 12: “Tenim tots els dictàmens de la Compañía i dels bombers per dir que va ser fortuït. Va començar a un lloc indeterminat i es va estendre per una desconeguda circumstància.”⁴⁹

El 8 de gener de 1976 l'Eduardo, que utilitzava diversos noms (Fernando, Rafael, Antonio...) i rondava els quaranta anys, va ser detingut a Perpinyà amb en Gerard en descobrir-se els explosius que aquest darrer guardava a casa seva. Ells dos eren els únics que coneixien la informació. En Gerard portava un parell de mesos a la ciutat i havia conegut a l'Eduardo a la Librería Española. En principi va creure que es tractava d'una coincidència, avui no dubta de quins van ser els motius de la detenció. Aquesta detenció li proporcionà a l'Eduardo el prestigi necessari per a involucrar-se a fons amb els grups d'activistes que es

⁴⁸ RIBAS, J. *Los 70 a destajo...*, pàg. 521.

⁴⁹ *La Vanguardia*, 13 de juny de 1973.

bellugaven per la ciutat, a més, amenaçat per la condemna d'expulsió del país, va aconseguir que es realitzés una campanya solidària en el seu suport. A partir d'aquell moment va tenir les esques cobertes i una trajectòria repressiva que explicar. Però els membres de la FAF de Perpinyà començaren a sospitar i li traslladaren a en Gerard aquestes sospites. Poc després l'Eduardo va fer volar la tarima des de la qual Santiago Carrillo havia de realitzar un míting a l'acampada que el PCE feia a Argelès Sur Mer, atemptat que va narrar a alguns dels seus companys. A principis d'estiu, el 14 de juliol, van atemptar contra els dos centres més importants de l'activisme llibertari de Perpinyà, L'Escletxa (el local de la FAF) i la Librería Española. El resultat de les explosions va ser el tancament de tots dos locals però mesos després l'Eduardo va reobrir la Librería que li havia comprat a l'Enric Melich, aquella va ser la seva jugada definitiva. Tothom sabia que la llibreria era un centre llibertari de màxima confiança, des d'aquell mirador privilegiat podia controlar gairebé tots els moviments dels activistes llibertaris que passaven per la població.

Alguns companys desconfiaven però l'Eduardo continuava amb la seva activitat. Li va presentar un camioner a en José i en el primer viatge que el camioner va fer passant armes, quan en José va anar a recollir-les ja a Barcelona es va adonar que la policia el seguia. Uns companys d'en Sabata van anar a veure'l a Perpinyà i aprofitant l'estada s'aproparen a la llibreria per comprar llibres que no es podien aconseguir a l'Estat, en tornar a Girona els estaven esperant a la frontera. Però per la innocència i la ingenuïtat de tots aquells joves cap d'ells no s'atrevia a donar el senyal d'alarma. Fins que va ser massa tard.

Un any després el Felipe, un d'aquells joves activistes que havia creuat la frontera per refugiar-se, va començar a assaltar canteres per proveir-se d'explosius. L'Eduardo era el seu xofer. Quan l'octubre de 1977, el Felipe i l'Agustín Rueda passaren il·legalment la frontera carregats amb tots aquells explosius, foren detinguts. L'Eduardo va ser el qui els va portar amb el seu vehicle fins a la mateixa línia fronterera. La policia espanyola es va preocupar de cobrir-li les esques oferint una versió

que tenia poc a veure amb la realitat: “A les darreres hores de la tarda del passat dissabte dia 15 forces de la Guàrdia Civil destinades a Figueres van sostenir un tiroteig amb tres individus a les immediacions de la frontera francesa. (...) sobre les 6 hores del dia següent, tres individus portadors de diversos paquets es van introduir en territori espanyol (...) aconseguint la detenció de dos d’ells i fugint el tercer en direcció a França a pesar dels trets efectuats contra ell.”⁵⁰ Ni va existir el suposat tiroteig, ja que els detinguts no portaven armes, ni qui va fugir, l’Eduardo Soler, va entrar mai a territori espanyol, ni molt menys els guàrdies civils van obrir foc contra el seu col·laborador. Els dos activistes, que ja dubtaven del seu xofer, van avisar als seus companys de Perpinyà. Des de Sallent, un amic de l’Agustín va viatjar fins a Perpinyà per que no hi hagués cap mena de dubte però increïblement aquell home, després de desaparèixer uns dies de la circulació, va tornar i va continuar desenvolupant la seva tasca sense complicacions. Quatre mesos més tard va ser definitivament desemmascarat però ja era massa tard.

El febrer de 1978, en Gerard, qui vivia clandestinament a Barcelona, tenia una cita a la plaça Vila de Madrid amb en Bernard, que acabava d’arribar de Perpinyà. La cita l’havia organitzat el Rubio, qui llavors col·laborava amb els serveis policials de l’Estat. El Gerard no va arribar a la cita i no va poder ser detingut, però l’Eduardo, convençut de l’efectivitat dels cossos policials i coneixedor de la trampa, va comunicar a la dona de l’Enric Melich la detenció sense que aquesta s’hagués produït. Aquesta va ser la prova definitiva i per fi l’Eduardo Soler fou forçat a allunyar-se del moviment llibertari.

El Rubio, malnom de José Juan Martínez Gómez era d’un perfil força diferent. Nascut a Almeria el 1956 era de la mateixa generació que els joves activistes llibertaris i un més dels nombrosos delinqüents comuns que s’apropaven al moviment llibertari per quotidianitat, per portar dinàmiques antiautoritàries paral·leles i per tenir cobertura social en

⁵⁰ *Los Sitios de Girona*, 18 d’octubre de 1977.

cas de detenció. El Rubio va arribar a Perpinyà a finals del franquisme, sembla ser que, com tants d'altres joves, per evitar el Servei Militar. A Perpinyà es va apropar al moviment llibertari i a la Librería Española va conèixer la que seria la seva companya, que treballava al sex shop que hi havia a tocar de la Librería i on també treballava en Gerard.

Segons s'explica al llibre *Atracadores*, va ser detingut per la Guàrdia Civil el gener de 1978 a Sant Sadurní d'Anoia i després de l'habitual i violent interrogatori va sol·licitar parlar amb el Servei d'Informació del cos. Un cop a la caserna del carrer Sant Pau de Barcelona va donar la informació que va portar a la detenció del Moro i tres companys més a finals de gener, detenció que va provocar també la detenció d'en Juanjo i els seus companys a Madrid uns dies més tard. Llavors, sempre segons el mateix llibre, el Rubio es va desplaçar a Perpinyà i va convèncer als companys de la FAF perquè baixessin a Barcelona per intentar alliberar els autònoms caiguts. En tornar, va organitzar la cita amb en Gerard a la plaça Vila de Madrid i, encara que aquest no es va presentar, va ser detingut hores més tard a la ciutat. També va ser ell qui va donar la informació de la masia Puig, a Maçanet de Cabrenys, on van "caure" altres companys la mateixa primera setmana de febrer de 1978. El Rubio va trucar a en Víctor Simal i li va demanar que baixés a la masia per a recollir uns companys que havien de passar clandestinament a França després d'escapar-se a la ràtzia policial. Quan en Víctor arribà a la masia els seus habitants ja havien estat detinguts i l'esperaven forces de la Guàrdia Civil. Un agent del seu Servei d'Informació va reconèixer: "Després dels serveis prestats, vàrem indemnitzar a Juan José i el vàrem passar a França. A partir d'aquest moment la nostra col·laboració fou absolutament esporàdica."⁵¹ A Perpinyà els companys dels detinguts només van haver de lligar caps, si l'Eduardo Soler estava assabentat dels plans per detenir al Gerard durant la cita que havia organitzat el Rubio significava que també aquest treballava pel Servei d'Informació de la

⁵¹ QUÍLEZ, C. *Atracadores*, pàg. 61.

Guàrdia Civil.

En aquell moment es vivia una lluita interna entre la Policia Nacional i la Guàrdia Civil per tal d'apoderar-se del control en la lluita antiterrorista. Sis mesos després, el propi Rubio era ingressat a la mateixa presó on restaven tots aquells joves dels quals ell havia provocat la detenció. El 28 d'agost del 1978, va ser detingut a Barcelona, amb dos joves més, després d'un tiroteig amb agents de la Policia. Un dels detinguts, Manuel Cruz, va manifestar haver participat en diverses de les accions de l'ERAT i haver fugit a França després del desmantellament del grup. Tots tres van ser acusats d'un atracament a una entitat bancària realitzat el dia 21 del mateix mes. Quan l'abril de 1980 es va dur a terme el judici a l'Audiència Nacional, el Rubio va ser declarat innocent encara que va ser reconegut per un dels empleats de l'entitat. No es va poder lliurar, però, de la resposta d'alguns interns de la COPEL ingressats a la Model. Quan s'assabentaren de la seva arribada informaren als activistes llibertaris als qui havia delatat. Un dia els van demanar que a una hora determinada estiguessin ben visibles per als funcionaris, d'aquesta forma evitaren qualsevol possible acusació de ser els culpables de la pallissa que va rebre per part dels altres interns.

Finalment el Rubio va saltar a les portades dels diaris de l'Estat tres anys més tard. Quan, el maig de 1981, va liderar l'assalt al Banco Central barceloní, retenint nombrosos hostatges durant un parell de dies. Sembla que algunes de les armes que va utilitzar en aquella acció li va proporcionar l'Eduardo Soler. Aquell va ser un atracament força atípic, ja que en algun moment de les negociacions el Rubio va demanar l'alliberament dels militars i guàrdies civils ultradretans empresonats per l'assalt del Congrés dels diputats del 23 de febrer del mateix any. Tot i això quan, un cop detinguts els assaltants, es va conèixer la identitat del cap dels atracadors, els mitjans se'n feren ressò als titulars dels seus vincles amb el moviment anarquista sense esmentar els seus vincles amb el Servei d'Informació de la Guàrdia Civil.

Mai sabrem quants van ser els joves que es van desinflar en patir els

violents interrogatoris de la Guàrdia Civil o de la Policia Armada, primer, i la Policia Nacional, després, però és un fet que a la gran majoria dels detinguts per accions armades durant aquells anys els hi van proposar la llibertat i la desaparició dels seus expedients a canvi d'informació sobre els seus companys i les seves accions.

Una altra forma que utilitzaren les forces de l'Estat per intentar apropar-se a aquells grups actius en els quals la policia no aconseguia infiltrar-se i als quals, de vegades, ni tan sols localitzar, va ser la creació de grups fantasmes que reproduïen les accions i les dinàmiques dels grups autònoms amb l'objectiu de crear una certa afinitat que permetés l'apropament i amb posterioritat el desmantellament. O si més no, provocar confusionisme entre la població i penjar-se una medalla en el moment que creguessin oportuna la seva desarticulació. Aquest fou el cas del GAR (Grup Anarquista Revolucionari).

El GAR va aparèixer a València l'estiu de 1977. A la ciutat els grups autònoms actuaven des d'un parell d'anys enrere i la policia no tenia cap pista sobre els qui els conformaven. El GAR va atemptar durant aquell estiu contra diverses entitats bancàries i fins i tot contra un local de l'UGT i a principis de setembre de 1977 fou desarticulat essent detingudes cinc persones, entre elles un militant de l'UGT i un altre de les JS (Joventuts Socialistes) als quals les seves organitzacions denunciaren com a provocadors al servei de l'Estat. Uns mesos més tard, el 3 de gener de 1978, el GAR reivindicava l'atemptat que acabava de patir una discoteca valenciana que va quedar completament malmesa, discoteca de la qual el propietari era conegut per les seves connexions amb els membres de FN que freqüentaven el local. La persona que va realitzar la trucada reivindicativa va exclamar "No volem que els porcs feixistes celebrin més festes"⁵². Curiosament, el local i tot el seu contingut, havia estat embargat i ja no pertanyia al feixista Luis Gabín. A més, alguns veïns van declarar haver observat com la matinada abans de l'explosió

⁵² *El País*, 5 de gener de 1978.

diverses persones treien alguns mobles i altre material del local.

La repressió judicial va ser una altra de les constants que patiren aquells activistes. Així doncs, mentre als joves llibertaris acusats d'atracaments i tinença d'armes els condemnaven a vint-i-quatre anys de presó, com el cas d'en Juan o de Juan Manuel Fernández Asensio, detingut el març de 1981 després d'un atracament a un bingo, els feixistes que van participar en l'assassinat del jove llibertari Jorge Caballero, que va patir una ganivetada al cor el 14 d'abril de 1980 a Madrid, van ser condemnats a una multa de cinquanta mil pessetes (uns tres-cents euros) i no van ni tan sols ingressar a la presó després de la seva detenció.

Altres casos simptomàtics foren els dels francesos Bernard Pensiot i Víctor Simal els quals sense que els poguessin vincular amb cap acció armada van romandre setze mesos a les presons espanyoles. O el de Francisco Cueto qui, acusat de la participació en algun dels túnels per intentar treure els companys de la presó, va estar empresonat més de tres anys i posteriorment condemnat tan sols a una pena de multa. Tot i que el trist rècord va ser el d'en Guillermo Marín, condemnat el 10 de gener de 1985 a trenta-tres anys de presó per diversos atracaments i la col·locació de tres artefactes explosius amb els quals no va provocar danys personals. És de destacar en aquest aspecte que les condemes més fortes són les que van arribar un cop el PSOE havia aconseguit la presidència del Govern. Condemnes que no tenien res a veure amb les dictades durant l'anomenada transició, en què poques vegades arribaven als vint anys.

Quant a la repressió dels mitjans de comunicació el cas més extrem va ser el d'en José Miguel Maluquer. Maluquer, detingut el gener de 1977 durant la conferència de la FAI, va ser un dels molts joves llibertaris detinguts de nou les hores posteriors a l'incendi de l'Scala i, com tants d'altres, en no tenir cap participació en els fets fou alliberat un parell de dies més tard. Quan dues setmanes després era assassinat el matrimoni Viola en esclatar una bomba que li havien adossat al cos a l'ex-alcalde de la ciutat, algú va realitzar una trucada reivindicant l'atemptat en el seu

nom. El fet no passaria de ser una malintencionada anècdota de no ser perquè l'endemà els mitjans reproduïren la fotografia del jove activista que, òbviament, res tenia a veure en els fets.

Un parell de dies abans, davant la intensa campanya en suport als presos que desenvolupaven aquells grups, que havien atemptat sincronitzadament contra la Model, contra l'asil Duran de Barcelona i contra el jutjat de Granollers la nit del 22 al 23 de gener, a *La Vanguardia* es llegia referint-se a les dues accions de Barcelona: "Aquests dos nous atemptats no han fet més que augmentar el temor ciutadà, que es sent indefens davant aquesta cadena de fets delictius que no fan més que pertorbar la tranquil·litat dels barcelonins. Ahir (...), per fortuna però no per desig dels autors, no es van produir víctimes personals, si bé van ser moltes les persones a qui, una o altra explosió, van causar un fort impacte emocional."⁵³

Aquell va ser el mes de la famosa declaració de Martín Villa on reconeixia estar més angoixat pels joves llibertaris barcelonins que per l'ETA o els GRAPO, i amb aquella excusa es va atrevir fins i tot a prohibir, com havia fet Franco, el carnaval barceloní. "Tot aquell que no pertanyi a cap partit o sindicat i que es mogui una mica pot ser considerat llibertari i allò llibertari és el dolent d'ara. Ho ha dit el senyor Ministre. I si ho diu el senyor Ministre ho diran els governadors civils, els caps de policia, els comissaris, els sergents, els caps, els números (dissidències a banda). Tot això del llibertari, la COPEL, la delinqüència, els drogoaddictes, tot es barreja i forma la xusma indesitjable culpable de tantes desgràcies. I des del poder es va fomentant el clima de por i de paranoia antidelinquència perquè la gent busqui pau i ordre. I la pau i l'ordre és el que ofereixen des del poder."⁵⁴ Davant la desarticulació d'un grup autònom barceloní, a cavall entre els mesos de gener i febrer,

⁵³ *La Vanguardia*, 24 de gener de 1978.

⁵⁴ Manifest del Grucaca, Grupo de Carnavaleros Cabreados. A: MALVIDO, P. *Nosotros los malditos*, pàg. 113.

els mitjans ressaltaven: “Així mateix, s’ha intervingut certa quantitat d’haixix que els detinguts, segons pròpies manifestacions, consumien abans de cometre els atracaments i actes terroristes.”⁵⁵

D’altra banda, per a crear el desitjat clima d’alarma social, els mitjans no dubtaven a l’hora de publicar fil per randa els comunicats policials, comunicats que sense cap mena de pudor inculpaven a tots els detinguts de les mateixes accions. Així si el 7 de febrer de 1978 *La Vanguardia* atribuïa al grup autònom desmantellat dies abans l’atracament al Mercat Central del Peix de Barcelona efectuat el 13 d’octubre de l’any anterior, aquest mateix atracament era atribuït el 28 de febrer de 1979, també per *La Vanguardia*, a un altre grup desarticulat aquells dies. I amb el mateix motiu, creixia desmesuradament el botí resultant de l’atracament. El 7 de febrer de 1978 es comunicava que el botí havia estat d’1.700.000 pessetes (uns deu mil euros), i un any més tard, el 28 de febrer de 1979 havia augmentat fins els deu milions de pessetes (uns seixanta mil euros), tot segons el mateix diari: *La Vanguardia*.

El confusionisme va ser una altra de les eines utilitzades per desvirtuar a aquells activistes. Després de la detenció dels membres d’un dels grups, entre juliol i agost de 1979, *La Vanguardia* del 4 d’agost comunicava que “formaven un grup que sembla ser pertanyia a una escissió del MIL, que després hauria de ser OLLA, per avui emparar-se en una espècie de grup independent anarquista” i *El País* de l’endemà donava a conèixer “presumptes relacions directes amb l’OLA (*sic*) (grupuscle armat, de caràcter nacionalista radical, desarticulat fa anys) i també amb ETA.”

Però aquest triangle repressiu conformat per les forces de l’ordre, la judicatura i els mitjans de comunicació, si bé aconseguia anar aïllant els activistes, no era suficient per acabar amb aquells grups. Feia falta que aquells joves anònims s’allunyessin de les lluites i la repressió directa no semblava fer disminuir ni la seva intensitat ni el seu número.

⁵⁵ *Los Sitios de Gerona*, 3 de febrer de 1978.

L'única forma de fer-ho era canviant les seves prioritats. Es tractava de fer minvar la seva capacitat de resistència i d'allunyar-los de la realitat social que els envoltava i que els empenyia a l'activisme i això només es podia aconseguir actuant indiscriminadament als cercles socials dels quals sorgien mitjançant una estratègia indirecta. Aquesta estratègia, que ja havia estat experimentada als EUA després de les revoltes de finals dels anys seixanta, es va començar a utilitzar a Barcelona a mitjan de 1977: "Algú de l'Ateneu Llibertari de Sants va explicar que, ja durant les Jornades Llibertàries, la Creu Roja havia informat que algú estava passant heroïna de mala qualitat, però no se li va donar importància. Nou mesos més tard, l'epidèmia orquestrada era massiva."⁵⁶

L'heroïna va ser la que realment va aconseguir trencar totes les resistències d'aquella generació de joves, i molt especialment la d'aquells que des de dins de les presons demanaven mitjançant l'acció directa canvis als recintes penitenciaris i una amnistia general que inclogués també els presos socials o comuns. Va aparèixer silenciosament però de forma sobtada. Tant a les presons com als carrers. Intramurs, on la COPEL posava en problemes el sistema, la necessitat de fugir de la realitat opressiva era garantia d'èxit, al carrer va ser necessària la implicació dels *secretes* que "van reaparèixer després de la restitució de la Generalitat, a finals de 1977, a locals com El Paraigua, el London i la pizzeria Rivolta del carrer Hospital amb bossetes d'heroïna que regalaven als camells."⁵⁷ Van ser massa els joves llibertaris que van caure a aquella trampa seductora. Molts es van enganxar durant les seves estades a les presons, d'altres simplement durant aquelles nits esbojarrades en què no hi havia tabús i l'experimentació amb les substàncies prohibides era habitual.

La inconsciència d'aquells joves, incapaços d'adonar-se del perillós cercle en què s'endinsaven, venia acompanyada també de la inconsciència

⁵⁶ RIBAS, J. *Los 70 a destajo...*, pàg. 550.

⁵⁷ RIBAS, J. *Los 70 a destajo...*, pàg. 69.

de les revistes contraculturals, reflex de la generació en la qual es van desenvolupar, que parlaven obertament d'aquelles substàncies i dels seus efectes a curt termini, sense cap capacitat de valorar els efectes a llarg termini: "El desenllaç no va trigar a produir-se. Va haver-hi un moment en què els joves militants llibertaris, que van incendiar amb les seves idees i ímpetu la segona meitat dels anys setanta, van haver d'escollir entre la xeringa i la corbata."⁵⁸ Al País Basc aquesta tàctica va arribar una mica més tard, un cop es va constatar que al nou sistema polític no hi havia espai per a les demandes de la seva població, tot just, casualment o no, un any després de l'arribada de Francisco Álvarez, el Cap de la Brigada Antianarquista barcelonina a Bilbao. Allà sí que s'hi va poder demostrar sobre el paper la implicació de l'Estat en la distribució d'heroïna: "Encara que per aquelles dates era popularment un secret a veus, la relació entre els cossos de seguretat de l'Estat i la seva implicació en el tràfic de drogues s'establirà el 1989 quan s'aixregi públicament aquesta trama mitjançant l'anomenat 'Informe Navajas'. En aquest informe quedarà de manifest les dates de l'inici de la trama: 1983, just en l'època de la posada en marxa del pla ZEN."⁵⁹

⁵⁹ *Emboscada en Pasaia...*, pàg. 210.

DENÍS

*“Como nací en mala hora
yo ya no puedo callarme
lo que sufrí desde niño
ni lo que pueda pasarme.
Y en esta tierra me veo
labrando mejores vientos
con la verdad en la boca,
oliendo carne de muerto.”*

(Manuel Gerena, “Autorretrato”).

Els pares d'en Denís havien arribat a Catalunya provinents de la província de Granada i finalment el seu destí va ser la Botjosa, colònia minera de Sallent, al Bages. Les colònies tèxtils i mineres del Berguedà i del Bages responien a la necessitat dels empresaris d'incrementar els beneficis, d'una banda, i de controlar a la classe obrera, de l'altra. Dit d'una altra manera, naixien de la unió dels moderns conceptes capitalistes amb les antigues idees feudals. D'aquesta forma tot el món d'aquelles famílies treballadores que hi arribaven per necessitat girava al voltant del treball i tot el benefici de la seva manutenció hi anava directament a l'amo de l'empresa que, alhora, n'era de la botiga de queviures i de tots els, pocs, establiments públics que hi havia. Des del local social fins a l'escola. La diferència era que les colònies tèxtils eren propietat de les famílies burgeses catalanes mentre les mineres n'eren de societats anònimes espanyoles. En el cas de la Botjosa, propietat de l'empresa Potasas Ibéricas SA, filial d'Explosivos Río Tinto. Vivien al costat de la mina, en barris o poblacions creades exclusivament per

a ells, i se'ls hi oferien les mínimes necessitats amb l'objectiu de crear unes poblacions tancades a l'exterior, sense interferències socials i regides, sempre, per la voluntat de l'amo. Autèntics ghettos habitats majoritàriament per emigrants andalusos i extremenys sense gaire contacte amb les poblacions autòctones.

En Denís va néixer a una barraca de la Botjosa el 14 de novembre de 1952. Encara no tenien casa i a la barraca hi vivien els pares, l'oncle i ell mateix. Fins a prop de quatre anys després l'empresa no els hi concedí el primer habitatge, més o menys, digne. En Denís va créixer en aquell ambient de pobresa extrema i opressió brutal. Opressió cultural i física que cercava, també, la negació de qualsevol sortida als fills d'aquelles famílies tot impeding qualsevol evolució de la situació social. Els fills dels explotats d'avui seran els pares dels explotats de demà igual que els fills dels amos d'avui en seran els pares dels amos del demà. L'adolescent se n'adonà que l'objectiu d'aquella vida miserable era evitar el trencament de la cadena productiva i des de molt jove intentà sortir d'aquell forat negre que era la mina de potassa que tant *desinteressadament* els hi oferia llar, feina, alimentació, educació... Quan, amb onze o dotze anys, el mestre de l'escola els hi demanà als alumnes una redacció sobre el barri, ell redactà un text crític on denunciava l'alcoholisme dels homes, la submissió de les dones a la seva violència i la mancança d'expectatives. Dies després, els pares rebien la visita del mestre que els hi demanava fer una crida a l'ordre al seu fill. El mestre, *Don* José Fresno, era un actor més de la pantomima social i, com en Denís va escriure anys després, mentre a ells els ensenyava a cantar el *Cara al sol* en aquell ambient desesperançador, les seves filles gaudien de la universitat que a ells els hi estava vetada. "Els mestres, amb els capellans, al barri han estat símbols d'una educació projectada cap al benefici dels més forts."⁶⁰

Qualsevol intent de trencar aquell cercle era contínuament dificultat

⁶⁰ Text manuscrit d'en Denís.

i l'única opció passava per l'autoaprenentatge. A banda del futbol, en Denís, des de molt jove, destacava per una altra afició: la lectura.

El 1966 finalitzà els estudis primaris i com tots els joves de la colònia arribats als catorze anys hagué de trobar feina per ajudar al manteniment econòmic de la família: el 24 d'abril de l'any següent començà a treballar com aprenent a la fàbrica de recanvis automobilístics Matricerías Riudor de la veïna localitat de Santpedor. Com que sota aquell sistema social, els miners, analfabets la majoria, no podien oferir als seus fills una educació digna, els seu desig era que al menys aprenguessin una professió, però en Denís no tenia cap interès. Tanmateix, per no destorbar el pare, acceptà realitzar l'aprenentatge professional i es deixà endur per l'ofegant realitat econòmica. Un any després l'acompanyà en Manel Tirado, el seu amic d'infantesa, amb el qual treballà tres anys més a Santpedor. Foren anys d'aprenentatge comú en tots els sentits i els dos junts, durant aquells viatges d'una població a l'altra, unes vegades en bicicleta, unes altres mig en autobús mig caminant, alguns dies amb companys que tenien cotxe i els portaven, analitzaven la situació cultural de la colònia i planejaven com intentar trencar la cadena d'opressió que impedia avançar a la població obrera.

L'estiu de 1969 el dedicà, amb d'altres companys, a la creació d'un club juvenil amb l'objectiu d'implicar el jovent de la colònia en la seva autoorganització i començar a trencar el cercle imposat al qual estaven sotmesos. L'objectiu s'aconseguí el setembre del mateix any, quan els estatuts del club juvenil foren acceptats per la Parròquia després d'haver-ne limitat la seva autonomia. A partir d'aquell instant, la dinamització social i cultural de la colònia minera va ser el seu principal objectiu. Amb el temps, el club juvenil, aconseguí la cessió d'un local per part de l'empresa, local que donà una veritable autonomia al club i on es van desenvolupar activitats recreatives com a sessions de ball, passis de diapositives o tornejos esportius juntament amb accions veïnals alienes a l'activitat juvenil com ara les assemblees per exigir seguretat laboral o la rebaixa dels preus dels productes del bar de la colònia minera. També des del club juvenil organitzaren un festival musical a la colònia

el 1971.

Paral·lelament, des de ben petit, s'havia dedicat a jugar a futbol. Hi destacava com a davanter centre i el seu ídol era el jugador escocès Denis Law, de qui prengué el malnom. De jove començà a jugar al club de Sallent, de Sallent passà al Manresa i posteriorment fou fitxat per l'equip de Mojà, on, per primera vegada, cobrà com a jugador. També allà hi havia al seu costat l'amic inseparable, en Manel, però tampoc allò els satisfia suficientment. Després de molts dubtes, decidiren donar un altre pas endavant, tot intentant engrandir el teixit associatiu veïnal de la colònia. Va ser llavors quan crearen un club esportiu: el Dynamo ERT que comptà fins i tot amb un innovador equip femení. El club el crearen amb l'objectiu de desenvolupar l'esport de forma popular i social: "Els nostres objectius eren dos, un, la denúncia del futbol com a ideologia, i les seves estructures, donant una alternativa a aquests dos nivells; un altre, convertir al Dynamo en un instrument eficaç de lluita, capaç de penetrar en altres aspectes de la problemàtica del barri."⁶¹ El nom estava directament vinculat amb la influència dels països socialistes. Eren els anys de la guerra freda i el bloc comunista era l'única alternativa palpable políticament per a aquells joves rebels en vies de formació. L'escut, en comptes d'una falç i un martell, estava format per el creuament d'un pic i una pala. Eines típicament mineres. Acceptaren afegir el nom de l'empresa (ERT: Explosivos Río Tinto), per a deixar clar que era l'equip de la colònia i a canvi que l'empresa sufragués els equipaments (indumentària, botes, pilotes) necessaris.

El 3 de gener de 1972 s'iniciava un conflicte laboral entre els treballadors de les mines de potassa de Sallent i l'empresa. La resposta empresarial a les primeres demandes d'augment salarial va ser l'acomiadament de vuit miners. Com a resposta, els obrers ocuparen la mina durant vint-i-una hores i deposaren la seva actitud després de rebre amenaces d'acomiadaments massius i obtenir la promesa de readmissió dels vuit

⁶¹ Carta d'en Denis a un company de la colònia.

companys acomiadats. Tres setmanes després l'empresa incomplia la seva paraula. El 10 de febrer un company de la mina de Balsareny, propietat de la mateixa empresa, fou expedientat. De manera espontània la resposta obrera s'estengué per les dues mines, que en poques hores foren paralitzades en la seva totalitat a excepció de les oficines. Els treballadors de les oficines de Balsareny s'afegiren a la vaga el dia 12 mentre els de Sallent continuaren treballant en dependre d'un altre conveni. El mateix dia 12 les dues mines foren presses per forces de la Guàrdia Civil que impediren l'entrada de queviures als obrers tancats. Com a resposta, les dones dels miners, entre les quals hi havia algunes molt agosarades, com la Pepa Gómez, després d'algunes assemblees, decidiren tancar-se a l'església de Sallent. L'endemà, diumenge, eren més de tres-centes les dones tancades a la Parròquia de Sallent i un sector important de la població s'hi abocà en la seva lluita. Els forns, les pastisseries i els bars, únics establiments oberts en diumenge, s'encarregaren de la seva alimentació, els joves recollien els queviures i els entregaven a les ocupants mentre algunes dones es feien càrrec dels fills de les tancades. Aquella nit l'empresa manifestà als obrers que estava disposada a readmetre set dels vuit acomiadats. La resposta obrera va ser ferma: readmissió de tots vuit companys i augment de 1.500 pessetes mensuals (uns nou euros).

En Denís s'implicà a fons en aquell conflicte. No hi havia cap tipus de suport sindical, cap mena d'estructura donava cobertura als miners i l'experiència en aquell tipus de lluita no existia, tota possibilitat de sortir-ne airosos passava per la solidaritat i la fermesa dels qui s'implicaren a nivell individual.

Dilluns, la vaga solidària s'estengué per tota la comarca. Només restaren obertes les botigues d'alimentació per què així ho demanà la ciutadania. A primera hora del matí, el Governador Civil havia ordenat la retirada de la Guàrdia Civil dels dos pous, l'empresa sol·licità de nou la sortida dels treballadors que un altre cop manifestaren quins eren els seus objectius. L'endemà els treballadors que no estaven tancats als pous es concentraren a la porta de les empreses sense ocupar els seus llocs de

feina. Dimecres 16 de febrer, després de sis dies de tancament a les mines i de quatre a la Parròquia de Sallent, l'empresa acceptà totes les reivindicacions dels treballadors.

Durant aquella època, ja força format, en Denís gaudia del combat dialèctic sempre que tenia ocasió, amb d'altres companys, amb els miners, amb el grup de persones que formaven una cèl·lula clandestina del PSUC, fins i tot amb el capellà de Sallent li agradava xerrar de la societat i de la vida, del futur i del passat, tot emprant frases de filòsofs com Wilhelm Reich, el seu preferit. Quan xerrava, la rotllana humana al seu voltant es creava espontàniament, però a la llarga tots els seus oponents, especialment el capellà, el defugiren. La seva capacitat oral, argumentada amb ets i uts, esdevenia indestructible. El seu esperit llibertari, perquè ideològicament encara no n'era, esdevenia incòmode en aquells moments en què es començava a ensumar la fi del Règim.

Aquell estiu, després que la vaga dels miners esdevingués un moment de solidaritat inesborrable entre la gent de la colònia i els habitants de Sallent, el grup de joves de la colònia i un grup de joves de la població, entre els quals destacaven la Dolors Capdevila i en Jordi Fàbregas, decidiren organitzar plegats un festival musical amb la intenció de continuar incentivant la cultura alhora que aprofundien en la consciència de classe. El festival, anunciat sota el nom de "Sis hores de música progressiva", es realitzà el 24 de setembre a la pista de les escoles de Sallent i actuaren, entre d'altres, el grup Om d'en Toti Soler, i en Jaume Sisa.

Sis mesos després, en Denís, va denunciar públicament l'estratègia empresarial de la fàbrica on treballava, popularment coneguda com la fàbrica *dels guants*, a Sallent. La fàbrica *dels guants* s'havia instal·lat recentment però tenia molta feina i per a realitzar-la s'hi emprava fibra de vidre sense cap mena de seguretat ni material adient per a la seva manipulació. Ell començà denunciant aquests problemes però, alhora, va descobrir la realitat de l'empresa. Els seus propietaris desmantellaven cada sis mesos la fàbrica i la canviaven de municipi amb l'objectiu

d'evitar els treballadors fixes. A casa seva s'hi van realitzar diverses reunions però als companys els hi costava mobilitzar-se per exigir els seus drets. Finalment fou acomiadat de la seva feina, però no sense haver aconseguit el seu objectiu: que la fàbrica continués a la població. La seva participació en aquelles dues lluites, la vaga de la mina i la denúncia de la fàbrica on treballava, juntament amb la seva capacitat oratòria, va provocar que la seva personalitat comencés a destacar per sobre de la resta i això li comportaria greus conseqüències.

Aquell mateix any, el 19 de novembre de 1972, en Denís participà a una manifestació durant la qual es va tallar el trànsit de la carretera que creuava la colònia, manifestació convocada amb l'objectiu de demanar un pas subterrani després de l'atropellament mortal d'una veïna, mare d'un dels seus amics. En haver tallat el trànsit de la via que unia les poblacions de Manresa i Berga, foren enviades forces de la Guàrdia Civil procedents de la caserna de la capital del Bages. Aquells guàrdies civils no tenien gaires miraments i a les primeres de canvi començaren a disparar a l'aire amb les seves metralletes. La manifestació fou ràpidament dispersada. Els manifestants no pretenien enfrontar-s'hi sinó demanar més seguretat per als habitants del barri. Tot i això, en Denís rebé un fortíssim cop a l'esquena amb la culata d'un d'aquells fusells que portaven els membres de la Benemèrita després d'escridassar a un agent quan començaren els trets, mentre intentava ajudar al seu tiet, que patia pàrkinson. L'endemà per la tarda, trobant-se el grup d'amics a la porta del bar de la colònia, s'hi atansà el sergent de la caserna de Sallent i després de cridar-lo, sense creuar cap més paraula, li etzibà un potent cop de puny a la boca de l'estómac que el deixà sense respiració. Els seus amics, impotents, es van limitar a recollir-lo i endur-se'l. Aquella mateixa nit era detingut a casa seva. Al mateix temps es detenia també a un matrimoni de veïns de la colònia, la Pepa Gómez i el seu marit, en Rafael Camacho, que havien destacat en l'organització de la manifestació. Tots tres foren empresonats, ell, amb en Rafael, fou internat a la Model de Barcelona.

Un cop a la Model fou ingressat a la Sisena Galeria, la dels menors

d'edat (perquè la majoria d'edat estava establerta als vint-i-un anys), on li pertocà compartir cel·la amb un parell de joves, un dels quals havia entrat tan sols una setmana abans i amb el qual va establir forts lligams. Es tractava de l'Andrés Grima.

L'Andrés, també de vint anys, era un militant anarquista del grup *Autogestión Obrera* de Madrid. Mesos abans, a Madrid, en arribar a casa després d'una reunió clandestina al barri del Pilar, es va trobar un cotxe de la policia a la porta i, imaginant-se el pitjor, decidí fugir. Posteriorment s'assabentà que les seves sospites eren certes i que en no trobar-lo a ell s'havien endut els seus germans, també va saber que els seus companys de grup havien estat detinguts aquella mateixa tarda als seus respectius domicilis, raó que l'impulsà a marxar cap a Barcelona. A Barcelona el va acollir en primera instància la gent de *Negro y Rojo*, que l'allotjaren a un àtic situat a la cruïlla del carrer Aribau amb la Gran Via on hi tenien el seu aparell propagandístic i un llit, però en adonar-se del risc que suposava romandre en el pis franc d'un grup actiu va decidir buscar-se la vida. La clandestinitat el va empenyer a compartir pis amb un militant gallec, també clandestí, del PCE(i). El 12 de novembre, després d'una trobada al parc de la Ciutadella amb uns companys de Perpinyà per organitzar la fugida a França d'un activista valencià, es va adonar que el seguien. Va aconseguir desfer-se'n, però en acudir per la tarda a una cita de seguretat a la cantonada dels carrers Aribau i Mallorca va ser detingut amb l'activista valencià, el seu company de pis i la parella d'aquest. A la Model, l'Andrés va aportar formació política anarquista a en Denís, mentre rebia d'ell la capacitat de lluita per la pròpia dignitat. Plegats van prendre la decisió de no deixar-se embrutir per l'entorn i fer-se forts humanament en aquelles circumstàncies desfavorables.

Quan el 20 de març de 1973, en Denís, sortí després de pagar una fiança de deu mil pessetes (uns seixanta euros) li va manifestar al Manel que li hauria agradat quedar-se una mica més de temps per poder acabar de formar-se socialment i política. La convivència amb l'Andrés havia significat un aprenentatge inoblidable. El 8 d'abril de

1974 fou absolt del delictes de manifestació no pacífica, el mal, però, ja estava fet. Quatre mesos de presó per demanar un pas soterrat que garantís la seguretat dels veïns en creuar la carretera. L'estada al centre penitenciari, en aquells convulsos anys de finals de la dictadura, marcà definitivament l'evolució social d'aquell jove de vint anys. Per acabar-ho d'adobar, en sortir de La Model, en Denís s'adonà que ja era conegut pels cacics de la comarca que no li perdonarien la seva vinculació amb l'autoorganització de la colònia obrera.

El nou de maig de 1974 fou cridat a files i s'incorporà a la Comandància Militar de Marina. Durant la seva estada a les casernes militars, primer a Cartagena i després a El Ferrol, moriren el seu pare i, pocs mesos després, la seva mare. Aquestes morts van propiciar els dos únics permisos dels quals va gaudir durant tota l'estada a la caserna però la seva inquietud no tenia límits. Amb un company organitzaren una biblioteca clandestina a les taquilles del seu barracó. En tornar a Sallent, el novembre de 1975, res era ja igual. Els amics s'havien fet grans i el grup d'impulsors del club juvenil s'havia dispersat. Alguns dels membres s'havien casat i d'altres havien deixat la colònia. Sense feina, es sentia com una càrrega per a la seva germana i es va començar a tancar en ell mateix. Capficat en les alternatives per a forçar el canvi social, passà llargues hores tancat a casa llegint. Alguns dies viatjava a Barcelona on hi residia un company que havia conegut durant el Servei Militar.

L'abril de 1976 passà per primera vegada a França, tot sol, un veí de la colònia que l'havia d'acompanyar es va desdir en el darrer moment. El seu objectiu immediat era trobar feina, però alhora en tenia un per a realitzar a mitjà termini, establir un pont entre els joves inquiets del Bages i les organitzacions llibertàries establertes al sud de França. S'instal·là a la població de Cornellà de la Ribera on va trobar feina com a temporer, recollint fruita, i el 10 de juliol, tot intentant normalitzar la seva vida, es donà d'alta a la Federació Francesa de Futbol com a jugador de l'SMOC Perpinyà, club que amb el seu ajut va aconseguir pujar de categoria aquella mateixa temporada. Paral·lelament començà a freqüentar els cercles llibertaris de refugiats a Perpinyà, com La Belle

Taverne i la Librería Española. Passava les nits acollit per diversos companys. De vegades a casa del Bernard Pensiot, d'altres a la d'en Gerard o la d'en Felip Solé. L'octubre entrà clandestinament a Espanya carregat de propaganda llibertària, propaganda que li havia subministrat l'Enric Melich. Va ser llavors quan mantingué una cita a les Rambles de Barcelona amb l'Andrés Grima, qui després de complir la pena i sortir de la presó s'instal·là a la ciutat definitivament. En Denís es va presentar amb un jersei que li havia regalat a la Model tres anys enrere el propi Andrés i emanava clandestinitat. L'Andrés va creure que restava amagat a la muntanya. A l'Enric Melich, que es va trobar en Denís a la mateixa avinguda barcelonina, li va dir que havia arribat amb la motxilla carregada caminant des de França.

Aparegué de nou a Sallent el mes de novembre i intentà retornar a la seva dinàmica social i recreativa: el 4 de desembre de 1976 organitzà l'actuació del cantant flamenc Manuel Gerena i l'orquestra Trotamons al local social de la colònia, actuació que es va suspendre a darrera hora per causes alienes a la seva voluntat. Al mateix temps s'interessà per l'organització a la població de la federació local de CNT. Sense vivenda, uns musics li cediren el local d'assaig per a ser-hi però assabentada l'empresa minera, propietària de l'edifici, el van clausurar. En Denís ocupà llavors una masia abandonada dels afores de Sallent. En aquells moments ja era conegut i reconegut per les oligarquies locals i, impossibilitat de trobar feina a la comarca on va créixer, fou forçat a passar de nou a França el febrer de 1977. Es sentia traït per la població de la colònia i, més extensament, de Sallent i de la comarca per la qual tant havia intentat fer. Es trobava en un carreró sense sortida: "Les preguntes sempre han partit de vosaltres (...) Preguntes que m'han empès a convertir-me en un líder i, necessàriament, un màrtir. (...) Sóc una persona corrent i vulgar que he oblidat la mort (però menys) per mirar la vida (si és que existeix per a mi, però començo a dubtar-ho amb terrible fermesa); això és si més no un intent."⁶²

⁶² Carta d'en Denís a un company de la colònia des de Perpinyà.

Aquell segon viatge a França ja el realitzà clandestinament. Dos companys de la comarca, del poble de Balsareny, volien evitar el Servei Militar. Va parlar amb en Manel i aquest s'ofereí a portar-los en el seu Seat sis-cents. La cita era a Barcelona, en Galera, desertor, s'hi presentà amb l'uniforme militar, el qual va llençar al port de Barcelona juntament al seu *petate* abans d'iniciar el viatge, l'altre company, el Juan Felipe, encara no havia anat a la caserna però havia decidit no presentar-s'hi; tots quatre, amb la dona del darrer, pujaren al vehicle i el Manel els conduí, creuant la Collada de Tosses, a un poblet proper a Puigcerdà on en Denís l'indicà el camí que havien d'agafar fins arribar al peu d'una muntanya on el Manel els va deixar. Tan sols els hi quedava arribar a dalt del cim per creuar la frontera...

A Perpinyà va patir unes condicions extremes ("si teniu pensat venir aquest estiu, jo no us ho aconsellaria, ja que no se si sabreu les condicions deplorables en les quals em trobo: dormint al terra, vivint aquí o allà, en tendes d'acampada..."⁶³) però, insatisfet, intentava mantenir el contacte amb la realitat de l'altra banda dels Pirineus. Fins i tot la seva inquietud contracultural el va portar a assistir a la tercera edició del Canet Rock els dies 30 i 31 de juliol. Aquell any els passis de frontera foren continus i a finals d'estiu es va trobar a Barcelona amb un company que havia conegut a Perpinyà per lliurar-li unes quantes còpies de *Los consejos obreros en Alemania* d'Anton Pannekoek, llibre que havia editat Mayo del 37 uns anys enrere. Tanmateix s'apropà definitivament al moviment llibertari: la ciutat era un dels centres operatius dels grups autònoms. Amb el Seisdedos, el Felipe i el Cordobés començaren a planificar accions, però, un bon dia aquest darrer va desaparèixer i aparegueren les primeres sospites d'infiltració. Entre les dotzenes d'activistes s'hi camuflaven també dubtosos personatges sospitosos de col·laborar amb les policies dels dos cantons de la frontera. Aquelles sospites es traslladaren després a un altre d'aquells dubtosos personatges. Utilitzava diversos noms però el seu nom real era Eduardo Soler, en aquells

⁶³ Carta d'en Denís a un company de la colònia des de Perpinyà.

moments regentava la Librería Española que li havia comprat a l'Enric Melich després que patís l'atemptat d'un any abans. Els joves decidiren arriscar-se per tal de confirmar o desmentir les seves sospites.

El 15 d'octubre de 1977 en Denís fou detingut juntament amb el Felipe just després d'haver creuat clandestinament la frontera a l'alçada de Coll de Banyuls, a l'Empordà. Duïen un carregament de 150 kg d'explosius. El pas de Coll de Banyuls havia estat un important pas utilitzat pels contrabandistes de la postguerra i era dels pocs que permetia arribar en vehicle fins a la mateixa línia fronterera pel vessant francès. L'impulsor d'aquella acció, que acompanyà els dos joves fins a la frontera però que va poder tornar a Perpinyà sense entrebancs, era l'Eduardo. Els va portar amb el seu vehicle vermell fins a aquell paratge inhòspit, sense arbrat, conformat només per matolls baixos on no hi havia sortida possible ni cap racó on amagar-se. Darrera seu, a pocs kilòmetres, s'hi veien els llums del poble mariner de Banyuls de la Marenda, al davant tan sols la foscor. La línia fronterera transcorria al llarg de la cresta de la carena, un cop arribats al punt àlgid i creuada la línia invisible l'única opció era la baixada, però un cop iniciada aquesta no hi hauria cap altra opció. Carregats com anaven, tornar enrere, retrocedir muntanya amunt, seria del tot impossible. Abans d'iniciar el viatge l'Eduardo els havia intentat convèncer per que anessin armats amb l'objectiu de defensar-se de qualsevol possible trobada amb les forces de l'ordre espanyoles, però els joves, que no se'n refiaven, no li van fer cas. El seu objectiu, intentant minimitzar el risc, era entrar en territori espanyol i amagar el carregament a una masia abandonada que hi havia a uns quants centenars de metres de la frontera. En creuar la línia fronterera i iniciar la baixada per l'estret camí sentiren un tret, era de matinada i sabien que ja no hi havia marxa enrere, quan es van adonar es trobaren una filera de guàrdies civils que els hi barraven el pas. Sabien que si intentaven fugir muntanya amunt els matarien. Van ser detinguts.

Foren traslladats a aquella mateixa masia on havien planejat deixar els explosius i on els esperaven membres de la Brigada Antianarquista de la Policia Nacional, amb seu a la Via Laietana de Barcelona. En aquell

moment van ser plenament conscients que, efectivament, l'Eduardo Soler era un infiltrat. A la masia els hi preguntaren repetidament on havien deixat les armes, pensant que l'Eduardo els hauria convençut de dur-ne. Durant el salvatge interrogatori, un dels membres de la Brigada va utilitzar fins i tot un fuet de cuir contra els joves, com si es tractés d'un càstig medieval o d'esclaus al sud dels Estats Units cent anys enrere. Després els portaren en cotxes per separat fins a la comissaria de la Via Laietana barcelonina on la pallissa continuà. Uns dies més tard van passar a declarar davant del jutge, a Figueres, on els joves van poder retrobar-se després de les sessions de tortures que li costaren a Denís diverses costelles. Finalment en Denís i el Felipe van ser empresonats primer a Figueres i després a Girona.

A Girona es trobà amb un veí de Balsareny, en José Simón Cazorla, pres comú condemnat per un petit robatori. Les desigualtats socials omplien les presons de l'Estat i d'altres joves del Bages estaven repartits pels diversos penals. En Quico Roqueta, d'Artès, a València, l'Antonio Oller, de la colònia, a Barcelona... Un cop a la presó continuaren amb les tasques autoorganitzatives: el gener de 1978, després de l'arribada d'alguns membres de la COPEL que havien estat traslladats des de la presó de Carabanchel per allunyar-los dels companys, els presos iniciaren una vaga de fam que durà diversos dies però que al mateix temps els donà forces "fins i tot aquí es respira vida, volem transformacions i anem a aconseguir-les"⁶⁴). Com a conseqüència del seu activisme dins el recinte penitenciari i de l'empenta que estaven donant a l'expansió de la COPEL a la presó de Girona, el dos joves, en Denís i el Felipe, foren traslladats a Carabanchel, on arribaren, després de fer una nit a la Model de Barcelona i una altra a Saragossa, el 2 de febrer.

El mateix dia que arribaren a Carabanchel era desarticulat a Madrid un grup autònom llibertari, els membres del qual ingressaren a la presó uns dies més tard. Tots plegats, començaren a treballar en un túnel

⁶⁴ Carta d'en Denís a la seva germana des de la presó de Girona, gener de 1978.

amb la intenció de fugar-se. En Denís, coneixedor de les tècniques mineres, era el qui més avançava, però el 13 de març, després de ser localitzat el forat per la més que probable confidència d'un altre reclus, els funcionaris intentaren descobrir-ne el nom dels autors utilitzant els habituals mètodes d'interrogatori. Hores després, aquella mateixa nit, ja entrat el dia 14, en Denís era assassinat d'una brutal pallissa en la qual participaren els funcionaris de la presó amb el vist-i-plau del director, els metges i el capellà de la mateixa.

Mesos després, en José Simón Cazorla li va escriure una carta al Manel: "Amb les meves cartes solament he pretès dur a terme una missió a la qual jo em vaig comprometre. Aquesta missió consisteix a continuar una lluita ja encarrilada per un bon company al qui, una vegada a la presó de Girona, vaig prometre lluitar per uns ideals semblants als quals ell lluitava (...) pels quals ell va donar la seva vida..."

L'ASSASSINAT D'AGUSTÍN RUEDA

*“Sabén tapar bocas pasando la guadaña
de manera lenta y cruel.
Nunca sabrá nadie la angustia de esas horas
antes de coger el último vagón”.*
(Barricada, “El último vagón”).

El dia 13 de març de 1978, cap a dos quarts de deu del matí, els funcionaris de la presó de Carabanchel descobrien un túnel a la Setena Galeria. Instantàniament, ho comunicaren a la direcció i de manera automàtica començaren els interrogatoris, que es realitzaren a la *Jefatura de Servicios* en presència del mateix director, Eduardo José Cantos Rueda. Prop d'una dotzena d'interns, destacats per la seva participació en les reivindicacions de la COPEL i en l'autoorganització dels presos, foren cridats i apallissats pel cap de serveis i set o vuit funcionaris. Com que no van obtenir resultats satisfactoris, el director decidí que els interrogatoris continuessin als soterranis de la presó supervisats pels sotsdirector, Antonio Rubio Vázquez. Durant aquells primers interrogatoris, fins i tot el capellà del penal fou present en algun moment sense posar cap objecció a l'actuació dels funcionaris. El cap de serveis tenia interposades ja dues denúncies per tortures des de feia més d'un any.

Al voltant de les onze del matí, després de patir una brutal pallissa, Agustín Rueda fou reclòs a una de les conegudes com a “cel·les dels condemnats a mort”. El seu estat era lamentable i no es podia mantenir dret. A la cel·la el seu estat empitjorà i, davant la insistència d'altres

interns que havien patit la mateixa sort, fou visitat en dues ocasions pels metges de la presó, José Luis Casas García i José María Barrigow Pérez, que confirmaren el seu greu estat físic sense prendre cap mesura més enllà de donar-li uns supositoris. Dotze hores després dels fets, l'Agustín fou traslladat a la infermeria del centre on, la matinada del dia 14, moria. Els dos metges havien abandonat el recinte penitenciari en acabar la jornada laboral sense, ni tan sols, redactar l'informe corresponent; informe que realitzaren l'endemà, quan el pres ja era mort, i al qual van falsificar la data per evitar posteriors sancions. Quan l'Agustín va ser portat a l'hospital del complex carcerari de Carabanchel, els metges del mateix no van poder fer més que certificar la seva mort.

El matí del dia 14, els funcionaris l'empraren en preparar les seves respectives coartades. Una versió dels fets, falsificada i estrafolària, amb la qual pretenien evitar la investigació judicial. Per fi, poc abans del migdia, quan l'Agustín portava al voltant de deu hores mort, el director informà al Jutjat de Guàrdia.

La notícia de l'assassinat d'Agustín Rueda s'estengué entre els presos de Carabanchel que ràpidament s'adonaren que la direcció de la presó intentava silenciar-lo. Els interns que van rebre aquell dia la visita dels seus respectius advocats foren els encarregats de transmetre, més enllà dels murs, la salvatge notícia. Hores més tard els interns apallissats reberen la visita del director general d'Institucions Penitenciàries, Jesús Miguel Haddad Blanco, qui ordenà que els tragueren de les cel·les d'aïllament i els portessin a les seves respectives cel·les. La germana de l'Agustín s'assabentà de la notícia a través de la televisió, la nit del dia 14.

El dia 15, quan un grup de senadors visitaren el centre per conèixer el que havia succeït, un dels funcionaris els hi explicà que després de trobar un forat dins del qual l'Agustín Rueda, segons ells expert en la manipulació d'explosius, volia col·locar un artefacte per fer volar la presó, dos dels funcionaris s'havien tancat en una cel·la amb vuit interns per interrogar-los... A alguns periodistes els explicaren que llavors

l'Agustín havia atacat els dos funcionaris amb un ganivet. A d'altres, que havia caigut per una escala... Una altra versió que van donar va ser un linxament per part d'altres presos...

A Madrid el dia 16, després d'haver estat realitzada l'autòpsia, simpatitzants llibertaris expressaren la seva indignació i, de manera espontània, una comitiva va passejar el fèretre amb el cos del company pel centre de la ciutat abans d'entregar-lo a la família per al seu trasllat a Sallent. Aquella tarda, milers de persones participaren als nombrosos connats de manifestació que es succeïren per tota la capital. Paral·lelament, la policia assaltava un local del carrer Moratín on s'estava realitzant una roda de premsa de l'Associació de Familiars i Amics de Presos i Expressos. Tots els assistents, periodistes i advocats inclosos, foren detinguts. Però la informació ja era pública i no hi havia manera d'aturar les múltiples respostes a l'assassinat. Aquella mateixa tarda, un funcionari de la presó de Carabanchel va ser atacat i agredit al centre de Madrid. A la capital mateix, quatre militants de CNT foren detinguts per enganxar cartells informant de l'assassinat. Com a mostra de solidaritat amb la família i de denúncia dels fets, vuits reclusos de la presó de Wad-Ras, companyes empresonades per l'incendi de l'Scala, per participació als grups autònoms i militants del PCE(i), es declararen en vaga de fam. Posteriorment s'hi afegí una altra presa del grup de teatre Els Joglars. Els membres d'Els Joglars havien estat empresonats per la seva obra *La Torna* sobre l'assassinat d'Heinz Chez, qui en realitat es deia Georg Michael Welzel, el pres assassinat el mateix dia que ajusticiaren a Puig Antich. Restaren en vaga de fam durant una setmana a excepció de les preses del PCE(i) que, per ordre directa dels dirigents del partit, hagueren de mantenir la vaga. Posteriorment alguna d'elles fou expulsada de l'organització per no obeir les ordres. Aquell dia foren cessats el director, el sotsdirector i el cap de serveis de la presó de Carabanchel.

Divendres 17, de bon matí, Sallent començà a aturar-se. Amb el pas de les hores tots els comerços, totes les empreses, abaixaren les persianes i tancaren les portes; a la tarda una gran manifestació recorregué la vila

mentre a Madrid es repetiren el “salts”, els intents de manifestació i els enfrontaments amb la força armada. Encara de matinada, ja entrat el dia 18, el fèretre amb el cos de l'Agustín arribà a Sallent. Aquell dia, la vaga va ser total i, a la tarda, l'Agustín fou enterrat al cementiri de la població on va néixer. Els primers moments de tensió sorgiren amb la mateixa arribada del cos. Les forces de l'ordre impediren que el fèretre restés a la casa familiar, com s'havia pactat abans d'iniciar-se el viatge des de Madrid, i forçaren el seu trasllat fins a la funerària responsable del cementiri de Sallent. Més tard, intentant evitar qualsevol mostra de solidaritat, les forces de seguretat obligaren a la mateixa funerària a avisar a la família amb tant sols trenta minuts d'antelació del moment de la inhumació. Centenars de persones provinents de diversos punts de la geografia catalana restaven als voltants de la casa familiar. Quan sortí de la mateixa la germana de l'Agustín per dirigir-se al cementiri, fou seguida per una comitiva de més de cinc mil persones. El camí del cementiri havia estat pres per forces antidisturbis de la Guàrdia Civil, que controlaven el desenvolupament de l'acte popular de condol des de distàncies prudencials però provocatives i, sobretot, des de les muntanyes que envolten el cementiri. La provocació per part de la Guàrdia Civil arribà a l'extrem de posicionar membres del cos a sobre d'altres nínxols propers a l'espai destinat al cadàver de l'Agustín. La població es mantingué serena i les friccions més importants foren precisament entre la família i el secretari general de la CNT, Enric Marco, que es va dirigir a tots els assistents sense demanar permís a la família i que, durant la roda de premsa posterior, s'autootorgà la presidència de la taula informativa.

El dia 19 es metrallà la caserna de la Policia Armada a Cornellà, acció reivindicada posteriorment per un grup autònom llibertari. El dia 21 es realitzà a Barcelona una manifestació per denunciar l'assassinat produint-se “salts” i enfrontaments amb la policia per tot el centre de la ciutat.

L'endemà fou assassinat a Madrid el director general d'Institucions Penitenciàries, Jesús Haddad, qui va ser tirotejat davant de casa seva en un

atemptat atribuït als GRAPO però reivindicat per dues organitzacions més. El comunicat dels GRAPO s'atribuïa l'acció com a resposta per l'assassinat de l'Agustín però alguns dels companys d'interrogatori de l'Agustín van mostrar els seus dubtes. Posteriorment també els mitjans parlaren de la possibilitat que l'assassinat hagués estat obra d'algun grup d'extrema dreta.

A última hora del dia 22 es desactivà un artefacte col·locat al darrera de la caserna de la Guàrdia Civil a l'Hospitalet i hores després, ja el dia 23, es desactivava un altre artefacte col·locat, aquest cop, a un local de la CNT madrilenya.

El dia 26 es publicà la notícia de l'explosió d'un artefacte a la comissaria de Montpeller, acció reivindicada pel Grup Autònom Llibertari Agustín Rueda. L'endemà, els dos equips del club de futbol SMOC de Perpinyà jugaren amb un braçalet negre en senyal de dol després de fer públic un comunicat en el qual desitjaven, referint-se a l'Agustín: "Que el món es torni tan bo com tu eres".

El 30 de març foren detingudes quatre persones acusades de ser les autores del metrallament de la caserna policial de Cornellà.

El 8 d'abril s'inicià una nova vaga de fam dels presos llibertaris. Inicialment foren nou companys de Carabanchel, als quals s'hi afegiren el dia 12 les quatre companyes llibertàries de Wad-Ras, que ja havien estat una setmana en vaga de fam al març. En l'acció prengueren part també mitja dotzena de presos a la Model i d'altres companys empresonats a València i Alcalà. El periòdic francès *Sud-Ouest*, xifrà en vint-i-sis el número de presos llibertaris en vaga de fam.

El 21 d'abril es realitzà el judici per l'acció que va portar l'Agustín Rueda a la presó. El seu company de causa fou condemnat a dos anys de presó en el primer judici per terrorisme de la nova etapa democràtica.

Mesos després, els presos que patiren la brutal sessió d'interrogatori amb l'Agustín foren distribuïts per diversos centres penitenciaris de l'Estat. Pedro García Peña i Alfredo Casal Ortega van ser traslladats a la presó de

Dibuix d'en Cri Cri publicat a *Acción Anarcosindicalista* número 4 de desembre de 1975.

JUICIOS SUMARISIMOS EN EL TRIBUNAL MILITAR DE BARNA.

S. PUIG ANTICH. O. SOLÉ SUGRAÑES. J. L. PONS LLORET.

**MILITANTES REVOLUCIONARIOS EN PELIGRO DE PENA
DE MUERTE O DE LARGAS PENAS DE PRISION. ELLOS
COMO TU DEFIENDEN LA LIBERTAD, LUCHAN CONTRA
LA EXPLOTACION. TU PUEDES, COMO ELLOS, COMBATIR
POR LA LIBERTAD, CONTRA LA EXPLOTACION, CONTRA
LAS PENAS DE MUERTE, POR SU LIBERACION. TODOS
A LA CALLE. EVITEMOS EL ETERNO CRIMEN FACISTA.**

Cartell del Comitè de Solidaritat pro-Presos del MIL de Barcelona.

Adhesiu de suport als presos dels GARI.

Portada del disc de Mario Inés Torres en suport als presos dels GARI i publicat mentre ell mateix restava empresonat.

Librería Española de Perpinyà. A la porta, amb bigoti, l'Enric Melich.

Sobre aquestes línies algunes de les persones més involucrades a Tolosa de Llenguadoc en la xarxa de suport als refugiats. A l'esquerra l'Hortènsia Torres i el Mario Inés (pare) a Barcelona abans de refugiar-se a Tolosa, a la dreta, la María Mombiola.

Diego Ruiz, el *Jobo*. Fotografia reproduïda pels mitjans francesos després de la seva mort.

JORNADES LLIBERTARIES INTERNACIONALS

BARCELONA **C. N. T.** 22-25 DE JULIOL 1977
PEL RETROVAMENT DE LA VELLA ACRACIA!

DEBATS SOBRE

- Valoració de la pràctica llibertària des de fora
- Marxisme i anarquisme en front de les qüestions
de l'estat i la política
- Ensenyament i institucions llibertàries
- Crítica a la societat industrial i alternatives
llibertàries
- Moviment llibertari i organització
- Economia i ecologia

DEBATS SOBRE

- Pràctiques múltiples i alternatives llibertàries
- Alternatives llibertàries a la pràctica anarquista
gràfica i teòrica
- Aspectes llibertaris en el cinema no llibertari
- Anàlisi dels processos socials del nostre a
Barcelona (R. D. T. E. A. A. I.)
- Evolució-Española Autogestiva
- Dones i llibertari: Dones i part

ASSISTIRAN I PARTICIPARAN

MUSICA:

BLAS TRINIDAD JOSE ALFONSO SISA PAVESOS PA TORRES MOXI SPUMA ANNETA LOS DE SANTA
FE RAMON MUNS PAU RIBA G. A. M. GRUP CARRANIT LUIS PASTOR GERARD GAUCHE FUM DE
TARAC ARACELI BANYALS SUOK ELECTRONIC M. ALBERT T. N. 1 MOXI MOXI & BROTHERS TRIBU
JEDIE ROCK FUSKERA FRANK CHIRMAN BORDE JOAN DE LA RUBA FAUETO OLORS LAPFISTE
DESMORETS - QUOD PROLAMIT CRONAS SARABANDA LA PROPHETIA ES UN ROBO BOODO BASCA
ANDRE VALER & ROCK C. M. R. CARLES FOLLAGE PERUCHOS LOS GUARDINI GUERRA SARABANDA

CINEMA:

LUIS GARCIA BERLANGA FERNANDO FERNAN GOMEZ RAFAEL ALZONA JOSEPH M. NUNES VICENTE ARANDA
JORDI BNAU ANTONIO ARTERO EMMA COHEN ANTON RIBAS FRANCISCO BELLUNAT BASILIO M. PATINO
JOSEF M. FORN CARLES MIRA HANS WIMMUS ENGELSTORFER MIGUEL SANZ M. ESPINOSA MARCO
FERREIR RAMON FONT JOSEF LUIS GUARNER ... a propòsit de Nova

TEATRE:

PATTO PED. LA GRAN COMPANIA DE ESPECTACULOS GIGANTES OFFER DE SANS JOAN GONZALECH LA
BRAGA FANFARRA ESPAGUROT PARK (Bruselas) ZYASOS amb els seus espectacles

ECOLOGIA:

Cartells T. A. R. A. que tractaran una problemàtica, plantejant un nou de sentit durant el debat sobre "Ecologia i
anarquisme"

EXPOSICIONS DE: Cartells de la guerra civil, pintura, teatre, ceràmica.

VORÉ un cartell presentat als debats del Sant Dime per reproduir-se posteriorment en cartell gran al Parc Güell

I TAMBE... NOAM CHOMSKY - ALEJANDRO VIGNATI - GRUP SEBASTIAN FAURE -
SAC (Suècia) - DR. COLOMBO - DANIEL GUERIN - IONESCO...

I SOBRETOT, S'ESPERA L'APORTACIO LLIBERTARIA DE TOTA LA BASCA DEL
MON, ESPECIALMENT DE LA GLORIOSA BASCA IBERICA

SALUD I ANARQUIA! ZONES ALLIBERADES

PARC GÜELL-SALO DIANA-ATENEUS

PREUS DELS ABONAMENTS Solidari, 500 ptes.

Normal, 300 ptes

VENDA D'ABONAMENTS: SALO DIANA (Sant Pau, 85) - PARADETA C. N. T. de les
RAMBLAS - CNT/ESPECTACLES, Passatge de la Paia, 8 - PARC GÜELL

1977

Cartell de les Jornades Llibertàries de Barcelona.

SE BUSCA

JUAN JOSE MARTINEZ "EL RUBIO"

COLABORADOR en la caída de Fernando Simón y Agustín Rueda asesinado en Carabanchel por sus carceleros

COLABORADOR en la caída de los Grupos Autónomos Libertarios

COLABORADOR en la caída de dos miembros del Ejército Revolucionario de Ayuda a los Trabajadores

COMITES INTERNACIONALES DE DEFENSA ANARQUISTA
GRUPOS ANARQUISTAS (FEDERACION MADRID)

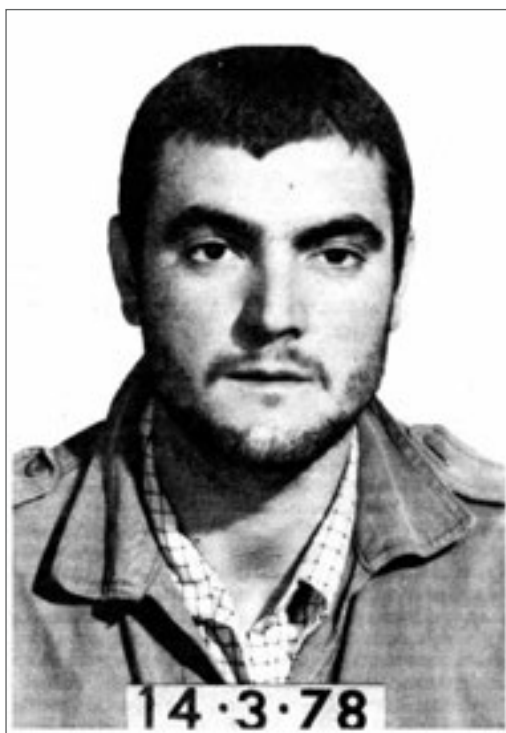
Cartell publicat a Madrid per denunciar les confidències del Rubio.

**EN SALLENT: 6 horas de
musica
progresiva, con
om - sisa - ia & batiste - baf
bueyes madereros - sloblo**

domingo, día 24 de septiembre, de 3 a 9 de la tarde en
la pista polideportiva.

Des. Lope B. 1972
GRAFICA DADTE

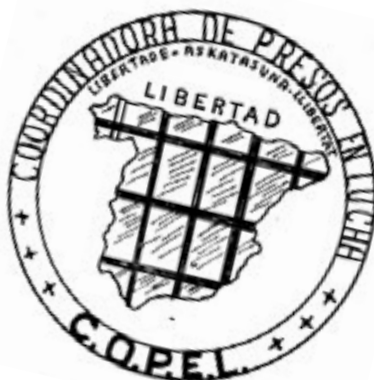
Full volant del festival realitzat a Sallent el 24 de setembre de 1972. A la seva organització va participar l'Agustín Rueda.

Fotografia de l'Agustín Rueda utilitzada per denunciar el seu assassinat.

Full volant del Comitè Antirepressiu de Barcelona.

Anagrama de la COPEL.

Contraportada d'Askatasuna, número 18.

Adhesiu dels Comitès de Suport a COPEL.

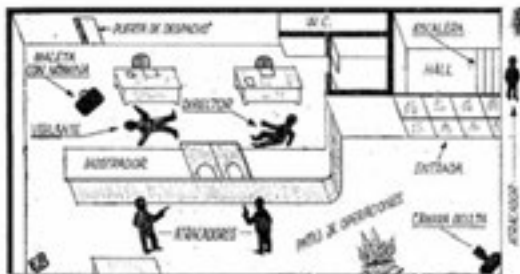
Presos pujats a la teulada de la presó, durant un dels motins de 1977, a la pancarta es veu l'anagrama de la COPEL.

Manifestació per l'amnistia del 13 de març de 1977 a Barcelona. En primer pla, portant una senyera negra amb una A encerclada, un dels joves protagonistes d'aquest llibre.

ATRACO EN LA CENTRAL DE CORREOS: ALGO MAS DE DOS MILLONES DE BOTIN

Titular de *La Vanguardia* del 7 de juliol de 1972 després de l'atracament a la seu central de correus de Barcelona realitzat per membres de l'OLLA i del MIL.

A la izquierda, un grupo de curules frente a la puerta de la ciudad de aterra. A la derecha, el gráfico de cómo se desarrollaron los hechos. (Foto: Luis Tamayo, Gráfico: Eladio del Rey.)

MADRID: EN UNA CAJA DE AHORROS, EN LA URBANIZACIÓN SACONIA

MATAN A UN VIGILANTE PARA APODERARSE DE UNA NOMINA

Los señores de la mural y emprendieron... (text continues with details of the robbery and the killing of the guard).

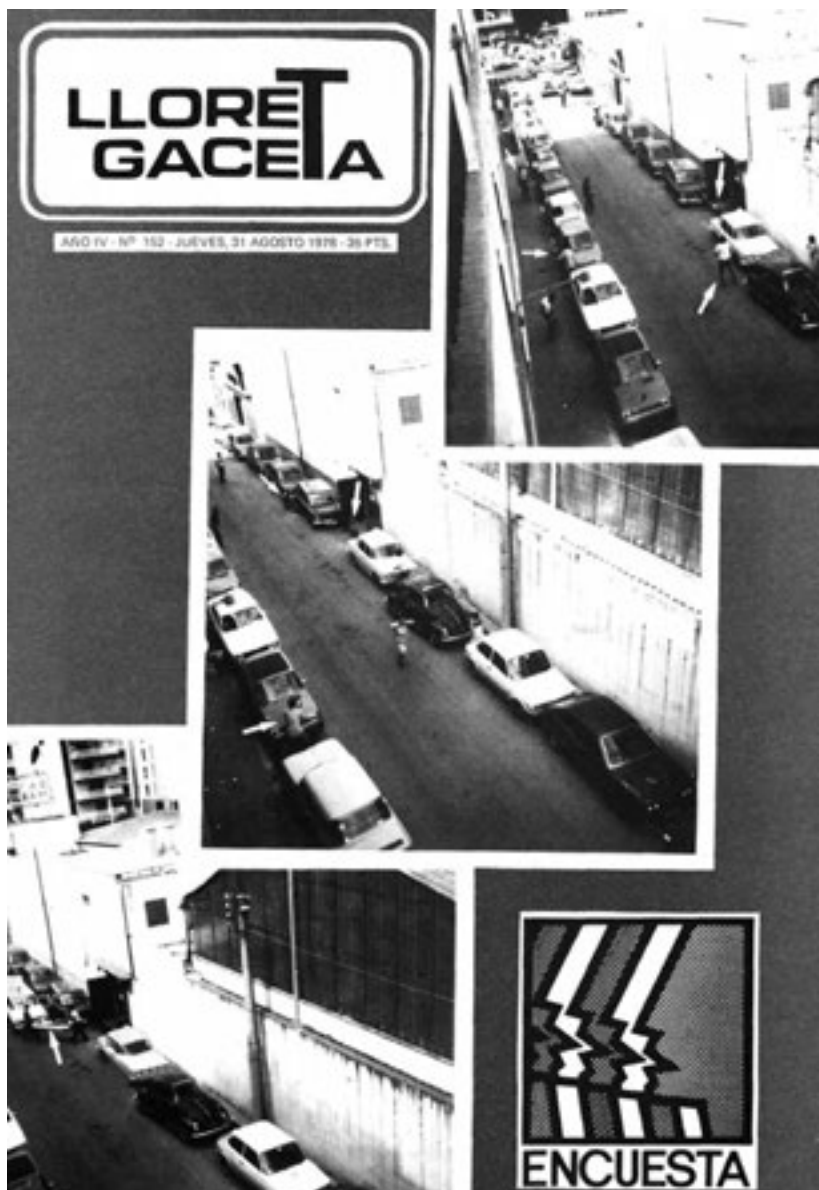
Informació publicada a l'*ABC* el 6 d' agost de 1976 després d'un atracament a Madrid Els membres del grup autònom acusats del fet van ser absolts durant el judici.

Vigilante jurado muerto y otro herido en un atraco

Titular de *La Vanguardia* del 28 de juliol de 1979. Aquesta acció i l'anterior van provocar les úniques dues morts atribuïdes als grups autònoms en deu anys d'agitació armada (1974-1984).

ATRACO DE CINCO MILLONES EN UNA EMPRESA GRAFICA DE LEGANES

Titular de l'*ABC* de l'1 de novembre de 1977, després de l'atracament realitzat per un grup autònom madrileny.

Portada de *Lloret Gaceta* amb tres instantànies del tiroteig posterior al doble atracament de Lloret del 17 d'agost de 1978.

Cartell de la primera manifestació legal de la CNT després de la Guerra Civil.
Posteriorment es va cremar la sala de festes Scala.

Adhesiu en suport als presos llibertaris.

Adhesiu en suport als presos de l'ERAT.

**ESCAMOTS
AUTONOMS
ANTICAPITALISTES**

**LIBERTAD
GRUPOS
AUTONOMOS**
GRUPO ANARQUISTA DE
OFENSA ANTIREPRESIVA
G.O.A.

Anagrama dels Escamots Autònoms Anticapitalistes.

Adhesiu en suport als presos dels grups autònoms.

CONTRA LA SOCIEDAD CARCELARIA

Todos los presos son políticos, porque son presos del estado y su política

Todos los presos son sociales, porque son presos de la sociedad capitalista

ABAJO LA CARCEL

LIBERTAD

NO A LOS JUICIOS

El 15 de Noviembre se celebran los juicios contra los componentes de los Grupos Autónomos Libertarios (G.A.L.), de Barcelona. Por los delitos de a principios de Febrero de 1979, siendo torturado en comisaría, como se sabe por la policía.

Actualmente continúan detenidos: Vicente Dominguez Melina, Andres Luis Barrio, M. Fernando Fernandez Rodas.

En libertad condicional: Concepció Barrios, Bernard Ponsot, Victor Simó, Angel Vergal y Oscar Sagre.

FIRMELOS UN TOTAL DE 114 AÑOS DE CARCEL.

De los casos de estar supuestamente implicados en expropiaciones al

capital, colapsada de todas en las detenciones represivas (adulterio, homicidio, ...).

Siendo en realidad detenidos, como todos aquellos que se niegan a ser oprimidos del sistema capitalista.

Por lo tanto contra la PROPIEDAD PRIVADA, POR LA ABOLICION DE LAS SALIDAS, CONTRA EL TRABAJO AGRAVADO, CONTRA LA EXPLOTACION DEL HOMBRE POR EL HOMBRE, Y PARA QUE LA GRACIA DE LOS TRABAJADORES SEA COMO DE SIEMPRE.

Y NO A LOS JUICIOS DEL 15 DE NOVIEMBRE CONTRA AUTOS ANARQUISTAS!!

Publicació editada per un grup autònom barceloní en suport als companys que havien de ser jutjats el 15 de novembre de 1979.

A TODA LA CLASE SOMETIDA

Compañeros:

El día 15 de Noviembre se celebran los juicios contra los componentes de los Grupos Autónomos Libertarios (GAL) de Barcelona detenidos a principios de Febrero de 1978, siendo (como es habitual) salvajemente torturados por la policía.

Se les pide 114 años de cárcel por su lucha frontal contra el capital, el estado y sus esbirros.

Hagamos acciones todos unidos por su liberación.

CONTRA EL TERRORISMO ESTATAL,
CONTRA EL HOMBRE MAQUINA,
LA SOCIEDAD DE CONSUMO
NUCLEAR Y POLICIACA

Full volant en suport als membres dels grups autònoms barcelonins davant del judici que s'havia de realitzar el 15 de novembre de 1979.

Cartell antirepressiu de CNT imprès a Gràfiques Tordera, la impremta de Jordi Solé i Pilar García.

Por la Abolición del Trabajo Asalariado-Por la Liberación de los Oprimidos
Por la Emancipación de la clase Obrera-Por la Destrucción de Todas las Prisiones

Adhesiu realitzat per un grup autònom barceloní.

Capçalera d'*Acción Directa*, que es publicava clandestinament els darrers anys de la dictadura.

Capçalera d'*Askatasuna*, portantveu del grup autònom del mateix nom.

Capçalera de *¡Palante!*, publicació autònoma madrilenya dels primers anys de la Transacció.

Capçalera de *Federación*, butlletí realitzat per alguns individus membres dels grups autònoms madrilenys.

Capçalera de *CNT-Infoma*. S'editava a Barcelona els darrers anys de la dictadura.

Capçalera d'*El Topo Avizor*, una de les revistes que els autònoms llegien amb interès els primers anys de la Transacció.

Original fuga de un anarquista en la cárcel de Carabanchel

Se hizo pasar por su hermano gemelo, que le visitó

Titular de l'ABC després de la fuga d'en Miguel de la presó de Carabanchel.

FUGA DE SIETE RECLUSOS EN CARABANCHEL

Titular de l'ABC informant de la fuga d'en Juanjo, amb sis presos socials, de la presó de Carabanchel.

El feien amb culleres i forquilles

Descobert un túnel a la presó de Figueres

Titular de *Punt Diari* després del descobriment del túnel en el qual treballava en José durant el seu tancament a la presó de Figueres.

Otra diábolica «Operación Ogro»

Objetivo de los terroristas: docenas de familias barcelonesas

Como ya participamos en nuestra segunda edición en la madrugada de ayer, ha sido descubierta en la cárcel de San Justo una red de escape de presos en el estado civil de los reclusos.

Part de la portada de *La Vanguardia* un cop descobert el túnel iniciat a una casa del carrer Vilamari llogada pel Felipe. L'objectiu era la fuga dels companys empresonats a la Model i no pas l'atemptat contra la veïna caserna militar.

màxima seguretat d'Herrera de la Mancha on patiren salvatges pressions per part dels funcionaris fins que el 1979, els dies 13 d'agost i 21 de novembre respectivament, enviaren un escrit al Jutge negant les seves declaracions anteriors que inculpaven als responsables de l'assassinat. El Jutge, però, es sorprengué dels dos escrits. Va intuir quelcom d'estrany i cità a declarar tots dos presos que reconegueren que havien enviat les seves renúncies com a conseqüència dels maltractaments que havien sofert des que havien arribat a Herrera: a Alfredo Casal el van obligar a menjar-se, el mateix dia que va arribar a la presó, després de rebre una nova i brutal pallissa i abans de ser aïllat durant quaranta-dos dies, els tretze folis de la seva declaració anterior.

Els assassins van romandre menys d'un any a la presó. El febrer de 1979, el magistrat de la Secció Primera de l'Audiència Provincial de Madrid, Luis Pérez de Lema, decretà la seva llibertat.

El 14 de març de 1979, primer aniversari de l'assassinat, el Palau de Justícia de Barcelona fou desallotjat després que algú col·loqués una caixa sospitosa de contenir material explosiu.

El judici per l'assassinat de l'Agustín s'inicià, a Madrid, el 9 de desembre de 1987. Gairebé deu anys més tard de produir-se els fets i poc després que el jutge responsable, Alberto Gutiérrez, qui va intentar sempre obstaculitzar l'acció de la justícia, es jubilà. Els acusats n'eren el director, el sotsdirector, els nou funcionaris responsables directes de l'assassinat i els dos metges.

El 9 de febrer de 1988 es va fer pública la condemna a entre sis i vuit anys de presó als responsables de l'assassinat per "imprudència temerària" i "lesions", així com la pena a quatre anys pels dos metges per "negligència". Durant el judici es conegueren els escabrosos detalls de l'assassinat. L'informe forense explicava la trobada de "un quadre lesiu d'excepcional importància, demostratiu de crueltat excessiva en forma de contusions múltiples que afecten pràcticament a tota la superfície corporal, que mostra signes inequívocs d'haver estat apallissada fins a deixar al subjecte en situació tan penosa que no ha pogut recuperar les

constants orgàniques”, considerant que “donada la forta complexió de la víctima (...) i el fet assenyalat que no va estar travat per lligams, obliga a assentar que les lesions van ser produïdes per un grup d’agressors”, per continuar afirmant: “El fet que no s’apreciï fractura alguna, ni de costella ni de crani, i que, malgrat això, s’hagin ocasionat contusions intenses en els pulmons i en les meninges indica que l’apallissament ha estat executat amb tecnicisme. Es pot afirmar que no és possible, excepte especial destresa, ocasionar tantes lesions externes, respectant les estructures òssies subjacents”. Declarava la mort com a resultat de “la conjunció de les lesions sofertes i la falta del tractament adequat”. En resum, l’informe deixava clar que els funcionaris eren uns torturadors professionals que pretenien causar tot el dolor que van causar però mantenint, alhora, que l’Agustín no hauria mort si els metges haguessin fet dignament la seva feina.

Els violents torturadors foren Luis Lirón de Robles (cap de serveis), Julián Marcos Mínguez, Hermenegildo Pérez Bolaños, Nemesio López Tapia, Alberto Ricardo Cucufate de Lara, José Luis Rufo Salamanca, José Luis Esteban Carcedo, Andrés Benítez Ortiz, José Javier Flores Ramos i Alfredo Luis Mayo Díaz.

FELIPE

“La historia que yo he vivido es una historia autoritaria en la que la gente no se debe formar. Te obligan a tomar decisiones que de manera natural no tomaría nadie.”

(Felipe).

Alcoi tenia el 1970 al voltant de seixanta mil habitants i pocs rastres ja de l'Alcoi que havia estat durant la Guerra Civil. El 1936 la CNT era majoritària entre els obrers de les fàbriques tèxtils que abundaven a la població i tot el sistema productiu i comercial fou col·lectivitzat després que els soldats de la caserna militar de la ciutat es neguessin a donar suport a la sublevació feixista i es posessin del costat del poble. Així es mantingué fins a la victòria de les forces nacionals. Aquell 1970 el Felipe va arribar a la població alacantina.

Els seus pares, camperols de la província d'Almeria, s'havien vist forçats per la necessitat a abandonar els conreus i buscar feina a algunes de les nombroses construccions gegantines que el Règim desenvolupava al llarg de la geografia; el 1955, mentre treballaven en la construcció del túnel de l'Engaña, a la província de Burgos, va néixer el Felipe. El túnel de l'Engaña era en aquells moments el més llarg mai projectat a Espanya i el van iniciar diverses companyies de presos republicans que anys més tard es van veure reforçades per treballadors assalariats. Quan la feina s'acabà, la família es va desplaçar a les obres del madrileny aeroport de Cuatro Vientos després de les quals tornaren a Almeria amb la intenció de viure de nou de l'agricultura. Allà el Felipe va viure fins els vuit o nou anys, quan s'intensificà la campanya de les *Escuelas*

Hogar mitjançant les quals el Règim i el nacional catolicisme pretenien oferir una sortida als nens dels petits pobles camperols que no posseïen escola. Els capellans passaven per aquells pobles, convocaven actes propagandístics, projectaven filmacions d'espais idíl·lics on els infants rebien una educació d'alt nivell i entabanaven els més innocents perquè els seus fills marxessin a estudiar a la ciutat. Va estar un parell d'anys a Almeria, després a Vélez Rubio i finalment arribà a Ogijares, en el camp de Granada, on va romandre, a càrrec dels germans maristes, durant tres anys. Durant aquells sis o set anys d'internament va tenir temps més que suficient per a adonar-se de l'engany d'aquells capellans que gestionaven les *Escuelas Hogar* projectades pel Ministeri d'Educació. Quan els seus pares, forçats de nou per la situació econòmica, es desplaçaren a Alcoi, ell va decidir visitar-los i no tornar a l'internat.

El 1971 va començar a treballar a la fàbrica on ja ho feia el seu germà, el Seisdedos, i a través d'ell va conèixer un grupet de joves amb els quals formaren un col·lectiu obrer, anarcosindicalista, i començaren a realitzar accions propagandístiques amb l'objectiu de reorganitzar la CNT però sense tenir-hi cap mena de contacte. A finals de 1973, en haver complert els divuit anys, aconseguí fer-se enllaç sindical per tal de cobrir-se una mica les esquenes i que la seva activitat passés més desapercebuda. Durant aquella època, algunes tardes, s'apropava fins a un bancal del costat del riu on havia conegut al mestre Rodrigo. El mestre Rodrigo era ja un home gran, anarquista, que havia estat professor durant la República i a qui després de la victòria franquista se li va prohibir exercir. Ell li va explicar la realitat de la revolució social de 1936, pausadament, intentant no afegir llenya al foc del seu cor que demanava canvis immediats. En aquell grup sindicalista, a més d'ell i el seu germà, hi havia, entre d'altres, l'Alcoyano. Van estar en actiu entre 1972 i 1974 quan, després de la campanya per evitar l'assassinat de Puig Antich, una errada provocà que el Seisdedos i l'Alcoyano haguessin de fugir, passant per València, cap a Perpinyà. El grup fou desmantellat. El pis on tenien les vietnamites que utilitzaven per imprimir la propaganda fou descobert i els membres que van quedar-se a Alcoi

detinguts. Fins aquell moment tota la seva activitat havia consistit en intentar l'organització de la classe obrera però, després de quinze dies a la caserna de la Policia Armada i de la consegüent brutalitat dels seus efectius, aquell jove de divuit anys, va començar a pensar que, a més, s'havia treballar en la seva autodefensa.

En sortir en llibertat provisional el Felipe va continuar amb les seves activitats, promovent vagues i reivindicant millores salarials i a les condicions laborals, fins arribar a l'extrem que els propietaris de la fàbrica tèxtil on treballava li recomanaren tornar al lloc de treball només els divendres per a cobrar el seu salari i oblidar-se de la seva feina de dissabte a dijous. Tot i la seva activitat, els propietaris d'aquella petita empresa familiar mai el van denunciar. Va ser a finals de l'estiu de 1975 quan va "caure" per segona vegada, mentre, amb el germà de l'Alcoyano, realitzava pintades en solidaritat amb els membres del FRAP i d'ETA que van ser afusellats dies mes tard. Van ser de nou els membres de la Policia Armada d'Alcoi els que els van detenir i apallissar però aquesta vegada el jutge decretà l'ingrés a presó i foren traslladats al recinte penitenciari d'Alacant on van romandre quinze dies en règim d'aïllament. Aquells joves, però, eren agosarats, i la seva percepció de la vida, passional i instantània, per ells l'aïllament era una doble pena i després de diversos i constants aldarulls aconseguiren que els permetessin veure els noticiaris a la televisió. Dues setmanes més tard foren traslladats a la presó de Múrcia on compartiren l'estància amb presos polítics d'altres organitzacions com l'ORT (Organització Revolucionària de Treballadors) o el PCE. Després de dos mesos de presó i d'haver pagat una fiança, el 19 de novembre, fou alliberat. Hores més tard moria el dictador. A Alcoi tornà a treballar, però amb vint anys, amb dos expedients oberts al TOP, i amb els membres de la Policia Armada assetjant-lo, va prendre la decisió de creuar la frontera. Un dia de començaments de 1976 es va plantar a casa del seu germà a Perpinyà.

A la capital del Rosselló es va trobar una situació molt diferent a la d'Alcoi. Es va afiliar a la CNT, però les diferències generacionals eren insalvables i molts dels joves que havien creuat la frontera fugint del

Règim ja havien superat l'etapa sindicalista: necessitaven una resposta més contundent a totes les vexacions patides per la població durant els anys de la dictadura. Les armes estaven a l'ordre del dia. Tan sols un parell de setmanes després d'arribar, el 6 de març, s'assabentà de la detenció a València de l'Alcoyano amb dos companys valencians. Va restar prop d'un any a casa del Seisdedos i després es va mudar a casa d'un jove al qual coneixien com el Cordobés. Més tard va trobar feina com a jardiner, va llogar un pis al barri vell i s'hi va traslladar. A Perpinyà va conèixer d'altres activistes amb qui començà a fer plans, entre ells l'Agustín Rueda, a qui anomenaven el Secre i que signava les cartes que enviava a casa com Denís; es trobaven després de la feina a la Belle Taverne, on treballava el Bombetes, militant llibertari que havia fugit de Barcelona l'abril de 1974 després que el vinculessin amb l'OLLA per la seva participació en el Comitè de Solidaritat amb els Presos del MIL. Un dia el Cordobés va desaparèixer i amb ell la seva dona. Poc a poc van anar lligant caps i van arribar a la conclusió que molt probablement era guàrdia civil, va ser llavors, aproximadament, quan van conèixer l'Eduardo Soler. L'Eduardo era uns vint anys més gran que ells i el nou propietari de la Librería Española. Ells van donar per fet que, si havia aconseguit que en Melich li traspassés la llibreria, era de fiar i li van permetre començar a participar a les seves activitats. Era l'únic que tenia cotxe i es va oferir a fer de xofer.

A principis de 1977 el Felipe va ser acomiadat i aconseguí una nova feina a una fàbrica de mobles que havia a tocar de l'estació. Poc després, amb l'Eduardo com a conductor, va començar a assaltar les canteres de les rodalies de Perpinyà emmagatzemant el botí (goma 2, dinamita, cordill detonant i fulminant) a casa seva i a la llibreria. Va ser llavors quan començaren a planificar amb el Secre la manera d'introduir aquells explosius a l'estat espanyol. Aquells mesos entraren en contacte amb alguns antics activistes dels GARI i aquests els traslladaren les seves sospites al voltant de l'Eduardo, ells però, després de l'activitat conjunta dels darrers mesos, no s'ho acabaven de creure. A principis de l'estiu tant el Secre com ell van creuar clandestinament la frontera,

tot i que ho van fer per separat i amb destins diferents. Van quedar que es retrobarien després l'estiu a Perpinyà i que llavors tornarien a creuar plegats els Pirineus sent portadors dels explosius acumulats a casa seva.

A finals de l'estiu es van retrobar i van sospesar les opcions, conscients ja de la dubtosa fiabilitat de l'Eduardo, finalment, però, van decidir arriscar-se i creuar la frontera carregats amb els explosius i amb el seu suport. L'únic objectiu era amagar el carregament a l'altra banda per intentar esbrinar si el seu company era un confident. Creuarien pel Coll de Banyuls, pas que el Felipe desconeixia, i amagarien els explosius a una masia abandonada. Durant els dies previs a l'acció l'Eduardo els va intentar convèncer de la necessitat d'anar armats, els va insistir i insistir, però ells no van acceptar, tenien clar que si era un confident les armes no farien més que empitjorar la situació i si no n'era no tindrien cap necessitat de defensar-se.

El dia acordat, el 15 d'octubre de 1977, l'Eduardo els va acostar amb el seu vehicle fins a la mateixa frontera. Era de matinada, a les dotze de la nit s'havia acabat el termini que donava dret a beneficiar-se de l'amnistia. El camí que creua la frontera discorre pel punt més baix entre dues muntanyes, ells van carregar-se les motxilles a l'esquena i van enfilar el camí cap avall. Minuts després sentiren un tret, tots dos van adonar-se que les sospites eren certes. Aquell devia ser el senyal. Ho van comentar, però carregats com anaven no hi havia marxa enrere, a mà dreta una petita vall, a mà esquerra i al darrera, la muntanya. Poc després, en estar a punt de creuar la vall, els hi van donar l'alto, davant seu, sobre la petita carena muntanyenca de l'altra banda, aparegueren els guàrdies civils, apuntant-los amb les seves armes, neguitosos i convençuts que anaven, ells també, armats. En aquell moment van patir per la seva vida.

Ells van deixar poc a poc les motxilles al terra. Els uniformats van apropar-se i en comprovar que no oferien resistència es van tranquil·litzar. Els van emmanillar, els van preguntar on tenien les armes i, en verificar que no en portaven, els forçaren a continuar la marxa, separats l'un de

l'altre, sense poder ni tan sols veure's i sense variar la direcció. Durant el trajecte va començar la violència. Poc després l'obligaren a allunyar-se una mica mentre alguns membres de la Benemèrita formaven en fila a uns metres seu i carregaven les armes tot simulant un afusellament. Van acabar el recorregut en arribar a la masia on pensaven amagar el carregament i on els esperaven els membres de la Brigada Antianarquista de la Policia Nacional barcelonina, els quals cridaren al Secre pel seu nom. Allà es continuà desfermant la violència irracional.

Per separat, en dos vehicles, entre continus cops i amenaces, foren traslladats a la comissaria de la Via Laietana barcelonina, on restaren aïllats durant tres o quatre dies, temps en què continuà la pallissa. Després els van conduir a Figueres on els esperava el jutge. Els dos amics es van retrobar després de l'infern que havia significat la detenció i els dies que la van seguir. Tots dos havien rebut de valent. El jutge va decretar l'ingrés a presó i foren traslladats al recinte penitenciari de la ciutat, on van romandre al voltant de dues setmanes fins que els van portar a Girona on van estar prop de tres mesos. La seva arribada a Girona gairebé va coincidir amb l'ingrés d'uns presos que havien estat traslladats de Carabanchel per la seva implicació en les accions de la COPEL, el Govern intentava així afeblir la unitat de l'organització. Plegats van iniciar una vaga de fam per demanar millores en les condicions de vida, vaga a la qual van arrossegar a mitja presó. Els funcionaris els obligaven a anar a tots al menjador a l'hora dels àpats i la meitat dels presos menjaven mentre l'altra meitat s'ho mirava. Dies després abandonaren la vaga però les autoritats penitenciàries s'adonaren de què podia significar la presència d'aquells dos joves llibertaris per una petita presó com era la de Girona. Tots dos foren traslladats a Carabanchel, on arribaren després de fer una primera nit a la Model i la segona a la presó de Saragossa. Era el 2 de febrer de 1978.

A principis de 1978 Carabanchel era un polvorí. La massificació de reclusos, la manca d'expectatives i el tracte vexatori rebut per part dels funcionaris feien que l'espurna pogués saltar en qualsevol moment. En arribar, els dos joves van començar a planificar la seva fugida. Entraren

en contacte amb membres de la COPEL i amb un grup de militants dels GRAPO que havien entrat feia poc, després dels segrestos del general Villaescusa i de l'empresari Oriol, i començaren a treballar en un túnel que els portés més enllà dels murs. Dies després van ingressar els companys del grup autònom madrileny i s'afegiren als torns de feina. El Felipe i el seu company van establir que, per seguretat, mai estarien els dos treballant al mateix lloc. Mentre un picava l'altre vigilaria, i a l'inrevés. Després de tot el que havien viscut plegats, la seva confiança era total. Aquell dia de meitat de març, el Felipe havia d'entrar a picar per continuar cercant el camí cap a la llibertat mentre el Secre vigilaria a fora que no s'apropessin inesperadament els funcionaris. Però ni l'un ni l'altre van poder fer el que tenien planificat.

Després d'anar al bany abans de ficar-se al forat, el Felipe va veure que els funcionaris havien descobert el túnel. Tot sembla indicar que un dels interns que estava al corrent dels plans de fuga s'havia impacientat i havia decidit traïr els companys a canvi de beneficis penitenciaris. Aquest intern hauria realitzat una llista de tots els implicats i els funcionaris cridaren als primers presos de la llista. L'objectiu hauria estat interrogar-los i escarmentar-los a tots, però la brutalitat dels funcionaris, que durant el primer interrogatori van apallissar al Secre deixant-lo en un estat tal que hores després va morir, va fer que no interroguessin a cap més dels implicats. Va ser l'encarregat de la infermeria del recinte qui va avisar a Felipe de què havien fet amb el seu company. Dies després algú li va dir que havia estat aquell encarregat el qui els havia traït, però aquesta informació mai es va poder confirmar.

Un mes i escaig després de l'assassinat del seu company, el Felipe era jutjat. Va ser condemnat a dos anys de presó per tinença d'explosius. Portava ja més de sis mesos entre reixes, en uns mesos tornaria a estar al carrer. A la direcció d'Institucions Penitenciàries, després de l'assassinat del seu predecessor, hi havia García Valdés, qui va donar llum verda als permisos i a la redempció mitjançant el treball. El Felipe començà a treballar al taller de vaixells de miniatura amb algun dels companys madrilenys, i des d'aquell taller van idear i planificar un nou intent de

fuga. El Felipe es va quedar a les portes. Va ser ell qui va tancar la porta de la furgoneta que, carregada de vaixells manufacturats pels reclusos, duia, també, set presos amagats a un doble fons, entre ells en Juanjo. Però la seva oportunitat no va trigar en arribar, un dels funcionaris, assabentat de la normalització dels permisos per a poder sortir de les presons, li va proposar demanar-ne un. Creia que, mancant-li menys de sis mesos i després de l'assassinat del seu company a la mateixa presó, el jutge de vigilància penitenciària li concediria sense cap mena de problema. Setmanes després, el juny de 1978, el Felipe sortia de permís de Carabanchel amb la idea preconcebuda de no tornar.

Va passar per València però els grups autònoms s'havien dispersat i els membres més actius havien marxat a Barcelona. Ell va decidir seguir-los. Després de les contínues "caigudes" de principis de 1978, els activistes es van anar concentrant a la ciutat i tornaren a l'acció en nous grups formats per joves provinents tant de França com de València o Madrid. Al poc d'arribar van "caure" tres companys d'un d'aquests nous grups: el Paco de València, en Michel provinent de França i el Kilos de Madrid. L'atracament del Banco de Madrid a Lloret de Mar no va sortir com havien previst. La seva activitat començà per planificar la fugida dels companys.

El primer intent va ser treure a en Michel de l'Hospital de Girona, on es restablia després d'haver rebut dos trets. Pensaven que sempre seria més fàcil ajudar-lo a fugir de l'hospital que de la presó. Van idear un pla mitjançant el qual li farien arribar una hàbit de monja. Van confeccionar la disfressa i el Felipe la va guardar a casa seva, però finalment no li van poder fer arribar ja que les mesures de control eren molt elevades i en Michel fou traslladat a la presó on ja hi eren els seus companys. Llavors començaren a estudiar la possibilitat de treure'ls a tots tres de la presó i s'iniciaren les expedicions a Girona.

Van decidir intentar la fuga a través de les clavegueres després de localitzar a prop de la presó una sèquia on desembocava una canonada d'uns seixanta centímetres d'ample. La tasca semblava fàcil. Entre la

sèquia i els murs de la presó hi hauria poc més de deu metres, tot i que el desnivell era considerable. Fora del mur hi havia una franja que tenia entre sis i vuit metres després dels quals hi havia un desnivell i un bancal on hi havia un hort. En el següent desnivell hi havia la boca de la canonada i tot seguit la sèquia on desaguava. Els joves pujaven en tren des de Barcelona, armats i amb les eines necessàries per endinsar-se en aquell món subterrani, però la situació era més que delicada. D'una banda, la boca d'entrada era massa propera al recinte, quan els companys s'endinsaven a la canonada, un d'ells es quedava fora per vigilar però des de la seva posició no tan sols veia els guàrdies civils de les garites que envoltaven la presó sinó que fins i tot escoltava les converses que tenien. Fer guàrdia en aquelles condicions trencava els nervis del més seré. D'altra banda, un cop entraven a la claveguera la situació es complicava, hi havia diversos ramals que s'anaven fent estrets i a més trobaven desnivells gairebé insalvables. I si tot això no era suficient hi havia el problema de la forta pudor que s'apoderava d'ells i que els acompanyava durant tot el camí de tornada fins a Barcelona. El dubte de quin ramal era el bo el van solucionar fent que els companys empresonats llancessin detergent a una hora convinguda; en primera instància van salvar també les primeres canonades estretes fent que els encarregats de penetrar a la xarxa del clavegueram fossin els dos companys més petits, ell mateix i el Nano; es van comprar vestits de bussos per intentar eliminar els problemes que provocava la fortor que desprenien però, tot i això, no van aconseguir el seu objectiu. Van situar-se sota la presó però la canonada s'havia fet tant estreta que no es podien moure i molt menys començar a foradar cap a dalt. Després d'un mes d'intentar-ho van haver de desistir. A més, per rebaixar la tensió acumulada durant uns quants dies de treball a Girona, decidiren regalar-se una nit d'esbarjo i l'esbarjo fou tal que acabaren detinguts dos dels companys, en Cri Cri i el Morito. El Morito, company de València no fitxat, fou alliberat l'endemà però en Cri Cri, tot i que no van poder vincular-lo amb cap acció delictiva, fou acompanyat fins la frontera i expulsat de l'Estat degut a la seva antiga militància al MIL.

Uns mesos després, ja al 1979, en Vigo, un company que formava part de la xarxa autònoma barcelonina, els hi atansà uns plànols de les clavegueres de la Model que havia aconseguit a través d'uns arquitectes que havia conegut. Els plans de fuga es van traslladar a la presó de Barcelona on hi havia empresonats diversos companys francesos i catalans. Mentre començaven a planificar la millor forma d'arribar a l'interior del recinte, en Vigo i en Juanjo van ser detinguts amb altres nou companys. Una còpia de plànol arribà a mans de la policia que va fer públic els plans de fuga tot pensant que aquesta havia estat avortada: "Així mateix, se'ls ha ocupat un plànol molt detallat de la Presó Model de Barcelona, amb la finalitat de construir un túnel de fora a dins, per a preparar la fuga de diversos reclusos, per a la qual cosa es proposaven llogar un local a les proximitats de l'esmentat centre penitenciari."⁶⁵ Aquest entrebanc no va suposar més que un canvi de plans: en comptes de llogar un local, el Felipe va llogar, amb documentació falsa, una furgoneta. Acte seguit van comprar bufadors industrials amb els quals tallar qualsevol reixa que poguessin trobar i van fer un forat al terra de la furgoneta. La idea era col·locar la furgoneta a sobre d'una tapa que portés al clavegueram, aixecar-la des de l'interior de la furgoneta i colar-se a la xarxa subterrània. La nit de l'acció van carregar la furgoneta amb els bufadors, les armes i altres eines necessàries i aparcaren a sobre de la tapa que havien acordat amb anterioritat. Quan ja havien aixecat la tapa i es disposaven a endinsar-se a les clavegueres van veure una furgoneta de la Policia Nacional rondant al seu voltant i després d'uns minuts de gran incertesa van decidir suspendre l'acció abandonant la furgoneta amb tot el material, a excepció de les armes, dintre. Llavors es decidiren per la segona opció, molt més fatigosa però al mateix temps segura.

El Felipe va llogar amb documentació falsa un petit habitatge a la part interior de la planta baixa d'un edifici de pisos del carrer Vilamarí. Durant

⁶⁵ *La Vanguardia*, 28 de febrer de 1979.

els anys cinquanta i seixanta, alguns dels amples patis interiors d'aquells edificis s'havien parcel·lat i a ells s'havien construït dos o tres habitatges petits, on generalment habitaven els porters de la finca. Es feien passar per enginyers agrònoms que estaven realitzant una investigació i durant mesos tragueren tones de terra amb la qual anaven omplint sacs que apilonaven cuidadosament a una de les habitacions de l'habitatge tot intentant que no es recolzessin sobre cap paret. Primer realitzaren un pou vertical de dos metres i llavors treballaren en diagonal durant uns seixanta metres fins arribar als set metres de profunditat, profunditat a la qual els havien dit que trobarien la claveguera que els portaria a l'interior del recinte penitenciari. Van realitzar la instal·lació elèctrica i de ventilació necessàries per poder treballar a aquella profunditat. Es repartiren la feina, els que no treballaven descansaven a un parell de pisos que tenien llogats a la ciutat. Però la informació que havien rebut sobre la canonada del clavegueram no era correcta i, en comptes de trobar-se a set metres sota terra, en realitat n'era només a dos. Van començar a buscar la claveguera foradant a dreta i esquerra però la canonada no apareixia, llavors van decidir pujar i per fi, després de molts esforços perquè no aconseguien fer pujar l'oxigen per aquell nou pou, la van localitzar. Van perdre un temps valuósíssim buscant la canonada i aquell excés de terra acumulada va provocar que la muntanya de sacs es recolzés sobre una de les parets que es va esquarterar alarmant a la veïna que hi vivia a l'altra banda. Quan, dies després d'haver trobat el camí, el Felipe va rebre la trucada del propietari per informar-lo que l'endemà aniria a veure la vivenda, va entendre que l'aventura s'havia acabat. Aquella nit uns quants joves netejaren l'habitatge d'empremtes i van desaparèixer.

Llavors es va desplaçar a València per donar suport a un company, en Joan, que havia preparat un pla de fuga per a treure un pres social que havia conegut durant una estada a la presó. El pres forçaria el seu trasllat a l'Hospital de València un dia prèviament convingut i als passadissos de l'hospital sorprendrien els escortes pistola en mà. Ell i en Joan serien els qui assaltarien els dos policies mentre a fora d'altres companys els cobririen la retirada des d'un altre vehicle. Aquella acció va ser un desastre. El dia acordat, el 17 de novembre, en Joan i el Felipe

controlaren l'entrada de l'hospital i quan van veure que efectivament arribaven els policies amb el Ramón, així es deia l'amic del Joan, es van avançar per creuar-se amb ells a un dels passadissos de l'hospital. Minuts després tot succeïa com inicialment havien previst: els dos joves caminaven per un passadís en direcció contrària a la parella que escortava al Ramón i en creuar-se agafaven per l'esquena els dos agents sense donar-los temps a reaccionar. De sobte en Ramón començà a córrer. El Felipe, sorprès, es va girar per seguir-lo amb la vista, i el policia va aprofitar el desconcert per desfer-se'n. Llavors el Felipe va intentar treure el revòlver de la butxaca amb la mala fortuna que l'assegurança del tambor se li enganxà al pantaló provocant que el tambor rodolés pel terra, ràpidament s'ajupí per agafar-lo però quan va aixecar la vista va veure com el policia estava ja traient la seva arma reglamentària. El Felipe posà el tambor a lloc però, en veure que totes les bales estaven esteses pel terra, l'únic que va poder fer va ser llençar-li el revòlver a l'agent i sortir corrent. Quan se n'adonà ja havia rebut dos trets. Els mateixos que havia rebut en Joan. Tots dos van salvar la vida de manera extraordinària, però una de les ferides del Joan era força més aparatosa: un dels trets li entrà a tocar de l'ull i li sortí pel darrera del cap sense tocar el cervell.

A l'hospital els mantingueren emmanillats al llit i el tracte no fou pas millor que a les anteriors detencions. Al principi, identificat amb documentació suïssa, els agents van mantenir les formes. Quan es va despertar, després de dies inconscient, va demanar veure al cònsol del seu país. Però dies després, en comptes del cònsol suís, els qui es presentaren van ser els membres de la Brigada Antianarquista de Barcelona i l'estada a l'hospital es convertí en malson. Tot i el seu greu estat els policies continuaven amb els seus mètodes expeditius. Un dia un agent li etzibà una puntada de peu que el va fer caure del llit, els tubs li foren arrencats de cop provocant-li un dolor insuportable, l'endemà va ser operat d'urgència com a conseqüència de la pancreatitis que li havia provocat aquella violenta caiguda. Llavors va decidir demanar l'alta voluntària: quan abans sortís de l'hospital i ingressés a la presó, millor, més segur estaria. Aquestes presses van provocar el seu nou trasllat a l'hospital quinze dies més tard, però al menys aconseguí que

durant aquestes dues setmanes no el maltractessin. Un cop recuperat fou de nou ingressat a Mislata, tot i que els policies que el custodiaven, quan el metge li va donar l'alta, el van portar il·legalment a comissaria. Per sort el Jutge s'assabentà i va avisar al seu advocat, García Esteve, que aconseguí que el traslladessin a la presó. A Mislata va estar tan sols un o dos dies després dels quals va ser enviat al cel·lular de Burgos, presó de càstig a la qual els funcionaris feien i desfeien sense cap control. Allà van intentar embolicar-lo en un fals intent de fuga i una nit el van segrestar durant unes hores fins que el van retornar a la seva cel·la. Va romandre un any aproximadament abans de ser traslladat a Carabanchel.

Llavors arribà el judici i, encara que l'advocat valencià García Esteve i la Carmen Pertejo, jove advocada del seu gabinet, li prestaren assistència durant tota la tramitació del sumari, va ser defensat per Marc Palmés de Barcelona, qui aconseguí que el condemnessin a quatre anys i escaig. Tres anys per atemptat a l'autoritat durant l'intent de fuga de l'hospital, un any per tinença il·lícita d'armes i tres mesos per intent de fuga en haver-lo vinculat al túnel del carrer Vilamarí barceloní. En un altre judici per trencament de condemna en no haver tornat a Carabanchel després del permís de l'estiu de 1978 va ser condemnat a altres tres mesos més.

Quan va ser alliberat va passar per un moment baix. Socialment marcat, sense suports, amb la família tocada, la tornada a la realitat va ser complicada. Conscient que la seva proximitat només podia comportar desgràcies va decidir allunyar-se de les xarxes antiautoritàries tot i que alhora va ser un dels qui va ajudar a mantenir viva la flama de l'amistat entre tots aquells ja no tan joves que van lluitar contra el sistema opressiu que els va tocar viure.

Tot i aquest allunyament, un any més tard fou de nou detingut. El van anar a cercar a casa seva sota una acusació plenament burocràtica, quelcom semblant a no haver complert les condemes en l'ordre correcte, com si els presos poguessin escollir en quin ordre complir les seves penes. La Carmen Pertejo va demanar ràpidament l'*habeas corpus*, un recurs judicial de nova implantació, i tot i que va ser acceptat no va poder evitar un parell de setmanes extres entre reixes.

LES PRESONS

*“Voy a quemar la alta alcurnia,
les voy a robar su dinero,
para comprar más gasolina
y seguir pegando fuego.”*

(La Banda Tropera del Río, “Curriqui de barrio”).

Les presons de l'Estat van ser un fidel reflex de la societat espanyola i aquells anys van viure la mateixa evolució i convulsió que es va viure a l'exterior dels seus murs, passant d'una repressió basada en la força bruta durant els darrers anys de la dictadura a uns moments que semblava que podien propiciar el canvi durant els anys immediats a la mort de Franco per acabar en el mateix desengany polític que es va patir al carrer a partir de la signatura dels *Pactos de la Moncloa* i posteriorment la Constitució.

Les presons de Franco eren presons completament tercermundistes. Els funcionaris no només permetien sinó que potenciaven els enfrontaments i les delacions entre els interns amb l'objectiu que també entre ells les relacions es basessin en la llei del més fort. Els joves, els estrangers, els homosexuals i els que no rebien suport exterior dels familiars conformaven el sector més feble de l'escalafó. A l'altre extrem, els presos que gaudien dels favors del funcionaris, els *cabos de varas*, que s'encarregaven del control de les presons mitjançant la confiança i la força, motius que implicaven l'enemistat amb la major part de la resta de reclusos. D'aquesta estructura, però, quedaven més o menys exclosos els presos polítics que “tenien una forta consciència de la seva

situació com a víctimes de la repressió de la dictadura, basada en una formació teòrica i recolzada per un bagatge de militància clandestina.”⁶⁶ Aquests presos s’agrupaven per tal d’aconseguir un tracte diferenciat en el dia a dia que els permetés viure la seva estada d’una forma bastant més digna de la qual gaudien els presos comuns o socials. Igual que a l’exterior, a partir de 1973, les demandes de canvis es multiplicaren i els motins es començaren a estendre de centre en centre tot i que de manera inconnexa. De tots ells: Burgos, Sevilla i Terol el 1973, Donostia i València el 1974 i Ocaña, Burgos i Barcelona l’any següent, el que tingué més ressò va ser aquest darrer, precisament per que la Model estava plena de presos polítics que van fer que la notícia, els motius del motí i els seus resultats, fos coneguda per l’opinió pública. L’assassinat d’un pres social, l’Habichuela, després de la palissa rebuda per part d’uns funcionaris, entre els quals destacava Juan Guisado, el *Matagatos*, fou el detonant. Però aquesta situació no era cap excepció i els maltractaments, les pallisses i les tortures als presos eren habituals a totes les presons. “Cal estar en contacte amb la població reclusa, els delinqüents habituals, per conèixer veritablement l’abast, fins a on poden arribar els crims de la màquina d’explotació i submissió d’aquest sistema feixista.”⁶⁷

Els rumors sobre una possible amnistia, i la demanda d’aquesta per part de la població civil de l’exterior, provocaren una altíssima ansietat entre la població reclusa a partir de la mort de Franco i poc a poc començà a organitzar-se. “La lluita dels presos, per ser compresa ha d’emmarcar-se en el context de la caiguda del franquisme i de les seves Institucions, en aquell moment es va produir com un esclat i una crítica pràctica de les estructures existents. La presó era evidentment un dels símbols més característics de l’època franquista. Qui més qui menys, havia passat per la presó, o havia tingut algun amic o familiar empresonat. Han

⁶⁶ LORENZO RUBIO, C. *La revuelta de los comunes*, pàg. 3.

⁶⁷ Carta del Felipe al seu germà des de la presó de Carabanchel, 9 d’abril de 1978.

ocorregut tants crims entre aquestes parets, que el poble havia acumulat un odi sense límits contra la Institució carcerària.”⁶⁸ Però els presos socials, al mateix temps que s’organitzaven, s’adonaven que l’amnistia els deixaria fora, que no gaudirien de les mateixes oportunitats que els seus companys de galeria, i la situació començà a tornar-se insostenible. Amb l’agreujant que una bona part d’aquests presos polítics es creien superiors moralment per la seva formació política, raó per la qual defensaven els seus privilegis i donaven suport a l’exclusió dels presos comuns de l’amnistia. En relació a aquesta concepció de la inferioritat social dels presos comuns enfront els presos polítics hi hagué excepcions, principalment entre presos d’ETAp^m, trotskistes i llibertaris. Com la del pres anarquista Fernando Carballo, el pres polític més antic de l’Estat, qui després de vint-i-sis anys de presó en sortir va demanar l’amnistia de tots els presos, o la del membre d’ETA Wilson qui es manifestà en la mateixa línia. Però no van ser els únics i alguns d’ells, en ser alliberats es van involucrar en la campanya que demanava l’amnistia total. Finalment, però, quan el juliol de 1976 es concedí l’amnistia i els milers de presos condemnats o en situació preventiva per delictes comuns constataren que efectivament no es reconeixien les causes polítiques del seu empresonament (quaranta anys d’injustícia social), els interns de Carabanchel passaren a l’acció i s’amotinaren el dia 30 del mateix mes.

Aquell dia van ocupar la teulada d’una de les galeries del recinte. “Ja no aguantàvem més. I per si no fos poc, la cosa es va escalfar encara més pel menyspreu que els presos polítics manifestaven cap a nosaltres, sobretot, és curiós, els que anaven a sortir amnistiats aquells dies. Total, que diverses vegades arribàrem a enfrontar-nos físicament.”⁶⁹ Els dies posteriors alguns dels funcionaris (entre els quals destacaven Ricardo Pérez Rabanal, afiliat com a molts d’ells a FN i que posteriorment fou

⁶⁸ “Informe desde la Modelo”. Grupo Autónomo Libertario. A: *Comunicados de la prisión de Segovia...*, pàg. 54.

⁶⁹ *Bicicleta*, novembre de 1977.

traslladat a la Model de Barcelona on el 1978 es va continuar significant per la seva violència, o Julio, el *Legionario*, qui anys després va destacar a la nova presó d'Herrera de la Mancha) s'acarnissaren amb alguns dels presos. Aquesta repressió desmesurada fou el germen de la COPEL.

La *Coordinadora de Presos En Lucha* fou impulsada per un grup d'interns de la presó de Carabanchel a partir de la tardor de 1976 i després d'uns mesos de feina soterrada va donar a conèixer una llista de reivindicacions que apostaven, a més de per l'amnistia total, per la humanització de les presons, la defensa dels drets des interns, la depuració de funcionaris, policies i jutges i la reforma de les lleis i les institucions penitenciàries. El seu primer acte públic fou el motí del 21 de febrer de 1977, però la seva acció començà un mes abans, quan els funcionaris assaltaren el reformatori del mateix centre, on restaven els menors d'edat. Aquell dia van apallissar salvatgement alguns dels joves reclusos amb l'excusa que a un d'aquells funcionaris li havia desaparegut la pistola. Els funcionaris tenien prohibit entrar als recintes amb les seves armes de foc i la pistola va aparèixer posteriorment a una paperera però la violència desfermada contra els més joves del recinte de Carabanchel indignà als adults que el 19 de gener es declararen en vaga de fam, vaga que va durar set dies i que va venir seguida d'una nova etapa repressiva. La nit del dia 28, mentre tots els presos restaven tancats a les seves cel·les, dos dels membres de la COPEL foren apallissats per un grup de presos que gaudien dels favors dels funcionaris els quals obriren les portes de les seves cel·les per que fessin aquella part de la feina bruta. Dies més tard s'iniciaven els "segrestos". Els trasllats nocturns coneguts sota aquest nom entre la població reclosa es van produir fins ben entrats els anys vuitanta i es realitzaven sense ordre judicial (és a dir il·legalment), sense avisar prèviament als mateixos presos i sense comunicar-ho ni als seus advocats ni als familiars. El destí sempre era l'internament il·legal als penals més durs de l'Estat: Ocaña, Zamora, El Dueso, Osca, Burgos...

Aquests "segrestos" van ser el motiu del motí del 21 de febrer, el que va fer saltar la COPEL als titulars dels mitjans de comunicació de l'Estat. "La tensió està al punt àlgid. L'acumulació de càstigs i agressions impunes, la

desatenció que es presta per part de les autoritats cap a les 350 instàncies elevades a la Direcció General d'Institucions Penitenciàries, protestant per les sancions, el fosc assumpte de la pistola, sobre el qual ningú es va pronunciar, a més de la iniciació dels trasllats de presos a altres presons, fan que, el dia 21 de febrer, al límit de la desesperació, esclati el motí en Carabanchel.”⁷⁰ Tan sols un mes després es donava a conèixer un indult real decretat davant les protestes provocades per la ineficàcia de l'amnistia de 1976, però aquesta mesura, tot i ser abastament invocada per polítics i mitjans de comunicació, es va analitzar d'una manera molt diferent per part dels propis presos membres de l'organització: “La gràcia real, és per a nosaltres, presos socials, una maniobra evident per dividir-nos i posar fre al desenvolupament del nombre i de l'activitat dels nostres membres que s'han apuntat dia a dia a la COPEL.”⁷¹

Però ni les primeres estratègies per dividir el col·lectiu, ni la cruenta repressió desmesurada ni tan sols els trasllats il·legals de recinte aconseguien aturar la revolta. Més aviat tot el contrari, els motins, les vagues de fam i els “plantes” (negació col·lectiva de les tasques quotidianes dels interns, com ara negar-se a rebre visites, a assistir al menjador o a comprar a l'economat del recinte) es reproduïen a les presons alhora que reclusos dels diversos centres assumien com a pròpies les reivindicacions de la COPEL i utilitzaven les sigles per a fer públics els seus comunicats. “Les represàlies, les cel·les de càstig, les pallisses, no van aconseguir detenir la seva gestació i naixement. I molt menys els trasllats a altres presons. Tot el contrari. Amb ells, la COPEL, no només no és desarticulada, sinó que provoca el fenomen invers: es desenvolupa. En ser traslladats els seus homes més combatius, l'espurna s'estén a totes les presons: Ocaña, Còrdova, Burgos, Barcelona, Cartagena, Puerto de Santa María, Saragossa, Bilbao, València i d'altres.”⁷²

⁷⁰ *Bicicleta*, novembre de 1977.

⁷¹ *Comunicat de COPEL*, 1 d'abril de 1977.

⁷² *Bicicleta*, novembre de 1977.

El 18 de juliol, abans que es complís l' aniversari del primer alçament a la presó de Carabanchel, un nou motí tenia lloc al centre on va néixer la COPEL. El tercer en un any. Aquella tarda un grup de dos dotzenes de presos es van autolesionar i mentre eren traslladats a la infermeria, un nombrós grup de reclusos s'hi van solidaritzar ocupant de nou les teulades: "Durant quatre dies, entre tres-cents i set-cents presos en funció del moment (segons el propi Ministeri de Justícia) van estar amotinats a les teulades de la presó madrilenya, i centenars de reclusos més protagonitzaren actes de rebel·lió a bona part del mapa penitenciari."⁷³ En veure's desbordades per la revolta, les autoritats prenien la decisió de tibar la corda i les forces antidisturbis entraven a sang i foc a la presó. Un dels presos va resultar mort i molts d'altres ferits per armes de foc. En ser obligats a baixar de la teulada i concentrats al pati, els presos, continuaren les automutilacions tallant-se les venes i empassant-se objectes contundents amb l'objectiu de ser traslladats a l'hospital per continuar fent públiques les seves demandes i evitar, alhora, les pallisses i tortures. Aquell mes, tant abans com després del trasllat de molts dels activistes reclosos a Carabanchel, es reproduïren els motins a les presons de València, Saragossa, Basauri, Granada, Las Palmas, Tenerife, Barcelona, Cadis, Zamora, Oviedo, Puerto de Santa Maria, Màlaga, Valladolid, Almeria, Burgos, Múrcia, Sevilla i a la de dones de Yaserías. Havia esclatat irreversiblement el polvorí que eren les presons de tot l'Estat. "No més sang humana per uns drets que tan humanament ens pertanyen... Estem desesperats i disposats a tot si això continua així."⁷⁴

Aquella tardor es promulgà una amnistia que de nou deixava fora a la major part de la població reclusa. El darrer pres polític basc en aconseguir la llibertat, l'autònom Fran, manifestava el desembre en trepitjar el carrer: "No importa que sigui el darrer pres polític. Queden

⁷³ LORENZO RUBIO, C. *La revuelta de los comunes*, pàg. 12.

⁷⁴ *Bicicleta*, desembre de 1977.

encara els presos socials, els marginats.”⁷⁵ A partir d’aquell moment els motins es van desenvolupar en la major part dels casos de forma violenta, i els incendis dels recintes foren la tònica general: “Els presos socials estaven destruint literalment les presons, mitjançant incendis, motins i fugues, reivindicant l’indult general, autoorganitzant-se per mitjà d’assemblees.”⁷⁶ També les automutilacions passaren a formar part del dia a dia a totes les presons. I fins i tot als jutjats, ràpidament els presos es van adonar que era més efectiu vessar la pròpia sang davant jutges i periodistes que no pas fer-ho dins dels recintes, on la censura informativa era una realitat quotidiana.

Els activistes llibertaris van participar directament en aquelles lluites. Primer des del carrer, solidaritzant-se amb els interns, creant o participant en els *Comités de Apoyo a la COPEL*, donant veu als presos, exterioritzant les seves demandes, convocant actes solidaris i, també, atacant amb còctels molotov i explosius les institucions judicials i penitenciàries que no oferien cap mena de solució al conflicte.

Durant 1977 esclataren diversos artefactes a centres vinculats amb la repressió judicial a tot l’Estat. L’1 de març el Ministeri de Justícia madrileny patia un atemptat. El 13 de juny una explosió sacsejava els jutjats barcelonins. El novembre li arribava el torn a l’Audiència Territorial de Valladolid. El 28 de desembre els artefactes colpejaven els jutjats de Sant Feliu de Llobregat i de nou els de la ciutat de Barcelona. Tan sols un mes després, el 23 de gener de 1978, amb una acció coordinada i sincronitzada, s’atacava els jutjats de Granollers, l’Asil Duran i Bas i, directament, la presó Model de Barcelona. A mida que la revolta dels presos s’estenia, apareixien també els GAAC (Grups Armats d’Ajuda a la COPEL) que, a banda de realitzar diversos atracaments a establiments bancaris, van reivindicar alguns atemptats amb explosius a la zona de Valladolid.

⁷⁵ *Komando Autonomoak*, pàg. 69 i 70.

⁷⁶ *Memoria anticapitalista*, pàg. 186.

Aquells mesos les manifestacions en suport als presos i les seves demandes van ser també nombroses i algunes d'elles força violentes, com la concentració del 24 de desembre de 1977 que va tenir lloc enfront la Model barcelonina i es va estendre per tot l'Eixample després d'una crida dels Comitès de Suport a la COPEL: "Els manifestants van llençar pedres, objectes contundents i 'còctels molotov' contra les Brigades Antidisturbis que es multiplicaven per intentar controlar la situació. (...) A les cruïlles dels carrers Viladomat-Gran Via i València-Vilamarí la circulació va ser paralitzada totalment en travessar dos autobusos."⁷⁷

Però la lluita començava a donar fruits. Alguns, pocs, funcionaris i metges prenen partit pels presos, es negaven a utilitzar la força (raó per la qual els traslladaven, també a ells, a les presons més problemàtiques) o fins i tot renunciaven a la seva feina per no ser participants d'aquella política repressiva. El debat es feia públic i els reclusos s'atrevien a demanar prendre ells mateixos les regnes de les presons. Poc a poc la COPEL anava aconseguint alguns dels seus objectius i les relacions entre els propis presos es feien més dignes i humanes. La COPEL denunciava els violadors, es solidaritzava públicament amb els sectors menys afavorits (homosexuals, estrangers i prostitutes, sectors pels quals demanava respecte) i denunciava casos d'injustícia flagrant, com el d'en Manuel Muela, un jove de setze anys que l'octubre de 1978 portava nou mesos en presó preventiva per haver robat uns pastissos.

Als penals, més allunyats del focus públic que es mantenia a Carabanchel o la Model, la situació no havia variat gaire i les condicions continuaven sent dignes del segle XIX. Els membres de COPEL traslladats a El Dueso el febrer de 1978 feien públic un comunicat segons el qual "les condicions d'habitabilitat existents en aquesta presó són d'allò més precàries. No disposem d'aigua, ni WC, ni lavabo a les cel·les, tan sols una llitera, un orinal pudent de plàstic que només podem buidar dues

⁷⁷ *La Vanguardia*, 25 de desembre de 1977.

vegades al dia i una garrafa del mateix material per a l'aigua és tot quant mobla les cel·les. Per comprendre millor la nostra situació és necessari saber que a cada cel·la romanem dues persones vint-i-tres hores al dia. Hem estat setze dies sense poder canviar-nos de roba ni dutxar-nos, la qual cosa va donar origen a diversos brots de sarna. (...) Tenim vetat l'accés a tots els mitjans d'informació, per la qual cosa, evidentment, sofrim un progressiu embrutiment físic i psicològic. Ens veiem privats de les visites familiars i les dels nostres advocats, amb la qual cosa no només perilla la nostra intimitat familiar, sinó que no són respectades les mínimes garanties processals.”⁷⁸

A les presons de dones la repressió es realitzava més subtilment, sense emprar constantment la força, però el fet que fossin controlades per membres femenines d'ordres fonamentalistes catòliques no feia minvar el patiment de les internes: “Les humiliacions són constants i les que ens vigilen són doblement repressives: d'una banda com a carcelleres i per un altre com a membres d'una ordre religiosa i franquista com *Las cruzadas evangélicas de Cristo Rey*. Per a elles no solament som perilloses socials, sinó a més pecadores, i constituïm, el seu únic i gran alleujament a les seves frustracions.”⁷⁹

El 14 de març era assassinat a Carabanchel l'Agustín Rueda, fet que evidenciava la realitat a l'interior dels centres. Per molt que s'hagués parlat de reformes la repressió era la principal resposta per part de l'Estat, tant a les demandes dels presos com als seus intents de fuga. Els funcionaris continuaven sent els mateixos que tres anys enrere i els seus mètodes no havien variat.

El dia 22 era assassinat el director d'Institucions Penitenciàries, Jesús Haddad, i poc després prenia el seu relleu Carlos García Valdés, qui inicialment va semblar que accedia a algunes de les demandes dels presos.

⁷⁸ *Bicicleta*, maig de 1978.

⁷⁹ “Las mujeres no queremos prisiones mejoradas”. Presas de CNT y Grupos Autónomos. A: *Comunicados de la prisión de Segovia...*, pàg. 53.

Es va iniciar el que es va conèixer com a “cogestió”, la gestió mixta dels centres entre funcionaris i els propis presos: “En cada galeria es van formar comissions de delegats. Els caps de galeria van ser substituïts per altres presos (...). Cada dia es feien assemblees als patis de la presó (...). Es van organitzar torns de neteja, a través dels quals, cap pres es lliurava de fer-la. Es van organitzar caixes de solidaritat per proveir de tabac, sabó i llet als indigents, en la seva majoria africans. Cada vegada que algú cobrava de finestra de *pecunio* el que li passava la seva família des del carrer, voluntàriament posava a la caixa un tant per cent establert. Els recomptes ja no duraven més del necessari, més que res perquè qui donava la conformitat eren els propis presos.”⁸⁰

Però aquella reforma va ser tan sols un miratge, o millor dit una estratègia per guanyar temps mentre es planificava la contundent resposta estatal a les demandes dels presos. Tan sols cinc mesos després, el propi García Valdés en un exercici de cinisme exemplar responia a les queixes d'un intern a la presó Model: “El tracte que reben els interns (...) és correcte i rebutjo l'acusació que es produeixen (...) pallisses, provocacions, insults i vexacions. (...) Li exhorto al fet que mantingui un correcte comportament a partir d'ara, radicalment diferent al comportament que ha vingut vostè observant en els últims mesos, i aquest serà l'únic camí per aconseguir un règim de major permissivitat i liberalitat dins d'una convivència ordenada.”⁸¹ Poc després, davant la inauguració de la nova presó d'alta seguretat d'Herrera de la Mancha, el discurs passava del cinisme a l'amenaça directa: “Aquí teniu una presó per a persones. Digna. Si intenteu destrossar Herrera, jo també sé fer presons per a feres, i a elles anireu.”⁸² Els presos s'adonaven de l'engany: “Quina és la seva reforma? Nosaltres els presos sí sabem com és la seva reforma: Herrera de la Mancha com a exemple de repressió.”⁸³ Ràpidament es perdia tot

⁸⁰ CAÑADAS GASCÓN, X. *Entremuros...*, pàg. 42.

⁸¹ “Carta de Carlos García Valdés”, 27 de setembre de 1978. A: *Bicicleta*, febrer de 1979.

⁸² Publicació indeterminada.

⁸³ Comunicat de COPEL, 8 d'octubre de 1978.

el terreny guanyat amb les lluites dels darrers dos anys i la primavera de 1979, un dels interns militant de la COPEL, Miguel Sánchez García, publicava un article a la revista *Ozono* on sintetitzava: “S’ha vessat molta sang per tan poca collita!”. Paral·lelament els interns de la Cinquena Galeria de la Model emetien un comunicat agònic: “Però per sobre de tot està el temor a les pallisses, les últimes que varem escoltar van ser les d’anit que van durar al voltant de quinze a vint minuts cadascuna. (...) Ja es fa impossible aguantar la por, el terror i el pànic de cada nit.”⁸⁴ Aquell any a la Model destacaven per la seva actuació un parell de funcionaris, Agustín Morales García, el *Rompetechos*, i Daniel, el *Cojones*. El 5 de març de 1977, només un any abans de la seva ascensió a la direcció del sistema penitenciari de l'Estat, la revista *Cuadernos para el Diálogo* publicava unes declaracions de García Valdés qui reflexionava davant la creació de la COPEL: “Veig molt aconsellable sindicats o organitzacions com aquestes per a l'exigència dels drets dels presos tant preventius com penats”.

La nova estratègia penitenciària afegia, a la salvatge repressió històrica, la tergiversació dels mitjans d'informació per a aconseguir els seus interessos i la utilització d'interns per a sembrar la discòrdia entre ells. Aquell any de 1978 fou habitual la publicació d'escandaloses i poc fidedignes notícies sobre assassinats d'interns després de suposats judicis populars per part de la COPEL, així com d'altres notícies sobre el descobriment de cel·les de tortura creades pels propis presos durant la temporada de cogestió. També es van repetir els alliberaments de determinats presos, alguns d'ells actius membres de la COPEL fins el moment del seu alliberament, que posteriorment declaraven a la premsa que s'havia d'acabar amb la violència i redirigir la lluita a formes pacífiques. Sota aquesta nova estratègia de desgast fins i tot va aparèixer un grup contrari a les demandes de la COPEL anomenat GIL (*Grupo de Incontrolados en Lucha*), impulsat per funcionaris ultradretans i conformat per presos partidaris de l'*status* penitenciari anterior a la

⁸⁴ *Bicicleta*, maig de 1979.

creació de la coordinadora. La darrera arma utilitzada va ser definitiva. L'heroïna va entrar de manera sospitosament sincronitzada a totes les presons. El desembre de 1978 apareixen morts tres presos a la Model, un d'ells, penjat, “sabia massa (i sembla que estava perillosament disconforme) amb el tràfic de drogues dures”⁸⁵, els altres dos van morir producte de sobredosis: “La mare d'un dels joves morts li havia escrit (a García Valdés) sobre el tema feia tan sols uns dies: el tràfic de droga a la Model arribava a rivets d'escàndol.”⁸⁶

Un any després de la seva arribada a la direcció, la reforma de García Valdés havia quedat en paper mullat, aconseguint el seu veritable objectiu, la desarticulació de la COPEL i l'empitjorament de les condicions de vida d'aquells que no s'avinguessin a col·laborar amb els funcionaris i a callar i ajupir el cap davant les injustícies. Molts dels membres més significats de la COPEL foren traslladats a la nova presó d'alta seguretat, on els funcionaris es van prendre la revenja. L'arribada d'aquest presos a Herrera de la Mancha no variava gens ni mica de l'arribada als penals cinc anys enrere: “A força de cops em van ordenar desvestir-me (..) Insults, cops de goma, puntades... Tot queia sobre mi enfonsant el meu honor, el meu esperit i la meva moral mentre em desvestia. Per a mi sol tenia vuit carcellers ben seleccionats. Em vaig veure nu i en posició d'escorcoll contra la paret. Se'm va torturar així i diverses vegades vaig caure al terra per ser trepitjat i després col·locat per força en posició d'escorcoll per continuar rebent cops. (...) El metge (...) veia les tortures i després les guaria i receptava medicines signant com 'lesions passades', 'bronquitis' o 'caigudes relliscoses en les escales'. Tota una comèdia.”⁸⁷ El tracte era semblant a tots els penals.

L'arribada del PSOE al poder la tardor de 1982 no va significar cap canvi positiu per a la població reclusa, sí en canvi va afectar negativament: el

⁸⁵ *Bicicleta*, gener de 1979.

⁸⁶ *Bicicleta*, gener de 1979.

⁸⁷ Denúncia anònima.

control i la dispersió van castigar als presos i als seus familiars. “Corria l’any 1984, les coses estaven molt canviades al Penal de Segòvia, no tenia res a veure amb les condicions de vida de 1979 i 1980. El PSOE tampoc havia canviat res a les presons, o millor dit, sí que havia canviat alguna cosa, ara el règim intern era més dur que abans i els menjars de pitjor qualitat i menor quantitat.”⁸⁸ Va ser llavors quan es va establir “un enduriment de les condicions dels anomenats ‘presos polítics’, amb l’objectiu d’establir una guerra psicològica que acabi destruint-los.”⁸⁹

“No podemos considerar el sistema penitenciario de una forma aislada, sino como el punto final de un sistema de opresión que comienza en las leyes, en la organización de la sociedad.”

(Agustín Rueda).

⁸⁸ CAÑADAS GASCÓN, X. *El Caso Scala...*, pàg. 68.

⁸⁹ *Emboscada en Pasaia...*, pàg. 206.

JUAN

El 1962 va ser l'any en el qual el Juan arribà a Barcelona. L'any de la gran nevada que paralitza la ciutat en Juan acabava de complir nou anys. Els pares l'havien enviat des de Medina del Campo per buscar-se la vida i preparar l'arribada de la resta de la família. Després d'estar-ne una temporada a casa de les seves tietes, va conviure a prop de la Ciutadella amb una família que tenia una dotzena de nens *adoptats*. Els nens anaven venent garrafes d'oli de porta en porta a canvi d'un plat calent i un lloc on jeure a les nits. Va viure la seva infància al carrer, on aquells anys només hi havia una llei: qui la fa la paga. Ningú li va parlar d'educació, ni d'hàbits higiènics, la ciutat i la societat eren una jungla i l'objectiu la supervivència, a qualsevol preu. Amb catorze o quinze anys va conèixer els calabossos municipals, l'estada, però, fou curta, dues o tres nits. Quan els membres de la Guàrdia Civil el van detenir per conduir una motocicleta que no era de la seva propietat, com a escarment li volien arrencar els llargs cabells que queien sobre les seves espatlles amb unes alicates.

Llavors els pares arribaren a Barcelona però ell s'hi negà a viure amb ells i va fugir a Madrid. Un dia de 1970, sent encara menor d'edat, quan es dirigia a la pensió del centre de la ciutat on residia, va ser detingut i internat al reformatori del complex penitenciari de Carabanchel. El seu pare l'havia denunciat per abandonament de la llar familiar. Aquell hivern, tancat en aquell gèlid reformatori, el recorda com a un dels més durs de la seva vida. Va romandre uns mesos al reformatori i poc després de sortir va patir una nova detenció, aquesta vegada però ja va ingressar a la presó d'adults. Era l'any 1971, havia fet divuit anys i després de passar per la presó de Carabanchel fou traslladat a la d'Ocaña

fins el 1977 en què sortí en llibertat. Aquesta darrera estància a la presó canvià la seva vida. Seria l'any 1976 quan un altre pres li deixà un llibre, no recorda el títol, però sí que va ser la primera vegada que llegia sobre anarquisme, l'atracció va ser immediata...

L'abril de 1977 sortí de la presó i tornà a Barcelona. Un dia, caminant pel centre de la ciutat, pel carrer Portaferrixa, es trobà el company que li havia deixat aquell llibre a la presó d'Ocaña, estava pintant un local i el convidà a entrar. Era el Sindicat d'Oficis Varis de la CNT. Aquells dies en Juan treballava de cambrer, s'afilià al sindicat i ràpidament va entrar al Comitè Pro-Presos, volia intentar que ningú patís el que ell havia patit. Recollia roba, aliments i també diners que s'encarregava de distribuir entre els presos llibertaris perquè posteriorment aquests repartissin entre els presos socials més necessitats el material que no necessitaven ells. Al carrer la situació es tornava insostenible, el retrocés de les aspiracions creades en morir Franco quant a llibertats i justícia era espectacular: Pactes de la Moncloa, COPEL, cas SCALA... Algú li proposà "posar-se els guants"... Ell no ho dubtà. La transició s'estava oblidant dels més pobres, dels qui veritablement patien les infames condicions de vida a les presons, que continuaven sota el mateix règim que feia quaranta anys. En argot "posar-se el guants" significava passar a l'acció: posar-se els guants per no deixar empremtes.

Mesos després, a mitjan de 1980, s'ajuntà amb d'altres companys i conformaren un grup, més o menys, estable. Iniciaren les seves accions per donar suport als companys inculpats del incendi de l'Scala. El seu judici s'apropava. Els diners que aconseguien eren per mantenir les seves infraestructures i, un cop cobertes aquestes, la resta la destinaven a pagar els advocats dels companys presos, però ell mai es va preocupar dels diners, al grup cadascú tenia una finalitat organitzativa. Van restar prop de tres anys en actiu... Gairebé sempre vivien plegats, en pisos de lloguer que algun dels companys aconseguia. No eren clandestins però tampoc treballaven. Avui dia el Juan considera que aquest va ser un dels errors que van cometre, deixar les seves respectives feines i *professionalitzar-se*.

Quan van començar a actuar, van parlar amb companys d'un altre grup barceloní i aquests s'oferiren a proveir-los de documentació falsa. Paral·lelament els membres d'un altre grup de València, un dels quals havia col·laborat amb ells en les primeres accions, havien de proporcionar-los diverses armes de foc però la "caiguda" d'aquest darrer grup provocà la detenció, també, dels membres del grup barceloní, entre els quals hi havia l'Irma. Això va fer que el Juan i els seus companys es quedessin sense documents i sense armes tot just quan començaven a realitzar les primeres expropiacions. A banda d'això continuaven fent vida normal i sovint se'ls veia en els locals que formaven part dels ambients llibertaris de l'època: la Rivolta, la Fragua, el Terra Alta... De fet, quan anys més tard els van detenir, els hi van ensenyar algunes fotografies fetes a la mateixa Fragua, però en Juan no sortia. Ell intentava ser més discret i en aquella època, per la seva activitat, havia decidit portar una vida social més aviat minsa. Dos anys més tard un dels companys va "caure" durant un atracament a un bingo de l'avinguda del Paral·lel de Barcelona, però la resta, després de prendre les habituals mesures de seguretat, com per exemple abandonar a corre-cuita el pis que compartien, continuaren encara un any "posant-se els guants". Van extremar la seguretat: ja no vivien junts i es trucaven quan havien de veure's per preparar o realitzar alguna acció. No sabien el que havia pogut explicar el company i suposaven que estarien tots sota recerca. Aquells dies en Juan dormia amb dues pistoles a prop.

Només en comptades ocasions van realitzar les accions motoritzats, amb un cotxe; generalment les feien a peu. Va ser un d'aquells dies que, per sort, anaven motoritzats, quan en Juan va perdre una sabata durant una expropiació. No s'adonà fins que va pujar al vehicle, ja en marxa. La tensió del moment no el permetia adonar-se de petits detalls personals. Aquell dia els companys l'hagueren de portar a la porta de la casa comuna, a l'avinguda de la República Argentina, per no aixecar sospites en passejar pel carrer amb una sola sabata. Feien les accions a cara descoberta i quan per a realitzar una acció no era requerida la participació de tots els membres del grup, els qui no participaven ni

tan sols s'assabentaven. Imperatius de la seguretat. En aquella època començaren a rebre, si l'acció ho requeria, el suport d'altres companys llibertaris o, fins i tot, d'activistes de l'esquerra independentista.

Finalment el grup es va dissoldre i en Juan va passar prop d'un any sense tenir contacte amb els companys. Un dia, però, rebé una trucada telefònica a casa seva. Un dels companys, en Willy, li digué que havia de parlar amb ell urgentment i que el tornaria a trucar en quinze minuts. Cinc minuts després membres de la BPS trucaven a la porta, al company l'havien detingut el dia abans a València. Un dels membres del grup aconseguí escapolir-se i passar a la clandestinitat i, a la llarga, a l'exili, la resta van ser tots detinguts en aquells dos dies d'hores extres policials. Se'ls imputaven una dotzena d'atracaments i la col·locació d'un parell d'artefactes explosius en entitats bancàries. A casa del Juan no van trobar cap element acusatori ni cap arma.

Van restar nou dies a comissaria, amb la violència física que això significava per part dels policies, i després començà el periple per les presons de l'Estat. Els detinguts foren traslladats a la presó de Carabanchel i després de la primera nit ingressats a la Tercera Galeria, on el Juan va conèixer d'altres companys dels grups autònoms i s'integrà a la comuna de presos llibertaris, que s'autoorganitzaven bastants dels aspectes de la rutinària vida a la presó, com ara alimentació o neteja. La defensa dels drets propis dels interns implicava una lluita constant amb els funcionaris i amb els jutges de vigilància penitenciària i ell no s'arronsà: el gener de 1984 se li obrí un expedient sancionador per haver anomenat carceller a un funcionari. La sanció fou de sis dies en règim d'aïllament. Ell presentà al·legacions utilitzant el diccionari de la Real Acadèmia de la Llengua. Carceller: persona que es dedica a cuidar i guardar presos a les presons. El mateix mes fou sancionat amb tres caps de setmana en aïllament per dir-li a un funcionari que no digues *gilipol·leces*, acció considerada per Institucions Penitenciàries com una falta de respecte. Després de les seves al·legacions, el Jutjat de Vigilància Penitenciària rebaixà la sanció a un cap de setmana.

Tres dels membres del grup restaren més d'un any i mig en presó preventiva, però la llei dictaminava que divuit mesos era el màxim que podia durar l'empresonament preventiu, per aquest motiu, per exigir el compliment de la llei, realitzaren una vaga de fam que durà trenta-dos dies i després de la qual en Juan pesava quaranta-un quilos. Finalment foren jutjats i en Juan va ser condemnat a vint-i-quatre anys, nou mesos i disset dies de presó per pertinença a banda armada, tinença d'armes i cinc robatoris. Un cop condemnat demanà el trasllat a la presó de Segòvia, on els llibertaris conformaven una nombrosa comuna. El trasllat se li denegà un parell de cops fins que va comunicar a Institucions Penitenciàries que si no se li concedia començaria una nova vaga de fam. Setmanes després era traslladat. Només existia un llenguatge que les autoritats penitenciàries compreguessin: la pressió. Durant aquelles estades als centres penitenciaris, la xarxa territorial creixia. A Segòvia coincidien autònoms de Madrid, Valladolid, Barcelona i el País Basc, tot i que, en aquells moments els bascos començaven a patir les mesures repressives cap a la uniformitat i començaven a ser tractats tots igual, o sigui a ser tractats tots igual entre ells, com a bascos, però a ser tractats diferents de la resta, per molt autònoms i/o llibertaris que fossin.

Des de la presó intentà continuar el seu activisme. Eren els anys de la confrontació per la propietat de les sigles CNT i pel patrimoni sindical, i ell, que n'havia format part, donà suport públic a la CNT-AIT enfront la *paral·lela*. També denuncià públicament l'actitud d'HB en relació als fets de Portugalete, quan un grup autònom incendià la seu del PSOE i HB ho condemnà, com ja havia fet amb l'assassinat d'Enrique Casas per part dels CAA. D'altra banda, quan portava més de quatre anys empresonat, realitzà la seva darrera vaga de fam, tot exigint el seu trasllat a una presó de Catalunya, encara que, després de vint-i-vuit dies sense ingerir aliments, no aconseguí el seu objectiu. L'Estat ja havia guanyat la batalla a les presons. A partir de l'any 1988, representants de l'anomenada CNT-Congrés de València (actual CGT) iniciaren una negociació amb el Govern amb l'objectiu d'aconseguir l'indult dels presos llibertaris i a canvi, de manera més o menys explícita, donar a

entendre que s'havia acabat l'etapa de la lluita armada del moviment llibertari de l'estat espanyol. El 22 de març de 1989 el Consell de Ministres indultà vuit presos llibertaris. En Juan s'havia negat a signar el penediment, si tot anava bé li quedava aproximadament un any de presó i no va voler agenollar-se davant l'Estat.

Va restar poc menys d'un any a la presó d'Osca, la seva darrera escala penitenciària, abans de tornar al carrer el 10 d'agost de 1990. Després de més de set anys i mig de presó. Va ser dels darrers en "caure" i, en negar-se al indult, va ser dels darrers en sortir d'aquell malson que eren les presons de l'estat espanyol del postfranquisme i la neodemocràcia.

Mentre era en aquesta darrera presó, i com a bona mostra del descontrol judicial en què vivia l'estat espanyol, el Juan va ser jutjat en rebel·lia per l'Audiència Provincial de Barcelona per algunes de les primeres accions del grup. En sentència de data 13 d'octubre de 1989 va resultar absolt per haver prescrit el delictes. En realitat el van jutjar per alguns delictes pels quals ja l'havia jutjat i condemnat l'Audiència Nacional però aquesta no havia comunicat a l'Audiència de Barcelona ni el judici ni el veredictes.

En sortir, arribà a Barcelona amb una ma al davant i una altra al darrera. No tenia ningú en qui recolzar-se i van ser els companys de l'Ateneu Llibertari de Gràcia els qui l'acolliren i l'ajudaren a encetar una nova vida.

En Juan va continuar donant suport als presos durant uns quants anys des del KAP (Kol·lectiu Anti Presons) barceloní.

EL PRODUCTE DE LA INFILTRACIÓ

El 15 de gener de 1978 a les onze del matí començava a Barcelona la primera manifestació convocada legalment per la CNT en els darrers quaranta anys. Després de l'èxit de la manifestació convocada, també a Barcelona, un parell de mesos abans per les centrals obreres contra els *Pactos de la Moncloa*, que havia aplegat diversos centenars de milers de persones, les burocràcies de CCOO i d'UGT es van afanyar a cridar a l'ordre a les delegacions catalanes amb l'objectiu de desmuntar aquella unitat sindical que posava en perill les decisions que es prenen més enllà de les fàbriques i que eren avalades per aquelles mateixes burocràcies sindicals. Un cop aïllada sindicalment, després de la significant victòria aconseguida a la vaga de benzineres de la tardor de 1977, la CNT va decidir sortir en solitari al carrer per continuar plantant cara a les noves directrius capitalistes que pretenien ofegar la capacitat de resposta de la classe treballadora. Diversos milers de persones van secundar la proposta del sindicat i van recórrer entre les onze i dos quarts d'una del matí l'actual Paral·lel (llavors *Avenida Marqués del Duero*). Més d'una hora després s'iniciava l'incendi de la sala de festes Scala situada al passeig de Sant Joan.

L'incendi va destruir completament la sala de festes i va acabar amb la vida de quatre treballadors, alguns dels quals eren membres de CNT ja que tres quarts parts dels obrers de Scala estaven afiliats a la central anarcosindicalista. Setze hores després d'iniciar-se l'incendi membres de la Brigada Antianarquista de la Policia Nacional detenien a casa seva, a Nou Barris, a una parella de joves, Xavier Cañadas i Pilar Álvarez, i minuts després feien el mateix amb Arturo Palma, company de treball de Xavier i, com ell, afiliat a la CNT. Hores després eren detinguts José

Cuevas, també veí de Nou Barris, i Rosa López, la seva companya. Tant el Xavier, com l'Arturo i en José havien participat en el llançament dels còctels molotov contra l'entrada de la sala de festes però de tots ells tan sols José Cuevas estava fixtat per la policia. Com havien localitzat als responsables d'aquell atac de forma tan eficaç si els primers detinguts ni tan sols estaven fixtats? Anys més tard, el que va ser fiscal del cas, Alejandro del Toro, va escriure a la revista *Cuadernos Jurídicos* de novembre de 1994: "Per a un expert, el més estrany era la celeritat amb què la Policia havia detingut als presumptes autors".

Per entendre al menys una part d'allò que realment va passar aquells dies de gener de 1978 ens hem de remuntar un anys abans, quan la mateixa brigada policial va detenir dotzenes d'activistes durant la conferència peninsular de la FAI de gener de 1977, detencions que es van estendre tan temporalment com territorial i que van portar a la desarticulació del grup de Múrcia on va "caure" Joaquín Gambín, *el Grillo*, qui ja era conegut com a confident entre determinats cercles de presidiaris. Un cop a la presó Model de Barcelona, Gambín va conèixer a Cuevas, qui havia estat detingut per la seva participació a la reunió de la FAI. Va ser durant aquella estada a la presó barcelonina quan la germana de l'activista Josep Illamola, qui restava empresonat des de l'agost de 1975 per la seva participació en els grups autònoms dels darrers anys del franquisme, va comunicar al militant Luis Andrés Edo que el seu germà li havia dit que, segons li havia explicat un intern, Gambín era un confident. Sembla ser que tot i els intents d'en Luis Andrés per informar a les cúpules de les organitzacions llibertàries per tal de desemascarar el confident enfront la militància, ningú va fer res per apartar-lo del moviment llibertari.

El fet és que l'11 de gener de 1978, quatre dies abans de la manifestació cenetista, Gambín arribava de nou a Barcelona i per la seva edat (rondava els cinquanta), la seva trajectòria (anys de presó a les seves esquenes), i el malnom amb el qual se'l començava a conèixer a la ciutat (el Viejo Anarquista), aixecà l'interès entre alguns sectors de joves llibertaris afamats d'experiències. El dia abans de la manifestació Cuevas convidà

a Gambín a casa seva i a la cita assistiren també Cañadas, Palma i les seves companyes. La tarda va acabar a casa de Xavier i Pilar on van preparar sis còctels molotov després de prendre la decisió d'assistir a la manifestació de l'endemà i donar-se cita per anar plegats.

Un cop terminada la manifestació sense incidents, Gambín va instigar als joves a llençar els artefactes contra la sala de festes, símbol de la nova burgesia barcelonina. Mentre ell es quedava amb les noies, els tres joves s'encaminaven des de l'avinguda Mistral cap al passeig de Sant Joan. En el camí es creuaren amb quatre joves activistes de la CNT de Rubí, coneguts també de Cuevas, que van intentar convèncer-los de desfer-se dels còctels, però van ser ells els que van acabar convençuts d'acompanyar-los a realitzar l'acció. La tragèdia es desfermava minuts després.

Dies més tard, producte dels brutals interrogatoris que van patir Xavier, Arturo i José eren també detinguts Luis Muñoz i Maite Fabrés, afiliats a la CNT de Rubí, mentre altres dos joves aconseguien creuar la frontera i exiliar-se lluny de l'estat espanyol. Contrastava l'eficàcia de la Brigada a l'hora de detenir els joves de Nou Barris enfront la detenció dels joves de Rubí. L'única diferència entre uns i altres és que els darrers no coneixien a Gambín ni aquest tenia cap coneixement de la seva participació a l'acció.

Un cop detinguts i interrogats Xavier, José i Arturo van començar a comprendre que havien estat ensarronats i que tot plegat formava part d'alguna cosa més gran que se'ls escapava de les mans. Els policies tenien informació que alguns d'ells desconeixien. Quan es van poder retrobar, ja a la Model, i van poder contrastar entre ells la informació, van comprendre que tot havia estat meticulosament planificat per en Gambín, qui va actuar com a agent provocador.

Amb el temps sorgí un altre dubte: l'absoluta destrucció de l'edifici, l'incendi total de la sala, va ser producte de l'explosió de les ampolles incendiàries a l'entrada de la mateixa? Costa de creure que, entre els milers de còctels llençats aquells anys a Barcelona, aquesta vegada els

mateixos haguessin provocat un incendi incontrolable. I més sabent que, segons narrava *La Vanguardia* del dia 17, “quan als pocs minuts, van arribar els primers auxilis del Cos de Bombers, l’interior del local cremava gairebé íntegrament.”

Ja des de bon començament van aparèixer informacions contradictòries i actuacions dubtoses: tot i que els detinguts van explicar durant els interrogatoris la seva vinculació amb en Gambín, les notes policials mai van parlar d’ell, però sí que anomenaven els altres joves de Rubí que estaven ja sota recerca. El nom de Joaquín Gambín arribà als mitjans de comunicació un mes i mig més tard, quan el jutge va dictar els autes de processament, però, tot i que la premsa va destacar amb nom i cognoms que hi havia joves encara fugits, no donava cap mena d’explicació sobre en Gambín, a qui la policia intentava fer passar desapercebut. Sembla ser també que un veí de la sala de festes va realitzar nombroses fotografies de l’incendi des del començament d’aquest però poc després van ser comprades en nom del diari *Noticiero Universal* i van desaparèixer de la circulació. Algunes versions apunten que aquestes fotografies demostren que l’incendi no va començar a l’entrada del local sinó a la part posterior del mateix, versió que rep el benefici del dubte per les opinions del propi fiscal del cas que mostra estranyesa davant el fet que la Policia Científica “no hagués concretat els exactes llocs originaris de les flames.”⁹⁰ Segons narra el llibre *El Caso Scala*, alguns veïns van manifestar haver escoltat dues detonacions, i un altre, antic guàrdia civil, va fer una declaració jurada d’acord havia vist entrar a la sala diverses persones ben vestides (corbates, americanes, etc...) i portadores de diversos maletins que ja no duïen quan van sortir de la mateixa. Uns dies més tard aquest veí va aparèixer amb tres trets al cap i la seva declaració notarial no va ser admesa com a prova durant el judici. Algunes versions apunten també que els bombers van realitzar un informe d’acord s’havien trobat restes de fòsfor a les runes de la sala,

⁹⁰ *Cuadernos Jurídicos*, novembre de 1994.

informe que també va desaparèixer. Davant d'aquesta irresponsabilitat l'Audiència Nacional demanà la prova pericial nou mesos després dels fets, quan de l'Scala no quedaven ni les runes. La realitat difícilment la coneixerem mai però setze anys després de l'atemptat i tretze després el judici, l'article que el fiscal va escriure a *Cuadernos Jurídicos* no deixa gaire espai per als dubtes. Ell mateix dubtava que els artefactes incendiàries que aquells joves haguessin pogut preparar fossin els causants de l'incendi en afirmar que aquest havia estat el resultat d'uns artefactes dels quals “la seva gran capacitat ignífuga apuntava a un professionalisme, del qual evidentment mancaven els acusats”.

Gambín va trigar prop de dos anys en ser detingut, el 27 d'octubre de 1979, a la població alacantina d'Elx, però curiosament ningú es va recordar d'informar de la detenció al jutjat que havia emès l'ordre de recerca. Van ser els advocats dels acusats els qui informaren les altres parts d'aquesta detenció i quan, el novembre de 1979, el fiscal demanà el trasllat des d'Alacant fins a Barcelona del pres, aquest havia desaparegut misteriosament de la presó. El propi fiscal va començar a comprendre que en aquell cas hi havia quelcom anormal perquè tot i haver processat en Gambín “resultava curiós que, en els informes de la Policia Central, sobre la personalitat i antecedents dels processats, s'ometia qualsevol esment al mateix, i tampoc s'acusava recepció de les ordres de la seva captura del Jutge Central.”⁹¹ Dit d'una altra manera, tant la policia com les més altes instàncies judicials intentaven evitar la seva declaració. El 13 de novembre de 1980 el fiscal va tramitar un escrit adreçat a l'Audiència Nacional sol·licitant que li fossin entregades les proves del cas juntament amb l'historial de Gambín al mateix temps que demanava la seva localització i l'alliberament de Luis Muñoz empresonat preventivament durant dos anys i mig i qui comptava amb disset anys en el moment dels fets. La resposta va ser totalment inesperada. L'Audiència no només desestimava totes les demandes sinó

⁹¹ *Cuadernos Jurídicos*, novembre de 1994.

que sol·licitava immediatament el canvi de fiscal. Òbviament aquest cas era un cas en el qual no es tractava de fer justícia.

Finalment la farsa judicial arribà al seu màxim clímax a partir de l'1 de desembre de 1980, quan s'inicià el judici sota un ambient de tensió al Palau de Justícia i de violència al seu voltant. Els enfrontaments entre joves llibertaris i forces de l'ordre van ser habituals. Ni els propietaris de la sala de festes, els germans Riba (que havien cobrat vuit-cents milions de pessetes –uns cent trenta mil euros), ni els familiars de les víctimes (a qui el Ministeri de l'Interior també havia indemnitzat) es van personar com a acusació particular. Tot es limitava a una pugna entre l'Estat i els acusats. Tots els joves van ser condemnats: José i Xavier a vint-i-un anys, Arturo a vint, Luis a dos i mig i Pilar i Rosa a sis mesos. Maite havia estat alliberada mesos enrere i ni tan sols se la va jutjar. No va ser l'únic dany col·lateral: tres dies després de l'incendi la fotografia dels rostres dels detinguts havia estat portada de tots els diaris, amb ells hi apareixia una jove anomenada María Valeiras Gómez, mai més va ser relacionada amb el cas però la seva criminalització pública ja s'havia produït.

El 1994 el fiscal reconeixia un fet que “14 anys després, pot manifestar-se com a malaptesa, que va ser negar als defensors la compareixença testifical de l'Excm. Sr. D. Rodolfo Martín Villa” així com que el seu “problema fonamental era no cobrir de ridícul la meua Carrera.”⁹² És a dir, reconeixia explícitament la important participació del ministre de l'Interior en els fets alhora que admetia que la seva principal dedicació no va ser fer justícia i aclarir els fets sinó simplement sortir ben parat professionalment del judici.

El desembre de 1981 Joaquín Gambín Hernández era detingut a València i, després de moltes pressions, traslladat a Barcelona per prendre-li declaració en relació al cas Scala. En aquesta declaració

⁹² *Cuadernos Jurídicos*, novembre de 1994.

va manifestar que no havia estat detingut sinó que ell mateix s'havia entregat a la Policia Criminal perquè la Brigada d'Informació l'havia abandonat a la seva sort després del fracàs d'una operació anti ETA a la qual havia participat. Així mateix va reconèixer haver estat contractat per aquesta Brigada d'Informació el 1977 amb l'objectiu d'infiltrar-se al moviment llibertari. Quant al cas Scala, després d'estimular als joves perquè llencessin els còctels, la mateixa tarda de l'acció va trucar al seu contacte policial a Madrid per donar-li tota la informació de la qual disposava, adreces, noms, etc... El seu judici es va realitzar el 15 de desembre de 1983, tres anys després que els joves haguessin estat condemnats i gairebé sis després dels fets. Tot i que la Fiscalia demanava una pena de setze anys de presó la seva condemna va ser de set.

Quan no havien passat ni tres mesos de l'incendi de la sala de festes, l'1 d'abril de 1978, quatre persones assaltaven el supermercat Catala situat al davant de l'estació de Sants de Barcelona. Tres encaputxats i un home de més de quaranta anys a cara descoberta s'enduïen 2.600.000 pessetes (uns quinze mil euros). Dos setmanes després, el 16 d'abril, era detingut al seu vehicle Gabriel Botifoll Gómez, treballador de la Seat barcelonina, quan anava a trobar-se amb una persona a la qual coneixia amb el malnom de Juan el Anarquista. L'endemà a dos quarts de nou del matí resultava ferit de bala però aconseguia donar-se a la fuga Manuel Cruz Carbaleiro, aturat. Els fets van succeir a la plaça Catalunya on Manuel tenia una cita amb el mateix Juan el Anarquista. Aquell mateix dia eren detinguts els treballadors de Seat Manuel Nogales Toro, José Ramón Sánchez Ramos, José Hernández Tapias i Diego Santos García, amb ells l'aturat Agustín García Coronado i quatre o cinc treballadors més, també de Seat. Uns dies més tard la policia donava a conèixer la desarticulació d'un grup armat conformat principalment per treballadors de la factoria Seat de Barcelona i anomenat ERAT. Manuel Cruz va ser detingut el 28 d'agost, quatre mesos més tard.

Se'ls acusava, a més de l'expropiació de l'1 d'abril, de quatre expropiacions més i de dos atemptats amb víctimes, realitzats tots ells, entre el 31 de desembre de 1977 i l'1 d'abril de 1978. Era un grup heterodox,

conformat per militants de l'esquerra revolucionària que havien abandonat gairebé tots ells (a excepció d'un militant de CNT) les seves organitzacions (PSOE, PCE-ml, FRAP, FAC, CCOO...) bàsicament per les polítiques reformistes d'aquestes. L'ERAT havia estat creat l'any anterior per donar suport a les lluites obreres i defensar l'autonomia de les assemblees obreres enfront l'ofensiva de les burocràcies sindicals i polítiques dels partits d'esquerra que ells mateixos havien abandonat. Els seus membres es definien individualment com a socialistes autogestionaris, independentistes o marxistes revolucionaris. Després d'entre tres i quatre durs dies a comissaria, on van patir les habituals tortures (la *bossa*, la *barra*, etc...) van ser conduïts al Palau de Justícia on van ser obligats a declarar en presència dels seus torturadors i absència del jutge per posteriorment ser traslladats a la Model. Un cop a la Model, on van conèixer els empresonats per l'incendi de l'Scala, es van adonar que havien estat víctimes del mateix agent provocador. Juan el Anarquista no era altre que Joaquín Gambín.

L'1 d'abril de bon matí, sis del set detinguts s'havien trobat a Santa Coloma de Gramenet per participar a una manifestació convocada per l'Assemblea d'Aturats de la població, on, un cop finalitzat l'acte, Manuel Cruz els va convidar a participar a una reunió amb d'altres companys aquella mateixa tarda. La reunió es va realitzar a les proximitats de la plaça d'Espanya de Barcelona i a ella Botifoll, Hernández i Nogales van conèixer a Juan el Anarquista qui els va convidar a realitzar aquella mateixa tarda l'atracament al supermercat Catala, atracament que van realitzar encaputxats mentre Juan anava a cara descoberta. El botí de l'atracament, a excepció d'una important part que el mateix Juan va fer desaparèixer, va ser distribuït entre assemblees d'aturats i caixes de resistència d'empreses en conflicte. Quan el 30 de juny de 1980 es va realitzar el judici a l'Audiència Nacional, l'acusació pels atemptats amb víctimes havia desaparegut però van ser condemnats a penes que van oscil·lar entre els quatre anys d'Agustín García i els trenta-quatre de Manuel Cruz, tot i que la majoria van ser condemnats a vint-i-set anys de presó.

L'acusació es basava en les tres escopetes, vuit pistoles i tres manilles que la policia va declarar haver trobat a un pis del carrer Miró de Barcelona llogat per Juan el Anarquista.

5. AGITACIÓ ARMADA

VALÈNCIA

“Quisiera que quede claro que no pretendo que este relato sirva ahora de ejemplo para nadie. Al contrario, en el mismo relato de lo que pensábamos, o de lo que yo pienso ahora que pensábamos entonces, se pueden distinguir ciertas tonterías e ilusiones ideológicas sin otro fundamento que la alienación, que consiste, al fin y al cabo, en un alejamiento de la realidad.”
(Memoria anticapitalista, pàg. 195).

A principis de la dècada dels setanta aparegueren a València el grup Barricada i Bandera Negra, ambdós d'àmbit estudiantil. El primer feia una utilització del llenguatge plenament influenciada pels situacionistes i pel Maig del 68 francès. Eren grups principalment propagandístics que intentaven crear una xarxa autònoma o llibertària i que amb el temps començaren a relacionar-se amb d'altres grups de l'Estat com *Negro y Rojo* de Catalunya, *Autogestión Obrera* de Madrid o *Acción Directa* de Saragossa. Aquesta relació va permetre crear una petita xarxa d'evasió que va fer efectiva la fugida a França dels activistes “cremats” durant els darrers anys de la dictadura. Aquest va ser el cas d'un activista valencià que era membre de la policia municipal i que un cop detectat va aconseguir creuar els Pirineus de manera clandestina. Aquells darrers anys de la dictadura aparegué també el grup d'Alcoi (el grup al qual participava el Felipe) que es va acabar connectant també amb Bandera Negra donant peu a l'inici d'una molt petita coordinació al País Valencià.

Eren grups encara influenciats per la trajectòria històrica de les organitzacions llibertàries clàssiques tot i que normalment sense

cap vincle directe amb els seus clandestins militants. Ja després de la “caiguda” dels membres del MIL, davant del Consell de Guerra de gener de 1974, es realitzaren les primeres accions solidàries, com la del 19 de gener quan es van llençar diversos còctels molotov contra les oficines d'Iberia de la ciutat. Al març, després de l'assassinat de Puig Antich, les facultats foren paralitzades diversos dies i es van produir durs i violents enfrontaments entre joves manifestants i les forces de l'ordre, enfrontaments que van provocar la detenció d'un jove que va ingressar a la presó després de passar a disposició de l'autoritat militar. Paral·lelament, era desarticulat el grup d'Alcoi però el Seisdedos aconseguia escapolar-se i avisar a l'Alcoyano que estava fent el Servei Militar Obligatori, tots dos, davant del risc de detenció, decidien fugir a França. Allà entraren en contacte amb els cosins Raimon i Felip Solé amb qui, mesos després, l'Alcoyano va decidir tornar a l'estat espanyol per a continuar la lluita. Mentre els catalans es quedaven a Barcelona ell s'instal·lava a la ciutat del Túrria.

Durant aquells anys els joves valencians acostumaven a trobar-se als clubs parroquials i donada la pressió política i social de la població alguns d'aquells clubs van viure una evolució paral·lela: “A molts d'aquests clubs van perdre el control, primer els capellans i després els buròcrates, i a la fi, allà no hi quedava ningú més que la mateixa gent que portava allò, que era una cosa semblant a una assemblea.”⁹³ Aquest va ser el cas dels clubs parroquials de Benimaclet, Benicalap, Orriols i una mica més tard dels de Quart i Mislata. Aquells eren uns joves molt influenciats per l'explosió de la contracultura després de la fosca nit franquista i van decidir gaudir del seu dia a dia d'una manera especial, iniciant els canvis primer per ells mateixos. “Per a nosaltres el que valia era la revolució que aconseguíem fer a diari a les nostres pròpies vides i a les nostres relacions personals.”⁹⁴

⁹³ COPEL, *butrones y otras aportaciones de grupos autónomos*, pàg. 7.

⁹⁴ *Memoria anticapitalista*, pàg. 187.

Eren joves que es van iniciar, en molts dels casos, a les nombroses lluites veïnals i que poc a poc, especialment a partir de 1975, es van començar a coordinar mentre compartien experiències. El seu punt natural de trobada va ser a les manifestacions i a les festes posteriors a aquestes i el que els portava a connectar entre ells van ser les dinàmiques emprades a aquelles mateixes manifestacions, on “sempre érem els darrers en retirar-nos del carrer i els primers en enfrontar-nos a la policia, els fatxes o als serveis d’ordre de les burocràcies polítiques i sindicals de l’esquerra.”⁹⁵ En un principi alguns d’aquells activistes no havien abandonat la seva acció propagandística i quan, a finals de 1976, començà a fer-se pública la lluita dels presos socials, s’abocaren en el seu suport. A través dels Comitès de Suport a la COPEL van organitzar festivals reivindicatius i caixes de resistència i van editar publicacions on donaven veu a aquell estrat que era el més baix de la societat.

Al mateix temps les accions es van anar radicalitzant com a conseqüència de diversos factors. D’una banda, en adonar-se que la xarxa era molt més nombrosa d’allò que pensaven quan els diferents grups restaven inconnexos. D’altra, perquè la pressió a les presons demanava a crits una major implicació dels qui restaven al carrer. I per acabar, perquè ells mateixos comprenien que vivien un temps històric excepcional que havien d’aprofitar: “Alguns de nosaltres estàvem d’acord en la idea que les oportunitats de ‘fotre canya’ que oferia la inestabilitat derivada de la ‘Transició’ només anaven a durar un parell d’anys, i ens proposàvem aprofitar-les mentre poguéssim i marxar-nos a Mèxic (...) per lliurar-nos, de pas, de la mili.”⁹⁶

Davant la reestructuració de la CNT, a partir d’inicis de 1976, els activistes d’aquells grups van mantenir contactes i van arribar a donar suport a algunes accions propagandístiques però es van mantenir orgànicament al marge, sense afiliar-se. Va ser llavors quan alguns

⁹⁵ *Memoria anticapitalista*, pàg. 188.

⁹⁶ *Memoria anticapitalista*, pàg. 187.

d'aquells nous activistes van entrar en contacte amb l'Alcoyano, tot i que aquesta relació va ser esporàdica: el 17 de febrer de 1976 era detingut per forces de la Guàrdia Civil i traslladat a la caserna de Paterna on va ser salvatgement interrogat, fet que provocà el descobriment del pis franc on guardava les armes i, dies més tard, la detenció de dos d'aquells joves de la xarxa valenciana. Aquell any es realitzaren els primers atracaments i van entrar en acció els darrers dels grups autònoms d'aquells que van conformar la xarxa durant els anys posteriors. Pas a pas, a través de les seves dinàmiques, van connectar amb grups barcelonins i, molt especialment, amb madrilenys i francesos, i això va fer apujar la seva capacitat d'acció. El 1977 va representar el moment més àlgid de la seva lluita. Un cap de setmana rere un altre es repetien les accions. Entre deu i quinze grups formats per dos o tres persones cadascun atacaven simultàniament entitats bancàries per commemorar l'assassinat de Puig Antich, solidaritzar-se amb els presos polítics alemanys o donar suport a la lluita dels presos comuns. Llavors ja comptaven amb el suport d'un metge que en una ocasió va arribar a extreure una bala del cos d'un company ferit durant una acció.

Va ser aquell any quan davant l'increment dels atacs dels grups autònoms va aparèixer el GAR. El GAR era un grup que emprava els seus mateixos mètodes, reivindicava les accions de la mateixa forma que ells ho feien i que s'hauria promogut des d'algun despatx oficial amb l'objectiu de localitzar a aquells joves il·localitzables i no identificats que per la seva afinitat mai havien patit cap infiltració. Totes les seves "caigudes" van ser producte d'errors propis o bé de casualitats inevitables.

El gener de 1978 va "caure" el primer d'aquells grups que actuaven en xarxa. Quatre joves, entre els quals l'Alcatraz i el Ventosa, eren interceptats armats dins d'un vehicle robat. Es preparaven per a realitzar una expropiació bancària. Els dies posteriors va haver una desbandada generalitzada. Tots els companys que s'havien relacionat amb els detinguts van desaparèixer una temporada de la ciutat. Aquella "caiguda" va marcar un punt d'inflexió, alguns d'aquells activistes es van veure forçats a passar a la clandestinitat. A partir d'aquella "caiguda" van

comptar amb els serveis de l'advocat Alberto García Esteve, militant del PCE que s'havia fet càrrec històricament de la defensa dels presos polítics a València, i de la jove advocada Carmen Pertejo Pastor qui es va implicar amb aquells activistes de manera poc habitual. Vinculada a la *Coordinadora de Abogados Anticapitalistas* ella mateixa havia patit la repressió en carn pròpia quan va ser detinguda l'agost de 1975 després de localitzar la Policia Armada un pis franc on s'imprimia propaganda il·legal.

Pocs mesos després d'aquella "caiguda" els activistes que s'havien donat a la fuga començaren a retrobar-se de nou a la ciutat i a través dels advocats s'assabentaren que els quatre companys empresonats preparaven la seva fugida del recinte penitenciari. Els amics de l'exterior els hi van fer arribar petits pics amb els quals començar a cavar un túnel i també uns intercomunicadors amb els quals poder parlar i preparar la fuga fins el darrer detall. Però el 10 de juny el túnel era descobert i els implicats iniciaren un violent motí que no aconseguí eludir l'acció dels funcionaris.

Un parell de mesos més tard queia el Paco després del doble atracament de Lloret i alguns companys decidiren traslladar-se a Girona per intentar treure'l a través de la xarxa de clavegueram amb el suport d'altres activistes francesos i madrilenys. Fuga que tampoc es va arribar a realitzar. Sí que s'aconseguí, en canvi, treure un parell de presos comuns, amics del barri d'alguns dels activistes, de l'Hospital de València: traslladats els dos presos a l'hospital van aconseguir fer-los arribar una petita serra amb la qual van tallar els barrots de la finestra abans d'escapolir-se. Posteriorment els van amagar uns dies i quan la pressió policial es va relaxar van poder ajudar a un d'ells a creuar la frontera.

Durant els darrers mesos de 1978 i tot el 1979 les accions es van dedicar gairebé de forma exclusiva a la fuga dels companys empresonats, que de manera inflexible anaven fent créixer els número de reclusos als recintes penitenciaris espanyols. El 9 de gener de 1979 eren detinguts quatre activistes quan sortien per una tapa de la xarxa del clavegueram

valencià. Portaven al voltant de dos mesos treballant en aquell projecte de fuga una dotzena de persones, fins i tot els va donar suport algun membre de l'organització independentista Maulets. Després d'estudiar sobre el terreny la situació van optar per cavar un túnel d'uns cinquanta metres per arribar a l'interior del recinte penitenciari. Entraven cada dia per una tapa situada al mig d'uns horts que distaven uns dos kilòmetres del punt on havien començat el túnel i caminaven per les clavegueres fins el lloc de treball. Van arribar a foradar uns deu metres fins que un dia, en sortir pel lloc habitual es van trobar envoltats de guàrdies civils. Tot sembla indicar que algun intern de la presó assabentat de la realització del túnel no va saber guardar prou bé el secret. Un parell de dies abans els funcionaris realitzaren un minuciós registre a la presó i en no trobar cap túnel ni cap element indicador que el mateix s'estigués realitzant des de l'interior van pensar que es devia estar cavant des del carrer, fet que, el dia de les detencions, els va portar a mobilitzar totes les forces disponibles per controlar tots els possibles accessos a la xarxa de clavegueram fins que van aconseguir detenir aquells quatre joves. Els activistes, entre els quals hi havia el Nano, restaren tan sols quatre o cinc dies detinguts. A excepció d'en Joan, qui, en haver estat declarat desertor del Servei Militar, va restar al voltant de tres mesos empresonat, primer a València i posteriorment a Osca.

Mentre aquells joves intentaven la fuga de la presó de València, el Felipe, amb companys francesos i catalans, iniciava el projecte del túnel del carrer Vilamarí barceloní per intentar arribar a la Model. Un cop els tres joves detinguts a València aconseguiren l'alliberament, algun d'ells es va traslladar a Barcelona per a col·laborar en aquell nou pla de fuga però quan mesos després aquell projecte era també descobert la majoria va tornar a València. Va ser llavors quan en Joan va proposar la participació a la fuga d'un pres comú a qui havia conegut durant la seva estada a la presó: el 17 de novembre de 1979, durant l'intent de fuga, eren detinguts, ferits de bala, en Joan i el Felipe. Aquella "caiguda" va marcar el final de la xarxa autònoma valenciana. Quan un parell de setmanes després intentaven abandonar la ciutat, eren detinguts altres

quatre activistes, entre ells el Nano i un altre dels detinguts per l'intent d'evasió de la presó valenciana d'onze mesos abans. Havien caigut els més dinàmics dels integrants d'aquella xarxa.

La darrera detenció d'autònoms valencians encara va trigar un any a produir-se. El 12 d'octubre de 1980 era detingut l'activista francès Alain Drogou juntament a tres activistes valencians algun dels quals havia participat a la xarxa autònoma que va actuar a la ciutat a partir de la detenció dels presos del MIL. Aquest grup estava en contacte amb un dels darrers grups barcelonins que van ser desarticulats amb posterioritat.

Joan Alfons Conesa i Sans, en Joan, va morir el 27 de març de 1996 com a conseqüència d'un accident a l'ocupat cine Princesa de Barcelona, ocupació de la qual ell havia estat el màxim impulsor. Mai va abandonar la lluita.

PACO

“Nosotros solamente nos representamos a nosotros mismos como parte del proletariado radical.”

(“Recuperación”. Presó de Girona, Sección Miau-Miau de los G.A.T.A. - Grupos para la Abolición del Trabajo Asalariado. 19 d'octubre de 1978).

Va arribar a València el 1973 amb l'objectiu d'iniciar allà el curs 1973-1974 i estudiar una carrera, però un cop establert a la gran ciutat, els plans inicials van durar poc. Va aguantar un any a la facultat i va deixar els estudis. Entre les diverses portes que se li obrien a un jove inconformista arribat des d'un petit poble valencià a la ciutat n'hi havia de més interessants que assistir a les classes d'aquells professors doctrinaris o, quan menys, avorrits. Nascut a Oliva el 1957, el Paco, a València, va descobrir un nou món.

Durant el primer any a la universitat es va topar amb totes les alternatives polítiques (trotskisme, maoisme, anarquisme...) als partits que començaven a intuir-se com els hereus del poder franquista i va travar amistat amb d'altres joves tan inquiets com ell i amb qui va començar a llegir els pocs llibres sobre anarquisme publicats legalment a l'estat espanyol, principalment per la madrilenya editorial Zyx o la catalana Kairos. A la facultat la seva vida va er un gir. La seva principal necessitat era canviar radicalment els aspectes més quotidians de la seva existència. El que llegia a aquelles noves publicacions contraculturals que començaven a passar de mà en mà entre els estudiants l'atreia molt més que qualsevol classe oferta pels professors que, principalment,

cercaven la creació de nous productors formats per a beneficiar al sistema. Al mateix temps la música també ajudava a transportar-lo a d'altres realitats. A més, lluny de la família, s'adonava que tota l'educació sexual que havia rebut era exclusivament repressiva i cercava la castració psíquica davant qualsevol elecció diferent a l'única opció socialment acceptada: el sexe amb afany reproductiu dins la família. La hipocresia social encenia la seva necessitat interior de transformació.

El gener de 1974 arribà la condemna a mort de Salvador Puig Antich. Ell, aliè a les organitzacions polítiques, no estava preocupat per l'evolució social des d'un punt de vista polític, igual que els seus amics, es movia per impulsos humans. No tenien cap informació sobre els vincles socials de les accions realitzades per Puig Antich i els seus companys, però la pena de mort els regirava els budells. Llavors va començar a qüestionar-se quina era la millor manera de respondre a aquell tipus d'atrocitats. Va intentar informar-se sobre aquells que els mitjans anomenaven "La banda de la Sten" i va aconseguir alguns dels textos que havien distribuït, que poc a poc començaven a córrer entre els joves oposats al Règim i que no s'enquadraven en els partits marxistes-leninistes. Va ser llavors quan es va començar a organitzar amb d'altres joves que, més o menys, analitzaven la realitat d'una manera semblant a la seva. En acabar el curs, plegats, van decidir formar d'un grup d'acció.

Amb alguns d'aquells companys, quatre o cinc, decidiren començar a viure en comunitat i a gaudir de la vida des d'un nou punt de vista. El Paco abandonà els estudis. L'afinitat era absoluta, i van començar els llançaments de còctels molotov i les accions propagandístiques, bé sols, bé amb la col·laboració d'altres joves o grups de joves que actuaven de manera semblant. No era necessari tenir les mateixes idees de futur, el mateix objectiu social; el veritablement indispensable era que la forma de plantejar el treball quotidià fos la mateixa. Per aquesta raó en diverses ocasions col·laboraren amb alguns joves de Germania Socialista, un grup heterodox on conflueixen el nacionalisme, el trotskisme i l'autogestió però que s'organitzava horitzontalment, de manera assembleària. Durant aquell primer any, amb Franco encara viu, entraren en contacte

amb alguns dels joves que formaven part dels clubs parroquials dels barris de Benicalap i Orriols, joves amb qui congeniaven especialment. Els clubs parroquials eren una de les poques possibilitats que tenien els joves de trobar-se sense el control estricte dels adults i sense patir la persecució policial en aquell moment en què el dret de reunió no existia. A València, n'hi havia alguns en els quals els joves evolucionaven cap a l'obrerisme i l'autonomia.

El 1975, amb un company, viatjà legalment a França. Passà per Perpinyà, Tolosa de Llenguadoc i París i aconseguí alguns dels textos editats pels GARI per a reivindicar les seves accions de l'any anterior. Poc a poc, a través d'aquests escrits i de les publicacions dels situacionistes, es va anar endinsant al món de l'autonomia alhora que s'allunyava de l'anarquisme més rígid o ortodox. A València els petits grups s'anaven connectant entre ells i, a més, entraven en contacte amb d'altres grups similars de Madrid; plegats començaren a commemorar els aniversaris de l'assassinat de Puig Antich. Aquestes connexions provocaren que les accions es multipliquessin. La resposta a les accions repressives dels estats (l'espanyol, però també el francès o l'alemany) eren contínues i cada cop més nombroses i agressives. Ells, independentment de la seva activitat clandestina i autònoma de les altres formacions polítiques, continuaven participant a les manifestacions públiques de protesta sense intentar, però, portar-les al seu terreny. Això sí, si la manifestació era reprimida no defugien l'enfrontament, però no van ser mai els responsables dels xocs violents que van tenir lloc durant algunes d'aquelles manifestacions. Intentaven no destacar políticament i a les accions públiques es deixaven portar, anaven a remolc. Per les nits, a més, continuaven trobant-se a bars com El Racó, situat davant la Facultat de Belles Arts, on escoltaven la música que els hi agradava i on fumaven porros, ingerien begudes alcohòliques i, en definitiva, es deixaven anar d'una manera desacomplexada, oblidant-se de l'educació decorosa que havien rebut.

També es va allunyar momentàniament de la realitat que imposava la dictadura quan el juliol de 1975 es va desplaçar amb alguns companys

fins la població barcelonina de Canet, tot i que l'arribada al festival Canet Rock que motivava el seu viatge, va ser inesperada. Després de fer nit a una platja propera, el matí del dia 26 decidiren fer autoestop per salvar els pocs kilòmetres que els separaven del Pla d'en Sala on es realitzava el festival. Un cop a la carretera, quan el cotxe de la policia municipal de Canet s'aturà davant seu i un uniformat els va convidar a pujar, van ser incapaços de negar-se tot i que no tenien del tot clar com acabaria el viatge, més pensant en les substàncies il·legals que duïen a sobre. Els municipals de Canet es van limitar a portar-los a la porta d'accés del festival i aquella nit va poder veure l'actuació de Pau Riba, el cantant que més li agradava en aquells moments. A València el vessant musical de la contracultura havia quedat reflectit el maig de 1974 amb l'estrena de l'òpera-rock *L'home de cotó-en-pèl*, que dona peu al naixement del grup Cotó-en-pèl. Buffalo, Paranoia Dead i els mateixos Cotó-en-pèl eren els grups locals amb els quals més gaudia. Entre els cantautors, el seu gran referent era l'Ovidi Montllor. Quant als còmics, el seu preferit era *Don Pixote de la Mancha*, el protagonista del qual en comptes de desplaçar-se a cavall ho feia sobre una vespa. La seva bogeria no era producte de la lectura de llibres de cavalleries sinó de la continuada lectura de les obres de Lenin i el seu fidel ajudant era un escombriaire.

Aquella quotidianitat a l'hora de viure la realitat que els envoltava va fer que la gran majoria dels joves organitzats políticament als nombrosos partits marxistes, que pretenien reforçar-se mitjançant un dogmatisme militant, els veiessin com a *passotes*. Com a joves despreocupats aliens als greus problemes socials que patien. I si aquesta era la percepció que tenien d'ells alguns dels joves amb qui compartien el carrer durant les manifestacions, la percepció de les forces de seguretat tampoc podia anar més enllà. Ells s'adonaven que havien aconseguit muntar una pantalla al seu entorn i que la seva veritable activitat social era impensable per als seus enemics. Després d'algunes de les seves accions més sonades, la policia intensificava els controls a l'estació ferroviària, als autobusos que deixaven la ciutat, a les carreteres de sortida, mentre ells feien la cita de

seguretat al bell mig de València, al barri del Carme, on celebraven l'èxit prenent copes als bars habituals.

El 1976 la CNT començà a reorganitzar-se a l'Estat i també a València, però ell va decidir mantenir-se al marge. Les lluites internes provinents dels anys d'exili a les quals els joves eren completament aliens, l'ortodòxia anarquista d'alguns dels seus caps visibles que comportaven discussions inacabables, i la manca d'un projecte real que percebia com a una reorganització forçada per la història, eren aspectes que provocaven un desgast innecessari. Quant al sindicalisme com a tal, ell, contrari al treball assalariat, no sentia la necessitat d'estar sindicat. La seva lluita era per la transformació total de la vida i contra els sistemes de producció del capitalisme.

Va ser llavors quan va arribar la Paloti, la companya del Jebo, qui havia mort mesos abans en esclatar-li un artefacte a la població de Tolosa. Amb ella van arribar també els primers contactes esporàdics amb alguns grups francesos, però aquell any la situació començà a canviar al seu entorn. La policia havia detingut a València l'Alcoyano i altres dos companys anarquistes als quals van vincular amb membres del MIL, per acabar-ho d'adobar, un d'ells era el company d'estudis amb qui havia anat a França l'any anterior.

Va arribar un moment en què aquells grups autònoms valencians actuaven en xarxa gairebé cada divendres. Al voltant d'una dotzena de bancs eren atacats simultàniament. Però la seguretat amb la qual es movien alguns d'aquells grups provocà la relaxació en les mesures de seguretat i l'esbojarrament amb què duïen la seva vida diària provocava situacions complicades. De sobte, l'estiu de 1977, va aparèixer un grup fantasma, desconegut. Utilitzava els seus mètodes i copiava la forma amb què ells reivindicaven les seves accions. Van començar a sospitar. El fet que cap dels membres que participaven de la xarxa autònoma estigués fitxat per la policia feia impossible el contacte i van veure la mà de la *Brigada Político Social* darrera la creació d'aquell grup. Creien que l'objectiu era intentar connectar amb ells per desarticular-los.

Aprofitant que la xarxa s'havia eixamplat, després de l'estiu de 1977 i la campanya per evitar l'extradició del militant d'ETA Apala, el Paco va decidir abandonar València una temporada.

Va ser llavors quan va començar a viure en clandestinitat. A València el seu grup comptava amb una petita xarxa de pisos francs, llogats amb documentació falsa, on guardaven el material que no podien tenir a la casa on vivien (la propaganda, la vietnamita que amb el temps es va convertir en una multicopista, les armes...), però el fet de no estar cap d'ells fixats els permetia viure tranquil·lament el dia a dia. Aquell viatge marcava una nova etapa en la seva lluita. Pocs mesos després de la seva desaparició, el gener de 1978, s'assabentà de la detenció de quatre membres d'un dels grups autònoms de València i va decidir tornar fugaçment a la ciutat. Es tractava del primer grup autònom desmantellat a la ciutat del Túria. Un parell de setmanes més tard es desplaçava a Barcelona, on va arribar el mateix dia de la "caiguda" d'uns dels grups que hi operaven, el del Moro, amb el qual tenien contacte; encara uns dies més tard era un dels grups de Madrid amb els quals també estaven vinculats el que patia la repressió policial.

Ell es va desplaçar a València i amb els amics van començar a analitzar les possibilitats d'organitzar la fuga dels companys detinguts, que estaven reclosos a la presó de Mislata. En aquell moment, i arran del seu viatge a Barcelona, la xarxa havia crescut gràcies a les seves connexions amb alguns antics membres dels GARI que començaven a bellugar-se per la ciutat, durant aquell any van ser freqüents les visites a València de companys francesos. Va ser aquell 1978 quan creuà la frontera clandestinament amb el suport del Petit Loup. Un company els apropà amb el seu vehicle fins a la proximitat de la frontera i, un cop creuada a peu aquesta, un altre vehicle els esperava ja al vessant francès.

Els quatre companys empresonats a Mislata, amb el suport dels grups de l'exterior que a través dels advocats els van anar proveint del material necessari, van començar a foradar el terra de la presó. Va ser la primera de les nombrosíssimes experiències de foradar presons que van viure

els membres d'aquells grups autònoms. Tot i les seves crítiques a les mesures de seguretat d'alguns companys, crítiques que l'havien empès a marxar de la ciutat l'any anterior, després d'alguns malentesos amb els advocats, el Paco va decidir arriscar-se i anar personalment a parlar amb els companys presos. El seu segon cognom era el mateix que el primer cognom d'un dels detinguts i va argumentar que volia veure al seu cosí. La treta va sortir bé i van poder continuar planejant la fugida cara a cara, des del mateix interior de la presó. La nit del 9 de juny, però, els funcionaris començaren a sospitar que alguna cosa succeïa a la Quarta Galeria i dissabte 10 de bon matí, van intentar iniciar un registre minuciós. El polvorí que eren totes les presons espanyoles durant aquells anys va esclatar. Els interns van intentar impedir el registre: "Van amuntegar davant el reixat de la galeria matalassets, llits, etc. i cinc bombones de butà, una de les quals estava en el centre de la barricada que anava a cremar."⁹⁷ Segons l'ABC, després de calar foc a la barricada, els presos de la Quarta Galeria van pujar a la planta superior de la mateixa i llavors van incendiar les escales, de forma que ni ells podien baixar ni els antidisturbis de la Policia Armada i de la Guàrdia Civil, que ja havien entrat a la presó per sufocar el motí, podien pujar. L'incendi es va estendre a la Tercera Galeria abans de ser sufocat pels bombers hores més tard. Llavors les forces antidisturbis se'n van fer càrrec de l'ordre en el recinte i a la cel·la 417, distant uns quinze metres del carrer, van localitzar el túnel. Poc després, quan van arribar a la planta superior de la Quarta Galeria, s'adonaren que un grup de reclusos havia accedit a la teulada i quan aquests es negaren a baixar començà el llançament de pots de fum i de boles de goma. Finalment el motí fou sufocat i en iniciar el recompte posterior de presos s'adonaren que hi faltaven sis. L'endemà, dia 12, els sis reclusos, entre els quals es trobaven els quatre actiistes que preparaven la fuga, van ser localitzats. Estaven amagats entre el sostre i la teulada de la Quarta Galeria.

⁹⁷ ABC, 11 de juny de 1978.

Un cop fracassat l'intent de fuga decidí tornar a Barcelona, ja que la seva visita a la presó de Mislata, dies abans de descobrir-se el túnel, no podia passar desapercebuda per a les forces repressives. A Barcelona es van trobar uns quants membres dispersos dels grups autònoms que havien estat desarticulats i que decidiren començar a actuar plegats, entre ells un jove de Madrid que tenia un pla per la fugida dels seus companys que restaven a la presó madrilenya. Necessitaven, però, molts diners. Sabien on eren, la qüestió era com aconseguir-los. El Paco i la seva companya, la Bruja, es van instal·lar a un pis de Sant Cugat del Vallès mentre decidien quin era el millor objectiu i planificaven la posterior fuga. Llavors, amb els companys, decidiren donar un cop d'efecte. Assaltarien alhora dos bancs. Dos bancs situats a una població costanera plena de turistes i en ple mes d'agost. L'aposta és arriscada, en són conscients, però és l'única manera d'assegurar-se el resultat. Van estudiar la situació, van planificar l'arribada, qui entraria a cadascun dels bancs, el temps que tenien per a realitzar el robatori i per on fugirien.

El dia 17 d'agost sis companys es van desplaçar fins a Lloret de Mar. Tres d'ells, el Paco, en Michel i el Kilos, entrarien al Banco de Madrid, altres dos a l'oficina de la Caixa de Girona que hi havia enfront de l'anterior, i la companya mexicana que els acompanyava, la Chava, seria l'encarregada de recollir les bosses amb els diners i desaparèixer entre la multitud en direcció al port per agafar un petit vaixell turístic que feia la ruta fins al poble del costat on, si arribava, hauria eludit tot perill. No els va sortir del tot bé. Tots cinc van entrar a les entitats bancàries acordades però en sortir van trobar a la cantonada dos policies que havien estat alertats per un vianant que els havia vist entrar. Es va iniciar un tiroteig i mentre els assaltants de la Caixa aconseguien fugir segons el pla previst, ells tres, amb la tensió creada per l'inesperat tiroteig, es van equivocar de carrer i es van trobar en un carreró de sortida. A més, en Michel havia rebut dos trets i estava ferit. No hi havia escapatòria. Tots tres van ser detinguts.

A la comissaria de Lloret ho van passar malament. Les pallisses i les simulacions d'ofegament van ser contínues: "Durant els tres primers

dies, continuadament, em van colpejar i em van donar puntades de peu a totes les parts del cos, inclosos els genitals. En un moment donat em van colpejar el cap amb la culata de les pistoles, fent-me sagnar el mateix. Els cops anaven acompanyats d'amenaçes i insults. En una altra ocasió, amb les mans emmanillades (vaig estar emmanillat durant els tres dies, fins i tot per anar a pixar) a l'esquena i mentre tres policies em colpejaven el cos i em castigaven el fetge un quart policia em colpejava la gola. També em van fer empassar un pot de picant mexicà, que produïa un fort dolor d'estómac.”⁹⁸ Van tenir el dubtós honor de ser els primers en patir la nova Llei Antiterrorista, decretada dies abans, tot i que en principi no en van ser conscients. Després de passar tres dies a la comissaria de Lloret amb el Kilos (perquè en Michel va ser ingressat a l'Hospital de Girona), quan els van avisar que es prepararessin per viatjar van creure que els passaven ja davant del jutge, en canvi els van dur a la comissaria de Girona on restaren una altra setmana abans de visitar el jutge i ser empresonats. Deu dies de detenció era el màxim que preveia la nova Llei abans de passar a disposició judicial.

Durant els primers interrogatoris, per tal de guanyar temps perquè la seva companya netegés i buidés el pis de Sant Cugat, va declarar que vivia a una inexistent població francesa. La seva sorpresa va arribar quan mai més li van tornar a preguntar sobre el seu domicili. La ineficàcia de les forces de l'ordre de l'estat espanyol era tal que ni tan sols havien comprovat una dada com aquesta; ells estaven contents per que havien capturat als atracadors d'un banc i amb allò ja en tenien prou. Per si de cas i sense ser conscient d'aquest desconeixement, la Bruja i la Chava, que havia aconseguit seguir el pla previst i fugir amb el botí de l'atracament de la Caixa de Girona, es van presentar a un dels locals de la CNT barcelonina, on hi era en José, per informar-lo de la situació i demanar-li que les ajudés a buidar el pis de Sant Cugat, que va quedar

⁹⁸ “Sobre las detenciones e interrogatorios a tres miembros de un Grupo Autónomo”. A: *Comunicados de la prisión de Segovia...*, pàg. 42 i 43.

net com una patena encara que mai va ser visitat pels membres de la Brigada Antianarquista.

Tots dos van ser ingressats a la presó de Girona mentre en Michel continuava a l'hospital. A la presó van conèixer en Jacques André, amic del Michel i membre dels grups autònoms francesos que havia estat detingut uns mesos abans a la frontera, quan després d'unes setmanes en Michel va ingressar al recinte van realitzar dos comunicats públics, l'un narrant la seva detenció i el tracte que van rebre a les comissaries i a l'hospital i l'altre alertant sobre la manipulació que des del seu punt de vista la CNT, i per extensió les seves publicacions, estava duent a terme al voltant de la lluita armada llibertària. Paral·lelament van començar els treballs a l'exterior per intentar trobar la forma de treure'ls a través de les clavegueres. Com que els companys no trobaven quina era la canonada que portava a la presó ells un dia a una hora predeterminada van començar a llençar detergent a l'inodor mentre els companys esperaven a la sortida principal de les clavegueres, que desembocaven directament al riu, per poder seguir-ne el rastre, l'estratagema va funcionar però la dificultat per salvar alguns desnivells i l'estretor d'alguna d'aquelles canonades provocaren que es desestimés aquell pla de fuga.

Pocs mesos després, ja el 1979, van ser conduïts a la presó de Segòvia, tot i que la conducció fou força atípica. Van trigar prop d'un mes en arribar al penal ja que de Girona els van portar a la Model barcelonina, on van restar dos o tres dies. De Barcelona els portaren uns dies a Osca, d'allà a Carabanchel, presó de pas obligat en tots els trasllats, i així, de presó en presó fins arribar a la presó de Segòvia on s'estava concentrant a tots els presos llibertaris. Allà confluïren amb els companys detinguts el gener del 78 a València, amb algun dels detinguts el febrer del mateix any a Barcelona, i els que van "caure" tot seguit a Madrid. En total prop d'una dotzena de membres dels grups autònoms. Juntament amb ells, alguns presos anarquistes de Valladolid i els presos per l'incendi de l'Scala a Barcelona. Poc després s'afegiren alguns dels activistes de l'ERAT, alguns membres de la FIGA detinguts a Almeria i Madrid quan ells van arribar a Segòvia i d'altres presos autònoms, com en José, que

havia caigut a Figueres mentre ells estaven en conducció entre Girona i Segòvia. A finals de l'any 1979 eren al voltant de trenta els companys llibertaris empresonats a Segòvia.

La seva estada a la presó va venir marcada pel final de l'època de les revoltes dels presos i l'arribada descontrolada (o millor dit molt controlada) de l'heroïna als entorns llibertaris. Tant dins com fora dels recintes. Alguns dels companys s'hi van enganxar. L'heroïna es distribuïa sense miraments, dins de la presó a través de reclusos que gaudien del vist-i-plau dels funcionaris, fora dels seus murs era una plaga que causava estralls en els ambients més combatius d'aquella generació de joves. Poc a poc però de manera inexorable aquells joves que havien perdut la batalla trobaven la falsa fugida momentània gràcies al *cavall*. De vegades algun company de l'exterior aconseguia passar algunes dosis durant les visites, en aquells moments inicials no s'adonaven que alhora que els hi donaven moments de vida (aconseguint artificialment evadir-se de la realitat) també els apropaven a la mort.

El Paco va sortir del penal de Segòvia en diverses ocasions. La primera va ser per anar a Carabanchel en ocasió del seu judici, que es va realitzar el 17 de desembre de 1979; posteriorment també va canviar d'aires temporalment per visitar l'Hospital Penitenciari de la presó madrilenya. Aquelles curtes estades a la gran presó de Madrid eren un petit revulsiu existencial. A Carabanchel trobava de tot, whisky, haixix, hi havia sessions de cine... Era una manera de trencar amb la monotonia de la petita presó de Segòvia. Molt diferents van ser les sortides forçades després de jornades de lluita o quan els funcionaris van localitzar el túnel que havien començat a fer a una de les cel·les. En aquelles ocasions, els funcionaris els despertaven a altes hores de la matinada i sense informar-los d'on els portaven els feien pujar, emmanillats i en grups reduïts de tres o quatre reclusos, a un furgó policial blindat. Sense cap visió de l'exterior. La primera vegada, quan va arribar al cel·lular d'Ocaña ja els esperaven els funcionaris. Formaven un passadís a través del qual havien d'intentar passar ràpidament però no de manera excessiva perquè havien d'evitar les travetes que pretenien fer-los caure i allargar així el

seu suplici. Durant aquells segons que trigaven en recórrer el passadís humà, la violència dels funcionaris es desfermava irracionalment.

El 4 de gener de 1980 es va fer pública la sentència. Com els seus companys va ser condemnat a la pena que coneixien com “la ye-yé”: set anys, tres mesos i un dia. A Segòvia, però, la convivència amb presos autònoms, a molts dels quals ja coneixia abans de ser detingut, va ser fonamental per a mantenir-se fort durant els quatre anys i mig que va restar empresonat. L'amistat el va ajudar a suportar la reclusió d'una manera digna.

Quan va sortir lliure, el PSOE ja era qui governava a Madrid. En un principi es va sentir atret per la ciutat i va tornar a València. Gaudia dels carrers plens, de poder entrar a un bar i demanar una copa de conyac, de veure dones, però aquella explosió de vida, sobtadament, després de gairebé cinc anys tancat, el va enlluernar. Molt ràpidament va decidir tornar al poble, refugiar-se a l'entorn familiar i treballar a l'hort del pare, per anar tornant a la realitat social poc a poc. Es va adonar que era molt fàcil caure a l'engany de la mitificació que en alguns cercles es feia dels presos polítics alliberats. Allò era un miratge. Ells havien estat derrotats, el canvi social havia acabat amb el sentit de la seva lluita i a sobre s'havien convertit en allò que no volien ser: una mena d'avantguarda revolucionària. Va decidir no tornar enrere.

MADRID

*“No intentes atraparme,
he aprendido a volar.”*

(Burning, “Que hace una chica como tu”).

A Madrid, a finals dels anys seixanta van néixer els primers grups llibertaris que pretenien fer visibles postulats anarcosindicalistes entre la classe obrera després de la pràctica desaparició de la CNT de l'escenari reivindicatiu a les empreses. Grups com *Autogestión Obrera*, sorgit al barri del Pilar i present a algunes empreses del sector del metall i les arts gràfiques, que prenen les formes dels grups d'afinitat i que van realitzar algunes campanyes propagandístiques per presentar l'ideal llibertari als treballadors d'aquelles empreses. *Autogestión Obrera* va ser practicament desarticulat el juliol de 1972, quan una quinzena dels seus membres foren empresonats i molts d'altres hagueren de fugir de la ciutat. A cavall dels anys 1971 i 1972 va aparèixer el butlletí *Acción Directa* que des d'una òptica anarquista apostava per l'autonomia del moviment estudiantil i per la revolució proletària, butlletí que va desaparèixer un parell d'anys més tard després d'una conferència de grups en la qual es va decidir prendre partit per la reorganització de la CNT i crear un nou butlletí sota el nom de, primer, *Opción* i, més tard, *Opción Libertaria*.

Paral·lelament, també els anys 1971 i 1972 van sorgir diferents grups autònoms, inicialment inconnexos, sense nom i antiautoritaris, l'afany dels quals continuava sent prioritàriament propagandístic i que s'articulaven també per una afinitat territorial (com els grups dels barris de Carabanchel o del Pilar), professional (com els dels sectors de la

construcció o del metall) o estudiantil (els grups de les diverses facultats com les de Física, Medicina o Ciències Polítiques). Aquells grups s'allunyaven de la fàbrica com a zona exclusiva d'actuació i plantejaven dubtes davant les diferents situacions quotidianes que la vida sota el jou del feixisme presentava. Eren grups que s'estructuraven al voltant d'un reduït nucli de joves però que alhora podien mobilitzar un cert nombre de persones en el moment de realitzar accions concretes com ara una campanya de pintades, uns "salts" per a protestar per algun fet repressiu o una cita per a repartir de manera més o menys massiva, però fugaç per la il·legalitat del fet, fulls volants. A partir de 1973 alguns d'aquests grups començaren una mena de coordinació arran dels contactes realitzats a les facultats entre alguns dels seus membres.

Fou així com va néixer el butlletí *Federación*, editat per persones que coordinaven alguns d'aquells grups i que tenia una finalitat propagandística tant externa com a interna. Gràcies a la seva publicació, alguns dels grups que funcionaven inconnexos a la resta es van assabentar de l'existència d'altres joves amb les seves mateixes inquietuds. El butlletí es va començar a editar a finals de 1974 i va publicar el darrer número, dedicat al MIL, el 1977. Una altra publicació editada per un d'aquells grups universitaris fou *Socialismo*, i els seus editors, com els coordinadors de *Federación*, decidiren quedar al marge de la reconstrucció de CNT quan a finals de 1974 la possibilitat d'aquesta reconstrucció es va començar a debatre entre alguns sectors dels joves llibertaris madrilenys. La major part de la resta de grups autònoms llibertaris madrilenys havien optat per donar suport a la reconstrucció del sindicat llibertari. Un d'aquests grups estudiantils apostava, al número 4 de la publicació clandestina *Acción Anarcosindicalista*, editada des de França per a la seva distribució a l'estat espanyol, per la creació d'una federació estudiantil vinculada a la CNT encara que alhora manifestava que es continuaria "col·laborant activament amb el periòdic *Federación*". El gener de 1975 veia la llum el butlletí *Libertad*, editat pels grups autònoms de treballadors de la construcció que reivindicaven la creació d'una federació autònoma de treballadors.

Paral·lelament, alguns dels grups començaren a realitzar accions ofensives que intentaven respondre a les provocacions i accions repressives del Règim. Naixien d'aquesta manera els que podríem denominar grups autònoms armats de Madrid. Una de les accions més agosarades d'aquells primers grups autònoms armats va consistir en el robatori d'un sis-cents (un dels primers vehicles que va fabricar l'empresa Seat) i aconseguir el document que els permetés entrar al Ministeri de l'Exèrcit, situat a la mateixa plaça de Cibeles. Un dels activistes va entrar amb el vehicle, dins del qual havien amagat una càrrega explosiva, i el va aparcar al pati de l'edifici. En sortir van alertar de què havien fet, perquè no era el seu objectiu causar danys personals, i van gaudir en imaginar-se la sorpresa dels comandaments davant l'explosió que va afectar el mateix centre de la dictadura militar que assolava l'estat espanyol. Com a d'altres zones de l'Estat, la solidaritat activa amb els presos del MIL va representar un aglutinador de forces i, d'alguna manera, una major repercussió de les seves accions: el 15 de gener de 1974, quan no havia passat una setmana del Consell de Guerra contra Puig Antich i els seus companys, s'atacaven dues oficines bancàries de la ciutat. El 4 de març, l'endemà de l'assassinat, les forces policials van haver de desallotjar diverses facultats de la Universitat Complutense, centre que va restar aturat durant tota la setmana, i per la nit es produïren diversos "saltos" i enfrontaments al barri d'Argüelles.

Va ser durant una d'aquelles accions en solidaritat amb els presos del MIL, després de l'assassinat de Puig Antich, quan alguns dels activistes van haver de passar a Portugal, on s'havia produït la revolució que havia acabat amb la dictadura i on gaudien del suport dels grups llibertaris portuguesos. Mentre aquells joves, entre els quals hi havia el Jebo, s'instal·laven a Portugal, un altre grup, autodenominat GAR-5, fet que els relacionava directament amb els GARI, segrestava el 16 de juliol, al bell mig de la campanya estiuenca dels GARI, a Juan Antonio Astarloa, de vint-i-sis anys i fill del propietari d'una gran empresa làctia. Aquella nit, tres joves, un dels quals vestia l'uniforme de la Policia Municipal, entraven al luxós xalet familiar i després de deixar fulls reivindicatius

s'enduïen el jove al qual van obligar a pujar a un dels vehicles de la família amb el qual es van donar a la fuga. La nit de l'endemà el jove va ser alliberat. El 3 de març de 1975, en complir-se el primer aniversari de l'assassinat de Puig Antich, el monument *A los Caidos* madrileny patia diversos desperfectes després de l'explosió d'un artefacte.

Uns mesos després, un d'aquells grups realitzà una altra acció espectacular, mentre el Caudillo oficiava de mestre de cerimònies a la *VIII Demostración Sindical*, que es duïa a terme amb motiu del Primer de Maig a l'estadi Santiago Bernabeu, esclatava un artefacte explosiu col·locat dins un vehicle estacionat a l'exterior del recinte.

A mitjan de març de 1976 aquells grups rebien una dura notícia. El dia 8 d'aquell mes havia mort a Tolosa de Llenguadoc el Jebo. El Jebo, després d'una estància aproximada d'un any a Portugal, va tornar a Madrid i l'estiu de 1975 va passar a França on, tant a la capital del Llenguadoc com a Perpinyà, va entrar en contacte amb membres dels GARI i militants llibertaris catalans i francesos. Amb un d'aquells companys francesos, en Robert Touati, preparaven una acció quan els va esclatar l'artefacte que manipulaven, artefacte preparat amb explosius que els hi havien subministrat companys catalans de Perpinyà. És precisament de Lisboa i datats el juny de 1975 d'on van sortir uns documents que intentaven projectar una associació o coordinadora de grups autònoms anarquistes, documents que, sense haver pogut relacionar-los amb el Jebo o d'altres activistes autònoms madrilenys, van arribar als grups autònoms catalans que actuaven des de França. La realitat és que, en el temps que va passar entre la seva arribada a França, la segona meitat de 1975, i la seva mort, el Jebo va poder connectar alguns d'aquells grups autònoms madrilenys amb els activistes catalans i francesos.

A Madrid per la seva banda, els activistes continuaven amb les seves accions. El 25 de juliol sis oficines bancàries eren atacades amb artefactes incendiàris i el 5 d'agost es produïa una expropiació a una altra entitat d'estalvi que acabava amb la mort d'un guàrdia de seguretat que va intentar evitar el robatori de la nòmina d'una important empresa

constructora. Un mes i mig més tard, el 28 de setembre, l'endemà de l'aniversari dels darrers afusellaments del franquisme, els còctels esclataven a El Corte Inglés i l'endemà, 29 de setembre, quatre casernes de la Guàrdia Civil de Madrid i rodalies eren atacades també amb ampolles incendiàries. El rastre de les accions d'aquells grups, però, és molt difícil de seguir com a conseqüència de dues característiques de la seva activitat, a les quals s'afegia la censura informativa de la capital de l'Estat: la no implicació dels seus membres en les estructures tradicionals llibertàries i les fortes mesures de seguretat emprades que van impedir la seva localització per part de les forces policials. D'altra banda, ja el 1977, quan estaven en contacte amb altres grups de l'Estat i davant l'explosió de les reivindicacions efectuades des de l'interior de les presons amb la creació de la COPEL a Carabanchel, la seva acció, si bé no podem garantir que va augmentar, sí que podem constatar que va ser més coneguda. L'1 de març el Ministeri de Justícia patia un atemptat i una setmana més tard, el dia 9, quatre entitats bancàries eren atacades amb còctels molotov. El mateix que li succeïa a una altra entitat l'endemà.

El 2 de maig es produïen els fets de Malasaña, durant els quals foren detinguts al voltant d'una trentena de joves després de tres nits d'enfrontaments que van incloure un intent d'assalt de la comissaria del barri. El 15 de juliol, jornada electoral, es realitzava un atac amb explosius a una torre elèctrica i el dia 24 del mateix mes, en una acció per denunciar diverses empreses que utilitzaven laboralment els presos en un nou format d'esclavisme modern, esclataven cinc artefactes a oficines d'aquestes empreses entre les quals es trobava El Corte Inglés. Encara abans d'acabar el mes, el dia 28, un grup es desplaçava a Alcalà de Guadaira per expropiar l'Institut Nacional de Previsió de la població sevillana i dos dies després s'atracava una empresa de transports de la capital de l'Estat.

El 31 d'octubre, en una altra acció arriscada que demostrava la capacitat d'aquells grups, s'expropiava una gran empresa d'arts gràfiques. Segons els diaris de l'època, cinc individus armats van entrar amb un vehicle a

un recinte industrial de Leganés i mentre un d'ells retenia el porter els altres es dirigien amb el vehicle fins l'edifici que albergava les oficines de comptabilitat. Un cop a les portes de l'edifici, un d'ells va romandre al volant del vehicle mentre els altres tres, armats amb una metrallera i dues pistoles, realitzaven l'atracament. Era el dia en què els treballadors havien de cobrar la mensualitat i el botí va rondar els quatre milions de pessetes (uns vint i quatre mil euros). Dies després s'iniciava una campanya de denúncia de la repressió alemanya sobre els membres de la RAF que va incloure els atacs amb còctels molotov contra la delegació de Porsche i l'empresa Mantequerías Alemanas, el dia 11 de novembre, i l'explosió d'un artefacte al Col·legi Alemany, el dia 19.

Poc després alguns d'aquells activistes es desplaçaren a Barcelona, fet que produí a curt termini la seva desarticulació. Quan a finals de gener de 1978 a Barcelona va "caure" el grup del Moro va arrastrar alguns dels activistes madrilenys amb qui s'havien trobat setmanes abans. Això provocà una desbandada entre els joves madrilenys que veien minvades les seves forces. Els rastres d'aquells grups continuen l'agost de 1978 amb la "caiguda" el Kilos a Lloret i el febrer de 1979 a Barcelona, on van "caure" tres dels seus membres, el Paco, en Juanjo i la Titina, però la xarxa ja havia estat desmantellada i l'activitat començava a ser residual.

El 17 de maig de 1981 els mitjans de comunicació anunciaven la detenció de cinc joves llibertaris per un suposat intent de fuga a Carabanchel, on pretenien arribar fent un túnel des de l'exterior.

PACO

*“Sobre las cinco abrieron la puerta,
y fue la poli la que la entró,
como nadie les había invitado,
aquí la fiesta se terminó.”*
(Burning, “Un poquito nada más”).

El 1972 va iniciar el seu periple universitari a la Facultat de Filosofia de la Universitat Complutense de Madrid. Amb un grup d'amics del barri, havien decidit cursar aquella matèria però la seva estada a la facultat va ser fugaç. Un any després s'havien avorrit d'aquells professors carques que no els parlaven dels filòsofs que a ells els atreien sinó de rancis teòlegs dels quals no tenien res a aprendre. Aquella temporada els va servir per a contactar amb d'altres joves de les facultats de Física o Sociologia, que eren facultats a les quals l'ambient era molt més subversiu, i entre ells va conèixer el Jebo i la Paloti, la seva companya. Amb ells va començar a fer accions propagandístiques i també va col·laborar per primera vegada en els llançaments col·lectius d'artefactes incendiàries, les anomenades “coctelades”, durant les quals un grup d'activistes quedaven per a llençar nombrosos còctels bé contra un mateix objectiu o bé contra diversos objectius a una hora predeterminada, fet que ajudava a sembrar el caos entre les forces de l'ordre. Tenia llavors disset anys. Havia nascut el 1955 i començava a llegir els clàssics de l'anarquisme (Bakunin, Kropotkin, etc...) al mateix temps que, amb els companys, s'interessava per com havien anat les coses per a la darrera generació de lluitadors antiautoritaris contra el franquisme, en Sabaté, en Facerías i els altres maquis llibertaris...

Va compartir el temps entre l'activisme i el seu interès per la música progressiva durant un any i escaig. Un dia assistia a un concert d'algun grup com ara Màquina o Om, els seus preferits, i l'endemà col·laborava en una acció armada que pretenia denunciar la situació opressiva que aquells joves vivien. Els diumenges al matí gaudia de les matinals de rock que es realitzaven a Aravaca amb la participació de grups com Smash després d'haver participat la nit anterior en la col·locació d'un artefacte explosiu. Era jove i la vida era per viure-la... En aquella primera època no comptaven amb armes de foc i per a la seva activitat empraven explosius casolans que fabricaven amb substàncies de curs legal que compraven a les drogueries. Un any i escaig després de les primeres accions, arran d'una operació en la qual va tenir una participació merament informativa, va haver d'amagar-se. La primavera de 1974 el Jebo va passar a Portugal i poc després ell el va seguir.

Tots dos es van retrobar a Lisboa on després arribà també la Paloti. Allà hi havia la Titina i van conèixer el Vigo. Residien a cases de companys llibertaris portuguesos que vivien il·lusionats després de la Revolució dels Clavells, que s'havia produït l'abril de 1974. La CGT, el sindicat llibertari portuguès, va sortir de la clandestinitat i va prendre possessió d'una gran casa al nord de Lisboa, on van cedir un espai a aquells joves refugiats madrilenys que vivien de manera comunitària i fins i tot conreaven el seu hort. Mentre els vells anarcosindicalistes portuguesos, des d'aquell vell edifici, reprenien l'edició de la seva publicació històrica, *A Batalha*, ells crearen una petita editorial i començaren a traduir al portuguès llibres com *El único y su propiedad*, de Max Stirner, textos de Wilhelm Reich i fins i tot *Homenatge a Catalunya* de George Orwell. Però aquesta integració al país que els acollia no significava que haguessin oblidat on estava la seva lluita i la principal dedicació era planejar la seva tornada a Madrid.

Després d'un any el grup es va separar i ell va marxar cap a Costa da Caparica. Allà va ser acollit a una mena de camp de refugiats on es barrejaven joves xilens fugits de la dictadura de Pinochet amb ultradretans portuguesos que havien hagut de marxar d'Angola després

de la independència del país africà que havia estat colònia portuguesa fins aquell mateix any. Va viure un moment d'ebullició social inoblidable. Els pagesos ocupaven les finques que havia posseït l'oligarquia durant segles, els treballadors ocupaven les empreses després que els propietaris fugissin, la revolució estava en marxa... A Costa da Caparica va conèixer un company trotskista madrileny, i mesos després, amb ell, amb un xilè i amb un portuguès, van planejar un robatori d'explosius a una pedrera propera. La nit que es dirigien amb una furgoneta cap a la pedrera van ser detinguts després que la policia els aturés en un control rutinari. Els van trobar dues pistoles i la furgoneta havia estat robada.

El xilè i ell van ingressar a la presó de Montijo mentre els altres companys ho feien a la de Monsanto. Les condicions de captiveri eren medievals però en cap moment els van posar la mà a sobre. A Montijo va saber que l'Ambaixada espanyola a Lisboa havia estat assaltada com a resposta als cinc afusellaments que s'havien realitzat a l'estat espanyol el 27 de setembre. Poc després els traslladaren a Setúbal, on les condicions no van millorar: només gaudien de mitja hora de pati al matí i altra mitja hora a la tarda i la cel·la era completament insalubre, l'ocupaven vuit persones i només tenien una galleda per fer les seves necessitats. A Setúbal es va assabentar de la mort de Franco. Quan s'apropaven als sis mesos de reclusió es van declarar en vaga de fam per a forçar el seu judici i després de sis dies les autoritats es van avenir a les seves demandes. Ells sabien que durant el judici les condicions serien favorables pel seu caràcter revolucionari. Portugal era un país que acabava de viure la seva pròpia revolució. Després del judici, quan portaven poc més de sis mesos d'empresonament, van ser alliberats.

El Paco i el company trotskista van optar per tornar a Madrid i creuaren clandestinament la frontera, però les directrius que els havien donat no eren bones i, de nit, es van perdre. Es van despertar completament mullats per la rosada i desorientats. Es van aixecar i van continuar la marxa, carregant aquella vella maleta d'aspecte sinistre, quan, de sobte, es van adonar que havien dormit a un camp de braus i que diferents exemplars els miraven. Van sortir escopetejats i van saltar com van

poder una tanca que no recordaven haver creuat la nit abans. Van descansar uns minuts per a recobrar la respiració i van intentar trobar la direcció correcta. Una mica més endavant van passar per una obra, tots els treballadors deixaren la seva feina per mirar-los, la seva presència, amb aquella estrofolària maleta, no passava desapercebuda. Finalment van aconseguir fer-se amb un vehicle amb el qual van arribar a Madrid, no sense ensurts, durant tota la darrera part del trajecte es van creuar amb multitud de vehicles policials amb les sirenes enceses, cotxes que anaven en direcció contrària a la direcció que ells portaven. En arribar a Madrid ho van entendre tot, era el 6 d'abril de 1976, aquell matí havia estat assassinat Oriol Solé, membre del MIL que la tarda anterior havia fugit de la presó de Segòvia amb altres vint-i-vuit presos polítics.

A Madrid va viure uns dies de retrobament amb vells amics. A aquelles alçades ja sabia que el seu nom era desconegut per a les forces policials que el buscaven pel seu malnom. Va recuperar el temps perdut i va gaudir de les nits esbojarrades de les quals no havia pogut gaudir els darrers mesos a Portugal. Dies després li van donar una mala notícia, un mes abans de la seva arribada a Madrid al Jebo li havia esclatat l'artefacte que manipulava a Tolosa de Llenguadoc. Un cop superat el mal tràngol va reprendre la seva vida. Els diumenges s'apropava al Rastro, punt neuràlgic de la contracultura madrilenya, i per les nits era assidu dels bars musicals que punxaven els discos dels grups de rock progressiu, entre els quals Weather Report continuaven sent els seus preferits. Poc a poc va anar reprenent vells contactes i a finals d'any s'integrava a un grup que portava realitzant accions una temporada, els seus membres havien mantingut contactes amb el Jebo i el coneixien per les seves referències. L'any 1977 va significar la seva tornada a la pràctica. Vivien en clandestinitat i es mantenien gràcies a les expropiacions mentre realitzaven accions polítiques amb explosius que havien aconseguit a França.

Aquell 1977 la realitat social va provocar l'ampliació del grup i va ser així com va conèixer en Juanjo, també s'intentava refermar la xarxa autònoma i va conèixer el Michel i el Moro durant un dels seus viatges

a Madrid. Encara que vivien en una clandestinitat força estricta, de tant en tant es bellugaven per alguns bars afins del barri de Malasaña i quan, durant les festes del 2 de maig, va esclatar una petita revolta al barri, provocada per la intervenció policial davant el nu integral de dos joves dalt d'una estàtua i enfront la multitud, el Paco, no va quedar al marge. El 24 de juliol atemptaven contra diverses empreses que col·laboraven en l'explotació laboral dels presos, entre elles El Corte Inglés i Adidas, accions que els mitjans de comunicació atribuïren al FRAP. Mesos després, el 31 d'octubre, atracaven una gran empresa de Leganés, atracament que els va reportar més de quatre milions de pessetes (uns vint-i-quatre mil euros) amb els quals van comprar una potent màquina òfset amb l'objectiu d'estendre les accions propagandístiques. No van poder treure'n profit. Tres mesos més tard era detingut el Moro a Barcelona i dies després membres de la 111 Comandància de la Guàrdia Civil assaltaven el xalet de Galapagar on vivien quatre dels membres del grup. Gràcies a les mesures de seguretat la meitat dels activistes van aconseguir eludir la ràtzia, els que no vivien al xalet s'havien preocupat de viure a indrets segurs. El pis on vivia el Paco només el coneixia un dels activistes. L'endemà de l'assalt el Paco tenia una cita amb un dels companys, quan estaven junts va trucar per telèfon al xalet per parlar amb els companys però li va respondre una veu desconeguda, el desconegut va dir ser un amic dels inquilins i ell va penjar el telèfon.

Van intentar passar a Portugal a corre-cuita. Un amic els va portar en cotxe fins a la riba del riu Guadiana i mentre ells dos es llançaven a l'aigua, l'amic creuava la frontera en cotxe per esperar-los a l'altra banda. Era el mes de febrer. L'aigua estava gelada però van aconseguir creuar el riu. Mentre intentaven eixugar-se, ja a terres portugueses, foren detinguts per forces de la GNR, la policia portuguesa. Els van tenir unes hores, xops, a una cel·la de la mateixa duana abans d'entregar-los a la policia espanyola, per sort, es van poder adonar molt ràpidament que els seus noms no havien sortit als interrogatoris dels companys i no estaven sota recerca. Llavors van explicar una inversemblant història: el Paco intentava fugir del control patern. Tot i tenir vint-i-dos anys, l'estratègia

va funcionar. Els policies van trucar al seu pare qui va confirmar que el seu fill havia fugit de casa, llavors els policies els van acompanyar a l'estació de tren més propera i els van fer pujar al tren amb destí Madrid. Un cop a Madrid, conscient que no el buscaven però temorós d'allò que poguessin endevinar, va decidir agafar un avió i volar fins a Lisboa com a mesura de precaució. A Lisboa es va retrobar amb d'altres companys que havien fugit de Madrid i poc després s'hi afegí la seva companya, que estava embarassada. Unes setmanes més tard van decidir passar a Londres i posteriorment ella va tornar a Madrid per tenir la criatura mentre ell restava unes setmanes més a la capital anglesa.

Quan va arribar a Madrid estava paranoic. No sabia què havien explicat els companys i la comunicació amb ells era complicada. Fins que no va aconseguir la informació detallada va viure uns dies caòtics. Sol, sense diners, sense contactes. Va ser llavors quan va conèixer en Sebas que va realitzar una visita fugaç a Madrid. De sobte, va tenir notícies dels plans de fuga de Carabanchel. Va buscar alguns amics amb els quals va poder organitzar el suport necessari per a dur-la a terme. Com que la fuga s'havia de pagar i no tenien els diners necessaris, la seva participació va ser logística. Van aconseguir documentació per als fugats i els van acollir uns dies fins que la recerca policial va baixar d'intensitat. Un cop els presos que havien fugit van marxar, ell es va dedicar de nou a reestructurar la xarxa amb el suport de vells contactes establerts a França a través del Jebo i del Michel.

Un company es va traslladar unes setmanes a Barcelona però ell no va voler acompanyar-lo perquè la ciutat no li transmetia bones sensacions. Quan va tornar es va assabentar que en Michel i el Kilos havien estat detinguts durant un atracament, també havia "caigut" un company valencià, el Paco. Altres dos companys madrilenys havien aconseguit escapolir-se. Mesos després, ja entrat 1979, es va donar cita amb en Juanjo a Barcelona. No els va donar temps a gairebé res, tres dies després de la seva arribada eren tots dos detinguts. Tot just va tenir temps per retrobar-se amb la Titina, una vella amiga madrilenya que coneixia de l'any 1973 a través del Jebo. La Titina i el seu company,

el Vigo, els van acollir a casa seva, al barri de Gràcia. Dos dies després d'arribar a la ciutat, quan es dirigia amb en Juanjo cap a la casa, es van creuar amb dos joves que els van mirar de forma descarada, va tenir una sensació estranya i ho va comentar amb el seu company. Tots dos es van anar a dormir intranquils. A les set del matí els despertava una veu que els arribava a través d'un megàfon. Assegurava que la casa estava envoltada. Es van menjar els papers més perillosos i sense armes, ja que aquestes restaven a un pis franc, van decidir entregar-se. Ell va ser el primer en sortir, en calçotets, i es va sorprendre de l'operatiu policial. Polícies armats amb metralletes l'encanonaven des de la mateixa escala. En sortir de l'edifici va veure que havien tallat els carrers i que tota l'illa estava encerclada...

La detenció no va ser com la que havia patit a Portugal. La brutalitat policial es va desfermar en el mateix moment d'arribar a la comissaria de Via Laietana. Va patir diversos tipus de tortures: ofegaments, cops de puny, puntades de peu, la *barra*... Quan van creure que ja li havien tret tota la informació possible, el van portar als calabossos on es va retrobar amb en Juanjo i el Vigo. Allà va conèixer altres companys detinguts a la mateixa ràtzia, com el basc Alberto, a qui havien trobat un llistat amb les dades dels funcionaris feixistes de la Model com el Cojones. Deu dies després els van portar en presència del jutge. El Paco i d'altres companys, aquells que havien rebut de valent a comissaria, van demanar la visita d'un metge forense. Posteriorment el jutge dictaminà el seu ingrés a la presó.

L'arribada a la Model fou també complicada. Van estar uns dies en aïllament, dies durant els quals van rebre la visita del Cojones i dels altres funcionaris que sortien a la llista i que, assabentats de l'existència de la mateixa, els van amenaçar. Quan van passar a la galeria, en Juanjo i ell van anar a parar a la cel·la d'uns dels presos comuns que s'havia escapat amb en Juanjo de Carabanchel i que havia estat detingut a Catalunya mesos enrere. A la presó es van retrobar amb el Moro, van conèixer els companys de l'ERAT, els detinguts del cas Bultó i, mesos després, van rebre als companys del grup autònom barceloní caigut l'agost d'aquell

any. En aquells moments ja compartien cel·la amb el Moro, la família del qual acollia la companya del Paco quan viatjava fins Barcelona per visitar-lo. L'estada a la Model va ser difícil. Les condicions de reclusió s'havien endurit després de la fuga massiva de l'1 de juny de 1978, però el fet de poder conviure amb els companys, juntament amb el suport extern que la humil família del Moro els hi oferia, moltes vegades en forma d'àpat, la van fer més suportable. Els ànims els van apujar quan des del carrer els van informar que un grup de companys planificava la seva fuga i estaven començant a cavar un túnel. Estaven completament informats del projecte i festejaven cada cop que els arribaven noves notícies des de l'exterior. De sobte li va arribar l'alliberament. El seu advocat el va aconseguir treure provisionalment com a conseqüència d'un defecte de forma en el procés, en sortir al carrer l'esperaven el seu germà i la seva companya. Era el mes d'octubre, havia passat vuit mesos entre reixes.

L'endemà va anar a buscar els companys que treballaven en el projecte de fuga amb la decisió d'afegir-s'hi a la feina però no va arribar a endinsar-se al forat. Un dia després el propietari del local on començava el túnel trucava al Felipe, qui havia llogat el local, i concertava una cita per a visitar la casa davant les queixes dels veïns. Ràpidament la casa fou abandonada i els participants van abandonar Barcelona. El Paco va tornar a Madrid.

Va deixar tota l'activitat, es va instal·lar amb el seu fill i la seva companya a casa dels seus pares, primer, i a la casa dels pares de la companya, posteriorment, fins que va poder llogar un pis i, de nou, independitzar-se. Va portar al seu fill a l'escola bressol del centre cultural Mantuano, on funcionava l'escola popular de Prosperidad, iniciativa pedagògica popular que avui dia encara continua, tot i que el centre cultural, en aquell temps autogestionat, ha estat engolit per l'Ajuntament i avui dia funciona sota el nom de centre cultural Nicolás Salmerón. Durant els tres primers mesos de la seva tornada a la ciutat, policies no uniformats el van acompanyar a totes bandes, ell, algun dia que estava més animat, intentava treure-se'ls de sobre però per més que feia no ho aconseguia.

Un any després, a finals d'estiu de 1980, fou de nou detingut i aquest cop amb ell va "caure" també la seva companya. Els van aplicar la Llei Antiterrorista i van passar deu dies als calabossos de la Puerta del Sol, temps després del qual ell va ser ingressat a Carabanchel i la seva companya a Yaserías. Es tractava d'una mesura preventiva, el 29 d'octubre serien jutjats els seus companys detinguts al xalet de Galapagar el febrer de 1978 i la policia pretenia evitar qualsevol ensurt. El retrobament amb ells va ser emotiu i raó d'alegria tot i l'empresonament. Durant aquella estada va conèixer el Kabra, en Txomin i d'altres companys bascos dels CAA, i també va poder compartir uns dies amb el Moro, qui havia estat traslladat a la presó madrilenya amb motiu del seu judici a l'Audiència Nacional. Tres mesos després va ser alliberat. El companys de Galapagar, que van ser absolts de totes les causes, van sortir també abans que acabés l'any.

La tornada a la realitat democràtica fou complicada. Va llogar un piset al barri de Chueca i va aconseguir feina d'enquestador, posteriorment realitzà durant sis mesos un estudi per a l'SGAE i després d'aquest temps es va retrobar amb aquell company trotskista que havia conegut a Portugal i amb qui tantes aventures havia compartit. L'amic, que regentava un bar al barri de Malasaña, li va donar feina durant un parell d'anys, feina que li va permetre reprendre la vida de forma més o menys normalitzada.

Quan el setembre de 1989, més de deu anys després de la seva detenció, es va haver de traslladar a Barcelona amb motiu del judici per les causes que havien comportat el seu empresonament, el van acollir uns companys que vivien al pis del davant del d'en Toti Soler. D'aquesta manera va conèixer aquell músic que tantes sensacions li havia transmès quan era membre del conjunt Om. Després d'una important campanya a determinats mitjans de comunicació que dubtaven del sentit d'aquell judici per uns actes tan llunyans en el temps, el judici ni tan sols es va arribar a celebrar.

PAÍS BASC

“Estatuari gerra, gerra beti, pakean utzi arte.”
(Hertzainak, “Pakean utzi arte”).

Al País Basc també va haver grups que el 1974 es van solidaritzar amb els presos del MIL mitjançant l'acció directa, que van protestar de la mateixa manera per l'assassinat de Puig Antich i que posteriorment van participar a les campanyes de repulsa pels assassinats de membres de la RAF o en suport a les exigències dels presos socials. Aquelles dinàmiques, tot i que poguessin semblar paral·leles a les d'altres zones de l'Estat, van venir marcades per la utilització de la lluita armada per part d'ETA (tant ETAp_m, com ETAm) i per la violenta resposta repressiva tant a les demandes i accions nacionalistes com als intents d'autoorganització obrera de les àrees industrials de Vitòria, Iruña o de la vall de l'Urola, on estan situades poblacions com Azpeitia o Azkoitia. Els assassinats de militants i d'obers (molt més nombrosos que a qualsevol altre zona de l'Estat) i la utilització de les forces policials com a forces colonials amb actes tan explícits com l'ocupació de Renteria del 14 de juliol de 1978 van provocar que la necessitat d'una resposta armada fos assumida per bona part de la població.

A partir de la mort de Franco, els partits polítics s'esforçaren per a potenciar les seves diferències amb l'objectiu de situar-se al capdavant de les futures estructures de poder però diversos sectors se'n adonaren que ni les opcions reformistes dels partits d'àmbit estatal ni les opcions estatistes basques dels partits nacionalistes satisfien les seves aspiracions. Al mateix temps, tal i com va passar a la resta de l'Estat,

s'inicià la reconstrucció de la CNT, dins la qual s'integraren alguns grups autònoms, com Askatasuna. Askatasuna era un grup llibertari heterodox que acceptava al seu interior corrents autònoms, consellistes i anarco-comunistes i que editava la seva pròpia revista des de 1971. Va restar al voltant de divuit mesos al si de la CNT durant els quals va defensar una organització global allunyada del sindicalisme clàssic. S'hi va integrar a mitjan de 1976 i va ser expulsat del sindicat llibertari el gener de 1978 com a conseqüència, entre d'altres, dels seus plantejaments relatius al problema nacional basc. La seva proposta incidia en el fet que la CNT del País Basc devia estar federada voluntàriament a la CNT de l'estat espanyol sense, però, supeditar-se a ella.

Durant aquells primers anys del postfranquisme, a l'interior de diverses organitzacions i sectors populars s'iniciaren una sèrie de ruptures que amb el temps van comportar la creació d'una coordinadora que en l'àmbit de la lluita armada es va conèixer com a CAA: "Un nodrit grup de militants d'ETApM i organitzacions de la seva òrbita (...) inicien el desenvolupament d'estructures polítiques amb possible activitat armada confluint amb els sectors oposats al leninisme de LAIA (bai) i al pactisme de KAS. En aquesta convergència participen també moviments relacionats amb importants àrees autònomes de lluita (...) i grups provinents de zones de gran tradició obrera, evolucionats de l'anarquisme clàssic."⁹⁹

Va ser a finals de 1977 quan diversos d'aquells grups decidiren coordinar-se i passar a un nou estat d'enfrontament, fet que va ajudar que tant grups provinents de l'àrea obrera autònoma com de la llibertària apugessin un esglaó en la seva capacitat de resposta violenta passant dels sabotatges i dels còctels molotov a un enfrontament armat que els grups provinents del nacionalisme antiautoritari ja coneixien per la seva anterior experiència amb ETApM. Aquests grups, empesos per les circumstàncies, es van veure abocats a una espiral que marcà, al mateix

⁹⁹ *Comandos Autónomos*, pàg. 9.

temps, un principi i un final: “Llavors, enmig de tot aquesta marea, de sobte... comencen els trets. Comencen a aparèixer pistoles per tots costats, no? Sorgeix alguna cosa, però al mateix temps, acaba alguna cosa?”¹⁰⁰

El 13 d'abril de 1978 una potent explosió destrossava les oficines de l'Associació d'Empresaris de Guipúscoa (Adegui). Un dels integrants de l'escamot resultava ferit per l'ona expansiva i es donava a la fuga abordant un taxi a punta de pistola i obligant al xofer a apropar-lo a la frontera d'Irun. A pocs metres de la línia fronterera obligava al conductor a abandonar el vehicle i tot seguit creuava la frontera a tota velocitat enduent-se per davant la tanca duanera. Un cop a França ingressava a l'hospital i tan sols una setmana després era entregat a les forces repressives espanyoles. Es formalitzava, d'aquesta manera, la primera extradició política d'un activista basc. L'acció contra Adegui estava emmarcada dins de la lluita que els treballadors mantenien contra l'empresariat per la negociació d'un conveni que reflectís unes condicions de treball dignes. El mateix dia, de manera inconnexa però reafirmant inequívocament la línia d'acció d'aquell grup armat, els treballadors assaltaven les seus de CCOO i UGT que van patir també greus desperfectes.

Aquells anys, les dinàmiques de lluita com a resposta a la repressió governamental al País Basc encara eren assumides a tot l'Estat i no s'havia produït ni l'aïllament per part de l'estat espanyol en tractar diferenciadament tots els assumptes relacionats amb la guerra bruta (presos, grups paramilitars, ocupació del territori...) ni el trencament per part de la població basca en començar a viure en una societat paral·lela (en el sentit que el model social va ser marcat per problemes exclusius del poble basc: fiscalitat, llengua, lluita armada...). Per aquesta raó, per la integració del poble basc en un conflicte global resultant de quaranta anys de feixisme, els primers presos integrants d'aquells grups

⁹⁹ ESPAI EN BLANC (coord.). *Luchas autónomas en los años 70*, pàg. 191.

autònoms (Bixente Aldalur, que va resultar ferit a l'acció contra Adegui, i Enrique Zurutuza) encara van ser assumits com a presos llibertaris per la xarxa de suport llibertària de l'Estat, juntament amb els presos autònoms de València, Madrid i Barcelona o amb els presos de CNT i els del cas Scala.

Des del primer moment els mitjans de comunicació van decidir jugar a la desinformació i a la tergiversació per tal d'evitar que altres joves s'identifiquessin amb aquell corrent armat antiautoritari, assembleari i independentista i per aquesta raó parlaren sovint dels activistes autònoms com a membres d'ETA. Amb posterioritat, aquesta estratègia fou constantment repetida intentant identificar els membres d'aquells escamots com el sector més extremista d'ETA o com una escissió d'irreductibles i evitant en tot moment informar de la seva veritable naturalesa. Encara que com hem dit, alguns d'aquells activistes efectivament havien estat militants de l'organització nacionalista, no es pot parlar dels CAA com a escissió d'ETA i molt menys com a branca extremista de l'organització. D'altra banda, com succeïa a d'altres zones de l'Estat, el fet de no reivindicar algunes de les accions realitzades per activistes autònoms feia que d'altres organitzacions intentessin apropiarse de les mateixes. Això va fer ETAm després l'atemptat personal del 16 de maig de 1980 contra l'ajudant del cap de personal de l'empresa Michelin de Vitòria, Jesús Casanova, qui va resultar greument ferit en rebre cinc trets a prop del seu domicili. L'empresa va patir durant anys greus conflictes laborals i aquesta mena d'accions eren ben vistes per alguns sectors obrers motiu que propiciava que ETAm intentés treure'n profit.

Aquesta no va ser l'única relació entre ETAm i els CAA. La reacció dels "milis" (nom amb el qual es coneix als militants d'ETAm) i dels partits que donaven suport a l'alternativa KAS davant l'aparició d'un altre sector popular armat al seu territori, que a més es manifestava oposat a aquesta proposta política, no es va limitar a intentar aprofitarse públicament de les seves accions sinó que també va incloure l'atac verbal, el desprestigi i la condemna pública d'algunes accions abans

que, finalment, caigués també sobre ells el dubte de la utilització de la força per acabar amb el moviment autònom.

Aquesta creixent agressivitat es va iniciar davant l'assassinat del confident Germán González per part d'un escamot autònom, el 27 d'octubre de 1979. Es donava la particularitat que González era militant tant del PSOE com de l'UGT però el comunicat que reivindicava l'acció no deixava dubtes sobre els motius de la mateixa. Va ser llavors quan van començar "les més desastroses desqualificacions del bloc KAS (...) intentant (...) exercir el monopoli de la lluita armada."¹⁰¹ Arribant un dels seus partits, ESB (Asamblea Socialista Basca), a assegurar que "l'atemptat de Germán González és una baula més de la guerra bruta dels serveis especials paramilitars espanyols."¹⁰²

La realitat és que des d'un any abans, després d'una trobada entre activistes dels CAA i d'ETAm, les diferències entre els dos col·lectius s'eixamplaven i mentre l'agost de 1978 els activistes dels CAA que van participar a la reunió pensaven que "(ETA) ens considera una organització militar que hi és i amb la qual s'ha de comptar"¹⁰³, un document intern d'ETAm datat un mes després ja alertava que "al País Basc l'activitat armada ha cobrat des de fa un mes un nou i perillós gir (...). Ens estem referint a l'activitat armada desenvolupada pels denominats *Comandos Autónomos*."¹⁰⁴

El juny de 1980 la tensió arribava als màxims nivells davant la desaparició de l'activista autònom Naparra, també conegut com Bakunin, després d'una reunió mantinguda amb membres d'ETAm. Durant la primavera de 1980, Naparra, refugiat a Iparralde des de 1978 després de la desarticulació d'un escamot autònom, havia entrat en

¹⁰¹ *Comandos Autónomos*, pàg. 24.

¹⁰² *Comandos Autónomos*, pàg. 25.

¹⁰³ *Komando Autonomoak*, pàg. 39.

¹⁰⁴ *Comandos Autónomos*, pàg. 45.

contacte amb un traficant d'armes que també subministrava a d'altres organitzacions armades. El seu objectiu era fer apujar qualitativament el nivell de la xarxa autònoma basca. Els membres d'ETAm, assabentats d'aquells contactes entre Naparra i el traficant, van intentar convèncer al primer perquè tallés la seva relació amb el proveïdor d'armes però davant la negativa de l'activista autònom, fou convidat a mantenir una reunió amb militants d'ETAm. L'11 de juny, un altre activista autònom acompanyà Naparra a la població de San Juan de Luz, on s'havia fixat la cita, i el deixà en companyia dels membres d'ETAm. Mai més se'l va tornar a veure.

A partir d'aquell moment les informacions van ser completament contradictòries i tots els sectors van voler treure rèdit polític. Dos setmanes després, el feixista *Batallón Vasco Español* reivindicava el seu segrest. Uns dies després EFE informava que l'activista havia estat assassinat pels seus companys per malversació de fons. Els companys van respondre mitjançant un comunicat: "La informació d'EFE sorgeix quan ningú es creu allò del *Batallón Vasco Español*, per desprestigiar a Naparra i el moviment autònom del qual era membre actiu."¹⁰⁵ Un mes després de la desaparició de Naparra, els CAA van emetre un nou comunicat on denunciaven de forma vetllada la possible participació de membres d'ETAm en l'acció "més quan per part d'algunes organitzacions se'ns ha amenaçat contínuament amb enfonsar-nos de la manera que sigui."¹⁰⁶ Encara avui els culpables de la desaparició de Naparra continuen sent desconeguts i mai s'ha trobat el seu cadàver.

L'activitat dels CAA es va allargar al voltant d'uns set anys i va decaure bàsicament per la convergència de tres raons. D'una banda perquè al seu si hi havia dos grups força diferenciats i aquestes diferències es van aguditzar amb el pas del temps, un sector autonomista que defensava

¹⁰⁵ *Komando Autonomoak*, pàg. 81.

¹⁰⁶ *Komando Autonomoak*, pàg. 83.

l'autonomia com a concepte polític, sector en el qual s'enquadraven els activistes llibertaris de la xarxa, i un sector que defensava l'autonomia enfront el monopoli d'ETA però que al mateix temps era el més proper a aquesta organització i als seus postulats. D'altra banda per la pèrdua de base popular com a conseqüència dels canvis socials que marcaven la nova societat postfranquista; com els hi havia passat als grups autònoms de les altres zones de l'Estat, però uns quants anys més tard; els grups autònoms s'estaven convertint en la *élite*, en l'avantguarda proletària que mai havien volgut ser. Per últim, per la repressió, repressió que sempre va marcar la seva existència.

Els objectius materials dels seus atacs van ser força semblants als dels grups autònoms de la resta de l'Estat: pilars del sistema educatiu, centres col·laboradors del sistema penitenciari, empreses en conflicte amb els treballadors i interessos econòmics del gran capital, però la gran diferència en les seves accions va ser el vessament de sang, tot i que aquesta diferència va ser explícitament marcada per les dues parts enfrontades, és a dir, tant per part dels activistes autònoms com per part de les forces repressives. Els principals objectius dels atemptats personals dels CAA van ser els responsables de la repressió: els qui la dissenyaven des dels despatxos, els membres de serveis d'informació, els confidents i els responsables empresarials del seguiment i control d'activistes. Al mateix temps aquests activistes eren el principal objectiu de les forces de seguretat i dels grups paramilitars. Roberto, Zapa, Fran i Peru van ser assassinats per les bales de l'Estat. No van ser les úniques víctimes, el 13 d'agost de 1983 morien Nazkas i Piti en esclatar l'artefacte que manipulaven dins d'un vehicle a la població d'Usurbil. El cas més extrem va arribar després de l'assassinat del senador socialista Enrique Casas per part d'un grup autònom, el 23 de febrer de 1984.

L'assassinat de Casas fou la resposta dels CAA a la creació dels GAL, que el desembre de 1983 havien iniciat la seva activitat pública al sud de França. Casas era un dels dirigents del PSE que va participar a les reunions en què es va dissenyar el pla ZEN (*Zona Especial Norte*) i es va donar el vist-i-plau a l'acció parapolicial per atemorir els refugiats bascos

instal·lats a Iparralde. Després d'aquesta acció, tot l'entorn d'ETAm i de KAS es va donar pressa en condemnar l'atemptat i alinear-se amb tots els partits parlamentaris a l'hora de convocar una vaga general de repulsa. La resposta dels autònoms no es va fer esperar: "Denunciem la campanya de certa coalició *abertzale* que, erigint-se en la portaveu de tot el moviment d'alliberament nacional d'Euskadi, no va dubtar a desqualificar i difamar a revolucionaris independentistes d'Euskadi per rentar la cara de l'oportunisme polític que els va portar a condemnar i convocar una vaga general."¹⁰⁷ Un mes després, el 22 de març, eren assassinats a la localitat de Pasaia quatre activistes autònoms (Txapas, Pelu, Pelitxo i Kurro) durant una emboscada planificada per forces de la Policia Nacional. Membres d'aquest cos van segrestar el dia 19 a una activista guipuscoana que va ser torturada durant un parell de dies fins que, finalment, va accedir a convocar una cita a un lloc proper al port de Pasaia amb activistes refugiats a Iparralde. Quan la nit del dia 22 cinc activistes s'apropaven al lloc de trobada amb una llanxa pneumàtica foren metrallats. Tres d'ells van aconseguir salvar la vida en una primera instància, però un cop a terra, i identificat l'únic d'ells que havia participat a l'atemptat contra Casas, Joseba Merino, conegut entre els companys com a Durruti, els altres dos foren afusellats. Dies abans Ricardo García Damborenea, secretari general del PSE a Biscaia havia manifestat: "Les agressions es pagaran a cinc per un".¹⁰⁸ Uns mesos després, durant l'estiu, era assassinat Antxon a qui les forces policials havien atribuït els trets que acabaren amb la vida d'Enrique Casas. Efectivament s'havia complert l'amenaça de García Damborenea. L'activitat dels CAA va tenir un caràcter residual a partir d'aquell moment i va desaparèixer de manera efectiva mesos després.

Però no tota l'acció armada autònoma basca anava lligada als CAA. També van existir grups que es van mantenir al marge de la xarxa o

¹⁰⁷ *Comandos Autónomos*, pàg. 42.

¹⁰⁸ *Komando Autonomoak*, pàg. 155.

si més no que van participar a d'altres estructures o grups no adscrits territorialment al País Basc. Aquest és el cas de Manuel Muner, activista detingut el 23 de febrer de 1979 durant la desarticulació d'un grup autònom barceloní en què participaven activistes madrilenys, portuguesos i bascos. En Manuel va tornar a "caure" dos anys després, a finals de maig de 1981, quan es va desmantellar una xarxa que actuava tant al País Basc com a Catalunya i a la zona de Valladolid i que va provocar la detenció de deu activistes tant a Valladolid, com a Vitòria, Bilbao, Barcelona i Renteria. Entre d'altres accions se'ls relacionava amb la voladura de la seu de FN a Valladolid efectuada un any i mig abans. En Muner fou de nou detingut el 1985 i, aquesta vegada sí, vinculat als CAA. Altre ràtzia important va ser la realitzada entre els dies 13 i 20 de març de 1984, tan sols uns dies abans de la matança de Pasaia. Les detencions s'iniciaren al País Basc després d'un atracament frustrat a Caleruega (Burgos), tres dies més tard es traslladaven a Barcelona, on foren detinguts dos activistes autònoms catalans als quals vinculaven amb un atracament realitzat mesos enrere a Granollers, i el dia 19 "queien" altres tres activistes, entre els quals en Mario Inés Torres i alguns antics membres dels CAA que intentaven la creació "d'una nova xarxa de coordinació de grups autònoms".¹⁰⁹ Davant les salvatges tortures patides, un d'ells va arribar a afirmar "vaig proposar signar un paper assumint el meu suïcidi perquè em peguessin un tret".¹¹⁰

*"Detrás del uniforme queda el anonimato,
en el cuartel un brindis, esta vez fueron cuatro,
señor gobernador, lávese usted las manos,
todo fue correcto, éxito asegurado."*
(Barricada, "Bahía de Pasaia").

¹⁰⁹ Komando Autonomoak, pàg. 163.

¹¹⁰ Komando Autonomoak, pàg. 163.

MIGUEL

*“Anónimo luchador, nunca tendrán las armas la razón,
pero cuando se aprende a llorar por algo,
también se aprende a defenderlo.”*
(Barricada, “No hay tregua”).

Aquella darrera tarda de febrer de 1974 aquell tram de la Gran Via de Bilbao semblava especialment concorregut. De sobte, dos joves ocuparen la calçada en el mateix moment en el qual un d'ells feia sonar un xiulet. Acte seguit una jove que semblava prenyada, va treure de la suposada panxa una pancarta que amb el suport del seu acompanyant fou desplegada. S'hi reivindicava l'alliberament de Puig Antich. Immediatament diverses dotzenes de joves començaren a repartir fulls volants i a corejar consignes en suport al pres autònom i contra la pena de mort. L'acció va durar al voltant de cinc minuts després dels quals el nombrós grup de joves es va dispersar no sense abans donar-se cita trenta minuts més tard a la plaça de Rekalde. Quan mitja hora després el Miguel va arribar a la plaça del seu barri amb dos dels seus companys, va veure sorprès que la brigada política de la Policia Armada se'ls havia avançat, però ni ell ni els seus companys podien desaparèixer sense avisar els joves, convocats mitjançant el boca a orella, de la presència policial. Va ser llavors quan un dels grups de *secretos*, en reconèixer un dels joves que l'acompanyaven i al qual tenien ja molt vist, se'ls va acostar i un d'ells els va dir «aquest ja està mort, no el salveu per moltes manifestacions que feu», tot i això, l'acció va acabar sense detencions.

Quatre o cinc dies més tard, quan a mig matí, mentre treballava, un

dels companys li va comunicar l'assassinat de Puig Antich, el Miguel es va tancar al bany de l'empresa i va plorar desconsoladament. Als seus vint anys la impotència el consumia...

Havia arribat al País Basc sis anys enrere, amb la seva família i procedent d'una població camperola de Salamanca. Nascut al 1954, en arribar a Bilbao va viure la seva primera vaga, una vaga que el 1968 va paralitzar la gran indústria durant un parell de setmanes. La lluita obrera estava fortament polititzada i mesos després va començar a treballar a les drassanes basques on va iniciar el seu activisme. Un parell d'anys més tard militava a l'MC (Moviment Comunista), una escissió d'ETA sorgida del sector més radical dels cercles jesuïtes. Sortia de bon matí a repartir propaganda clandestina entre els obrers que començaven la jornada, però els riscos eren molt alts i amb el pas del temps es va adonar que els dirigents del partit utilitzaven els joves com a carn de canó. Poc a poc es va anar allunyant d'aquella lluita política al mateix temps que s'apropava a les lluites socials que es desenvolupaven al voltant de les associacions de veïns. Sota el seu paraigua els joves s'ajuntaven i intentaven crear les seves pròpies estructures, sempre emprant formes legals, que podien passar per un grup de ball en el qual en comptes de ballar posaven en comú les formes de lluita, o un grup excursionista, amb l'excusa del qual anaven a la muntanya a fer assemblees.

A finals de 1974 el Miguel va ser detingut per primera vegada. Va succeir en el transcurs d'una manifestació veïnal: el 18 de novembre al port de Santurce havia explotat un dipòsit de blat de moro que per la manca de mesures de seguretat va provocar la mort de diversos veïns. La manifestació convocada per protestar per la falta d'aquestes mesures va ser brutalment reprimida per les forces policials que assassinaren una dona embarassada i detingueren dotzenes de joves, entre ells el Miguel, qui després de ser torturat a la caserna va ser empresonat a la presó de Basauri. Al recinte penitenciari, on aproximadament la meitat dels presos n'eren per motius polítics, principalment pertinença a ETAm, va restar prop d'un any després del qual va patir un Consell de Guerra abans de ser alliberat tot just després de la mort del dictador.

En sortir s'ajuntà amb d'altres companys amb els quals realitzà les primeres accions, expropiant prioritàriament aparells propagandístics, fotocopiadores, màquines d'òfset i multicopistes que els permetessin fer públiques les seves opinions.

Aquells darrers anys del franquisme, a Rekalde, no hi havia presència llibertària organitzada però mentre alguns joves es repartien entre el PT (Partit del Treball), l'ORT o l'MC d'altres s'organitzaven de manera assembleària alhora que rebutjaven el control dels mateixos partits i dels sindicats. Aquella dinàmica es repetia al mateix temps a multitud de barris i pobles. Sense ser-ne conscients aquells joves començaven a posar els fonaments d'allò que amb el temps serien els grups autònoms. Quan a Rekalde aquells joves, ja allunyats de l'associació de veïns per la moderació de les demandes d'aquesta, van muntar la Universitat Popular, es van produir els primers xocs pràctics. Els militants dels partits s'hi apropaven per intentar negociar la seva presència amb els líders i els joves tenien molt clar que per sobre d'ells no hi havia líders als quals consultar. Ells eren la Universitat Popular. Recollien llibres que després venien per poder aconseguir els llibres que veritablement volien tenir a la biblioteca que havien creat alhora que parlaven amb els catedràtics que els poguessin oferir els temes en què tenien interès; d'aquesta manera s'anaven formant socialment i política sense ingerències externes ni manipulació d'estructures alienes a les seves inquietuds. Aquest aprenentatge va durar tres o quatre anys fins que, amb la crisi provocada per la reconversió industrial, començaren a tancar les drassanes i d'altres grans empreses que en depenien d'aquelles. Aquests tancaments van comportar una taxa d'atur desconeguda fins aquell moment. Els treballadors, especialment els joves que tenien menys experiència, es trobaven de la nit al dia al carrer sense cap suport econòmic i van començar a organitzar-se a les assemblees d'aturats. Va ser així com arribaren les primeres accions econòmiques, principalment recuperació de nòmines empresarials i expropiacions a petites oficines bancàries realitzades per grups organitzats al voltant de l'afinitat dels seus membres. Així, de manera inconnexa però paral·lels en el temps,

naixien els grups que acabarien donant forma als CAA.

Eren grups que aglutinaven els joves antiautoritaris molts dels quals sortien cremats després del seu pas per les diverses tendències marxistes autoritàries, trotskisme, maoisme, etc... Grups que s'allunyaven de la lluita reivindicativa per passar a l'acció directa. Algunes vegades, mancats d'infraestructura, de manera simulada. Com quan durant una vaga, a finals de 1975, van deixar a la Universitat de Deusto un paquet que simulava un artefacte amb mecanisme de rellotgeria; així van aconseguir parilitzar el marge dret de la ria perquè els policies van decidir no arriscar-se i intentar la seva desactivació tallant els cables a trets. Disparaven des del pont de Deusto que va ser tallat al trànsit durant diverses hores. Aquests grups eren esporàdics, es feien i es desfeien d'acord les necessitats de cada acció, fins que a partir de 1976, quan arribaren les primeres "caigudes", començaren a especialitzar-se i a dedicar-se més específicament a les accions armades. Va ser en aquesta època, el juny de 1977, quan el Miguel va haver de fugir a França. Després de realitzar una expropiació, en treure's el passamuntanyes que li cobria el rostre, va tenir la sensació que una persona que passava pel carrer l'havia reconegut, la seva mirada així li va indicar. Ell era conscient que era una persona reconeguda i fàcilment identificable en determinats àmbits per la seva lluita social i va decidir prendre mesures de seguretat. Efectivament, hores més tard, es va assabentar que la Policia l'havia anat a cercar a casa seva.

Va arribar a Baiona i es va adonar que aquell no era el seu lloc. Els refugiats bascos vivien plegats, en blocs de pisos habitats exclusivament per refugiats. Edificis fàcilment controlables en els quals la col·lectivitat era una mesura de seguretat alhora que implicava un risc per la seva fàcil localització. Va decidir no demanar l'estatut de refugiat, que implicava el control de l'estat francès a partir del mateix moment en què es presentava la sol·licitud, i als quatre o cinc mesos, a finals de 1977, va abandonar Iparralde en direcció a Tolosa de Llenguadoc.

Allà va restar bastants mesos durant els quals va conèixer i compartir

moltes hores amb la Maria Mombiola i l'Hortènsia Torres a més de contactar amb un dels grups que havien format part dels GARI. També va connectar amb d'altres activistes autònoms de l'estat espanyol que restaven a l'exili o que utilitzaven el territori francès com a zona d'aprovisionament i descans. Aquells companys francesos, que disposaven d'una petita xarxa de masies que servien com a bases a les dues bandes dels Pirineus, l'ajudaren a creuar la frontera per primera vegada per la zona catalana.

El van acompanyar fins a Can Puig, la masia de Maçanet de Cabrenys que fou descoberta per la policia el febrer de 1978. A la masia, un cop realitzada amb èxit la part més complicada del trajecte, va descansar un parell de dies abans de continuar viatge fins a Barcelona, on va prendre contacte amb els grups autònoms catalans i on va crear una petita infraestructura per a donar suport a l'entrada dels grups en actiu que es trobaven a França. Aquest fet els va permetre realitzar les accions dels anys posteriors, durant els quals després de tres o quatre mesos d'estada a la ciutat tornaven a França per proveir-se de nou del material necessari i continuar reforçant la coordinació. Amb aquells activistes va col·laborar en la creació d'una coordinadora de diversos grups que actuaven a França, País Basc, Aragó i Catalunya i al llarg de prop de dos anys es va dedicar a creuar els Pirineus sempre per la zona catalana, caminant per la muntanya fins a arribar a poblacions mitjanes on agafava el tren amb destí a Barcelona. Durant aquells anys va retornar alguna vegada a Bilbao amb l'únic motiu de visitar a la família i sempre oportunament disfressat; com quan després de fer-se una permanent a Barcelona, en arribar a Bilbao i trucar a la porta de casa, la mare no el va reconèixer. Sabia que al País Basc estava "cremat" i que la seva presència era un perill per a qualsevol que es trobés a prop seu.

El 1979 va patir la seva segona detenció. Va ser a França, a la frontera belga, després de fer una recollida d'armes a Brussel·les. Va restar al voltant de sis mesos empresonat a Valenciennes, on va conèixer companys del moviment autònom italià, i en ser alliberat va ser deportat a Suïssa. Al mateix tren que el portava al país alpí va coincidir

amb alguns activistes italians que havien assistit al judici d'extradició de Franco Piperno i Lanfranco Pace, fundadors de *Potere Operaio* que s'havien refugiat a França on van ser detinguts, i en arribar a Suïssa va decidir passar a Itàlia on arribà ja integrat a *Prima Linea*, organització armada sorgida dels cercles propers a *Lotta Continua*. A Itàlia, on es vivia un enfrontament constant i directe entre grups armats d'esquerrres, de dretes i de l'Estat, va romandre al voltant de tres mesos fins que va aconseguir una nova documentació amb la qual va prendre la decisió de tornar a Barcelona, ja com a súbdit italià.

A Barcelona va formar part de la reestructuració dels grups que es trobaven a les dues bandes de la frontera, sorgint d'aquesta reestructuració els EAA, organització catalana que desplega una important tasca propagandística. Entre 1980 i 1981 els Escamots van reivindicar diversos atemptats amb explosius en resposta a la repressió que afectava els grups armats arreu d'Europa. Aquella organització sense pàtria ni senyera intentava respondre a les agressions es realitzessin aquestes on es realitzessin i si tenia a l'abast un representant directe de l'Estat agressor hi actuava: el 18 de febrer de 1981, davant les deportacions de militants bascos, una càrrega de trilita explotava a l'oficina del Credit Lyonnais de l'avinguda Diagonal; el 26 de març era un jeep de la Guàrdia Civil de l'Hospitalet el que volava per l'aire com a resposta a l'intent de cop d'Estat protagonitzat per aquell cos; el 22 d'abril un altre artefacte provocava greus desperfectes a l'empresa alemanya Hoescht de la Travessera de Gràcia com a protesta per la mort de l'activista Sigurd Debus durant una vaga de fam per lluitar contra l'aïllament dels presos polítics alemanys; i encara un parell de setmanes després una altra explosió afectava una oficina d'una entitat bancària anglesa després de la mort del militant irlandès Bobby Sands. Inesperadament, abans d'acabar aquell mes de maig, la repressió es desfermava i queia sobre una part d'aquella xarxa de grups autònoms.

El dia 20 eren detinguts a Bilbao dos activistes, un d'ells portuguès, entre el 21 i el 22 "queien" tres companys a Valladolid i durant la setmana posterior les detencions continuaven a Bilbao, Vitòria i Renteria,

on resultaven detinguts quatre companys més, entre ells hi havia un company de Rekalde i l'Alberto, qui ja havia caigut un parell d'anys abans a Barcelona i qui tenia relació amb el Miguel, fet que provocà que finalment ell mateix fos detingut al pis franc que ocupava a Barcelona abans que acabés el maig. Les detencions continuaren a Catalunya amb d'altres companys integrants d'aquells Escamots Autònoms que operaven des d'una comuna d'Arbolí, a la província de Tarragona.

A la Model el Miguel va viure un empresonament molt diferent a l'empresonament que havia viscut a França dos anys enrere, quan va restar sis mesos incomunicat a un cel·la individual de quatre metres quadrats, gaudint d'una hora de pati tan sols dos o tres cops a la setmana i on tot l'entorn el convidava a embogir: sense parlar per no sentir la seva pròpia veu, sense caminar per no xocar amb les parets, donant-li la volta al mirall per no veure's... A la Model la companyonia era important. Els presos encara vivien a les comunes on podien organitzar ells mateixos una part de les dinàmiques quotidianes i això permetia, al mateix temps, que de tant en tant germinés la llavor de la lluita per la dignitat. Així succeí després l'estiu, quan portava només quatre mesos empresonat.

Aquell estiu es van produir diverses morts entre els interns del recinte. El motiu d'alguna d'aquelles morts era força dubtós i d'altres van ser provocades directament per la passivitat dels funcionaris després d'intents de suïcidi. La situació ja tensa va esclatar quan un grup de funcionaris apallissaren brutalment un pres comú davant la presència de diversos presos polítics, entre ells alguns autònoms llibertaris. La situació a les presons no havia millorat gaire després de les lluites de quatre anys enrere i de manera organitzada es convocaren vagues de fam i "plantes" a moltes presons de l'Estat. Aquella va ser una de les últimes rebufades de les lluites col·lectives dels presos. A Barcelona van aprofitar l'atenció dels mitjans de comunicació per denunciar públicament alguns funcionaris i la manca de la depuració del cos sis anys després de la mort del dictador. Mentre alguns funcionaris intentaven que l'estada entre reixes dels presos fos el més digna possible, d'altres es proposaven

tot el contrari, especialment, amb els presos polítics d'esquerres. Un grup d'aquests funcionaris, agrupats al voltant de la seva ideologia ultradretana, van arribar a donar armes a un petit col·lectiu de presos feixistes que restaven a la Sisena Galeria amb l'objectiu de rebre la seva ajuda a l'hora de reprimir aquelles lluites. El Miguel fou un dels portantveus dels presos de la Model que havien alçat la veu demanant canvis humanitaris en el règim quotidià i que, alhora, denunciaren aquells funcionaris feixistes, i alguns d'ells van voler fer-li pagar quan les lluites s'apaivagaren. Llavors, quan van intentar internar-lo a la Cinquena Galeria com a càstig per uns fets en els que ell no havia tingut cap participació, es va tallar les venes.

El 16 de març de 1983 el Miguel va patir el primer judici, per la col·locació de l'artefacte que havia afectat l'oficina del Credit Lyonnais de Barcelona, i va ser desallotjat de l'Audiència Provincial de Barcelona "per manifestar la seva manca de confiança en la justícia".¹¹¹ Mesos després, l'11 d'agost, aconseguia el trasllat a Carabanchel per a rebre una rutinària revisió mèdica a l'Hospital Penitenciari, revisió que no era més que una excusa per a aconseguir el canvi de presó i posar en marxa un pla en el qual portaven, el Miguel i la seva companya, mesos treballant.

Després de quinze dies a l'Hospital Penitenciari el Miguel va ingressar a la presó de Carabanchel. En arribar, la seva companya va demanar una visita privada, allò que es coneix a l'entorn penitenciari com a "vis a vis". Aquella primera visita era en realitat una prova. Es tractava de cronometrar el temps que empraven tots dos un cop acabada la visita. Ella havia de cronometrar quan trigava en sortir al carrer i ell verificar el temps que trigava en què li prenguessin les empremtes dactilars per a comprovar la seva identitat. Divuit dies després es realitzava un nou "vis a vis". Aquesta vegada però, a més de la seva companya, qui entraria

¹¹¹ *Punt Diari*, 17 de març de 1983.

a veure al Miguel seria un germà, l'existència del qual ningú del seu entorn d'activistes coneixia. Els dos joves, un cop creuada la porta del recinte, van ser minuciosament escorcollats i van haver d'esperar uns minuts abans de ser conduïts davant la presència del Miguel. En el moment en què el funcionari va tancar la porta de la sala, el germà es va treure la roba, la perruca, la barba i el bigoti postissos, al mateix temps que el Miguel era ajudat per la seva companya a caracteritzar-se tal i com havia fet hores abans amb el seu germà. Un cop finalitzada la feina satisfactòriament cridaren el guarda que conduí al Miguel i a la seva companya cap a la sortida mentre el seu germà bessó era acompanyat fins a la sala on l'havien de prendre les empremtes dactilars. Va endarrerir la situació tot el que va poder i es va mostrar sorprès i indignat alhora quan els funcionaris es van adonar que les empremtes no es corresponien amb les del Miguel, tot i que els funcionaris van acabar adonant-se que aquell jove, la fisonomia del qual era igual a la del Miguel, que fins i tot parlava igual que ell, no era el Miguel sinó el seu germà bessó. Ràpidament, neguitosos, van donar el senyal d'alarma però el Miguel i la seva companya ja eren lluny del recinte, amagats a un pis de Madrid on van romandre un parell de mesos.

El seu germà va restar un parell d'hores a la presó fins que va ser detingut per la Policia i traslladat a una comissaria on va romandre un parell de dies abans de ser portat davant la presència d'un jutge que dictà la seva llibertat provisional. Es tractava d'un familiar directe, atenuant reconegut a les lleis espanyoles en cas de fuga.

El Miguel i la seva companya van passar a Portugal on van restar un cert temps i, després de veure com es desenvolupaven els esdeveniments del sud d'Europa amb la "caiguda" massiva de diferents grups, van optar per creuar l'oceà Atlàntic cap a Amèrica Llatina, on van donar suport a diferent lluites socials. Anys després, amb totes les causes pendents ja prescrites, el Miguel, la seva companya i la filla que havien tingut, decidiren tornar a l'estat espanyol. Havíem entrat ja al segle XXI i en Mateo Seguí, l'advocat barceloní que va portar els seus casos a partir de la darrera detenció, va comprovar que efectivament podia tornar sense

haver de patir per la seva llibertat.

El 2002 van tornar i la primera parada va ser a Bilbao on va ser detingut als pocs dies d'arribar. L'acusaven d'una baralla ocorreguda a un bar de Madrid quan ell ja havia abandonat el continent, el 1985. Simplement algú havia decidit utilitzar aquell vell cas com a excusa per escarmentarlo un cop més. La ràpida actuació dels advocats de les il·legalitzades Gestores Pro Amnistia va aconseguir convèncer la jutgessa que es tractava d'un parany i la mateixa jutgessa va recomanar al Miguel no sortir de casa, per evitar un nou control circumstancial i que el poguessin tornar a detenir, fins que es solucionés el tràmit i desaparegués aquella nova causa de la qual no tenia constància ni en Mateo Seguí, el seu advocat. Tres mesos després la causa va desaparèixer del seu expedient i el Miguel va poder tornar a sortir al carrer, encara que havia entès que les forces policials no facilitarien la seva estada al País Basc. A més les Gestores Pro Amnistia mai li havien negat el seu suport quan el va necessitar però en veure la situació en què es trobava el moviment abertzale i el seu entorn va decidir el seu retorn a Barcelona.

A Barcelona se li va enfonsar el món. La ciutat era una altra, els seus habitants també. De la xarxa llibertària no quedava gairebé res. Els ateneus es podien comptar amb els dits d'una mà i encara en sobraven dits, els sindicats, en la pràctica, no existien i la classe obrera havia estat substituïda per la classe consumista. Ell va intuir que viure en aquella nova ciutat de disseny no tenia cap sentit i va decidir encetar un nou projecte autogestionari.

UNA AGITACIÓ COMPARTIDA

Els grups autònoms valencians, madrilenys, bascos i catalans no van ser els únics grups llibertaris que van optar per l'agitació armada durant aquells anys a l'estat espanyol. Juntament amb ells van omplir planes dels mitjans de comunicació suposats grups de la FAI, de la FIGA i fins i tot de la CNT que havien estat desarticulats després d'accions diverses disseminades per diferents indrets de la geografia ibèrica.

Una de les “caigudes” més importants per número de detinguts, significació quant a condemnes i relació amb els grups autònoms va ser la de Valladolid. Als voltants de la ciutat es van realitzar al llarg de 1977 i principis de 1978 diverses accions en suport a les lluites dels presos i a les demandes de la COPEL. A la seva ombra es van produir diverses expropiacions i atemptats que pretenien donar visibilitat a la lluita dels oprimits pel sistema judicial i carcerari espanyol. El novembre de 1977, un artefacte esclatà a l'Audiència Territorial; un mes després, el 24 de desembre, Valladolid va viure durs enfrontaments durant la jornada de suport convocada pels col·lectius d'ajut a la COPEL i l'11 de març de 1978 la via fèrria era volada al seu pas per la ciutat en una acció que fou reivindicada pels GAAC (Grups Armats d'Ajut a la COPEL). A més, la confrontació amb els militants ultradretans era constant a la ciutat i el 9 de març de 1978, un acte convocat per la CNT a la Universitat, va ser interromput per un escamot feixista que apallissà a diversos dels assistents. El detonant de la ràtzia foren els fets del Primer de Maig.

Dies abans de la manifestació convocada per la CNT per commemorar el Dia del Treballador aquesta fou prohibida i quan, arribat el dia, diverses dotzenes de persones intentaren manifestar-se, les forces

antidisturbis es van emprar a fons per impedir-ho. Va ser en el transcurs dels posteriors enfrontaments quan un dels manifestants va fer ús d'una pistola per fer retrocedir les forces antidisturbis. Aquest fet va escandalitzar els mitjans de comunicació i els partits polítics. Una cosa era que any rere any, els manifestants caiguessin sota el foc de les forces de l'ordre i altra molt diferent que aquests mateixos manifestants empressin les mateixes tàctiques per a defensar-se. Aquella mateixa tarda, foren detingudes divuit persones de les quals tres quedaren en llibertat l'endemà, mentre es produïa una altra detenció; els dies posteriors les detencions continuaren fins que el dia 5 dinou persones passaren a disposició judicial, de les quals dotze foren empresonades, entre elles Fidel Manrique. Els acusaven de quatre expropiacions bancàries i tres atemptats amb explosius, entre ells el que havia afectat l'Audiència Territorial el novembre de l'any anterior. Un mes i mig més tard, el 22 de juny, es realitzà una nova ràtzia que provocà noves detencions i empresonaments així com la fugida de diversos companys. L'activitat reivindicativa d'aquells joves continuà a la presó i el 2 de juliol onze presos del recinte penitenciari de Valladolid es declaraven en vaga de fam per exigir la derogació de la Llei Antiterrorista. Dels onze, set eren llibertaris empresonats a causa dels fets del Primer de Maig i les "caigudes" posteriors. Un any i mig més tard, l'1 de novembre de 1979, eren detinguts a les Canàries tres joves que havien escapat a les ràtzies de Valladolid, entre ells Álvaro Álvaro del Río la germana del qual havia estat detinguda el juny de l'any anterior.

El 30 de gener de 1980 quatre activistes realitzaven una acció agosarada. En fer-se de nit aconseguien entrar a un pis del centre de la ciutat i retenien els seus dos inquilins. Des d'aquell pis van passar al local del costat, que era la seu de FN a la ciutat, on van col·locar diversos artefactes incendiaris que provocaren quantiosos danys materials. Quan al maig de 1981 es desarticulava la xarxa autònoma que coordinava activistes del País Basc i Catalunya (la desarticulació en la qual van "caure" els membres dels EAA a Catalunya i Manuel Muner al País Basc, entre d'altres), eren detingudes també tres persones a Valladolid. El 31 de

maig els mitjans informaren que un dels detinguts a Valladolid, Juan Antonio Senovilla, i José Antonio Téllez, detingut a Vitòria, eren dos dels responsables d'aquella acció contra FN, encara que durant el judici no van ser condemnats per aquell fet. José Antonio Téllez havia estat ja detingut i empresonat a Valladolid durant el 1978.

Fidel Manrique va sortir de la presó el 7 de juliol de 1986, quan va rebre un indult, després de cinc judicis i més de vuit anys tancat.

Álvaro Álvaro va patir tres judicis, dos a les Canàries, el juliol de 1982 i el febrer de 1983, i un a Valladolid el febrer de 1988. Va ser condemnat per cinc robatoris a més d'onze anys de presó. Va ser indultat el 22 de març de 1989 i alliberat cinc dies més tard, després de restar empresonat prop de deu anys.

José Antonio Téllez va ser jutjat el novembre de 1981 i condemnat per tinença d'armes, robatori i substracció de vehicles a deu anys de presó. Fou indultat amb l'Álvaro després de prop de vuit anys de reclusió.

L'altre grup armat que va compartir presència als mitjans de comunicació, i els seus membres galeria a les presons de l'Estat, amb els activistes autònoms va ser la FIGA. El 18 de juny de 1979, després d'un atracament a una entitat bancària d'Almeria s'iniciava la recerca dels seus autors que posteriorment foren localitzats a un apartament de la mateixa ciutat. Iniciat el setge policial, un dels joves, en intentar passar a un altre pis des del balcó, es precipitava al buit, caiguda que li causà la mort, es tractava d'Agustín Valiente Martín, de vint-i-tres anys, instants després era detingut Alejandro Mata Camacho. Els dies posteriors la ràtzia s'escampava per la Península i eren detingudes dotze persones més repartides per Almeria, Madrid i Barcelona. Els mitjans de comunicació van informar llavors de la desarticulació d'un desconegut grup armat anarquista anomenat FIGA, al qual van atribuir vint-i-una expropiacions a entitats bancàries. Quatre mesos després, el 25 d'octubre, els mitjans informaven de noves detencions vinculades amb la FIGA, en aquest cas dutes a terme totes elles a Madrid. Gairebé tres anys després l'Audiència Nacional datava el judici de setze dels

detinguts pel 14 de maig de 1982, quan ja només restaven empresonats dos dels activistes, Alejandro Mata i Francisco Sevilla, però el judici fou aplaçat i mesos després, ja començat el 1983, ambdós eren alliberats provisionalment. Finalment alguns d'aquells joves foren jutjats per l'Audiència Nacional que el març de 1983 condemnava Fernando Román a vuit anys i sis mesos de presó i Alejandro Mata a trenta-tres. Però l'Alejandro ja havia passat de nou a la clandestinitat i no es va presentar al judici.

El 19 de juny de 1985 la FIGA saltava de nou als titulars periodístics. Després de la detenció de dos activistes a Almeria, produïda l'abril, les forces policials es posaven de nou rere la pista d'Alejandro Mata que era detingut a Barcelona el 15 de juny en companyia del francès Alain Drogou i altres quatre activistes, entre ells Carmen Valiente, germana del company mort sis anys abans. Altres dos companys eren detinguts a Almeria. El 2 de juliol de 1987 l'Audiència Nacional aplaçava el judici pels fets que havien produït aquelles detencions, judici que definitivament va afectar sis dels activistes i que es realitzà el 24 de setembre del mateix any, encara que al mateix només van assistir cinc dels joves, ja que l'Alain Drogou, que havia estat alliberat provisionalment el gener d'aquell any no s'hi va presentar. Cinc dies després l'Audiència Nacional feia pública la sentència que condemnava a divuit anys de presó a José Enrique Pérez Navarro i Matías Ripoll Ramón i a vint-i-quatre l'Alejandro.

Els quatre membres de la FIGA empresonats, Fernando Román, Alejandro Mata, José Enrique Pérez i Matías Ripoll van ser indultats el 22 de març de 1989, amb els companys de Valladolid i els presos comuns Alfredo Casal i Pedro García que durant els anys de condemna es van apropar sempre als presos llibertaris i que van aconseguir, amb les seves declaracions, la condemna dels assassins d'Agustín Rueda.

La FIGA es va autodissoldre el 1986. Durant els anys de la seva acció va ser considerada entre els activistes llibertaris com la FAI de la CNT-Congrés de València, és a dir l'actual CGT. Van ser membres d'aquest

sindicat els que van negociar l'indult.

Quant a la FAI, sense comptar amb la ràtzia de gener i febrer de 1977, la “caiguda” més important relacionada amb l'organització es va produir el desembre de 1981, quan van ser detingudes vuit persones distribuïdes entre Andalusia, Extremadura, Galícia i Catalunya, però cada any saltaven als titulars detencions diverses vinculades amb l'organització.

5. LA FI D'UN SOMNI

JUANJO

Va “caure” el febrer de 1978, quan, després de la detenció d’uns companys a Barcelona, una petita part de la xarxa va quedar al descobert. Al pis del carrer *Zaragoza* que ocupaven els companys barcelonins van trobar l’adreça i el telèfon del xalet de Galapagar que els hi servia de centre d’operacions i d’habitatge a ell i als seus companys.

Aquell dia estava mig malalt i per aquesta raó havia passat la nit a casa dels pares en comptes de fer-ho a la casa de la població residencial dels afores de Madrid. Per la tarda havia quedat amb una amiga per anar al cine i un sisè sentit va fer que avancés la cita. Amb aquest canvi gairebé eludeix la detenció, però no... En sortir de la casa de Carabanchel on havia viscut la seva adolescència, l’estaven esperant i fou ràpidament immobilitzat i forçat a pujar al vehicle policial.

Nascut al 1956, el seu activisme començà a la universitat, on diversos grups d’estudiants decidiren plantar cara, primer, a la dictadura i, més tard, al traspàs de poders tutelat pel capitalisme internacional. Després de les primeres assemblees s’adonaren que necessitaven una seguretat mínima durant les trobades clandestines i van decidir crear un dispositiu de seguretat planificat per un grup d’autodefensa, grup en el qual s’integrà. Aproximadament un any abans de la mort del dictador aquell grup d’autodefensa començà a realitzar accions autònomament a la resta d’estudiants. Com a la majoria de grups que començaren a actuar amb el dictador encara viu, el seu primer objectiu fou la propaganda i per aquesta raó començaren a col·laborar en el butlletí *Federación*, publicació editada pels companys que intentaven coordinar alguns d’aquells grups d’activistes.

Un cop mort Franco, molts d'aquells grups d'activistes, que havien actuat clandestinament i autònoma fins a aquell moment, van decidir donar suport a la creació d'un moviment ampli, que girés al voltant de la CNT, raó per la qual van participar en la seva nova estructuració. Ells no. Ells decidiren mantenir-se al marge continuant amb la seva línia d'acció sense donar-se a conèixer entre els col·lectius afiliats i salvaguardant l'autonomia i l'anonimat tan necessaris per a la supervivència.

Era un grup dinàmic i dels més eficaços de l'Estat. Amb una capacitat d'acció molt alta i una gosadia gairebé provocativa. Les accions es succeïen: monuments franquistes, entitats financeres, casernes, comissaries i empreses que no acceptaven les demandes obreres eren els seus principals objectius. Moltes vegades, la policia va preferir inculpar als grups marxistes ortodoxes de les seves accions per a no donar peu a una reacció en cadena, com quan el 24 de juliol de 1977 diversos artefactes foren col·locats a cinc empreses madrilenyes, entre elles El Corte Inglés. Dos dies després la premsa atribuïa al FRAP l'acció per la qual, el 1979, foren condemnats alguns dels activistes del grup. D'altra banda el seu principal objectiu continuava sent propagandístic. A més dels textos de producció pròpia amuntegaven dotzenes i dotzenes de textos de companys francesos, italians o portuguesos que pretenien publicar. Llavors ells, en comptes d'expropiar la maquinària necessària per a realitzar la propaganda escrita, van comprar una multicopista de darrera generació amb la qual van intentar editar, amb una qualitat poc freqüent, tot aquell material. El pla passava per crear una impremta legal que els proporcionés la cobertura necessària. Òbviament els diners que van permetre la compra eren producte de les expropiacions.

La mobilitat del grup fou també remarcable. De vegades es desplaçaven a Portugal per aprovisionar-se, perquè per a realitzar passes des de França necessitaven del suport de companys barcelonins i això no els feia molta gràcia. Pensaven que al moviment llibertari català i del sud de França hi havia moltes infiltracions, i en canvi, a ells, com a grup d'afinitat tancat, només els podia delatar un error propi. Aquesta va ser la raó de la seva "caiguda". El mes anterior a la seva desarticulació es va desplaçar

amb alguns dels seus companys a Barcelona on realitzaren diverses accions econòmiques i connectaren amb un dels grups de la ciutat, els membres dels qual havien conegut durant alguna estada anterior al sud de França. Quan dies després, per una delació, el grup barceloní fou interceptat, arrossegà al grup madrileny. Amb el grup va “caure” també, abans que poguessin posar-la en funcionament, la màquina d’òfset de quatre colors que havien comprat setmanes enrere.

En arribar a la caserna el guirigall era considerable. El grup operatiu encarregat de la seva detenció era de nova creació i estava format per joves sense cap mena d’experiència. Mentre començaven a interrogarlo arribaren confuses informacions segons les quals s’havia localitzat un altre xalet i s’havia iniciat un tiroteig entre els ocupants i membres del cos. Els joves uniformats que l’interrogaven tremolaven i quan el responsable de l’operatiu va donar l’ordre d’agafar les armes llargues, el caos es va fer càrrec de la sala on restaven. La seva compartimentació, però, els va ajudar. El dipòsit d’armes no estava al xalet de Galapagar, i el xalet on s’havia iniciat aquell tiroteig estava ocupat per delinqüents comuns que res tenien a veure amb ells.

Dies després els activistes ingressaren a Carabanchel on coincidiren amb l’Agustín Rueda i el Felipe que havien arribat uns dies abans. Plegats, començaren a treballar en un túnel per intentar fugir, túnel que fou descobert i pel qual els funcionaris assassinaren l’Agustín. Després de la commoció que provocà aquell brutal assassinat, els membres del grup es distribuïren per diferents tallers del centre penitenciari, tot intentant trobar la millor forma per abandonar la presó. Ell va estar treballant a un taller en el qual construïen vaixells en miniatura i on, amb el pas de les setmanes, amb d’altres presos que hi treballaven al mateix taller, van creure que hi havia una opció: cada pocs dies entrava una furgoneta a recollir les peces manufacturades per a distribuir-les fora del recinte. Idearen un pla i la manera d’aconseguir dur-lo a terme: es tractava de fer un doble fons a la furgoneta. En aquell petit espai, ben juntets i sense moure’s, s’havien d’encabir algunes persones, tantes com fos possible. Finalment, a mitjan de maig arribà el dia. Sis presos comuns, els qui

havien preparat l'acció, van ser els primers en instal·lar-se, el setè va ser ell, no hi cabia ningú més. Amb angoixa va veure com el Felipe tancava l'entrada del fals fons. No hi havia marxa enrere, la seva sort estava ja en mans del destí. El que no s'esperava és que abans de sortir del recinte penitenciari un membre del còs de funcionaris de presons s'acomodés al vehicle, fet que li provocà una angoixa creixent. Xiuxiuejant els hi preguntava als companys que què podien fer ells, desarmats, contra el funcionari que custodiava la furgoneta, els companys, però, restaven tranquils. En arribar al destí el funcionari s'allunyà uns metres del vehicle i es girà per a no veure absolutament res. Llavors s'adonà que havia estat subornat i coneixia el pla de fuga.

A la presó trigaren uns dies en comprendre que hi mancaven alguns presos. La situació, després de l'esclat reivindicatiu dels interns, iniciat l'any anterior, havia provocat que una part important del recinte fos controlada pels mateixos reclusos i els recomptes no eren gens fidedignes. Moltes cel·les estaven comunicades entre si mitjançant forats a les parets que tapaven amb pòsters. Els reclusos, aquell any, havien aconseguit amagar durant una setmana dos presos corsos reclamats per la Interpol. A aquesta situació de manca de control per part dels funcionaris, s'afegí el fet que la resta de presos, esperonats pels companys d'en Juanjo, feien encara més caòtics aquells recomptes i els carcellers, conscients ja que hi mancaven alguns interns, no aconseguien esbrinar ni quants ni molt menys qui. Uns dies després els mitjans de comunicació propagaven que tot semblava indicar que s'havia produït una fuga. L'endemà comptabilitzaren en tres el número de fugats. Per fi, el 28 de maig, es reconeixia públicament que havien estat set els presos evadits.

Llavors en Juanjo va desaparèixer de la circulació.

Va tornar a aparèixer nou mesos més tard. El 23 de febrer es va realitzar una desarticulació en cadena, que significà la captura d'onze companys, entre els quals un altre madrileny, el Paco, un basc, l'Alberto, en Vigo, i un veterà militant anarcosindicalista que havia participat a la CNS, José Cases, del Sindicat d'Espectacles, que fou alliberat al voltant de tres

mesos després juntament a una companya francesa detinguda durant el mateix operatiu i que era la neboda del Moro.

El seu interrogatori va ser molt més dur que en la seva anterior detenció. Els membres de la Brigada Antianarquista de Barcelona no eren joves sense experiència i tensaven la corda sense contemplacions. Després d'uns dies a comissaria, adonant-se que la situació no tenia visos de millorar i fart de la violència policial que patia sense cap mena de garantia, va decidir jugar-se-la. Aprofitant un moment de descuit es llençà contra un dels policies al qual li trencà un parell de dits de la mà. Amb el rebombori produït aconseguí que s'acostés un oficial que posà fi a la violència amb la qual havia estat tractat des del primer moment de la detenció.

Després de passar uns mesos a la Model, on va compartir estància amb alguns companys catalans i francesos caiguts entre febrer de 1978 i agost de 1979, fou traslladat, via Carabanchel, a Segòvia, on es va trobar amb alguns dels companys que havien caigut amb ell a Madrid un any abans. A Segòvia la comuna dels presos llibertaris era molt nombrosa i, a banda de la relació amb la majoria dels funcionaris, autèntics feixistes liderats per qui coneixien com el Nazi, la situació estava estabilitzada i vivien amb certa tranquil·litat. El 17 de desembre d'aquell any patí el primer judici. L'Audiència Nacional el va jutjar amb els tres companys detinguts després de la doble expropiació de Lloret de Mar de l'agost de 1978. Ell fou absolt per manca de proves, res no el situava a la població gironina el dia de l'atracament. Deu mesos més tard, el 29 d'octubre de 1980, va visitar per segona vegada l'Audiència Nacional. Aquesta vegada amb motiu del judici per les accions armades realitzades pels companys madrilenys abans de la "caiguda" de febrer de 1978. La sentència va ser, de nou, absolutòria. Els mitjans de comunicació del 26 de novembre es feien ressò que "el Tribunal té fundadíssimes sospites que alguns dels processats puguin haver tingut implicació en els fets que se'ls imputen", si bé puntualitzava que "resulta pressupost imprescindible i inexcusable que en el procés se li hagi subministrat per l'acusació proves suficients per inculcar en el seu ànim total i absoluta certesa que els processats han

tingut veritable i real intervenció en els fets.”¹¹²

Aleshores, prop de dos anys després de la seva darrera detenció, en haver estat absolt en els dos judicis que havia patit, fou alliberat però encara restava pendent d'un tercer judici provocat per la detenció a Barcelona. Aquest va arribar nou anys després, el 21 de setembre de 1989, més de deu anys després de produïda la “caiguda”. Res era ja igual. Un dels acusats havia mort, la resta havien deixat enrere la seva joventut. La democràcia capitalista era una realitat social. La companya francesa no s'hi presentà i alguns dels acusats foren protagonistes de reportatges periodístics a diversos mitjans de comunicació els dies previs al judici. Per fi el fiscal va decidir retirar les acusacions i tots els imputats van quedar en llibertat sense càrrecs. Després de passar més de dos anys a les presons de la democràcia, mai va ser condemnat.

¹¹² *ABC*, 26 de novembre de 1980.

CLANDESTINITAT

La clandestinitat va ser una de les grans proves de l'autoaprenentatge d'aquella generació de joves. La decisió de passar a l'altra banda de la línia, d'abandonar tota la vida pública, va ser una de les decisions més transcendents que van haver de prendre. Era el primer pas i amb ell deixaven enrere el barri al qual havien crescut i els seus amics d'infància, abandonaven família i lligams sentimentals, desapareixien dels bars i dels espais d'oci juvenil que els havien vist madurar humanament, en definitiva, s'acomiadaven de la vida tal i com l'havien conegut fins aquell instant.

El pas a la clandestinitat fou un salt al buit. Un pas cap a una angoixa asfixiant, gairebé agònica. Un pas cap al no-viure. Aquesta decisió deixà rastre en molts dels activistes: la paranoia es va fer un lloc als seus cervells. Les mesures de seguretat formaven un codi imperceptible que avui, trenta-cinc anys després, encara perdura en molts d'ells. Sabien que sota aquelles condicions extremes no podrien mantenir-se molt de temps però no hi havia marxa enrere i l'altre camí que se'ls obria al davant era la fugida, l'exili, exili que de moment no estaven disposats a acceptar més que de forma temporal.

La clandestinitat passava per diverses fases. La primera era la pròpia iniciació de la persona en l'activisme, la participació en accions clandestines que no necessitaven una estructura clandestina des de les quals preparar i desenvolupar les seves accions. Tot era legal excepte la pròpia acció. La segona fase, i la primera de la clandestinitat com a tal, utilitzava ja una xarxa clandestina de suport des de la qual es preparaven les accions: pisos francs, armes, dipòsits de matrícules

robades, etc... Era una fase durant la qual les persones no eren encara clandestines però els activistes infringien les lleis no només en el moment de l'acció, i això feia augmentar els riscos i les condemnes en cas de detenció. Durant aquestes dues primeres etapes els activistes podien continuar treballant o estudiant i podien viure amb persones alienes a la seva acció. És a dir podien continuar mantenint la seva vida quotidiana. Els únics responsables directes, més enllà de les opressives condicions de vida que els va tocar viure i el seu propi caràcter que els va empènyer a l'activisme, eren ells mateixos i la seva determinació de no deixar-se trepitjar pel sistema repressiu. La tercera fase venia ja marcada per la identificació policial o la sospita per part de l'activista d'aquesta identificació i significava el passi a la clandestinitat absoluta. A partir d'aquell moment no podia mostrar la seva documentació en cap situació i per això necessitava proveir-se d'una identitat falsa que el permetés aconseguir, ja il·legalment, tota l'estructura necessària per viure: pisos, vehicles, etc...

La clandestinitat en un primer moment va significar principalment prendre mesures de seguretat i la participació d'amics que no participaven directament a l'agitació armada per a determinats suports estructurals com, per exemple, llogar un pis. Aquelles mesures de seguretat incloïen les cites amb els companys: es concertaven diverses cites consecutives i quan el company no acudia a la primera, l'activista no havia d'esperar més de dos o tres minuts abans de marxar i esperar a la següent cita concertada prèviament. D'aquesta manera, si un resultava detingut i el forçaven a "cantar" l'hora i el punt de trobada, havia de procurar que els policies arribessin uns minuts tard per a donar temps que el company desaparegués. Aquestes cites es realitzaven a espais públics ben transitats, on dos joves poguessin passar mínimament desapercebuts i on, en cas de problemes, es poguessin escapar entre la multitud.

En un principi, aquells activistes, en no haver estat detectats per les forces policials, continuaven fent us de la seva documentació en cas de ser aturats a un control rutinari, però a mida que altres companys eren detinguts, forçats per la possibilitat que el seu nom hagués sortit a la llum

durant els interrogatoris, havien d'intentar proveir-se de documentació falsa i, a partir d'aquell moment, passaven a una clandestinitat més estricta.

Molts d'aquells grups van començar vivint en comunes però aquesta vida col·lectiva emprava molts riscos mentre que alhora significava un suport humà important en els moments més difícils i ajudava a esvair possibles dubtes sobre els companys. De totes formes el més recomanable era viure de manera independent i evitar que la xarxa de pisos de la qual disposaven els diversos membres d'un grup fos coneguda per la majoria dels seus membres. D'aquesta manera molt grups van funcionar compartimentats. Els seus membres vivien sols, cadascú a un lloc diferent i tenint constància només de l'adreça de l'habitatge d'un altre company. Això feia que l'única manera de fer "caure" tota l'estructura fos detenint la major part dels seus membres i desarticulant tota la xarxa. En aquesta època de clandestinitat més estricta els pisos es llogaven ja amb documentació falsa i quan un dels qui coneixien l'adreça era detingut, havia d'intentar aguantar el màxim temps possible sense donar les dades per, d'aquesta manera, donar temps als companys per que anessin a buidar-lo i netejar-lo d'empremtes.

Quant als vehicles, durant la primera etapa, amb els activistes encara no identificats, els cotxes es robaven abans de ser necessitats per a dur a terme una acció. Llavors se'ls canviava la matrícula per una altra robada d'un cotxe del mateix model i posteriorment s'abandonava intentant deixar-lo net d'empremtes. Més endavant, quan els activistes disposaven de documentació falsa, tenien també la possibilitat de llogar els vehicles, fet que els permetia utilitzar-los sense risc durant els primers dies.

La vida en clandestinitat comportava també unes mesures enfront la possible detecció per part dels cossos policials, la més important de les quals era el contraseguiment. Els activistes havien de controlar no ésser seguits per ningú però en cas de detectar aquest seguiment havien de verificar-lo, primer, per desfer-se'n, després, i d'aquesta manera poder avisar els companys i organitzar un petit operatiu de

contraseguiment que els permetés, col·lectivament, comprovar que el company efectivament havia estat localitzat. Aquest operatiu consistia en marcar uns espais públics (com un bar o una llibreria) per on el company detectat passaria a unes hores determinades, moment en què altres companys verificarien, discretament, si, efectivament, el company patia el control policial.

La clandestinitat va significar per a aquells joves una pèrdua de contacte amb la realitat social de la qual havien sorgit, alhora que implicava una radicalització de les accions i, en viure alliberats i necessitats de mantenir-se exclusivament de les expropiacions, forçava unes necessitats econòmiques extremes. Tot plegat va ajudar a crear els primers conflictes personals, interns, en començar a intuir aquells joves que, degut a la clandestinitat, es convertien en una mena d'avantguarda revolucionària. L'avantguarda que tant havien rebutjat des dels seus plantejaments inicials. Tot i això eren conscients que, en el futur, per superar aquella fase temporal de clandestinitat, només es trobarien amb dues opcions: la detenció i el consegüent compliment d'una més que possible condemna a presó o bé, de nou, l'exili.

Així va ser encara que la segona opció només va ser escollida sota situacions extremes, quan activistes detinguts van aconseguir fugar-se de la presó i, ja aïllats, amb tots els companys empresonats, l'única sortida viable era, primer la desaparició efectiva del territori en què havien actuat, l'estat espanyol, i, després, del territori sota la influència d'aquest, l'Europa capitalista. La durada d'aquest exili va dependre de les accions en les quals va participar l'activista però en alguns casos va significar l'allunyament definitiu de la terra per la qual van lluitar de joves. Alguns d'ells mai han tornat a aquest Estat regit pel sistema monàrquic i capitalista contra el qual van lluitar.

MICHEL

*“Si vives tu condición de hombre animal,
si alguna vez te preocupan los restantes,
si tienes entre las cejas libertad,
confieso que eres un menda interesante.”*
(Leño, “Entre las cejas”).

Quan els darrers dies de la tardor de 1975 va baixar en autoestop des de París per passar un parell de nits a Tolosa de Llenguadoc, ciutat que visitava per primera vegada, es va sorprendre que aquell grup de joves visquessin tots al mateix carrer, a la *rue des Blanchers*. El Petit Loup a un pis, el Ratapignade amb uns companys a un altre, davant d'ells en Cri Cri, al número 11, una mica més enllà en Sebas amb l'Aurora i encara al mateix carrer però una mica més allunyats, al número 34, tenien un local els companys de la impremta 34. Pocs dies després va tornar a la capital del Llenguadoc, aquest cop acompanyat d'en Sabata, amb l'objectiu de concretar les primeres accions dels GAI, un dels grups que mesos després va donar peu a la creació dels GARI. Dies més tard en Sebas i ell entraven a una oficina bancària d'Alès, una població del sud est francès, i l'expropiaven. Era la seva primera acció armada i amb ella van aconseguir els diners que els permetrien iniciar les accions en suport als companys detinguts a Barcelona.

Arribat al món al barri de Santa Margarita de La Corunya el març de 1946, va viure la seva joventut a la casa familiar del mateix barri. Era una casa gran. El pare i la mare vivien a la planta baixa, l'avia al primer pis i ell, quan va poder, es va apropiat de les golfes. El pare,

comercial d'una empresa de vaixelles i coberteria, sortia de casa dilluns de bon matí i no tornava fins al divendres ben entrada la nit. Ell recorda especialment els dies que amb cinc o sis anys la mare li permetia fer campana a l'escola per acompanyar-la durant el dia mentre feia les seves tasques quotidianes. Aquell món s'ensorrà quan, als set anys, la mare va morir. Pare i fill van poder tirar endavant amb el suport de l'avia i dos anys després el pare es va tornar a casar però la relació entre la seva segona dona i el fill mai va ser la desitjada. Un any més tard, després de tornar de les vacances a casa d'uns familiars que vivien a Lugo, la convivència va empitjorar visiblement i ell va començar a perdre l'interès pels estudis. Tot i això va començar el batxillerat i fins i tot va aconseguir acabar els dos primers cursos, però amb quinze anys, abans d'acabar tercer i després de diverses expulsions, va deixar l'institut. Amb setze anys començà a treballar d'aprenent a un taller tèxtil. Va ser llavors quan, en adonar-se que el futur a Galícia no era gaire esperançador, començà a somiar amb un possible viatge a Lió, on residia una tieta del seu pare. Finalment, amb setze anys, aconseguí ensarronar el pare que li signà la pàtria potestat i li va permetre viatjar tot sol a França. Eren els primers dies de la primavera de 1963.

En arribar a Lió va assistir a les seves primeres manifestacions. Una per intentar evitar l'assassinat del membre del PCE Julián Grimau i una altra, mesos després, en suport als anarquistes Granados i Delgado. Ell es va sorprendre que mentre el primer rebia el suport de centenars de persones, els segons tan sols aconseguien mobilitzar-ne unes dotzenes. A Lió es va treure el títol de torner i mesos després començà a treballar. Portava uns mesos a la feina quan de sobte s'hi presentaren el pare i l'avia a la ciutat, els havien expropiat la casa i van creure que a França se'n sortirien més fàcilment. Aquella reunificació familiar a ell li va semblar una ingerència i, encara que van viure plegats una temporada, quan li va arribar el moment de fer el Servei Militar i va tenir que prendre una decisió entre realitzar-lo a França o a Galícia, va optar per aquesta segona opció enrolant-se com a voluntari al Parc Mòbil de La Corunya on el pare coneixia un dels comandants. Allà, a la caserna militar, va

acabar d'esclatar la seva personalitat ingovernable i antiautoritària. Les jornades de calabós i les fugides nocturnes foren contínues durant la seva estada a la caserna.

En acabar el Servei Militar, el pare, que havia tornat a Galícia, li proposà quedar-se a treballar amb ell, però ho va rebutjar i l'agost de 1969 arribava a París on s'instal·là a un alberg de l'Ajuntament situat al barri de Montreuil. Va tenir diverses feines esporàdiques fins que aconseguí treball a una empresa de peces aeronàutiques i, poc després, quan es va obrir la Universitat de Vincennes, una universitat experimental producte de les demandes estudiantils de les revoltes de 1968, es va matricular a Cine i Sociologia. Treballava fins a les cinc de la tarda i de sis a deu assistia a les classes universitàries. Va ser llavors quan, empès pel seu caràcter, va començar a sentir certa afinitat amb els joves anarquistes que pul·lulaven per les facultats i va començar a robar llibres amb l'objectiu de formar-se socialment, llibres que anaven de León Trotski a Nestor Makhno, passant per Rosa Luxemburg i d'altres autors més o menys clàssics de l'esquerra europea. Va ser també l'època en la qual va començar a participar a manifestacions estudiantils i alhora a adonar-se que determinats grups només pretenien treure rèdit polític de les mateixes. Durant una manifestació de repulsa per l'assassinat d'un vaguista de la Renault a mans d'un guàrdia de seguretat de la pròpia empresa, va mantenir el primer enfrontament amb els trotskistes de la Lliga Comunista, que conformaven el servei d'ordre, després d'atacar, amb d'altres companys, una entitat bancària. Aquells anys posteriors a les revoltes de 1968 les manifestacions espontànies proliferaven els caps de setmana a París i en el transcurs d'aquelles manifestacions ell va anar prenent contacte amb els sectors antiautoritaris que començaven a organitzar grups d'autodefensa dotats d'aparells de comunicació que seguien els moviments dels CRS (forces antidisturbis franceses) i informaven als manifestants de les vies de sortida quan els habituals enfrontaments es produïen. Entre aquells sectors hi havia molts joves procedents de l'estat espanyol i amb alguns d'ells van muntar un grup informal que es trobava al local que la CNT tenia a la rue Saint Denis,

número 79, grup al qual s'hi va afegir en Sabata quan va arribar a París l'estiu de 1973.

En acabar l'estiu s'assabentaren de les detencions de Barcelona i setmanes més tard van organitzar el Comitè de Suport als Presos del MIL de París. Durant una de les reunions del Comitè va conèixer en Cri Cri i en Sebas, que havien aconseguit fugir de la ràtzia barcelonina, i en Michel va decidir començar a col·laborar amb ells amb l'objectiu d'alliberar els companys presos. Va ser així com, amb en Sabata i d'altres companys del grup d'afinitat, decidiren emprar l'agitació armada per tal d'exigir l'alliberament dels companys del MIL empresonats a Barcelona. Aquesta va ser la raó que el va empènyer a Tolosa aquella tardor.

Més enllà de l'atrancament a l'oficina bancària d'Alès, ell no va poder prendre part en cap de les accions, ni les realitzades pels GAI a partir de febrer ni les reivindicades pels GARI entre maig i agost. El dia 16 de gener, a París, era detingut amb en Cri Cri, que conduïa un cotxe robat. Darrera seu, a un altre vehicle, eren també detinguts en Tonton i el Ratapignade. A ell li trobaren a la butxaca un paper on s'indicava com preparar una maleta bomba, fet que provocà que, mentre en Tonton i el Ratapignade eren alliberats, ell amb en Cri Cri ingressaven a la presó, d'on foren alliberats el 15 d'octubre. El mateix dia que els van jutjar i que van ser condemnats a deu mesos de presó. Tot i que el Jutge va dictar el seu alliberament, en Cri Cri no va poder trepitjar lliure el carrer. En ser insumís fou entregat a la Policia Militar que se'l endugué. Durant el judici en Michel s'havia sorprès de veure alguns dels seus companys, especialment en Sabata, de qui ja sabia que havia participat a algunes de les accions dels GARI, per això, quan en ser alliberat es va assabentar que l'havien detingut a un cafè proper al jutjat, no es va sorprendre gaire. Quan dies més tard en Cri Cri era alliberat, en Michel l'esperava a la porta de la caserna i plegats es van instal·lar a casa d'en Claude, dibuixant de còmics que publicava la revista underground *Anatheme*. Posteriorment en Cri Cri tornava a Tolosa i en Michel es comunicava amb un dels companys de París, en Dimitri, qui li concertava una cita a la plaça de la *Nation* amb en Sebas.

Gairebé tots els companys que havien format part dels GARI havien estat ja detinguts i en Sebas amb l'Aurora i el seu fill s'havien traslladat a París. Al seu voltant s'articulava l'únic grup que restava de la coordinadora, conformat per cinc o sis companys, grup que tenia el magatzem d'armes a un local situat a la plaça de *Pigalle*, a tocar d'una comissaria. Un dia, decidiren buidar-lo i en Michel, qui portava molts anys vivint a París i coneixia els hàbits policials nocturns, es negà a participar en el trasllat de les armes a un nou local tal i com l'havien planejat. L'hora en què pretenien fer el trasllat no era la millor. Aquella nit, en Sebas i els dos companys que l'acompanyaven foren detinguts. Al carrer quedaven tan sols dos o tres companys no fixats i ell mateix. Va ser un d'aquells companys qui li va comunicar que a Montpeller hi havia un parell d'activistes que el volien conèixer i ell va optar per abandonar París. D'aquesta forma va contactar amb el Moro i en Jacques André. Era la primavera de 1975 i va restar amb ells prop de tres setmanes.

Va viure tot un any bellugant-se pel sud est francès. Entre Montpeller, Tolosa, on l'acollia la María Mombiola, i Perpinyà. Encara que de tant en tant pujava a París on compartia pis amb el Pechinas, un company del Maresme que aquell estiu va decidir tornar a Barcelona ja que no havia estat mai identificat com a membre d'aquella xarxa d'activistes llibertaris. Un d'aquells dies que s'havia apropiat fins París, es va presentar al seu pis l'Alcoyano, qui arribava de part d'en Montes, un dels antics membres del MIL. L'Alcoyano estava de pas. Anava a Bèlgica on un miner de l'UGT li havia de donar una metrallera Sten amb la qual volia tornar a València. Finalment, donat que l'Alcoyano no parlava francès, foren en Michel i el Pechinas els que es van desplaçar a Bèlgica mentre l'Alcoyano restava al seu pis de París. Un cop fet el contacte, aconseguida la metrallera i retornats a París, l'Alcoyano inicià viatge cap a Perpinyà. Uns mesos després, el març de 1976, van saber que havia caigut a València i amb ell la Sten que ells havien anat a recollir.

Quan baixaven a Perpinyà aprofitaven les visites de cap de setmana que tants catalans realitzaven per veure la pel·lícula *El último tango en*

París, censurada a l'estat espanyol, per obrir vehicles amb matrícula espanyola i robar els passaports que els permetessin ampliar els seus dipòsits de documentació. Va ser un any durant el qual va realitzar molts contactes. A Tolosa, a casa de la Maria, va conèixer en Joan Conesa, un jove barceloní que havia creuat la frontera per evitar fer el Servei Militar, i a Perpinyà va conèixer en Gerard i d'altres activistes que havien fugit l'any anterior de la repressió desfermada a Barcelona al voltant de l'OLLA. Entre aquells joves hi havia un personatge que destacava per la seva edat, uns quinze anys més gran que la resta, era l'Eduardo Soler, del qual de seguida va sospitar perquè treballava a un casino, feina de responsabilitat que poques vegades aconseguien els nous refugiats espanyols. Tot i aquestes sospites, va acceptar participar a l'atrancament del mateix casino, que estava instal·lat a un vell vaixell que havia embarrancat anys enrere a la platja de Barcarès i del qual el propi Soler els havia proporcionat els plànols.

L'atrancament l'havia de realitzar el gener de 1976 amb el Jebo, qui havia fugit de Madrid i al qual havia conegut l'any anterior, i altres dos companys que els esperarien al vehicle preparats per a la fugida. Tots quatre es desplaçaren a Barcarès i, un cop allà, el Jebo i ell s'aproparen fins al vaixell tant com van poder abans de posar-se els passamuntanyes i començar a reptar per la platja amb la intenció d'arribar a una porta secundària per la qual pretenien accedir al casino. De sobte van tenir la sensació que algú els observava. Al balcó d'un apartament proper, una parella s'havia adonat de la seva presència. Van amagar les armes que portaven a les mans, una Sten ell i una pistola el Jebo, van avortar la missió i, per petites carreteres comarcals, arribaren fins a Tolosa. L'endemà van llegir sorpresos una informació que publicava el diari *La Depeche*: segons el diari una actuació de la policia municipal de Perpinyà havia frustrat una operació antiterrorista de la Gendarmeria. A una altra pàgina s'informava de la detenció de l'Eduardo Soler a Perpinyà, detenció duta a terme per la policia municipal. En Michel va lligar caps i va començar a pensar que l'atrancament havia estat un ham i que ell i el Jebo eren els peixos que la Gendarmeria, amb el suport

de l'Eduardo Soler, volia pescar. Un parell de mesos més tard, després d'una boja nit a París durant la qual s'havia empassat un àcid, es va assabentar que el Jebo havia mort a Tolosa en esclatar-li l'artefacte que estava manipulant. L'àcid li va baixar de cop.

Aquells primers mesos de 1976 van contactar amb ell alguns membres de la RAF alemanya que li proposaren coordinar plegats algunes accions. Ell s'hi negà. Els atemptats personals estaven molt lluny de les accions que considerava assumibles i, sobre tot, eficaces. Llavors, en creure que la capacitat operativa era molt més alta a l'estat espanyol i després d'haver creat una xarxa més o menys estable a través dels molts contactes establerts al llarg d'aquell darrer any, l'estiu de 1976 es va instal·lar a Barcelona sota la identitat d'un modista francès, el passaport del qual li havia estat proporcionat per en Sebas abans de ser enxampat el desembre de 1974. Va guardar a la motxilla les dues pistoles de què disposava, va agafar el tren fins a Perpinyà on pujà al bus que anava a El Pertús i, allà, va prendre un altre que poques vegades controlaven i que arribava fins a Figueres, on va tornar a agafar un tren que el va portar definitivament fins a Barcelona. A Barcelona es va retrobar amb el Pechinas amb qui realitzà la primera expropiació. Un cap de setmana entraren a una agència de viatges de la travessera de Gràcia mentre restava tancada i s'emportaren dues impressores. Anaven vestits amb granotes blaves, com si fossin treballadors de neteja, i ningú es va fixar amb ells. Dos dies més tard les màquines d'impressió arribaven a mans de membres dels GOA. Va ser llavors quan va conèixer el Llengües. Posteriorment, quan esclatà el conflicte a la factoria Roca de Gavà i grups paramilitars atacaren les llars dels treballadors, en Michel va entrar en contacte amb ells a través dels activistes dels GOA i els hi va deixar les dues pistoles. Foren uns mesos d'afermar la coordinació. De tant en tant pujava a Tolosa; es va apropar a Madrid per a entregar armes als companys madrilenys; va viatjar fins a València per fer-los donació de tres-centes mil pessetes (uns mil vuit-cents euros) que els permetessin continuar les seves activitats... La xarxa autònoma s'estenia per l'Estat... Va ser llavors quan el va contactar el Largo.

El Largo era un madrileny que havia conegut a París i que es dedicava a comprar xecs robats, per posteriorment falsificar la documentació dels seus beneficiaris i cobrar-los amb absoluta tranquil·litat. Durant aquells mesos que en Michel havia estat residint al sud de França i a Barcelona, el Largo havia planificat la forma de perfeccionar l'estratègia per a poder realitzar-la a gran escala. Havia falsificat una quantitat important de xecs postals francesos i havia preparat dotzenes de documentacions falses. El pla consistia en repartir aquells xecs entre dotzenes de joves els quals s'havien de distribuir per diversos països europeus per a cobrar-los de manera simultània. De manera que quan la caixa postal francesa s'adonés de la falsificació, l'operació hagués finalitzat. Els joves es dividirien en grups de tres persones. Cada grup visitaria un o dos països. Una de les tres persones que conformaven cada grup guardaria els xecs, els documents d'identitat i els diners aconseguits, mentre les altres dues entrarien per separat a les oficines postals de les diverses ciutats per a canviar els xecs per diners en efectiu. A més, cada cop que un jove canviés xecs a una oficina ho faria sota una identitat diferent. Amb aquestes mesures es dificultava el descobriment de l'estafa però si en qualsevol moment aquesta era coneguda, la gran xarxa que hi havia al darrera romandria amagada.

Era febrer de 1977. El grup al qual participà en Michel estava format per la companya del Largo, que guardaria els xecs i les documentacions, i un barceloní que acabava de sortir de la presó i a qui anomenaven el Barquero. Els va correspondre començar la feina a Itàlia i si tot anava bé continuar-la als països escandinaus. A Itàlia no van patir entrebancs i després de visitar Torí i Milà es van desplaçar en avió, viatjant per precaució a seients separats com si no es coneguessin i sota una nova identitat, fins a Copenhaguen. En arribar a terres daneses patiren el primer contratemps: el Barquero fou retingut a la duana i no el deixaren entrar al país. En Michel i la seva acompanyant es desplaçaren llavors fins a Malmo i d'allà viatjaren fins a Estocolm. Van arribar ja entrada la nit i va ser llavors quan van trucar a París, com havien de fer cada dia tots els grups, per tal de verificar que tot anava bé i que l'operació

continuava endavant. L'endemà el dedicaren a visitar totes les oficines postals d'Estocolm i l'excés de feina els va impedir realitzar la trucada de seguretat, trucada que realitzaren l'endemà, de bon matí, des de l'estació de tren on havien comprat ja el bitllets per anar a Gotteburg. A través d'aquella trucada es van assabentar que en Gerard, que participava a l'operatiu amb un altre grup, havia estat detingut a Àmsterdam, raó per la qual tots els grups havien d'abandonar l'acció. A la seva companya li quedaven cinquanta xecs, a cada oficina en podien canviar fins a deu xecs, tots dos van pensar que estaven molt lluny d'Àmsterdam i que visitar cinc oficines postals a Gotteburg no els podia comportar cap risc. Un cop a la ciutat, mentre en Michel demanava descanviar els xecs a la tercera oficina que visitava va intuir que alguna cosa no anava bé. Va tenir ganes de sortir corrent, però a una ciutat desconeguda i sota una impressionant nevada hi tenia poques possibilitats de sortir-se'n.

Va ser detingut amb documentació falsa i va restar tres mesos a una comissaria. Durant les primeres setmanes va rebre la visita de policies de tota Europa amb l'objectiu d'identificar-lo. Ell no es comunicava amb ningú de l'exterior per tal d'endarrerir al màxim aquesta identificació. Finalment, sis setmanes després, la seva identitat fou descoberta. Als tres mesos va ser jutjat i condemnat a divuit mesos de presó, condemna que compliria a la presó de Tidaholm. A Tidaholm va començar a rebre la visita de dos joves barcelonins que vivien a Suècia refugiats, un membre dels GOA i un pròfug del Servei Militar, i quan el seu advocat apel·là la sentència i es va posar data a un segon judici, aquells joves organitzaren un col·lectiu de suport que el va ajudar a reivindicar el caràcter polític de l'acció per la qual havia estat detingut. La condemna es va reduir en tres o quatre mesos. El règim d'empresonament era molt diferent de les condicions de reclusió que havia conegut a França: a la cel·la tenia ràdio i televisor, al recinte disposaven de sauna i fins i tot un cop al mes gaudien d'una sessió de ball amb les infermeres del centre. Tot i aquestes condicions va patir uns dies d'aïllament després de declarar-se en vaga de fam i de set en solidaritat amb els companys de la RAF que havien assaltat dos anys enrere l'ambaixada alemanya a Estocolm i que

acabaven de ser condemnats a cadena perpetua. Vuit mesos després de la detenció era alliberat i expulsat del país.

Va viatjar escortat fins a Estocolm i amb un passaport provisional expedit per l'ambaixada espanyola va comprar un bitllet d'avió amb destí a Barcelona on l'esperarien en Lluís Maria Xirinacs i l'advocat i diputat del PSC Rodolf Guerra. L'objectiu d'aquella rebuda era evitar qualsevol contratemps amb la policia espanyola. Els plans es van començar a truncar quan li comunicaren que una vaga de mecànics impedia l'enlairament dels avions propietat de les línies sueques. Davant d'aquella situació tenia tres opcions: tornar a la presó fins que finalitzés la vaga, canviar el bitllet per un passatge a un vol d'Iberia amb destí Sevilla o agafar un altre avió de la mateixa companyia que anava a Madrid. Va escollir aquesta darrera. Començava desembre de 1977 i en arribar a l'aeroport de Madrid l'esperaven tres membres de la Brigada Regional d'Informació que, tot i no tenir cap causa oberta a l'estat espanyol, el van detenir i traslladar als calabossos dels soterranis de la Puerta del Sol. Aquell captiveri a les catacumbes de Madrid li va semblar un càstig medieval. Encara que sabien que en Michel era a Suècia, van intentar involucrar-lo amb el canvi de xecs falsificats que d'altres companys realitzaren, també, a Madrid, i en no aconseguir cap informació en Michel fou empresonat a Carabanchel. Allà va rebre el suport d'Alfredo Casal i Pedro García Peña, membres de la COPEL que mesos després assistirien a l'assassinat d'Agustín Rueda, amb ells va conviure les prop de quatre setmanes que va romandre empresonat sense ser encausat per cap acció.

En sortir de Carabanchel es va apropar al barri de Malasaña on coneixia alguns dels locals que freqüentaven els companys madrilenys, i amb el seu suport es va desplaçar fins a Barcelona on el Moro havia iniciat les accions armades després de crear una petita estructura i contactar amb els treballadors de transports d'entre els quals havia sortit el Boni, que s'havia convertit en el seu company d'acció. El Moro tenia un pis al carrer Lepanto on el Michel s'instal·là i on aquells primers dies de gener de 1978 es va realitzar una reunió amb un grup de companys de

Madrid entre els quals hi havia en Juanjo. La xarxa coordinada era ja una realitat i l'intercanvi de material i informació entre els activistes de Barcelona, Madrid i València es realitzava de forma quotidiana.

Setmanes després va “caure” a València el grup de l'Alcatraz i el Ventosa i quan, a finals de gener, un dia, després d'una cita amb el Boni, el Moro no va tornar a casa va començar a sospitar. Aquella mateixa nit van aparèixer uns activistes valencians, el Paco, la Bruja i el Morito, que havien fugit de València després la “caiguda” dels companys, i, en assabentar-se tots quatre que el Moro, el Boni i les seves companyes havien estat detinguts, en Michel va instal·lar els companys valencians a un pis franc de la Via Júlia mentre ell s'amagava al *Poblado Roca* amb els companys als quals els havia deixat les dues pistoles quan un any i escaig abans les havien necessitat. A la “caiguda” del Moro, el Boni, la Nanda i la Conchi, va seguir la detenció del grup madrileny amb el qual s'havien reunit setmanes abans. S'iniciava així 1978, un any que seria decisiu per a aquella xarxa d'activistes autònoms.

Llavors va contactar amb en Joan, el company barceloní que havia conegut dos anys enrere a la casa de la María Mombiola a Tolosa. En Joan havia col·laborat amb el Moro des que aquest arribà a Barcelona. Tots dos, en Joan i el Michel, més una companya, la Titina, es van desplaçar fins a França on en Sebas, que havia sortit mesos abans de la presó després de romandre prop de tres anys, els va passar la informació d'una entitat bancària que van expropiar. El producte de l'atrancament va servir perquè els companys francesos compressin les armes que els permetessin reprendre les accions, que gairebé s'havien aturat tres anys i mig abans amb la desarticulació quasi total dels GARI. Poc després, el maig, va tornar a França amb l'objectiu de proveir-se d'armes pels grups catalans. Va contactar amb en Jacques André, el company de Montpeller que havia conegut el 1975, i junts planificaren l'acció. Van aconseguir les armes, van carregar-les al vehicle i, plegats, es van dirigir cap a Perpinyà, on es van separar. En Jacques André creuaria la frontera amb el cotxe mentre ell ho faria com sempre, amb el bus El Pertús-Figueres. A Figueres es van donar cita a l'estació de tren unes

hores més tard però en Jacques André no es va presentar i en Michel va haver d'alertar els companys francesos dient-los per telèfon que el seu amic havia tingut un accident. Efectivament en Jacques André va ser detingut a la frontera i dies després va ingressar a la presó de Girona.

A Barcelona va continuar participant a les accions dels companys del grup del Moro que no havien estat detinguts. Al mateix temps mantenia el contacte amb els companys valencians i madrilenys, ja que aquell mateix mes de maig un company madrileny es va presentar a Barcelona amb la proposta de recollir sis milions de pessetes (uns trenta-sis mil euros) que era el que s'havia de pagar per a aconseguir la col·laboració d'un funcionari que permetés la fugida dels companys empresonats. Mancats d'armes, en Michel i l'Alberto, un company basc instal·lat a Barcelona, passaren a França per a intentar de nou el que havia fracassat un mes enrere. Aquesta vegada, però, va sortir bé. Tots dos, amb les armes a les seves esquenes, van creuar la frontera per la muntanya fins arribar a un poblet del Ripollès on van poder prendre un petit autobús que els va portar a Ripoll i allà agafaren el tren fins a Barcelona. Amb aquelles armes es van decidir a realitzar el doble atracament de Lloret de Mar.

L'atracament no va sortir bé i en Michel fou detingut després de rebre dos trets que li van destrossar una cama. Fou traslladat al dispensari de la població i els metges decidiren portar-lo a l'Hospital de Girona on va restar prop de dos mesos durant els quals va rebre la visita dels membres de la Brigada Antianarquista de la Policia Nacional barcelonina, preocupats especialment per com s'havia creat aquella xarxa i com es coordinaven els seus grups. També a l'hospital va rebre la visita d'en Mateo Seguí, l'advocat que va defensar la majoria dels activistes autònoms que van ser detinguts a Catalunya, i la d'un senador català d'esquerres. En recuperar una mica l'estat físic després de les dues operacions que va patir, va ser ingressat a la presó de Girona. Allà es va poder retrobar amb els seus companys, tant el Paco i el Kilos, detinguts durant l'atracament, com en Jacques André, a qui no veia des que es van separar a l'estació de Perpinyà mig any abans. Després de tres mesos

a la presó gironina va ser traslladat a la Model, on va poder passar unes hores amb el Moro, i l'endemà continuà trajecte cap a Carabanchel, on va arribar després de fer nit al centre penitenciari d'Osca. A Madrid va estar prop d'un mes, temps després del qual fou traslladat a Segòvia on restaven la major part dels seus companys.

A Segòvia va viure un empresonament molt diferent als tancaments que havia patit amb anterioritat. La pressió dels interns havia aconseguit que el control dels funcionaris fos força distès: el primer recompte el podien passar sense moure's del llit, durant el dia les portes de les cel·les restaven obertes i havia llibertat de circulació, i quan arribava l'estiu preniien el sol completament despullats al pati del recinte. Mesos després, el 17 de desembre de 1979, igual que els seus companys, l'Audiència Nacional el va condemnar a set anys, tres mesos i un dia de reclusió.

Va complir la darrera part de la condemna a Carabanchel, on el 1983 es va crear la Coordinadora, xarxa d'interns que va intentar pressionar al PSOE per aconseguir millores en la qualitat de vida dels presos. Sota aquesta pressió es van aconseguir alguns canvis en les lleis penitenciàries, com la redempció de pena des del mateix moment de la detenció quan en canvi abans només es redimia des que hi havia una condemna ferma, o la rebaixa de les condempnes antigues, mesura que va permetre l'alliberament de diversos milers de presos. A Carabanchel va participar a un nou projecte educatiu, el projecte CEPA, Col·lectius d'Educació Permanent d'Adults, al qual va prendre part com a coordinador de les escoles del recinte. Les classes es realitzaven a les mateixes galeries ja que l'escola estava ocupada per forces antidisturbis des de les darreres revoltes que els anys 1981 i 1982 havien donat peu al naixement d'aquella nova coordinadora d'interns. Amb l'arribada del PSOE a la Moncloa les portes dels recintes s'obrien per primera vegada a activitats culturals i artístiques i ell va poder gaudir d'una actuació de Leño al pati de la presó.

En sortir de Carabanchel, el Kilos, que havia estat alliberat tres mesos abans, li va pagar el bitllet d'avió fins a Barcelona i, en arribar, es va

trobar amb l'Irma i la Conchi, la companya del Moro, qui estava empresonat a França després de ser detingut durant una nova operació de canvi de xecs, que l'esperaven a l'aeroport. En Michel es va adonar ràpidament de l'addicció de l'Irma i va comprendre que els prop de cinc anys que havia restat empresonat havien fet canviar els hàbits als carrers i la batalla col·lectiva s'havia perdut. Poc després, en desplaçar-se a La Corunya per a fer-se la nova documentació, va saber que el cercaven. La policia, després de detenir a l'Alberto, el company basc amb qui havia realitzat el darrer creuament clandestí dels Pirineus, havia tingut coneixement d'aquest passi. Aquella situació, però, no va comportar la detenció i el seu advocat va poder solucionar-la administrativament.

Sis anys i escaig més tard, l'abril de 1990, en Michel era de nou detingut, aquest cop a Madrid, amb el Largo i dos persones més, després de realitzar una darrera campanya de falsificació de xecs i dels consegüents documents d'identitat.

RECLUSIÓ

“No era nada, ni siquiera un número por que ni número tenía, no era como en las películas con el traje a rayas y el número en la espalda y en la gorra, no, aquí llevaba mi propia ropa y no era nada o, peor que nada, era un muerto en vida”.

(Xavier Cañadas, *Entremuros, las prisiones en la Transacción democrática*, pàg. 93).

Des del mateix moment de l'empresonament els membres dels grups autònoms armats es van integrar en les dinàmiques reivindicatives de la resta de presos, però això succeí molt especialment a partir de gener de 1978, quan els grups autònoms de la segona generació (els que van iniciar les accions els anys 1974 i 1975) van començar a ser desarticulats. Els seus integrants, aquells joves que s'havien solidaritzat de forma directa amb els reclusos quan aquests van decidir plantar cara a l'Estat per aconseguir les seves reivindicacions, van començar a engrossir les xifres d'empresonats en els centres penitenciaris estatals. Un cop van ser ells mateixos els que estaven entre reixes no van variar ni el seu discurs ni la seva forma d'actuar. Van participar activament de l'organització interna tot reclamant millores a les condicions de tancament, alhora que intentaven la creació de xarxes solidàries i participaven als motins i a les vagues de fam per aconseguir aquelles millores: “Deia que havíem imposat l'assemblea, ara ho hem imposat tot, des de comitè de vaga fins a comissions de treball, les conquestes realment no es tradueixen, però comencen a considerar-nos com a individus amb capacitat d'organització.”¹¹³

¹¹³ Carta d'Agustín Rueda a la seva germana des de la presó de Girona, gener de 1978.

Dos activistes autònoms i dos dels implicats per l'incendi de l'Scala van participar a una automutilació col·lectiva realitzada el febrer de 1978 a la Model: "Uns tres-cents presos ens vàrem tallar les venes (...) Amb la sang que vessàvem, omplíem galledes i utilitzàvem la sang per fer pintades a les parets de la presó. Nosaltres no estàvem d'acord amb les automutilacions però només podíem fer dues coses, tancar-nos a les nostres cel·les per no veure res, o solidaritzar-nos i tallar-nos també."¹¹⁴ Tres setmanes més tard moria l'Agustín Rueda. Després d'aquell salvatge assassinat i l'ocupació policial dels centres, els presos es desmoralitzaven: "Tot això està molt apagat després dels últims motins en el mes de gener; les presons han estat en estat d'excepció dos mesos, fins ara, el normal ha estat la repressió d'aquests botxins (...) pallisses, tortures."¹¹⁵ Tot i aquesta baixa moral, alguns reclusos (especialment els llibertaris i els creadors de la COPEL) continuaven immersos en el procés d'autoorganització i se solidaritzaven amb els qui més ho necessitaven. L'abril de 1978, després de vendre per trenta mil pessetes (uns cent vuitanta euros) un informe detallat sobre l'assassinat d'Agustín Rueda a la revista *Cambio 16* van enviar deu mil pessetes als companys de COPEL que havien estat traslladats al penal d'El Dueso com a revenja pel seu activisme, cinc mil als qui romanien a cel·les de càstig a Cartagena i les quinze mil restants les van repartir entre els presos indigents de la pròpia presó de Carabanchel.

Mesos més tard, el 10 de juny, un motí esclatava a la presó de Mislata, a València. Els quatre joves membres del grup autònom detinguts el gener del mateix any van prendre part activa en la revolta, iniciada per intentar evitar el descobriment d'un túnel que ells mateixos havien començat amb el suport d'altres reclusos. Un cop sufocat el motí els quatre activistes amb d'altres dos dels presos implicats en l'intent de fuga van aconseguir amagar-se al sostre de la galeria, on van romandre

¹¹⁴ CAÑADAS GASCÓN, X. *Entremuros...*, pàg. 38.

¹¹⁵ Carta del Felipe al seu germà des de la presó de Carabanchel, 21 de març de 1978.

un parell de dies abans de ser localitzats. Sense el suport i la implicació activa dels companys de l'exterior, els intents de fuga, haurien estat impossibles: "Per fer un túnel feia falta alguna cosa per picar, en aquella època es podia ficar coses per mitjà d'advocats, i es van ficar piquetes. Fins i tot es va arribar a ficar un walkie talkie per comunicar-nos directament amb la gent que estava treballant en el túnel."¹¹⁶

Els activistes que van entrar a les presons durant la revolta del presos socials no van reclamar mai l'estatut de pres polític: "Solament alguns eixelebrats passàvem de ser polítics (...). Estàvem més amb els comuns que amb els polítics."¹¹⁷ Però a les presons van formar les seves pròpies comunes; per afinitat al principi i per seguretat posteriorment, quan els recintes tornaren a viure sota la llei del més fort, un cop vençuda la revolta viscuda entre els anys 1976 i 1978. Va ser uns anys més tard, a partir de l'any 1983, amb el PSOE ja al poder, quan els membres dels darrers grups autònoms i llibertaris desarticulats es van veure forçats a demanar, amb certes reticències, el seu reconeixement com a presos polítics per tal de garantir la seva autonomia dins dels centres i intentar evitar els diferents riscos que comportava conviure amb presos addictes a l'heroïna i disposats a vendre's per la seva dosi. Al mateix temps era l'única manera de no sentir-se completament aïllats perquè de l'exterior no rebien cap mena de suport més enllà del familiar. El moviment llibertari havia resultat esclafat i es trobava completament dividit. Van ser aquells primers anys de govern socialdemòcrata quan les comunes van viure una segona etapa d'esplendor, tot i que no va ser tan intensa com la viscuda els anys posteriors a la mort de Franco. La presó Model de Barcelona i la de Segòvia van ser on més temps van romandre tots aquells activistes. A Barcelona de manera natural, perquè era la ciutat on més joves llibertaris es detenia i el primer centre de pas obligat, a Segòvia perquè és on el govern va decidir concentrar el major número de

¹¹⁶ COPEL, *butrones y otras aportaciones de grupos autónomos*, pàg. 7.

¹¹⁷ COPEL, *butrones y otras aportaciones de grupos autónomos*, pàg. 10.

presos anarquistes a partir de 1979. Per Segòvia van passar els inculpats del cas Scala, els presos de la CNT, els de la FIGA i gairebé al totalitat dels reclusos autònoms. L'altre gran centre de referència va ser el de Carabanchel perquè era lloc de pas obligat durant tots els trasllats, on es romanien durant els dies que duraven els judicis a l'Audiència Nacional i, a més, on hi havia el principal hospital penitenciari.

La seva principal arma per lluitar dins les presons va ser la vaga de fam, una que ja havien emprat diverses vegades els membres dels GARI empresonats entre 1974 i 1977 a les presons franceses. Els quatre presos autònoms del recinte de Mislata, que restaven separats a dues galeries diferents, es van declarar en vaga de fam el 15 de març de 1978 per demanar la seva reunificació a una mateixa galeria. L'endemà s'iniciava la vaga de fam en protesta per l'assassinat d'Agustín Rueda a la presó de dones de la Trinitat. El 8 d'abril els presos llibertaris de Carabanchel iniciaven una nova vaga de fam per donar suport als companys de València, exigien a més la finalització de les tortures aplicades a una companya autònoma de Madrid qui després de la violència patida durant la detenció havia estat internada a l'Hospital Psiquiàtric i protestaven per l'assassinat de l'Agustín. Aquest cop la notícia es va estendre entre els presos llibertaris. El dia 12 s'afegien les companyes de la Trinitat, i paral·lelament es van sumar també alguns dels companys que romanien a la Model i d'altres que restaven a Alcalà. Juntament a aquells que l'havien començat a València sumaven prop d'una trentena d'activistes dels diversos centres penitenciaris. Les dues demandes van ser aconseguides, els companys valencians van ser traslladats a una mateixa galeria i la companya madrilenya no va patir nous maltractaments. A finals de juny del mateix any, onze interns de la presó de Valladolid, entre els quals set anarquistes, començaven una nova vaga de fam per denunciar la nova Llei Antiterrorista, i un cop instaurada aquesta, cinc dels presos de la Model (dels grups autònoms, de l'ERAT i del cas Scala) n'iniciaren una altra l'1 d'octubre per demanar-ne la seva derogació. A finals de 1979, ja concentrats molts dels presos llibertaris a Segòvia, vint d'ells es van declarar en vaga de fam per aconseguir treure de les

cel·les d'aïllament a tres companys, alhora que demanaven el trasllat a Segòvia d'un company que romania aïllat a Herrera i diverses millores a les seves condicions de vida. Després de vint-i-tres dies aconseguiren totes les seves exigències a excepció del trasllat del funcionari conegut com el Nazi, al qual esperaven treure's de sobre per una temporada. No van ser les úniques ni les darreres vagues, els llibertaris continuaren fins ben entrats els anys vuitanta reivindicant millores quotidianes o directament que es complís la llei. Aquesta va ser la raó de la vaga de fam que van mantenir durant trenta-dos dies tres activistes (dos membres d'un grup autònom barceloní i un militant detingut amb ells acusat de ser membre de Terra Lliure) a partir del 6 d'agost de 1984, quan havien complert el termini màxim d'empresonament preventiu sense haver estat jutjats.

L'aïllament va ser la pitjor tortura que van patir. Aquells que van conèixer les condicions de les democràtiques i avançades presons franceses, sueques o holandeses es van adonar que no era necessària la violència física per a doblegar el seu esperit lluitador. La soledat era suficient. La rudimentària violència dels funcionaris espanyols era relativament assumible si estaves amb la teva gent, en canvi l'aïllament t'abocava sense remei a la bogeria. A l'Estat va haver companys que van restar prop de sis mesos a cel·les d'aïllament i com que generalment aquestes llargues temporades es patien als penals d'Ocaña o Burgos, el càstig era triple. A l'aïllament s'afegia la violència continuada per part dels funcionaris i la manca de les més mínimes condicions de salubritat a aquelles antigues i obsoletes presons. A la Model foren desgraciadament famoses les estades a la Cinquena Galeria, on hi havia les cel·les de càstig i on les pallisses eren metòdiques: "La policia nacional ens molia a pals cada dia, els dies parells a les cel·les parells i els dies imparells a les imparells. Cada dia ens donaven dues sessions de pallisses, una pel matí i una altra per la tarda."¹¹⁸

¹¹⁸ CAÑADAS GASCÓN, X. *Entremuros...*, pàg. 46.

Però els que probablement van patir una major violència física van ser els més joves quan eren traslladats al penal d'Ocaña, destinat als menors d'edat. Una nit de setembre de 1979 eren "segrestats" a la presó de Segòvia cinc menors, dos autònoms i tres presos del cas Scala. Havien participat a diverses lluites i a un parell d'intents de fuga. En arribar al penal d'Ocaña els policies els esperaven al passadís: "Tot aquell passadís estava custodiat per uns seixanta policies nacionals vestits d'antidisturbis, amb un mocador verd al coll; apostats a banda i banda del passadís esperaven somrients i assedegats de sang la meua arribada. (...) El primer que vaig sentir va ser una descàrrega elèctrica sobre el meu cap, procedent de la dreta, que em va llançar contra una porta de ferro, immediatament desenes de cops de porra amb descàrrega elèctrica sobre la meua esquena, infinitat de puntades de peu alternatives en els testicles i les cames; després ja no vaig sentir res, és a dir, ja res em produïa dolor, em van copejar tots ells tantes vegades com van voler."¹¹⁹ Quan posteriorment es van inaugurar les modernes presons d'alta seguretat, la crueltat del sistema penitenciari espanyol començà a assemblar-se al de la resta dels demòcrates països europeus.

Aquells anys, a Segòvia destacà per la seva crueltat Herminio Rodríguez Maheso, el *Nazi*. A aquella presó el juliol de 1980 apareixia el cadàver de Jorge Benayas Manzanares, militant anarquista que havia estat refugiat a Perpinyà a meitat dels anys setanta i al qual havien empresonat sis mesos enrere acusat d'una estafa a l'oficina de la Caja Postal on treballava. Dos dies abans de la seva mort havia signat una declaració jurada on denunciava detalladament que l'havien escollit com a cap de turc d'una profunda trama per la seva militància àcrata i per haver estat pròfug al Servei Militar. La seva mort es va presentar públicament com un suïcidi. No va ser el darrer llibertari mort a les presons de l'Estat. El 30 d'octubre de 1983, a la presó de Carabanchel, apareixia el cos sense vida de Jacinto Avalos Cardona, natural de Terrassa. Havia estat

¹¹⁹ CAÑADAS GASCÓN, X. *Entremuros...*, pàg. 81.

detingut el gener de 1981 com a responsable de l'atemptat que va patir la botiga Muebles Casarramona, propietat d'un conegut feixista de la ciutat, després d'un atac amb armes de foc que elements ultradretans realitzaren contra el local d'Els Amics de les arts. Condemnat a cinc anys de presó per l'Audiència Nacional portava ja complerts més de la meitat i a més el seu recurs estava pendent de ser vist pel Tribunal Suprem. Li quedaven mesos per sortir de la presó, on compartia cel·la amb el Ventosa. Com en el cas de Jorge Benayas es va fer públic que es tractava d'un suïcidi.

Aquells activistes mai van acceptar la seva situació com a definitiva. Sempre van considerar la possibilitat d'obtenir la llibertat mitjançant la fuga i un cop dins de la presó la creació de túnels va ser la seva principal dedicació. Ho van intentar a les presons de Figueres, Girona, Barcelona, València, Carabanchel i Segòvia. Mai se'n van sortir utilitzant aquest mètode, però alguns sí que aconseguiren trobar la llibertat il·legalment abans de complir la seva condemna. Com en Pep Caro que va arribar a la Model, procedent de la presó de Carabanchel, el 27 d'octubre de 1981. Aquell dia el furgó policial va decidir no entrar al recinte com feia habitualment i aquesta circumstància fou aprofitada per l'activista que en trepitjar el carrer començà a córrer carrer Entença amunt fins que va relliscar amb una taca d'oli i dues bales producte dels trets efectuats pels guàrdies civils que l'escortaven van impactar al seu cos. Aquests fets van produir els dies posteriors diverses manifestacions de protesta per part dels veïns ja que les ràfegues indiscriminades efectuades pels membres de la Guàrdia Civil van impactar també contra vehicles estacionats provocant el pànic entre els vianants. Tot i les ferides, en Pep Caro aconseguia el seu objectiu el 6 de febrer de l'any posterior. Va fugir de l'Hospital Clínic després de ser operat per a extreure-li una d'aquelles bales. D'altres fugues àmpliament difoses pels mitjans foren les d'en Juanjo, que el 1978 va fugir de Carabanchel amb sis presos socials, o la del Miguel, uns anys més tard, en ser substituït durant un "vis a vis" pel seu germà bessó. També va haver, com en José o el Petit Loup, qui després d'aconseguir la llibertat provisional va decidir creuar la frontera

i no arriscar-se a tornar a trepitjar les presons espanyoles, de les quals ja tenia prou coneixements.

La resta d'activistes empresonats van gaudir de manera desigual dels beneficis penitenciaris: "Aquests beneficis calia arrancar-los a les estructures penitenciaris, ja que els membres d'aquesta institució no havien evolucionat políticament."¹²⁰ El primer permís de sortida atorgat va ser el del Felipe, l'estiu de 1978, qui, després de l'assassinat del seu company, va decidir no tornar per acabar de complir la condemna; després, davant la nova estratègia judicial i penitenciària de l'Estat per acabar amb les reivindicacions dels reclusos van passar molts anys fins que no van tornar a concedir un altre permís a un pres llibertari. De manera constant i sistemàtica l'Estat es va saltar totes les lleis i normes sobre els beneficis amb aquells joves que havien perdut tot el suport extern de les organitzacions llibertàries que a dures penes sobreviuen.

Finalment, a partir de la segona victòria del PSOE a les eleccions al Parlament, es van iniciar converses entre càrrecs de l'administració socialista i advocats d'alguns dels presos amb l'objectiu d'aconseguir l'alliberament d'aquests. El 22 de març de 1989 el Consell de Ministres indultava vuit dels quinze presos llibertaris que encara continuaven rere les reixes, indult que com hem vist va afectar els presos de la FIGA, els llibertaris de Valladolid i l'Alfredo Casal Ortega i el Pedro García Peña, els membres de COPEL que apallissats juntament amb l'Agustín Rueda a Carabanchel van aguantar totes les pressions, pallisses i tortures fins que van aconseguir la condemna dels assassins del seu company. No tots, però, van acceptar signar la renúncia a la lluita o el penediment de les accions per les quals els havien condemnat a canvi d'aconseguir la llibertat. En Juan va trigar encara prop d'un any i mig en aconseguir legalment la llibertat, el 10 d'agost de 1990, després de més de set anys i mig de presó...

¹²⁰ ANDRÉS EDO, L. *La CNT en la encrucijada...*, pàg. 368.

“Els grups autònoms avui dia han mort, però els grups autònoms queden com a experiència proletària, experiència revolucionària. El capital els ha aïllat i ells no han sabut diluir-se al moviment obrer; quan són aïllats són destruïts.”¹²¹

¹²¹ “Carta abierta a quienes sepan leer”. A: *Opción Libertaria*, número 3, octubre de 1974.

VÍCTOR

Un any després de néixer en Víctor el seu pare va morir. El pare era de família militar. Els dos oncles feien carrera aquells primers anys de la dècada dels seixanta a la barcelonina comissaria de Via Laietana i la poca acceptació que rebia la mare per part de la família del seu marit, juntament amb la difícil situació econòmica que patia, va fer que en Víctor fou internat al centre que La Ciudad de los Muchachos tenia a Collserola. Allà va romandre fins a complir els deu anys, moment en què la mare, casada per segona vegada, va poder tornar a fer-se'n càrrec.

En Víctor tornà a casa i va començar a freqüentar el grup de l'OJE de la seva barriada, Sant Antoni, empès per l'amor a la natura i l'atracció que sentia pel món de l'escalada. Va ser a l'OJE on, amb el pas del temps, fou reclutat pels *Círculos de Formación Política* i començà a llegir llibres de teoria política. Va cursar batxillerat al institut Milà i Fontanals i amb un grupet de companys, com a conseqüència de l'enfrontament que va viure entre les diverses faccions que integraven l'OJE, es va començar a fer les mateixes preguntes que es feia tota una generació de joves. Preguntes a les quals no responia la història oficial que explicaven a les escoles i als mitjans de propaganda oficial del règim feixista del general Franco.

La necessitat de llibertat i de respostes els va empènyer a la JGR (Jove Guàrdia Roja, secció juvenil del PT), però les preguntes continuaven sense trobar resposta. Quan, de vegades, s'atrevien a fer-les en públic a les reunions de l'organització, trobades on ells sempre eren els més joves, s'adonaven que incomodaven als responsables del grup. La necessitat d'aprenentatge va fer que aquell grupet de cinc batxillers, com

s'anomenava llavors als estudiants de batxillerat, es trobessin sovint, i, plegats, llegissin obres literàries encara prohibides. Principalment tots els clàssics del marxisme. Al mateix temps, per ordre dels dirigents de la seva cèl·lula, s'integrava a l'Associació de Veïns del barri Xino. Però poc a poc, a mida que adquirien un profund nivell teòric començaven a demanar-se, ells mateixos, passar a la pràctica. La JGR es quedava petita. Aquell grupet d'adolescents demanava acció contra el règim totalitari i tota la resposta que l'organització els donava consistia en aprendre consignes que posteriorment eren corejades a les manifestacions. *¡Partido del Trabajo, partido de combate!*.

En veure que les seves propostes eren constantment rebutjades pels superiors, els joves van començar a actuar pel seu compte i les sessions de pintades propagandístiques, amb lemes no acceptats per l'organització de la qual començaven a allunyar-se, sovintejaren. Va ser en aquell moment quan el Víctor va conèixer el sabater...

El sabater era un home gran i tenia el seu taller a prop del bar del seu padastre. Una tarda, en Víctor va entrar i li va demanar si podia arreglar-li el sarró, la petita motxilla de ma amb què anava al institut i a la qual havia escrit, amb lletres molt petites, aquella frase amb la qual s'identificava: *La libertad no se mendiga, se conquista*. El sabater va llegir el text però no va dir res, simplement va arreglar el sarró i tractà aquell noi, fill del propietari del bar de la cantonada, de tu a tu. Dies més tard en Víctor va tornar a entrar al taller d'aquell home que l'havia tractat de forma tan especial. A partir d'aquell moment, quan en Víctor no tenia cita d'aprenentatge polític amb els companys, i abans de sortir a engalanar el barri amb eslògans contra el sistema que els havia tocat patir, s'apropava al taller i passava tardes senceres parlant amb aquell bon home. Llavors, un dia, tot traient uns papers amagats d'entre el material que necessitava per arreglar sabates, aquell home li atansà un exemplar de *Solidaridad Obrera*, l'òrgan de la clandestina CNT.

Amb els companys, a banda de les revistes *Star*, *Ajoblanco* i *El Viejo Topo*, havia començat ja a llegir a Errico Malatesta, Bakunin,

Proudhon i d'altres teòrics llibertaris històrics. Picats per la curiositat que els produïen aquells joves que s'enfrontaven als grisos durant les manifestacions i que, sovint, portaven banderes negres, i de la ma del sabater, van poder començar a freqüentar aquells ambients proscrius i clandestins. Van voler afiliar-se però la seva sorpresa va ser gran quan la resposta va ser negativa. La CNT era un sindicat i només en podien formar part els treballadors. En Víctor i un del companys no dubtaren, deixaren el batxillerat i començaren a cercar feina. Dues setmanes més tard en Víctor s'afiliava al Sindicat d'Oficis Varis de la CNT que s'havia reconstituït recentment durant una trobada clandestina a l'església de Sant Medir del barri de Sants.

Finalment van ser tres els companys batxillers afiliats al sindicat i el seu interès per aprendre va fer que participessin silenciosos a totes les reunions de l'organització. Els cervells d'aquells tres adolescents enregistraven i assimilaven ràpidament el que escoltaven. Totes les discussions. Els més diversos arguments. Quan van agafar confiança i van entendre el funcionament de l'organització, la seva energia juvenil i la necessitat voluntària d'acció els van apropar als grups d'autodefensa confederal. Eren els grups que s'encarregaven d'evitar l'acció de les forces antidisturbis a les manifestacions, enfrontant-s'hi de forma directa, fet que implicava que els primers a patir la repressió fossin els seus membres. Va ser en aquell moment, a principis de 1977, quan un company els va convidar a participar a la trobada de la FAI que es realitzaria els darrers dies de gener a Barcelona. Els companys volien participar però ell s'hi negà rotundament. La seva activitat com a grup d'afinitat era clandestina i aquella reunió era precipitada. No es reunien les condicions per a una trobada d'aquelles característiques. L'autodisciplina, assumida durant militància a la JGR i resultat, també, de les lectures clàssiques, va acabar sent acceptada pels companys. Quan dies després van tenir coneixement de la detenció de tots els participants, van poder valorar com encertada la seva decisió. Amb el temps, però, aquell grup d'afinitat que ja havia passat a l'acció de forma autònoma, realitzant petites expropiacions per subvencionar les accions

de propaganda clandestina que realitzava, es va anar distanciant com a conseqüència de les diferents professions de cadascun d'ells. S'acabaven les reunions en aquella habitació que formava part d'un dels edificis més segurs de la ciutat. El seu espai preferent de trobada. La caserna de la Guàrdia Civil del carrer de Sant Pau. Els dos companys d'en Víctor eren fills de membres del *Cuerpo*...

Cadascun va crear un nou grup d'acció al seu sindicat però es trobaven sovint a les reunions dels grups d'autodefensa. El primer grup d'en Víctor s'havia multiplicat.

Va ser llavors quan va conèixer l'Irma al Sindicat de Construcció de CNT, tot i que l'havia vist abans a moltes de les manifestacions a les que havia participat. L'Irma destacava. Era de les poques dones que es plantaven a la primera línia i la seva complexió no l'ajudava a passar desapercebuda. També aquell any, va prendre part per primera vegada a diversos conflictes obrers, com el de Roca o el de benzineres. Va ser precisament durant la vaga de benzineres quan va col·laborar amb el Moro en diverses accions. A la dinàmica confederal d'aquells anys, la lluita antirepressiva tenia un pes específic i tots els sindicats tenien el seu Comitè Pro-Presos. En apropar-se a aquells comitès va conèixer l'estat real de les presons i el tracte que rebien els reclusos de primera mà, llegint les cartes que aquests adreçaven al Comitè. La realitat el va colpir. Amb el pas del temps, a més, s'estengué la xarxa d'ateneus llibertaris i tots aquests col·lectius conformaren la Coordinadora Antirepressiva, de la qual, a traves de l'Ateneu Llibertari del barri Xino, acabà formant part en Víctor. La tasca d'aquesta coordinadora consistia principalment en la propaganda i en l'organització d'accions públiques contra la repressió desmesurada i la tortura implícita que seguia a les detencions d'activistes. En aquestes reunions, mentre planificaven la resposta pública a les accions repressives, en Víctor va conèixer els que serien els seus companys i companyes d'acció dels següents anys. L'afinitat ideològica, en el sentit de com s'havia de respondre a les constants agressions de l'Estat, acabava fent-se present. De la participació a la Coordinadora sorgí el grup autònom format

per cinc persones de diversa procedència però amb un mateix objectiu: combatre el capitalisme que ja s'intuïa com el principal responsable de la repressió contra l'autoorganització del poble obrer.

Els cinc companys començaren a trobar-se i a debatre quin era l'objectiu de la seva lluita i quins eren els passos a seguir en la seva dinàmica. La necessitat d'una confiança total en els companys i la responsabilitat col·lectiva, els portaren a viure a un pis del Poble Nou, amb d'altres dos amics que no tenien cap vincle amb les seves accions. Conformaven una d'aquelles típiques comunes juvenils de la segona meitat dels anys setanta. Tan sols un dels membres del grup es va quedar al marge i preferí mantenir la independència. Era el moment de fer un pas endavant en la seva lluita. Va abandonar la militància activa a la CNT. Les seves lectures havien evolucionat i a *Star* o *Bicicleta* s'hi afegien *¡Palante!* i *El Topo Avizor*.

El Químic era un apassionat. Les substàncies químiques l'atreïen d'una forma completament inusual. Aquella passió era més forta que qualsevol altre interès i de manera natural va començar a experimentar. De fet, amb en Víctor ja havien fet els primers experiments a la muntanya, perquè abans de conformar aquell nou grup d'afinitat tots dos portaven ja una temporadeta plegats. Un dels companys va aparèixer una tarda amb una pistola. Alguns dels membres tenien entre les mans per primera vegada una arma de foc. El moment de demanar una major implicació s'apropava... Van decidir aprofitar aquella pistola que els havien deixat per a aconseguir la primera de pròpia. Un dia van prendre posicions al voltant d'un edifici de l'Hospitalet. Un dels companys restava a l'escala del bloc de pisos amb l'arma, altres dos al carrer. Quan s'apropà el policia municipal i va obrir la porta, els dos companys se li van llençar al damunt. El que restava a l'escala el va encanonar amb la pistola mentre els altres dos forcejaven. Els veïns començaven a sortir al replà en sentir els crits de la baralla. El company els advertia que entressin a casa seva i tanquessin la porta. En Víctor va acabar tallant la cartutxera amb una navalla i tots tres sortiren corrent. Havien aconseguit la primera arma del grup. Aquell company que havia aconseguit la pistola era el que,

d'alguna manera, es dedicava a les *relacions publiques*, i encara que això incomodava moltíssim a la resta de companys, per què posava en perill la seva seguretat, sabien que aquesta era l'única manera d'aconseguir armes o nous contactes per aconseguir-ne. D'aquestes relacions arribà un dia un Cetme cedit per un altre grup autònom.

Van ser prop de dos anys de lluita constant. Mai van reivindicar cap acció sota cap nom o sigla. No buscaven protagonisme, només volien col·laborar en l'enfonsament de les estructures del poder. Les mesures de seguretat del grup eren molt altes. El contraseguiment autoimposat implicava fer recorreguts diferents cada dia i acostumaven a desplaçar-se en un parell de motos d'alta cilindrada. En Víctor continuava treballant a una gran fàbrica, fàbrica on anteriorment a la creació del grup, durant la seva militància sindical, havia aconseguit fer créixer la CNT i on ell n'era l'enllaç. Els dies d'acció, en Víctor arribava a la fàbrica, fitxava i, quan arribava el moment, desapareixia sense que el trobessin a faltar. Realitzava l'acció i tornava a la feina aconseguint d'aquesta forma tenir una coartada. Quan les accions eren nocturnes la seva aparença era la de joves estudiants procedents de qualsevol acadèmia privada de la zona alta barcelonina. Les accions estaven planificades al detall: la situació de cadascú, el que tots ells havien de fer en qualsevol situació inesperada, les vies de sortida. Havien assumit que no s'entregarien sota cap concepte i en totes les accions portaven granades casolanes que el Químic havia dissenyat i fabricat amb l'objectiu de facilitar-ne la fugida. Cap acció no els va sortir malament. Fins i tot aquell matí en què, mentre esperaven davant d'una armeria que aquesta obrís les seves portes, obertura que inusualment es retardava, el Víctor i el company que havien d'entrar, armats, amb l'objectiu d'assaltar-la, van ser aturats per una parella de policies que els demanaren la documentació. Tot i haver de deixar l'acció per una altra ocasió, se'n sortiren sense més contratemps.

Un matí, però, en Víctor va creure que una moto l'acompanyava a la fàbrica. Ell estacionà, com cada dia, davant de la porta d'entrada i un cop al seu lloc de treball va veure com el conductor del vehicle restava

a la cantonada. En acabar la jornada va prendre les mesures acordades de contraseguiment i va confirmar les seves sospites. Va aconseguir alliberar-se dels qui el seguien, s'apropà a la casa on vivien i s'acomiadà dels seus companys. La seva vida tornaria a ser pública. S'havien acabat les nits d'acció.

Unes setmanes més tard en Víctor va ser cridat a files. Se'n va anar a la caserna assignada i d'allà va ser directament enviat a una companyia de càstig. Formada principalment per joves fitxats, tant per delites comuns com polítics. Sense motiu aparent per aquell destí, el fet confirmava, definitivament, les seves sospites dels mesos precedents. Sense haver estat mai fitxat per la policia, n'estava, de fitxat...

Mesos després, mentre ell hi era a aquella companyia de càstig, un dels seus oncles va baixar de les oficines de la comissaria de Via Laietana als calabossos per saludar personalment a un dels seus companys de grup que havia patit la brutalitat d'aquelles besties després d'haver estat detingut: «Així que tu ets un dels amics del meu nebot...»

7. EL SOMNI CONTINUA

EL SOMNI CONTINUA

Després que metges francesos li diagnostiquessin esterilitat com a conseqüència de les tortures sofertes el 1984 a una caserna de la Guàrdia Civil de Vitòria, avui el Petit Loup és pare de dos meravellosos nens. És un reconegut sanador al marge de la medicina occidental.

Col·laborador habitual de diversos mitjans llibertaris de comunicació, en Sabata va ser un dels diversos companys que es van mobilitzar davant l'estrena de la pel·lícula "Salvador".

En Roger continua vivint a la mateixa masia on va néixer envoltat de bestiar, d'horts i, ara, també de carreteres.

En Llengües segueix vinculat a la comunicació de les idees alliberadores que el van portar a l'activisme. Va ser un més dels qui es van mobilitzar enfront la comercialització de "Salvador".

Mitjançant la gastronomia, l'agroecologia i la cuina de proximitat i de temporada, en Gerard, intenta apropar-se als plaers quotidians que també cercava de jove alhora que defensa el territori i ajuda a la recuperació d'espècies agrícoles en perill de desaparició.

En José és un més dels qui han fugit de la ciutat intentant trobar la pau de la qual no li van permetre gaudir de jove.

Finalment, en Dani va poder dedicar-se a la literatura i al periodisme i ha estat guardonat en diverses ocasions per les seves obres.

El Felipe viu a la muntanya, on animals i plantes l'acullen millor que d'altres animals el van acollir en la seva joventut.

En Juan continua vinculat al moviment llibertari autònom.

Avui dia el Paco continua organitzat i forma part d'un centre social assembleari alhora que conrea els horts i es dedica a la recuperació de llavors en perill d'extinció.

L'altre Paco, el madrileny, viu la música com el primer dia però en comptes de "viatjar" amb els Om i els Weather Report, ara escolta bandes de jazz quan viatja.

El Miguel viu amb la seva companya a una caseta situada als afores d'una petita població catalana. No necessita de les grans empreses de serveis, ni d'aigua ni d'electricitat, i la seva principal dedicació és, també, la recuperació de llavors en perill d'extinció.

En Juanjo continua vivint a tocar del pis on va ser detingut per primera vegada. Desitja deixar escrit l'anàlisi col·lectiu d'allò que amb els companys van viure durant la seva joventut.

En Michel volta entre tots i continua sent nexa d'unió. Com ho va ser fa trenta-cinc anys.

En Víctor, en no haver estat mai detingut, encara participa de la xarxa llibertària autònoma.

Somio que la Júlia, el Pol, el Pau, l'Aina, el Joan, l'Iu, la Joana, l'Ona, la Lluïa i les que vindran no hagin de viure una història semblant i puguin sembrar llavors sense necessitat de recuperar-les...

ANNEXES

CRONOLOGIA

Nota: No s'inclouen les accions del MIL ni dels CAA, però sí que s'inclouen les accions del MIL a les quals van prendre part altres grups autònoms.

1972

18/11 Atracament a una oficina de la Caja de Ahorros y Monte de Piedad, Barcelona.

19/11 Detenció a Sallent d'Agustín Rueda Sierra i una parella de la colònia minera sota l'acusació de "manifestació no pacífica".

28/11 Atracament a una oficina del Banco Central, Barcelona.

1973

27/1 Atracament a una oficina del Banco de Vizcaya, Barcelona.

20/3 Fiança de deu mil pessetes (uns seixanta euros) per la llibertat condicional d'Agustín Rueda.

3/7 Atracament a l'oficina central de correus, Barcelona.

15/9 S'inicien les detencions de membres del MIL.

25/9 Darreres detencions de membres del MIL.

1974

4/1 Artefacte a la comissaria St. Andreu.

9/1 Consell de Guerra a Salvador Puig Antich i d'altres dos membres del MIL.

11/1 Atemptats contra el monument *a los Caídos* i contra oficines del Banco Popular Español i del Banco de Vizcaya, Barcelona.

15/1 Atacades dues entitats bancàries a Madrid. Manifestació enfront el

Consolat de Tolosa de Llenguadoc.

16/1 Detenció a París de quatre activistes que preparaven les accions de suport a Puig Antich, dos seran empresonats.

17/1 Dos artefactes a la Universitat de Bilbao.

19/1 Artefacte al monument *a los Caídos* de Mataró, còctels als diaris *La Voz de España* i *Unidad* a Donostia i a les oficines d'Iberia a València.

8/2 Artefactes a la comissaria de Mataró i al monument *a los Caídos* de Badalona.

11/2 Manifestació a la Universitat Autònoma de Barcelona.

22/2 Acció tallant amb cadenes la principal via de Donostia.

23/2 Metrallat el cotxe del Consol espanyol a Tolosa

1/3 Manifestació a Barcelona.

2/3 Assassinat de Salvador Puig Antich. Manifestacions a Barcelona.

3/3 Còctels a bancs de Via Júlia, artefacte a la caserna de Sant Andreu. Manifestacions. Accions propagandístiques a sis sales cinematogràfiques.

4/3 Paralització universitària a l'estat espanyol. A Barcelona nombrosa manifestació amb atacs a entitats bancàries.

5/3 Còctels a vehicles de la Policia Armada a València, detenció d'un jove. Paralització universitària a l'Estat. Manifestacions a Barcelona, atacs a *La Prensa* i *Solidaridad Nacional*, atac a una patrulla de la Policia Armada.

22/3 S'anuncia la detenció de 22 joves responsables de les accions a Barcelona i voltants, primera aparició pública de les sigles OLLA.

22/3 Atemptats a França a un pont i dues línies de ferrocarril en direcció a la frontera.

7/4 Detenció a Barcelona al Talgo procedent de Ginebra de tres activistes relacionats amb l'OLLA.

8/4 Absolució d'Agustín Rueda i els altres dos detinguts el 19/11/1972.

26/4 Acció propagandística a un tren dels FGC a Muntaner.

27/4 Atracament a una oficina del Banco Central i atac amb còctels a una del Banco Guipuzcoano, tot a Barcelona.

1/5 Còctels contra quatre entitats bancàries de Poble Nou.

3/5 Segrest de Baltasar Suárez, director del Banco Bilbao a París.

7/5 Roda de premsa a Barcelona amb motiu del segrest de Baltasar Suárez.

13/5 Detenció a la carretera Lió/Ginebra de sis joves vinculats amb la xarxa catalana d'activistes.

21/5 L'Escamot Puig Antich crema la seu del diari francès *L'est républicain*.

22/5 Alliberament de Baltasar Suárez, detenció de set activistes a França.

22/5 Cotxe bomba a Iberia a Brussel·les, cotxes bomba desactivats a Liege i Anvers.

23/5 Dos detinguts més en relació al segrest de Baltasar Suárez.

29/5 Altres dos detinguts a París.

7/7 Detingudes vuit persones a Barcelona i d'altres poblacions per la roda de premsa del 7 de maig, quatre seran empresonades.

15/7 Artefactes a Andorra, a diverses línies elèctriques transpirinenques i al tren París-Irun.

16/7 Incendi de tretze autocars a Lourdes i de diversos cotxes participants en el Tour de França.

17/7 Segrest a Madrid de Juan Antonio Astarloa, fill d'un important empresari.

18/7 Alliberament del segrestat.

23/7 Consell de Guerra a Oriol Solé Sugranyes i un altre membre del MIL.

25/7 Artefacte al Banco Popular Español de Nimes.

27/7 Artefacte al Consolat espanyol de Tolosa.

28/7 Dos nous artefactes al Consolat espanyol de Tolosa. Artefacte a l'estació d'Hendaia. Destrucció de dos autobusos a París. Artefactes a El Pertús i La Guingueta d'Ix.

29/7 Detenció d'un membre dels GARI a Tolosa.

30/7 Atemptats al port de la Grand Motte.

5/8 Tres cotxes bomba a Brussel·les, a Iberia i a dues oficines del Banco Español.

Agost. Autodissolució dels GARI.

14/9 Detenció a Tolosa de dos membres dels GARI.

- 15/9 Detenció a Hendaia d'altres dos membres dels GARI
- 23/9 Detenció a Barcelona en arribar de França d'un activista de l'OLLA. Dies abans s'havia detingut altres dos.
- 9/10 Col·locació d'artefactes sense detonador a l'Estadi de París amb motiu del París-Barça.
- 14/10 Judici a París als dos empresonats del 16 de gener, detenció d'un activista dels GARI i degut als posteriors escorcolls detenció d'un pròfug que restava amagat.
- 15/10 Publicació de la condemna a deu mesos als dos jutjats del dia anterior. Són alliberats però un d'ells es traslladat a una caserna militar per la seva condició de pròfug.
- 17/10 S'anuncia la detenció a Barcelona de quatre activistes vinculats amb l'OLLA.
- 2/11 Acció al Museu de Cera de Paris, Juan Carlos decapitat.
- 6/11 Publicació de la detenció a Barcelona de dos joves relacionats amb l'OLLA.
- 25/11 Judici a París als dos joves detinguts el 16 de gener que no van ser empresonats.
- 3/12 Detenció a París de tres membres dels GARI.
- 12/12 Atracament a l'armeria Roca del carrer Aribau de Barcelona.
- 27/12 Atracament a una oficina del Banco Hispano-Americano, Barcelona.
- 27/12 Inici de la vaga de fam dels empresonats dels GARI a la presó de La Santé, París.

1975

- 5/1 Atemptat al Museu de la Marina a París en suport als companys en vaga de fam.
- 8/1 Granada lacrimògena als jutjats de Tolosa.
- 16/1 Atemptat al Palau de Justícia de París.
- 23/1 Alliberament d'un dels detinguts el 3 de desembre a París.
- 27/2 L'únic empresonat a Tolosa per les accions dels GARI inicia una vaga de fam per exigir el trasllat a París.

3/3 Aniversari de l'assassinat de Puig Antich. Artefacte al monument a *los Caídos*, Madrid.

7/3 L'únic empresonat a Fresnes per les accions dels GARI s'afegeix a la vaga de fam iniciada pel company que restava a Tolosa..

Abril. Alliberament d'un altre dels detinguts el 3 de desembre a París.

15/4 Alliberament d'altres dos activistes dels GARI.

22/4 Alliberament d'un altre activista.

1/5 Cotxe bomba a l'estadi S. Bernabeu mentre Franco assistia a un acte de la CNS, Madrid.

9/5 Atracament a una oficina de la Caja Ahorros de Sabadell a Martorelles

17/5 Judici al TOP de Barcelona de tres activistes de l'OLLA.

28/6 Còctels contra l'Institut Nacional de Previsió, València.

2/7 Atracament a una oficina de la Caja de Ahorros Sagrada Familia, Barcelona.

9/7 Alliberament d'un altre activista dels GARI, resten tres d'ells empresonats.

6/8 Detenció de tres activistes relacionats amb Estudiants Llibertaris i l'OLLA.

Setembre. Aplaçat el Consell de Guerra contra els deu activistes de l'OLLA empresonats des de 1974.

16/9 Publicació de la detenció a Barcelona de tres joves activistes.

27/9 Darrers afusellaments de la dictadura.

4/11 Atracament a una oficina de la Caja de Ahorros Sagrada Familia, Barcelona.

1976

3/1 Publicació de la sentència als quatre joves empresonats per la roda de premsa del 7 de maig de 1974 a Barcelona, condemnes a entre tres i cinc anys de presó.

8/1 Detinguts a Perpinyà un jove activista català i l'Eduardo Soler, condemnats a sis mesos.

17/2 Detenció d'un activista a València.

- 18/2 Atracament a una oficina del Banco Hispano-Americano a l'Hospitalet.
- 27/2 Incendi d'un autobús públic i de l'oficina del Banco Hispano-Americano del carrer Pelai a Barcelona.
- 2/3 Manifestacions a Barcelona, incendi d'oficines bancàries.
- 6/3 Publicació de la detenció a València de dos joves activistes valencians als quals vinculen amb membres del MIL i activistes catalans.
- 8/3 Moren mentre col·locaven un artefacte explosiu a Tolosa els activistes Jaime Diego Ruiz Donales, el 'Jebo' (de Madrid) i Robert Touati.
- 5/4 Fuga de Segovia. Entre els fugats hi ha l'Oriol Solé Sugranyes i en Josep Lluís Pons Llobet.
- 5/4 Judici a Suïssa d'una activista catalana.
- 6/4 Assassinat d'Oriol Solé.
- 19/4 Carta confirmant l'arribada a Perpinyà d'Agustín Rueda.
- 13/5 Incendi a Barcelona de l'empresa alemanya Hoechst Ibérica per la mort d'Ulrike Meinhof.
- 25/5 Alliberament d'una de les activistes empresonades per la relació amb l'OLLA.
- 26/5 Alliberament d'altres quatre activistes de l'OLLA.
- Juny. Alliberament d'un dels empresonats per la roda de premsa del 7 de maig de 1974 a Barcelona.
- 20/6 Robatori d'una multicopista a una escola de Ceutí (Múrcia).
- 14/7 Atemptats contra la Librería Española i contra l'Escletxa a Perpinyà.
- 25/7 Atac a sis oficines bancàries a Madrid.
- 31/7 Motí a Carabanchel per demanar l'amnistia pels presos comuns.
- 05/8 Atracament a una oficina de la Caja de Ahorros a Madrid. Mor un guàrdia de seguretat.
- 10/8 Atemptat a la caserna de la Guàrdia Civil de Platja d'Aro, Girona.
- 7/9 Atracament a un furgó de la Caja de Ahorros Provincial, Barcelona.
- 13/9 Atac amb còctels a la Delegació Sindical de Cornellà.
- 27/9 Còctels contra Telefónica a València.

28/9 Còctel contra El Corte Inglés a Madrid.

29/9 Còctels contra quatre casernes Guàrdia Civil a Madrid.

7/10 Atracament a una armeria a Múrcia.

8/10 Atracament a una oficina de la Caja Ahorros de Sabadell de la Universitat Autònoma de Barcelona.

11/12 Atracament a una oficina del Banco Central a Cabezo de Torres (Múrcia)

1977

30/1 Entre 46 i 53 detinguts a Barcelona per intent de reorganització de la FAI.

Febrer. Detenció a Màlaga de quatre activistes vinculats amb les detencions de Barcelona.

4/2 Continuen les detencions: Cinc persones a Osca, tres a Barcelona, dos a Bilbao, dos a Tarragona i una a Iruña.

6/2 Set detinguts durant una manifestació a Barcelona.

8/2 Alliberament dels set detinguts.

11 i 12/2 Detenció a Múrcia d'onze activistes relacionats amb les detencions de Barcelona, entre ells Joaquín Gambín Hernández. A Barcelona un altre detingut.

14/2 Detenció a Múrcia d'un altre activista.

16/2 Alliberament d'un activista detingut a Barcelona el 30 de gener, restava des d'aquell dia il·legalment a la comissaria de Via Laietana, va denunciar tortures.

21/2 Detenció a Barcelona d'un activista vinculat amb el barceloní detingut l'11 o 12 de gener.

21/2 Motí a Carabanchel, primer acte de la COPEL.

23/2 Publicació de la detenció a Màlaga d'un altre activista.

27/2 Còctels a València contra oficines del Banco de Vizcaya, de Bilbao, l'Hispano-Americano i Levantina de Seguros.

1/3 Atemptat al Ministeri de Justícia de Madrid.

2/3 Còctels a la comissaria de Santaló, al Liceu, i a oficines de Banca Catalana, Banco Bilbao i Banco Español de Crédito. Manifestació. Tot

a Barcelona.

5/3 Atacs amb còctels a València a oficines del Banco Popular, de Santander i de Vizcaya.

9/3 Atacs amb còctels a Madrid contra oficines de la Banca March, Popular, Banesto i de Vizcaya.

10/3 Atac amb còctels a un oficina del Banco Occidental a Madrid.

11/3 Consell de Guerra a dos dels detinguts el 6 d'agost de 1975 a Barcelona.

13/3 Mítiny per l'amnistia prohibit a Barcelona, greus enfrontaments. Un jove ferit de bala en atacar una patrulla policial.

27/3 Enfrontaments a Barcelona i atac a un grup de membres de FN.

13/4 Atracament a un furgó d'Autopistas del Mediterraneo a Barcelona.

21/4 Atemptat a les oficines de Lufthansa a Barcelona.

2/5 Enfrontaments a les festes de Malasaña intent d'assalt de la comissaria del barri madrileny. 29 detinguts.

3/5 Continuen els enfrontaments a Madrid.

25/5 El Tribunal de París decideix l'alliberament dels tres membres dels GARI que continuaven empresonats.

25/5 Alliberament del darrer jove vinculat amb les accions de l'OLLA i que havia estat detingut el 6 d'agost de 1975.

1/6 Atracament a l'Institut Nacional de Previsió a Badalona.

20/6 Atracament a les oficines de l'ONCE a Badalona.

13/6 Artefacte explosiu als jutjats de Barcelona.

15/7 Jornada electoral, artefactes als jutjats de Sevilla i Còrdova, a instal·lacions elèctriques de Màlaga i Madrid, còctels a València.

18/7 Motí a Carabanchel, autolesió col·lectiva.

24/7 Cinc artefactes a Madrid per denunciar l'explotació laboral dels presos, entre ells dos a El Corte Inglés.

24/7 Detinguts a Barcelona dinou militants de CNT.

27/7 S'anuncia la vaga de fam de 57 empresonats a Còrdova (entre ells 27 de COPEL i 11 presos polítics traslladats des de Carabanchel).

28/7 Atracament a l'Institut Nacional de Previsió d'Alcalà de Guadaira, Sevilla.

30/7 Atracament a un agència de transports a Madrid.

Agost. Alliberament Joaquín Gambín Hernández.

29/8 Enfrontaments a Barcelona durant una manifestació de suport a Apala, còctels contra el SEPU, un detingut.

3/9 Enfrontaments a Barcelona, incendiats dos autobusos públics, enclatat un altre contra una oficina del Banco Popular Espanyol, dos detinguts.

7/9 S'anuncien cinc detencions a València relacionades amb els GAR, un grup fantasma que es va vincular amb els serveis policials.

13/9 S'anuncia la detenció de tretze joves relacionats amb les accions de Barcelona i als quals es va relacionar amb la FIJL.

27/9 Artefacte a una pancarta per l'amnistia sobre l'autopista, a Badalona.

Octubre. Amnistia als detinguts de gener i febrer de 1977.

8/10 S'anuncia la detenció de dotze joves relacionats amb les accions de Barcelona i vinculats de nou a la FIJL.

13/10 Atracament al Mercat Central de Peix, Barcelona.

14/10 Publicació de la detenció d'un activista per un atracament amb el qual no tenia res a veure. Posteriorment es va descobrir que havia estat víctima d'un muntatge policial.

15/10 Detenció d'Agustín Rueda i el seu company en creuar la frontera carregats d'explosius.

20/10 Còctels contra el Consolat Alemany a Donostia com a resposta als "suïcidis" de la RAF.

28/10 Motí a La Model.

31/10 Atracament a una gran empresa d'arts gràfiques de Madrid.

Novembre. Artefacte a l'Audiència Territorial de Valladolid.

11/11 Atacs amb còctels contra la delegació de Porsche i contra l'empresa Mantequerías Alemanas, ambdós a Madrid.

19/11 Artefacte al Col·legi Alemany de Madrid.

3/12 Enfrontaments a Barcelona, un ferit de bala.

24/12 Motí a Basauri i a Múrcia. Mutilacions col·lectives a Segòvia. Manifestacions en suport a la COPEL amb còctels a Barcelona i

Valladolid.

28/12 Artefactes contra els jutjats de St. Feliu de Llobregat i Barcelona.

1978

Gener. Vaga de fam a la presó de Girona, participen Agustín Rueda i el seu company.

Gener. Detenció de quatre activistes autònoms a València.

5/1 S'anuncia la reivindicació del GAR d'un atemptat a València contra una discoteca propietat d'un membre de FN.

15/1 Primera manifestació legal de la CNT, contra els Pactes de la Moncloa. Incendi de la sala de festes Scala.

18/1 S'anuncia la detenció de nou joves suposadament vinculats amb l'incendi.

20/1 S'anuncia l'alliberament de tres dels joves.

23/1 Artefactes contra els jutjats de Granollers, la Model i l'Asil Duran i Bas de Barcelona.

30/1 Atracament a una oficina del Banco Central a Barcelona.

2/2 Agustín Rueda i el seu company arriben a Carabanchel.

3/2 S'anuncia la detenció a Barcelona de quatre membres dels grups autònoms.

3/2 Detenció de vuit activistes autònoms madrilenys relacionats amb els anteriors.

8/2 S'anuncia la detenció a Girona de cinc joves responsables del creuament de frontera, i d'altres cinc activistes autònoms a Barcelona.

17/2 Protesta a La Model, salvatge pallissa per part dels funcionaris a alguns dels activistes llibertaris.

9/3 Atac de membres de FN a un acte de CNT a Valladolid.

11/3 Artefactes a Valladolid, a la via Madrid-Leon, reivindicats per Grups Armats d'Ajut a COPEL.

14/3 Assassinat d'Agustín Rueda a Carabanchel.

15/3 Vaga de fam a València dels quatre activistes autònoms detinguts el gener per a exigir el seu reagrupament a una mateixa galeria.

16/3 Vaga de fam de vuit preses polítiques en protesta per l'assassinat

d'Agustín Rueda, a la presó de la Trinitat, Barcelona. Quatre detinguts a Madrid per penjar cartells. 21 detinguts durant la roda de premsa als locals d'AFAPe a Madrid.

17/3 Presó per al sotsdirector, el Cap de Serveis i vuit funcionaris de Carabanchel. Manifestació violenta a Madrid, nombrosos enfrontaments. Manifestació a Sallent. Alliberats els detinguts d'AFAPe.

18/3 Enterrament a Sallent d'Agustín Rueda.

19/3 Metrallament de la caserna de la Policia Nacional a Cornellà.

21/3 Manifestació per l'assassinat de l'Agustín a Barcelona.

22/3 Desactivació d'un artefacte explosiu a la caserna de la Guàrdia Civil de l'Hospitalet.

23/3 Desactivació d'un artefacte explosiu al local de CNT de Madrid.

23/3 Fi de la vaga de fam a la Trinitat excepte les preses del PCE(i).

26/3 Publicació de l'atemptat amb artefacte explosiu a la comissaria de Montpeller del dissabte anterior per part del Grup Autònom Llibertari Agustín Rueda.

30/3 Quatre detinguts pel metrallament de la caserna de Cornellà. Cinc llibertaris més detinguts per còctels i expropiacions.

8/4 Nou presos autònoms de Carabanchel es declaren en vaga de fam.

12/4 S'hi afegeixen quatre preses llibertàries a La Trinitat, set a la Model i dos a Alcalà d'Henares. 26 presos llibertaris en vaga de fam a l'Estat.

16/4 Detenció d'un membre de l'ERAT.

17/4 Detenció de sis joves més vinculats amb l'ERAT.

21/4 S'anuncia la detenció dels anteriors i també de tres persones més.

21/4 Judici al company detingut amb l'Agustín Rueda, condemnat a dos anys.

27/4 S'anuncia l'alliberament d'un dels joves relacionats amb l'ERAT.

27/4 Enfrontaments a Barcelona, dos detinguts

Maig. Divuit detinguts més vinculats amb els enfrontaments de Barcelona.

1/5 Incidents a Valladolid. Divuit detinguts

2/5 Un altre detingut a Valladolid mentre s'allibera tres dels detinguts el dia anterior.

- 4/5 Atracament a una oficina de la Caja de Ahorros de Catalunya a Barcelona.
- 5/5 S'anuncia que dinou dels detinguts a Valladolid han passat a disposició judicial.
- 10/5 Manifestació davant la Model per l'alliberament dels presos de l'ERAT, enfrontaments.
- 11/5 Jornada de lluita a les presons, COPEL.
- 23/5 Motí a Guadalajara.
- 24/5 Detenció a la frontera d'un activista francès amb un carregament d'armes.
- 26/5 Motins a Basauri i Segòvia.
- 28/5 Es confirma la fuga de set presos a Carabanchel.
- Juny. Es revoca l'amnistia per disset dels detinguts de gener i febrer de 1977.
- 1/6 Fuga de 44 presos de la Model.
- 10/6 Motí a la presó de València per intentar evitar la localització d'un túnel.
- 22/6 Detencions a Valladolid.
- 23/6 Còctels contra la facultat d'Econòmiques a la Universitat Autònoma de Barcelona.
- 2/7 S'anuncia la vaga de fam d'onze presos a Valladolid contra la Llei Antiterrorista, set d'ells anarquistes.
- 4/7 Judici a tres autònoms madrilenys detinguts al febrer per l'atemptat a El Corte Inglés del 24 de juliol de 1977.
- 9/7 Atracament a una oficina de la Caja de Ahorros, Saragossa.
- 12/7 S'anuncia la sentència a quatre anys pels tres autònoms madrilenys jutjats el dia 4.
- 28/7 Atracament a una oficina de Banca Catalana, Barcelona.
- 17/8 Atracament a una oficina del Banco de Madrid i de la Caixa de Girona a Lloret de Mar. Detinguts tres activistes autònoms pel primer atracament, els dos atracadors de la Caixa de Girona fugen.
- 28/8 Detenció d'un membre de l'ERAT en companyia de José Juan Martínez Gómez, el Rubio.

7/9 Manifestació per la vaga de benzineres, enfrontaments, cinc detinguts.

10/9 Vaga de benzineres, còctels contra dues estacions, a Granollers i Barcelona.

11/9 Greus enfrontaments a Barcelona, assassinat de Gustau Muñoz Bustillo del PCE(i).

22/9 S'anuncia el descobriment d'un túnel a la presó de Segòvia i un altre a la Model.

25/9 Tirotejadades dues benzineres situades entre Rubí i Cerdanyola.

26/9 Artefactes explosius contra dues estacions de servei.

1/10 S'inicia una vaga de fam a la Model per part de cinc presos autònoms, de l'ERAT i del cas Scala.

11/10 S'anuncia que els tres presos autònoms de la Model continuen la vaga de fam.

21/12 Atracament a una oficina del Banco Hispano-Americano a Barberà.

1979

9/1 Detenció a València de quatre activistes autònoms en localitzar un túnel en direcció a la presó. Van ser alliberats uns dies després a excepció d'un d'ells que era desertor.

17/1 Motí a la presó de dones de Yserías a Madrid.

23/2 Detenció a Barcelona d'onze activistes autònoms i llibertaris.

1/3 Jornada electoral, molotov contra la caserna de la Guàrdia Civil de Sant Josep de la Muntanya. Atemptat a una empresa en vaga a Cerdanyola.

14/3 Es desallotja el Palau de Justícia de Barcelona en trobar-se un paquet sospitos.

30/3 Atracament a una oficina del Banco Popular Español a Montornès.

21/5 Detenció d'un activista autònom a La Jonquera amb un vehicle carregat d'armes.

Juny. Alliberament de tres dels detinguts el 23 de febrer.

18/6 Mor en un enfrontament a Almeria Agustín Valiente Martín, són

detinguts tres activistes. A Madrid son detinguts altres nou activistes i a Barcelona un altre. Tots ells vinculats amb la FIGA.

27/7 Atracament frustrat a una oficina del Banco Central a Barcelona, durant el tiroteig un vigilant és mort i un atracador ferit.

31/7 Detenció a Barcelona d'un activista relacionat amb l'atracament del dia 27.

Agost. Els dos presos que mantenen la denúncia contra els assassins d'Agustín Rueda són traslladats a Herrera de la Mancha.

5/8 S'anuncia la detenció d'onze activistes autònoms vinculats amb l'atracament del dia 27.

29/8 S'anuncia el descobriment d'un túnel a la presó de Figueres.

15/9 Ingressa a la Model un antic activista autònom vinculat amb els detinguts de l'agost.

13/10 Alliberament de l'activista empresonat el 15 de setembre.

23/10 Es localitza el túnel del carrer Vilamarí a Barcelona. Es relaciona amb ETA.

24/10 Detencions a Madrid relacionades amb la FIGA.

1/11 S'anuncia la detenció a les Canàries de tres anarquistes fugits de la Península. Entre ells un de Valladolid.

12/11 Manifestació amb enfrontaments a Barcelona.

15/11 S'aplaça el judici a l'Audiència Nacional de vuit autònoms detinguts a Catalunya el febrer de 1978.

16/11 Artefacte als jutjats de València.

17/11 Frustrat intent fuga a l'Hospital València, detinguts dos autònoms.

Desembre. Vaga de fam de vint presos llibertaris a Segòvia.

7/12 Detinguts quatre activistes autònoms al tren València-Còrdova.

16/12 Es reconeix l'autoria llibertària del túnel del carrer Vilamarí.

17/12 Compareixença a l'Audiència Nacional dels tres detinguts per l'atracament del Banco de Madrid a Lloret de Mar, més un quart que serà exculpat.

1980

Gener. Detenció de Jorge Benayas Manzanares per desfalc.

4/1 Publicació de la condemna a set anys, dos mesos i un dia pels tres detinguts per l'atrancament del Banco de Madrid a Lloret de Mar.

29/1 Manifestació antifeixista a Madrid. Detenció de dos persones.

30/1 Incendi del local de FN a Valladolid.

30/6 Judici als set inculpats de l'ERAT.

Juliol. Mort de Jorge Benayas Manzanares a la presó de Segòvia.

Juliol. Atemptat a una oficina del Banco Comercial Español a Barcelona en solidaritat amb els membres de l'ERAT.

4/7 Judici a l'Audiència Nacional d'un grup autònom de Barcelona.

18/8 Atrancament al Zoo de Barcelona.

12/10 S'anuncia la detenció a València de quatre activistes.

17/10 S'anuncia la detenció a Barcelona de dotze activistes llibertaris. La meitat són alliberats els dies posteriors.

29/10 Judici a l'Audiència Nacional de sis activistes autònoms madrilenys detinguts el febrer de 1978.

22/11 Atrancament a una concessionària d'automòbils a Barcelona.

25/11 Atrancament a l'oficina de correus a Cornellà.

26/11 S'anuncia l'absolució dels sis activistes madrilenys jutjats el 29 d'octubre.

Desembre, assalt als guàrdies jurats de l'edifici Walden-7 de St. Just Desvern.

1/12 Judici per l'incendi de la sala de festes Scala, enfrontaments a Barcelona.

2/12 Manifestació pel judici del cas Scala.

3/12 Fi del judici i "salts".

1981

Gener. Detenció a Terrassa de Jacinto Avalos.

6/1 Atrancament a Carrefour, Barcelona.

13/1 Atrancament a una oficina del Banco de Santander a l'Hospitalet.

18/2 Atemptat al Credit Lyonnais de Barcelona per protestar per

detencions realitzades a França.

23/2 Judici a l'Audiència Nacional d'un grup autònom de Barcelona.

18/3 S'anuncia la condemna a quatre llibertaris barcelonins per accions de l'any 78.

26/3 Atemptat a un jeep de la Guàrdia Civil a l'Hospitalet.

22/4 Atemptat a l'empresa alemanya Hoescht de Barcelona per la mort de Sigurd Debus.

Maig. Judici a París per les accions dels GARI, tots els acusats són absolts.

16/5 Atracament al Bingo Baranova a Barcelona, detenció d'un activista.

17/5 Publicació de la detenció a Madrid de cinc activistes per intent de fuga a Carabanchel.

20/5 Detenció a Bilbao de dos activistes.

23/5 José Juan Martínez Gómez, el *Rubio*, assalta el Banco Central de Barcelona,

31/5 S'anuncia la detenció de tres activistes a Valladolid, un a Vitòria, dos a Bilbao, un a Renteria i un a Barcelona. Vinculats amb les detencions del dia 20.

6/6 Artefacte a una oficina del Banco Hispano-Americano a Barcelona.

8/6 Artefacte a una altra oficina del Banco Hispano-Americano a Barcelona.

29/6 Atracament a una agència publicitària de Barcelona.

14/8 Alliberament d'un activista detingut el 17 d'octubre de 1980.

26/9 Atracament a una oficina del Banco Atlántico de Barcelona.

27/9 S'anuncia l'obertura del procés contra set dels detinguts del 30 de gener de 1977.

27/10 Intent de fuga d'un activista autònom de la Model detingut l'agost de 1979, es ferit de bala.

3/12 Detenció de Joaquín Gambín a València.

31/12 Publicació de la detenció de quatre suposats membres de la FAI a Andalusia, un altre a Lugo, un a Badajoz i dos a Barcelona.

1982

6/2 Fuga de l'Hospital Clínic d l'activista ferit. el 27 d'octubre en haver intentat fugir de la Model.

26/4 Atracament d'una oficina del Banco de Europa a Premià.

Maig. Judici a l'Audiència Nacional a quatre dels activistes detinguts a Barcelona entre el 31 de juliol i el 5 d'agost de 1979. Tres condemnes a 30 anys i una a quatre anys.

14/5 Aplaçat el Judici a l'Audiència Nacional de setze membres de la FIGA.

16/7 Sentència a un dels detinguts l'1 de novembre de 1979 a les Canàries.

20/7 Publicació de la detenció a Barcelona de cinc activistes vinculats amb la FAI.

23/7 Alliberats sense càrrecs tres dels detinguts.

24/7 Llibertat condicional per un altre.

16/10 Atracament a una oficina del Banco de Vizcaya a Mataró.

16/11 L'Audiència Nacional jutja set autònoms valencians.

1983

24/1 Detenció a València tres activistes.

25/1 Detenció a Barcelona de quatre activistes relacionats amb els anteriors.

29/1 Alliberat amb fiança un dels activistes.

26/2 Nova sentència a un dels detinguts l'1 de novembre de 1979 a les Canàries.

16/3 Judici a Barcelona per l'atemptat del 18 de febrer de 1981.

27/6 Judici a dos activistes detinguts entre el 31 de juliol i el 5 d'agost de 1979 per l'atracament del 8 d'octubre de 1976 a Bellaterra.

16/9 Fuga de Carabanchel d'un activista autònom.

30/10 Apareix penjat Jacinto Avalos a Carabanchel

15/12 Judici a Joaquín Gambín per l'incendi de la sala de festes Scala.

1984

25/1 Artefacte a la seu de l'associació d'empresaris d'arts gràfiques de Saragossa.

25/1 Detenció a Barcelona de dos activistes.

5/2 S'anuncia la detenció a Premià de Mar de dos joves relacionats amb els detinguts del dia 25.

16/3 Detenció a Santa Coloma i Sant Adrià de dos activistes

19/3 Detenció d'un activista a Navarra.

21/3 Publicació de la detenció de quatre activistes al País Basc. Vinculats amb les detencions del 16 i del 19 de març.

22/3 Emboscada de Pasaia, assassinat de quatre membres dels CAA, detenció d'un altre.

23/5 Detenció a Barcelona de dos antics membres del MIL i l'OLLA per falsificació de xecs.

2/8 Detenció a Gijón d'un activista francès.

6/8 Vaga de fam a Carabanchel de tres dels activistes detinguts el gener de 1983.

4/10 Alliberat l'activista detingut el 19 de març.

26/10 S'anuncia la detenció a Oviedo de dos activistes.

28/11 Llibertat per l'activista del MIL detingut el 23 de maig. Se li aplica l'amnistia de 1977.

1985

10/1 Publicació de la sentència contra els detinguts de gener de 1983, un d'ells és absolt.

16/1 Sentència de l'Audiència Nacional a membres de la FIGA.

29/1 Detinguts de nou els dos antics membres del MIL i de l'OLLA per l'afer dels xecs.

31/1 Empresonament dels dos activistes.

Abril. Detenció a Almeria de dos membres de la FIGA.

12/6 Es publica l'absolució dels sis empresonats del 17 d'octubre de 1980.

15/6 Detinguts sis membres de la FIGA a Barcelona i altres dos a Almeria.

1987

- Gener. Alliberament d'un dels detinguts del 15 de juny de 1985.
2/7 Es suspèn el judici a l'Audiència Nacional dels membres de la FIGA.
24/9 Judici a l'Audiència Nacional a sis dels membres de la FIGA.
8/10 Un activista detingut a Finlàndia.
9/12 S'inicia el judici per l'assassinat d'Agustín Rueda.

1988

- 05/2 Nova sentència a un dels detinguts l'1 de novembre de 1979 a les Canàries.
28/3 L'activista detingut a Finlàndia és extraditat.
Juliol. L'activista extraditat des de Finlàndia és alliberat.
10/10 Llibertat per l'activista detingut el 16 de maig de 1981 a Barcelona.
14/10 L'activista extraditat des de Finlàndia i posteriorment alliberat és condemnat a set anys.

1989

- 22/3 El Consell de Ministres indulta vuit dels quinze presos que hi ha reconeguts com a anarquistes. Són alliberats cinc dies després.
21/9 Judici als detinguts el 23 de febrer de 1979 a Barcelona, es retira l'acusació.

1990

- 10/8 És alliberat el darrer autònom pres, detingut el 25 de gener de 1983 a Barcelona.

ÍNDIX ONOMÀSTIC

- Alberola Surinach, Octavio. 52.
 'Alberto'. 281, 299, 313, 331, 333.
 'Alcatraz'. 253, 330.
 'Alcoyano'. 209-211, 251, 253, 261, 324.
 Aldalur Larrañaga, Bixente. 287.
 Aleu Sanfeliu, Núria. 74.
 Amorós Vidal, Jaume. 117.
 Almodóvar, Pedro. 143.
 Álvarez Álvarez, Pilar. 240, 242, 245.
 Álvarez Soler, Francisco. 155, 168.
 Álvaro del Río, Álvaro. 304-305.
 Andrés Edo, Luis. 53, 56, 80, 95, 111, 113, 241.
 'Antxon'. 291.
 'Apala'. 25, 262, 364.
 Astarloa, Juan Antonio. 271, 358.
 'Atahualpa Yupanqui'. 35.
 'Aurora'. 320, 324.
 Avalos Cardona, Jacinto. 339, 370, 372.
 Azagra, Carlos. 144.
 'Bakunin' (v. Naparra).
 Bakunin, Mikhail Alexandrovich. 110, 275, 344.
 Ballart Capdevila, Núria. 50, 55, 70-71.
 'Barquero'. 327.
 Barrigow Pérez, José María. 184.
 Bartres Ametller, Pere. 50, 52, 55.
 Benayas Manzanares, Jorge. 339-340, 370.
 Benítez Ortiz, Andrés. 207.
 Benito. 64.
 'Bombetes' (v. Piñero Costa).
 'Boni'. 114, 329-330.
 Botifoll Gómez, Gabriel. 246-247.
 Bouwer, Patricia. 121.
 Brecht, Bertolt. 138.
 Bruant, Aristide. 35.
 'Bruja'. 264-265, 330.
 Bultó Marqués, José María. 106, 281.
 Burró Molina, Lluís. 53, 56, 79, 95.
 Caballero Sánchez, Jorge. 164.
 Camacho Velasco, Rafael. 175.
 Camilleri, Michel. 47, 54-56.
 Cano Soler, Genís. 68.
 Cantos Rueda, Eduardo José. 183.
 Cañadas Gascón, Xavier. 240-242.
 Capdevila, Dolors. 174.
 'Caracremada' (v. Vila Capdevila).
 Carballo Blanco, Fernando. 223.
 Caro Escañuela, Pep. 81, 340.
 Carrero Blanco, Luis. 68, 98.
 Carrillo Solares, Santiago. 88, 98,

- 103-104, 159.
Carrión Sánchez, Ramón. 50, 55.
Casal Ortega, Alfredo. 187-206, 306, 329, 341.
Casanova Salazar, Jesús. 287.
Casas Vila, Enrique. 238, 290-291.
Casas García, José Luis. 184.
Casasses i Figueres, Enric. 68.
Cases Alfonso, José. 313.
'Ceesepe'. 142.
Claude. 323.
'Conchi'. 330, 333.
Conde Martínez, Enrique. 50, 55, 71, 76-79.
Condom Bofill, Josep Maria. 54, 56, 67, 122.
Conesa Escudero, Roberto. 103, 106, 157.
Conesa i Sans, Joan Alfons. 218-219, 255-256, 325, 330.
'Cordobés'. 179, 211.
Cot, Xavi. 139.
'Cri cri' (v. Torres, J. C.).
Cruz Carbaleiro, Manuel. 162, 247.
Cuadrado, Floreal. 55-56.
Cucufate de Lera, Alberto Ricardo. 207.
Cueto López, Francisco. 164.
Cuevas Casado, José. 241-242, 245.
'Chava'. 264-265.
Chestel, Armand. 52.
Chestel, Chantal. 52.
Chez, Heinz (v. Welzel).
Christie, Stuart. 76.
'Dani'. 28, 145-152, 352.
Daniel, el 'Cojones'. 231, 281.
de Borbón, Juan Carlos. 54, 99, 107.
de Carreras i Guiteras, Narcís. 58.
de Pallejà i Ferrer, Guillem. 123.
de Vargas Golarons, Ricard. 51, 70.
Debus, Sigurd. 24, 298, 371.
del Toro Marzal, Alejandro. 241.
Delgado, Raymond. 55-56.
Delgado Martínez, Joaquín. 321.
'Denís' (v. Rueda Sierra).
Digón Balaguer, Josep. 29.
Dimitri. 323.
Domènec Benet, Eduard. 74.
Drogou, Alain. 27, 122, 256, 306.
'Durruti' (v. Merino Quijano).
Esteban Carcedo, José Luis. 207.
Ételin, Marie Christine. 39-41.
'Eva' (v. García, P.).
Fàbregas i Canadell, Jordi. 174.
Fabrés Oliveras, Maite. 242, 245.
Facerías, Josep Lluís. 66, 118, 275.
'Felipe'. 30-31, 159. 179-181, 208-220, 250, 255, 282, 312-

- 313, 341, 353.
 Fernández, Juanjo. 140.
 Fernández Asensio, Juan Manuel. 164.
 Fernández Gerena, Manuel. 178.
 Ferran Serafini, Joan. 53, 56, 95.
 Ferrer Agell, Ana. 74.
 Flores Ramos, José Javier. 207.
 Fraga Iribarne, Manuel. 99.
 Fran. 226, 290.
 'Francés'. 14.
 Franco Bahamonde, Francisco. 23, 61, 76, 79, 90, 99-100, 118-119, 137, 141, 155, 165, 221-222, 225, 258, 277, 284, 311, 336, 343, 360.
 Fresno, José. 170.
 Gabín Cruz, Luis. 163.
 'Galera'. 179.
 Gambín Hernández, Joaquín. 80, 114, 131, 157, 231-248, 362, 364.
 García, Pilar. 62, 77, 147.
 García Calvo, Agustín. 63.
 García Coronado, Agustín. 246-247.
 García Damborenea, Ricardo. 291.
 García Esteve, Alberto. 220, 254.
 García García, Miguel. 76.
 García Huertas, José. 74.
 García Huertas, Francisco. 74.
 García Peña, Pedro. 187, 306, 329, 341.
 García Pons, Guillem. 51, 55.
 García Salacort, Ricard. 74.
 García Valdés, Carlos. 214, 229-232.
 Garcin, Jacques André. 120-121, 266, 326, 330-331.
 'Garfio' (v. Puzo Cabero).
 Garmendia. 38-39.
 Garzón Real, Baltasar. 42.
 'Gerard'. 29, 109-115, 122, 158-161, 178, 325, 338, 352.
 Gerena, Manuel (v. Fernández Gerena).
 Gómez Barrero, Pepa. 173, 175.
 González López, Germán. 288.
 González Márquez, Felipe. 106, 108.
 González Martínez, Carlos. 154.
 González Ramírez, Valentín. 155.
 Granados Gata, Francisco. 321.
 Gransac, Ariane. 52.
 'Grillo' (v. Gambín Hernández).
 Grima, Andrés. 176, 178.
 Grimau García, Julián. 321.
 Guerra i Fontana, Rodolf. 113, 329.
 Guibert, Pierre. 52.
 Guisado, Juan. 222.
 Gutiérrez, Alberto. 206.
 Haas, Danièle. 52.
 'Habichuela'. 222.
 Haddad Blanco, Jesús Miguel.

- 184, 186, 229.
Hernández Tapias, José. 246-247.
‘Hortelano, el’. 142.
Iglesias Romeo, Vicente. 74.
Illamola Camprodón, Josep. 74, 241.
Inés Torres, Mario. 54, 56, 117, 122-123, 292.
Inglés, Miquel. 80.
‘Irma’ (v. Ventura Llobet).
Jacas Español, Gerard. 74.
‘Jebo’ (v. Ruiz Donales).
‘Joan’ (v. Conesa i Sans).
‘José’. 26, 126-135, 159, 265-266, 340, 352.
‘Juan’. 20, 38, 164, 234-239, 341, 353.
‘Juan el Anarquista’ (v. Gambín Hernández).
‘Juanjo’. 27, 161, 215, 217, 274, 278, 280-281, 310-315, 330, 340, 353.
Juan Felipe. 179.
Julio, el ‘Legionario’. 224.
‘Kabra’. 283.
‘Kilos’. 215, 264-265, 274, 280, 331.
Kropotkin, Piotr. 110, 275.
‘Kurro’. 291.
Lafargue, Paul. 93.
‘Largo’. 326-327, 333.
Law, Denis. 172.
Lescouet, Jacques. 64.
Lira, Paco. 137.
Lirón de Robles, Luis. 207.
Loeb, Isabelle Dominique. 113, 120.
‘Lolo’ (v. ‘Petit Loup’).
López Jiménez, Rosa. 241, 245.
López Luna Antonio. 143.
López Tapia, Nemesio. 207.
Lozano Molina, María. 117, 297, 324, 330.
Luxemburg, Rosa. 322.
‘Llengües’. 21, 92-96, 326, 352.
Llopis, Oriol. 142.
‘Madriles’ (v. Ruiz Donales).
Magro, Oscar. 120.
Makhno, Nestor Ivanovych. 322.
Malatesta, Errico. 344.
Maluquer Gil, José Miguel. 164.
Manrique Garrido, Fidel. 304-305.
Manrique, Víctor. 54, 56.
Maragall Mira, Pau. 68.
Marco Batlle, Enric. 186.
Marcos Mínguez, Julián. 207.
Marín Gaitán, Guillermo. 164.
‘Mariscal’. 141.
Martínez, Jean Michel. 54, 56.
Martínez Gómez, José Juan. 113-114, 160-162, 367, 371.
Mata Camacho, Alejandro. 305-306.
‘Matagatos’ (v. Guisado, Juan).
Mateos Fernández, María

- Angustias. 47.
 'Max'. 141.
 May, David. 52.
 Mayo Díaz, Alfredo Luis. 207.
 Meinhof, Ulrike. 24, 361.
 Melich Gutiérrez, Enric. 118-119, 124, 129, 159-160, 178, 180, 211.
 Meltzer, Albert. 76.
 Méndez, Eugeni. 68.
 Merino Quijano, Joseba. 291.
 'Michel'. 21, 61-62, 64-65, 112, 122, 215, 264-266, 278, 280, 320-333, 353.
 'Miguel'. 25, 123, 293-302, 340, 353.
 Mira, José. 120.
 'Miracle'. 140.
 Monteagudo Povo, Joan Carles. 29.
 'Montes' (v. Solé Sugranyes, I.).
 Montllor i Mengual, Ovidi. 260.
 Mombiola, Ángel. 117.
 Mombiola, María (v. Lozano Molina).
 Morales García, Agustín. 231.
 Moreno Patiño, Miguel Ángel. 47, 55, 122.
 'Morito'. 98, 330.
 'Moro'. 19, 114, 120-122, 161, 262, 274, 278-279, 281-283, 314, 324, 329-333, 346.
 Muela, Manuel. 228.
 Mulet Nicolau, Miquel. 74-75, 78, 80-81.
 Muner Sorazu, Manuel. 27, 292, 304.
 Muñoz García, Luis. 242, 244-245.
 Muñoz Bustillo, Gustau. 155, 368.
 Nájera Julián, Mari Luz. 102, 154.
 'Nanda'. 330.
 'Nano'. 19, 255-256.
 'Naparra'. 288-289.
 Nazario. 138, 141.
 'Nazi' (v. Rodríguez Maheso).
 'Nazkas'. 290.
 Nicolau Millà, Georgina. 50, 55.
 Nogales Toro, Manuel. 246-247.
 Oliverio, Francisco José. 122.
 Oller, Antonio. 181.
 Oriol y Urquijo, Antonio María. 214.
 Orwell, George. 276.
 Pace, Lanfranco. 298.
 'Paco' (de Madrid). 28, 122, 274-283, 313, 353.
 'Paco' (de València). 22, 215, 254, 257-268, 330-331, 353.
 Palau Pujol, Josep. 122.
 Palma Segura, Arturo. 240-242, 245.
 Palmés Giró, Marc. 220.
 'Paloti'. 261, 275-276.

- Pannekoek, Anton. 179.
Pardiñas Viladrich, Emili. 93.
Pardo Zancada, Ricardo. 108.
Pastora, Edén. 150.
Paz, Abel. 61.
‘Pechinas’. 324, 326.
‘Pelitxo’. 291.
‘Pelu’. 291.
Pena Carulla, Marina. 74.
Pensiot, Bernard. 113, 120, 160, 164, 178.
‘Petit Che’ (v. Inés Torres).
‘Petit Loup’. 15, 19, 32-44, 87, 124, 262, 320, 340, 352.
Pérez Bolaños, Hermenegildo. 207.
Pérez de Lemaury, Luis. 206.
Pérez Navarro, José Enrique. 306.
Pérez Rabanal, Ricardo. 223.
Pertejo Pastor, Carmen. 220, 254.
‘Peru’. 290.
‘Picarol’. 139.
Piñero Costa, Miquel Dídac. 68, 155, 211.
Piperno, Franco. 298.
‘Piti’. 290.
Pla Consuegra, Margarita. 74.
Plazen, Annie. 52.
Poniatowski, Michel. 123.
Pons Llobet, Josep Lluís. 46-47, 53, 361.
Primo de Rivera y Orbaneja, Miguel. 92.
‘Profe’. 29, 78.
Proudhon, Pierre-Joseph. 110, 345.
Puig Antich, Salvador. 21, 23, 33, 46-48, 62, 71-72, 81, 94, 98, 110, 115, 154, 185, 209, 251, 253, 258-259, 271-272, 284, 293-294, 356357, 360.
Pujol i Soley, Jordi. 98.
Puzo Cabero, Mariano. 118.
‘Quico’ (v. Sabaté Llopart).
‘Químic’. 347-348.
Ramón. 219.
‘Ratapignade’. 34, 320, 323.
Reed, Lou. 150.
Reich, Wilhelm. 58, 174, 276.
Riba, Pau. 138-139, 260.
Riba Viladrosa, Antonio. 245.
Riba Viladrosa, Ramón. 245.
Ribas, Pepe. 141.
Ripoll Ramón, Matías. 306.
Rivière, George. 52.
Roberto. 290.
Rodrigo. 209.
Rodríguez Maheso, Herminio. 314, 338-339.
‘Roger’. 20, 61, 75-81, 352.
Roger, Pierre. 47, 53, 55-56.
Román Arnedillo, Fernando. 306.
Romero Tajés, José Ventura. 50, 52.

- ‘Rompetechos’ (v. Morales García).
 Roqueta, Quico. 181.
 Rouillan, Jann-Marc. 34, 40, 55-56, 62, 70, 280, 320, 323-324, 326, 330.
 ‘Rubio’ (v. Martínez Gómez).
 Rubio Vázquez, Antonio. 183.
 Rueda Sierra, Agustín. 111, 114, 124, 159-160, 169-207, 211, 229, 306, 312, 329, 335, 337, 341, 356-357, 361, 364-366.
 Rufo Salamanca, José Luis. 207.
 Ruiz García, Arturo. 102, 154.
 Ruiz Donales, Jaime Diego. 123, 261, 271-272, 275-276, 278, 280, 325-326, 361.
 ‘Sabata’. 21, 34, 57-65, 75-76, 122, 159, 320, 323, 352.
 Sabaté Llopart, Francesc. 66, 275.
 Sabater, Xavier. 150.
 Safont Sisa, Roberto. 50, 55.
 Salas Vázquez, Fernando. 42.
 Sánchez García, Miguel. 231.
 Sánchez Ramos, José Ramón. 246.
 ‘Sancho’ (v. Solé Sugranyes, J.).
 Sands, Bobby. 298.
 Santos García, Diego. 246.
 Saña Alcón, Heleno. 58-59.
 ‘Sebas’ (v. Rouillan).
 ‘Secre’ (v. Rueda Sierra).
 ‘Seisdedos’. 179, 209, 211, 251.
 Seguí Parpal, Mateo. 113, 133, 135, 301-302, 331.
 Senovilla Senovilla, Juan Antonio. 305.
 Sevilla Soler, Francisco. 306.
 Simal, Víctor. 120, 161, 164.
 Simón Cazorla, José. 181-182.
 ‘Sisa’. 138-139, 174.
 Sola, Emilio. 143.
 Solé Sabaté, Felip. 68, 70-72, 11, 178, 251.
 Solé Sugranyes, Ignasi. 50, 52, 68, 70, 72, 111, 111-115, 324.
 Solé Sugranyes, Jordi. 50, 77, 147.
 Solé Suganyes, Mariona. 122.
 Solé Sugranyes, Oriol. 46, 50, 53, 70, 93, 122, 278, 358, 361.
 Solé Sugranyes, Raimon. 50, 55, 251.
 Soler, Eduardo. 11, 119, 122, 129, 158-162, 179, 181, 211, 325-326, 360.
 Soler i Galí, Jordi. ‘Toti’. 174, 283.
 Soler Amigó, Santiago. 51, 53, 93.
 Stirner, Max. 276.
 Suárez Bernardo, Baltasar. 33, 51-52, 55, 63, 73, 5, 111, 357-358.
 Suárez González, Adolfo. 88, 101, 103-104, 107.

- Tajuelo, Telesforo. 51.
'Técnico' (v. Álvarez Soler).
Tejero Molina, Antonio. 107, 135.
Téllez Ruiz, José Antonio. 305.
Tirado Morales, Manel. 171-172, 176, 179, 182.
'Titina'. 27, 276, 280, 330.
'Tonton'. 34, 63-64, 323.
Torres Cuadrado, Hortènsia. 117, 297
Torres, Jean Claude. 47, 55, 62, 121, 216, 320, 323.
Touati, Robert. 123, 272, 361.
Tramvia, Oriol. 138-139.
Tremps, Enric. 76, 78.
'Trotski, León'. 322.
'Txapas'. 291.
'Txomin'. 283.
Urbano Bermúdez, David. 53, 56.
Urtubia, Anne. 52.
Urtubia Jiménez, Lucio. 52.
Vaira, Pasquale. 121.
Valeiras Gómez, María. 245.
Valiente Martín, Agustín. 305, 368.
Valiente Martín, Carmen. 306.
'Ventosa'. 253, 330, 340.
Ventura Llobet, Immaculada. 12-15, 42, 113, 149, 236, 333, 346.
'Víctor'. 24, 343-349, 353.
'Viejo Anarquista' (v. Gambín Hernández).
'Vigo'. 217, 276, 281, 313.
Vila Capdevila, Ramon. 14, 66.
Villaescusa Quilis, Emilio. 102, 214.
Villar Mir, Juan Miguel. 101.
Vinyoles Vidal, Joan Jordi. 50, 55, 70.
Viola Sauret, Joaquín. 105, 164.
Weir, Jean Helen. 52.
Welzel, Georg Michael. 185.
'Wilson'. 223.
'Willy'. 237.
Xirinacs i Damians, Lluís Maria. 113, 329.
'Zapa'. 290.
'Zapata' (v. 'Sabata').
'Zurdo, el'. 142.
Zurutuza Odriozola, Enrique. 287.

RELACIÓ DE SIGLES D'ORGANITZACIONS

- AAA: *Alianza Apostólica Anticomunista*, Aliança Apostòlica Anticomunista, estat espanyol.
- AD: *Action Directe*, Acció Directa, França.
- CAA: *Comandos Autónomos Anticapitalistas*, Escamots Autònoms Anticapitalistes, País Basc.
- CCOO: *Comisiones Obreras*, Comissions Obreres, estat espanyol.
- CGT: *Confederação Geral dos Trabalhadores*, Confederació General dels Treballadors, Portugal.
- CGT: *Confederación General del Trabajo*, Confederació General del Treball, estat espanyol.
- CGT: *Confédération Générale du Travail*, Confederació General del Treball, França.
- CiU: *Convergència i Unió*, Catalunya.
- CNT: *Confederación Nacional del Trabajo*, Confederació Nacional del Treball, estat espanyol.
- CNT-AIT: CNT adherida a l'*Asociación Internacional de Trabajadores*, Associació Internacional de Treballadors, estat espanyol.
- CNS: *Central Nacional Sindicalista*, estat espanyol.
- COPEL: *Coordinadora de Presos En Lucha*, Cordinadora de Presos en Lluita, estat espanyol.
- COS: *Coordinadora de Organizaciones Sindicales*, Coordinadora d'Organitzacions Sindicals, estat espanyol.
- DI: *Defensa Interior*, estat espanyol.
- EAA: *Escamots Autònoms Anticapitalistes*, Catalunya.
- ERAT: *Ejército Revolucionario de Ayuda a los Trabajadores*, Exèrcit Revolucionari d'Ajuda als Treballadors, Catalunya.
- ESB: *Euskal Sozialista Biltzarrea*, Assemblée Socialista Basca, País Basc.
- ETA: *Euskadi Ta Askatasuna*, Euskadi i Llibertat, País Basc.
- ETApM: ETA polític-militar, País Basc.
- ETAm: ETA militar, País Basc.
- FAC: Front d'Alliberament Català, Catalunya.

- FAF: *Federation Anarchiste Française*, Federació Anarquista Francesa, França.
- FAI: *Federación Anarquista Ibérica*, Federació Anarquista Ibèrica, Península Ibèrica.
- FIGA: *Federación Ibérica de Grupos Anarquistas*, Federació Ibèrica de Grups Anarquistes, estat espanyol.
- FIJL: *Federación Ibérica de Juventudes Libertarias*, Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries, Península Ibèrica.
- FL: *Front Libertaire*, Front Llibertari, França.
- FN: *Fuerza Nueva*, Força Nova, estat espanyol
- FOC: Front Obrer Català, Catalunya.
- FRAP: *Frente Revolucionario Antifascista y Patriota*, Front Revolucionari Antifeixista i Patriota, estat espanyol.
- FSLN: *Frente Sandinista de Liberación Nacional*, Front Sansdinista d'Alliberament Nacional, Nicaragua.
- GAAC: *Grupos Armados de Ayuda a la COPEL*, Grups Armats d'Ajuda a la COPEL, estat espanyol.
- GAC: *Grupos Autónomos de Combate*, Grups Autònoms de Combat, Catalunya/França.
- GAI: *Groupes Autonomes d'Intervention*, Grups Autònoms d'Intervenció, França/Països Baixos.
- GAI: *Groupes d'Action Internationaliste*, Grups d'Acció Internacionalista, França.
- GAL: *Grupos Antiterroristas de Liberación*, Grups Antiterroristes d'Alliberament, País Basc.
- GALOP: *Groupe Autonome Libertaire Occasionnellement Parieur*, Grup Autònom Llibertari Ocasionalment Apostador, França.
- GALUT: *Groupe Autonome Libertaire des Usagers du Tribunal*, Grup Autònom Llibertari dels Usuaris del Tribunal, França.
- GAR: *Grupo Anarquista Revolucionario*, Grup Anarquista Revolucionari, València.
- GAR-5: *Grupo de Acción Revolucionaria 5*. Grup d'Acció Revolucionària 5, Madrid.

GARI: *Groupes d'Action Révolutionnaire Internationalistes*, Grups d'Acció Revolucionaria Internacionalistes, França.

GAROT: *Groupe Autonome Révolutionnaire Occasionnellement Terroriste*, Grup Autònom Revolucionari Ocasionalment Terrorista, França.

GIL: *Grupo de Incontrolados en Lucha*, Grup d'Incontrolats en Lluita, estat espanyol.

GOA: *Grupos Obreros Autónomos*, Grups Obrers Autònoms, Catalunya.

GRAPO: *Grupos Revolucionarios Antifascistas Primero de Octubre*, Grups Revolucionaris Antifeixistes Primer d'Octubre, estat espanyol.

HB: *Herri Batasuna*, Unió Popular, País Basc.

JGR: *Joven Guardia Roja*, Jove Guàrda Roja, estat espanyol.

JS: *Juventudes Socialistas*, Joventuts Socialistes, estat espanyol.

KAP: *Kol·lectiu Anti Presons*, estat espanyol.

KAS: *Koordinadora Abertzale Sozialista*, Coordinadora Nacionalista Socialista, País Basc.

LAIA: *Langile Abertzale Iraultzaileen Alderdia*, Partit dels Treballadors Nacionalistes Revolucionaris, País Basc.

MATRA: *Mouvement Armé Terroriste Révolutionnaire et Anarchiste*, Moviment Armat Terrorista Revolucionari i Anarquista, França.

MC: *Movimiento Comunista*, Moviment Comunista, estat espanyol.

MIL: *Movimiento Ibérico de Liberación*, Moviment Ibèric d'Alliberament, França/Catalunya.

NAP: *Nucleos de Acción Proletaria*, Nuclis d'Acció Proletària, Catalunya.

NAPAP: *Noyaux Armés Pour l'Autonomie Populaire*, Nuclis Armats Per l'Autonomia Popular, França.

OJE: *Organización Juvenil Española*, Organització Juvenil Espanyola, estat espanyol.

OLLA: Organització de Lluita Armada, Catalunya.

ORA: *Organisation Révolutionnaire Anarchiste*, Organització Reolucionària Anarquista, França.

- ORT: *Organización Revolucionaria de Trabajadores*, Organització Revolucionària de Treballadors, estat espanyol.
- PCE: *Partido Comunista de España*, Partit Comunista d'Espanya, estat espanyol.
- PCE(i): *PCE Internacional*, PCE Internacional, estat espanyol.
- PCE(ml): *PCE Marxista Leninista*, PCE Marxista Leninista, estat espanyol.
- PSAN: Partit Socialista d'Alliberament Nacional, Catalunya.
- PSE: *Partido Socialista de Euskadi*, Partit Socialista d'Euskadi, País Basc.
- PSOE: *Partido Socialista Obrero Español*, Partit Socialista Obrer Espanyol, estat espanyol.
- PSUC: Partit Socialista Unificat de Catalunya, Catalunya.
- PT: *Partido del Trabajo*, Partit del Treball, estat espanyol.
- RAF: *Rotte Armee Fraktion*, Fracció de l'Exèrcit Roig, Alemanya.
- SIA: *Solidaridad Internacional Antifascista*, Solidaritat Internacional Antifeixista, món.
- UCD: *Unión de Centro Democrático*, Unió de Centre Democràtic, estat espanyol.
- UGT: *Unión General de Trabajadores*, Unió General de Treballadors, estat espanyol.
- USO: *Unión Sindical Obrera*, Unió Sindical Obrera, estat espanyol.

BIBLIOGRAFIA

Diaris:

- ABC*. Madrid, diversos exemplars.
Diario 16. Madrid, diversos exemplars.
El Correo Catalán. Barcelona, diversos exemplars.
El País. Madrid, diversos exemplars.
La Vanguardia. Barcelona, diversos exemplars.
Los Sitios de Gerona. Girona, diversos exemplars.
Punt Diari. Girona, diversos exemplars.

Revistes i butlletins:

- Bicicleta*. Madrid/Valencia, diversos exemplars.
BOE. Madrid, diversos exemplars.
CNT-Infoma. Barcelona, juny de 1974.
Cuadernos Jurídicos. Novembre de 1994
Cuadernos para el Diálogo. Madrid. Diversos exemplars.
El Topo Avizor, 6-7. Barcelona, gener-febrer de 1978.
Enciclopèdic Noticiari, III Època, 33. Barcelona: Ateneu Enciclopèdic Popular, desembre de 2007.
Federación. Madrid, diversos exemplars.
La Lletra A. Reus, diversos exemplars.
La Voz Confederal. Juliol de 1978.
¡¡Libertad!!. Madrid, CASPA, diversos exemplars.
Lloret Gaceta. Lloret, 24 i 31 d'agost de 1978.
Opción Libertaria, 3. Octubre de 1974.
Revista de Girona, 265. Girona.
Solidaritat. Comissions Cíviques de Solidaritat, diversos exemplars.
Star. Barcelona, diversos exemplars.

Llibres:

- 113 crónica de la emboscada de Pasajes*. Sense dades d'edició.
 ABSINTIA, J. i d'altres. *La Barcelona rebelde. Guía de una ciudad silenciada*. Barcelona: Octaedro, 2003.

- ALBEROLA, O.; GRANSAC, A. *El anarquismo español y la acción revolucionaria (1961-1974)*. Barcelona: Virus, 2004.
- ALCALDE, J. J. *Los servicios secretos en España*. Madrid: Universidad Complutense, 2008.
- AMORÓS, M. i d'altres. *Por la memoria anticapitalista. Reflexiones sobre la autonomía*. Barcelona: Klinamen, 2009.
- ANDRÉS EDO, L. *La CNT en la encrucijada. Aventuras de un heterodoxo*. Barcelona: Flor del Viento, 2006.
- AZAGRA, C.; PARDIÑAS, E. *A la revolución en gerundio*. Alacant: Edicions de Ponent, 2006.
- CAÑADAS GASCÓN, X. *Entremuros, las prisiones en la transacción democrática*. Bilbao: MuturrekoBurutazioak, 3; Likiniano, 2004.
- CAÑADAS GASCÓN, X. *El caso Scala. Terrorismo de estado y algo más*. Barcelona: Virus, 2008.
- CARMONA PASCUAL, P. C. *Libertarias y contraculturales: el asalto a la sociedad disciplinaria. Entre Barcelona y Madrid 1965-1979*. Madrid, Universidad Complutense, 2012.
- CASTILLO, D. (coord.). *Barcelona, fragments de la contracultura*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2010.
- CASTRO, R. i d'altres. *Diez años sin Franco. Desatado y bien desatado*. Barcelona: El Periódico de Catalunya, 1985.
- COLECTIVO DE ESTUDIOS POR LA AUTONOMÍA OBRERA. *Luchas autónomas en la transición democrática*. Madrid: Zero, 1977.
- Comandos Autónomos. Un anticapitalismo iconoclasta*. Bilbao: Likinianoren altxorra, 6; Likiniano, 1996.
- Comunicados de la prisión de Segovia y otros llamamientos a la guerra social*. Bilbao: MuturrekoBurutazioak, 2; MuturrekoBurutazioak/El Lokal, 2000.
- Comunicados de los presos autónomos encarcelados en la prisión de Segovia*. Sense dades d'edició.
- DUHOURCQ, J. C.; MADRIGAL, A. *Mouvement Iberique de Liberation. Mémoires de rebelles*. Tolosa de Llenguadoc: Cras, 2007.
- El grupo 1º de Mayo. Solidaridad revolucionaria internacional en los

'60 y '70. Madrid: 2002.

Emboscada en Pasaia. Un crimen de estado. Barcelona: Virus, 2008.

ESPAI EN BLANC (coord.). *Luchas autónomas en los años 70*. Madrid: Traficantes de Sueños, 2008.

Komando Autonomoak. Una historia anticapitalista. Bilbao: Likinianoren altxorra, 9; Likiniano, 1999.

LORENZO RUBIO, C. *La revuelta de los comunes*. València: Desorden Distro.

Los incontrolados. Crónicas de la España salvaje 1976-1981. Sevilla: Klinamen/Biblioteca Social Hermanos Quero, 2004.

MALVIDO, P. *Nosotros los malditos*. Barcelona: Anagrama, 2004.

PÉREZ PUCHE, F. *La Valencia de los años 70*. València: Carena, 2001.

QUÍLEZ, C. *Atracadores*. Barcelona: Cossetània, 2002.

RIBAS, J. *Los 70 a destajo*. Ajoblanco y libertad. Barcelona: RBA, 2007.

ROGLAN, J. *Oriol Solé, el Che català*. Barcelona: Edicions 62, 2006.

ROSÉS CORDOVILLA, S. *El MIL. Una historia política*. Barcelona: Alikornio, 2002.

ROUILLAN, J. M. *De memora (I). Otoño de 1970 en Toulouse*. Barcelona: Virus, 2009.

ROUILLAN, J. M. *De memora (II). Un día de septiembre de 1973 en Barcelona*. Barcelona: Virus, 2011.

SOLA, E. *La Vaquería de la calle Libertad Crónica callejera (y al parecer sin políticos) de la transición hispana a la movida y a la democracia, que se suele decir*. Alcalà, 2006.

TAJUELO, T. *El MIL, Puig Antich y los GARI*. París: Ruedo Ibérico, 1977.

TÉLLEZ SOLÀ, A. *El MIL y Puig Antich*. Barcelona: Virus, 1994.

TÉLLEZ SOLÀ, A. *Sabaté. Guerrilla urbana en España*. Barcelona: Virus, 1992.

WILHELMI, G. *El movimiento libertario en la transición. Madrid 1975-1982*. Madrid: Fundación Salvador Seguí, 2012.

ZAMBRANA, J. *La alternativa libertaria. Catalunya 1976-1979*. Barcelona: Edicions Fet a Mà, 2000.

Zaragoza rebelde. Movimientos sociales y antagonismos 1975-2000. Zaragoza: Colectivo Zaragoza Rebelde, 2009.

Altres:

SANZ DÍAZ, B. “El entorno cultural y político de la oposición en la universidad”. A: *Rojos y demócratas*. Capítol 13. València: Comisiones Obreras, 2002.

VARGAS GOLARONS, R. de. “El 1.000/MIL/Movimiento Ibérico de Liberación y la OLLA/Organització de LLuita Armada”. Inèdit.

Dossiers:

COPEL, butrones y otras aportaciones de grupos autónomos. València: Desorden Distro, 2004.

Dossier Agustín Rueda. Barcelona: Centre de Documentació Arran, 2003.
Dossier caso “ERAT”.

Dossier GARI. Tolosa de Llenguadoc: Groupes d’entr’aide.

Insurrection. Organe d’expression de groupes et d’individus autonomes d’action. 1979.

Arxius:

Arxiu personal d’en Juan.

Arxiu personal d’en Manel Tirado.

Arxiu personal d’en Víctor.

Associació d’Amics d’Agustín Rueda. Sallent.

Centre de Documentació de La Ciutat Invisible. Barcelona.

Fundación Salvador Seguí. Madrid.

Fons documental FV. Pavelló de la República (UB). Barcelona.

Fons personal Felip Solé. Pavelló de la República (UB). Barcelona.

Documentals:

CARLES, Pierre; MINANGOY, Georges. *Ni veus ni traïtres*. França: Pages & Images, 2004.

FALCONETTI PEÑA; ORSINI ZEGRÍ. *Autonomía Obrera*. Espai en

Blanc, 2008.

LOHER RODRÍGUEZ, Martina. *MIL. Historia de una familia con historia*. Suiza, 2006.

MURCIA CLAVERÍA, Oriol. *Setenta y dos horas*. Barcelona: Démodé Produccions, 2012.

Presos de la democracia. Barcelona.

Entrevistes i d'altres:

ANTONIO. 30 de setembre de 2012. Afores de Perpinyà.

DANI. 05 i 13 de juny de 2012. Barcelona.

FELIPE. 21 de juliol de 2012. Província d'Alacant.

GERARD. 21 i 28 de juny de 2012. Barcelona.

GRIMA, Andrés. 14 de juny de 2012. Barcelona.

INÉS, Hortènsia. 27 de maig de 2012. La Seu d'Urgell.

JOSÉ. 07 de maig de 2012. Barcelona.

JUAN. 03 de febrer de 2012. Barcelona.

JUANJO. 23 d'abril de 2012. Madrid.

LLENGÜES. 15 de maig de 2012. Barcelona.

LLIMONA, Francesc. Converses diverses al llarg del 2012. Barcelona.

MELICH, Enric. 27 de maig de 2012. La Seu d'Urgell.

MICHEL. 19 d'abril de 2012 i 25 de juny de 2012. Barcelona.

MIGUEL. 27 de setembre de 2012. Província de Tarragona.

PACO (de Madrid). 3 d'octubre de 2012. Madrid.

PACO (de València), 19 de juliol de 2012. Província d'Alacant.

PETIT LOUP. 3 d'abril de 2012. Chetumal.

PIÑERO, Miquel Dídac. 8 de juny de 2012. Peralada.

PONT, Daniel. Missatge electrònic datat el 20 de desembre de 2012.

ROGER. 23 de setembre de 2012. Comarca d'Osona.

SABATA. 9 de juny de 2012. Comarca del Baix Empordà.

SIMAL, Víctor. 30 de setembre de 2012. Afores de Perpinyà.

TIRADO, Manel. 1 de juny de 2012. Mojà.

VÍCTOR. 14 de febrer de 2012 i converses posteriors fins al gener de 2013. Barcelona.

Llocs d'internet (consultats tots ells entre gener de 2012 i gener de 2013):

1936-1975. Los de la sierra.

<http://losdelasierra.info>

ABC. Hemeroteca.

<http://hemeroteca.abc.es/avanzada.stm>

Ajuntament de Girona. Servei de gestió documental, arxius i publicacions.

<http://www.girona.cat/sgdap/cat/premsa.php#pandora>

Archivo digital de la Autonomía Obrera.

<http://www.autonomiaobrero.net/>

Canada.com. Terror suspect lived in BC as "Lolo" the singer.

<http://www.canada.com/nationalpost/news/story.html?id=4d535d1f-f47c-49b6-a3a4-3e8729a7a4fd>

CCOO País Valencià. Rojos y demócratas. Capítulo 13.

<http://www2.pv.ccoo.es/nou2/llobreslliures/Rojos%20y%20Dem%C3%B3cratas/13%20El%20entorno%20cultural%20y%20politico.pdf>

Centre de documentació antiautoritari i llibertari.

<http://www.cedall.org>

CNT de Puerto Real. Bibliografías anarquistas.

<http://puertoreal.cnt.es/es/bibliografias-anarquistas/.html>

DDT-Gatazka. Descargas.

<http://www.ddtgatazka.com/pub/ddt/ddt/descargas/gari1.pdf>

Dipòsit digital de documents de la UAB. Premsa política clandestina.

<http://ddd.uab.cat/pub/ppc>

El País. Hemeroteca.

<http://elpais.com/diario/>

Google books. La Valencia de los años 70.

<http://books.google.es/books?id=sTGKwMAfNKEC&printsec=frontcover&hl=es#v=onepage&q&f=false>

La presse anarchiste.

<http://www.la-presse-anarchiste.net/spip.php?article227>

La presse anarchiste.

<http://www.la-presse-anarchiste.net/spip.php?article371>

La Vanguardia. Hemeroteca.

<http://www.lavanguardia.com/hemeroteca/>

La Web sense Nom.

<http://www.lwsn.net/>

Libcom.org. María Mombiola.

<http://libcom.org/history/articles/1914-1999-maria-mombiola>

MIL-GAC/Mayo37.

<http://www.mil-gac.info/>

University of Minnesota, Human Rights Library. Mario Inés Torres v. Finland.

<http://www1.umn.edu/humanrts/hrcommittee/spanish/291-1988.html>

Web de Emilio Sola Castaño.

http://sola.archivodelafrontera.com/pdf/vakeria_1976.pdf

Western Standard. The shotgun blog.

<http://westernstandard.blogs.com/shotgun/2007/09/wanted-mario-in.html>

Wikipedia, la enciclopedia de contenido libre.

<http://es.wikipedia.org>

Wikipedia, l'enciclopedia libera e collaborativa.

<http://it.wikipedia.org/>

Wikipedia, l'encyclopédie libre.

<http://fr.wikipedia.org>